

1500032400

R III

A-5

8

809

DECII JUNII
JUVENALIS

ET AULI

P E R S I I

SATYRÆ,

Cum Interpretatione, ac Notis

P. JOSEPHI JUVENCII

e Societate JESU.

VENETIIS, MDCCXCI.

Apud Josephum Orlandelli,

N O M I N E

q. FRANCISCI EX NICOLAI PEZZANA.
SUPERIORUM PERMISSU.

Ungarische Sprachlehre

Hausaufgabe

1879

P R Æ F A T I O .

UI commentarios, & notas in Juvenalem hæctenus ediderunt, alii, quia breviores, ideo sunt obscuro; alii, quia prolixiores, obtundunt potius, quam juvant, alii denique, dum sædos quosdam locos illustrare contendunt, quos obcurare, ac premere debuerant, tetram partem legentium auribus, & animis inhalant, gravi cum periculo, ac detrimento studiosæ juventutis. Hæc tria fugere diligenter studuimus; obscenitatem omnem in primis ita deterimus, ut impune legi libellus totus possit. Virulentos id genus libros abijcere prorsus debet, cuicumque vilis anima sua non est: easdemque usurpare voces, quibus Crates ille Thebanus olim usus fertur, cum opes in mare proijceret: *Perdo vos, ne perdar a vobis.* Quam in rem apposite Origenes, & post illum S. Ambrosius pestifera locupletum ingeniorum *Divitias peccatorum* vocitarunt. Suaves erant Sirenium cantus, sed mortiferi. Somnum lenissime conciliabant, cui tacita mors obrepebat: *Mortem dabat ipsa voluptas.* Occurrit huic malo prudens Ulysses. *Qui cogitavit felicissimam surditatem, ut quas vincere intelligendo non poterat, melius non advertendo superaret.* (Cassiod. lib. II. ep. 40.) Nullum aliud præsentius remedium potest excogitari contra infidiosas librorum exitialium voces, quos, ut recte monet Augustinus, *Nescire, quam Scire, melius est.* Aureis, gemmeisque poculis incautos hospites invitabat Circe: latebat in poculis venenum, quo in immundos sues, & ferarum monstra horrida verterentur.

JUVENALIS.

Juvenalis Poeta Italus fuit, natus Aquini, in urbe Italiae. Sunt, qui liberti filium fuisse putent. Cum imperante Domitiano scripsisset satyram, quæ nunc est ordinis septima, vel ejus aliquot versus, quibus aperte carpebat Paridem Pantomimum Domitiano gratiosum, ejus opera missus est in exilium, & in Lybiam cum cohorte militari, quæ illuc mittebatur, discessit Roma: quo post annos admodum decem, cæso Paride, interfecto etiam Domitiano, ejusque actis rescissis, revocatus ab exilio rediit. In eo videtur duas ultimas satyras scripsisse; alias Romæ, sub Domitiano paucas, plures sub Trajano, quasdam sub Adriano; ad cujus annum quartum pervenisse dicitur, qui incidit in mundi 4172. ab V. C. 872. Christi 119.

D. JUNII

JUVENALIS

SATYRÆ,

Omni obscœnitate expurgatæ.

SATYRA I.

- *Exponit, quare ad Satyras scribendas
aggrediatur.*

Semper ego auditor tantum? numquamne re-
ponam,

Vexatus toties ranci Theseide Codri?

Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumpserit ingens
Telephus, aut summi plena jam margine libri

Satyræ. Poema est car-
pendis hominum vitiis in-
stitutum; sic dictum a Sa-
tyris, qui erant veterum Dii
protervi, ac dicaces.

Semper ego, &c. Semper-
ne audiam malos poetas sua
mihi carmina recitantes?
Numquamne reponam. Num-
quamne, & ego vicem iis
referam?

Ranci. Recitando ranci,
vel clamosi.

Theseide Codri. Recita-
tione poematis de Thesei-
gestis, a Codro, ignobili

quodam hujus temporis poe-
ta, scripti. Theseis, ut
Æneis.

Togatas. Comœdias Lati-
nas, quæ togatæ dicebantur
a toga, Romanorum veste,
ut comœdiæ Græcæ pallia-
tæ dicebantur a Græcorum
paliis.

Elogos. Versus elegiacos.

Ingens Telephus. Longa
Tragœdia, cujus argumen-
tum erat Telephus Rex My-
siæ, qui cum Græcos ad
bellum Trojanum properan-
tes arceret a Mysia, vul-

Scriptus, & in tergo, necdum finitus Orestes?

Nota magis nulli domus est sua, quam mihi
lucus.

Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Æacus, unde alius furtivæ devehat aurum.
Pelliculæ, quantas jaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani, convulsaque marmora clamant

neratus est ab Achille. Oraculo consulto, intellexit se sanari non posse, nisi eadem hasta, qua vulneratus fuerat. Itaque addit Achillem, & rubigine ex ejus hasta decussa, vulnere suo medicinam fecit.

In tergo. In adversa charta, in exteriori parte.

Orestes. Tragedia, cujus nomen, & argumentum erat Orestes, Agamemnonis filius, qui Clytemnestram matrem interfecit.

Nota magis nulli, &c. Sensus est; fabulæ, & historiæ, quibus aures quotidie meas obtundunt poetæ, mihi æque notæ sunt, ac sua cuique domus.

Lucus Martis. Historia Romuli, & Remi, quos peperit Rhea in loco Martis. Erat & alius Martis lucus Athenis &c.

Æoliis rupibus. Septem insulis Liparæis, in mari Siculo, in quarum una regnasse dicitur Æolus.

Antrum Vulcani. Ætna. *Quid agant venti, &c.* Quomodo venti tempestates, & serenitatem afferant. Enumerat varia poematum argumenta.

Quas torqueat umbras: Quas animas apud Inferos examinet, vel, quibus sup-

pliciis afficiat:

Æacus. Jovis filius ex Ægino, vel, ut aliis placet, ex Europa; unus e tribus apud Inferos iudicibus.

Unde alius, &c. Quo et loco alius quispiam furtim sublatam pellem asportet. Jason cum Argonautis e Colchide aureum vellus in Græciam transtulit. Æta, Rex Colchidis, cujus filia erat Medea, aureum vellus, unde fatum regni pendebat, custodiebat, adhibito dracone pervigili: hunc Medea sopivit incantamentis, & facultatem dedit Jasoni, quem amabat, aurei velleris rapiendi.

Quantas jaculetur, &c. Quomodo gigas Monychus arbores totas instar sagittarum torqueat. Fuit ille Centaurus; atque indicatur hic pugna Centaurorum contra Lapithas. Centauri fuerunt Thesaliæ populi, qui primi equis usi sunt: quibus cum insiderent, apparebant eminentibus partim homines, partim equi. Lapithæ fuerunt ejusdem Thesaliæ populi, qui in nuptiis Pirithoi contra Centauros depugnarunt.

Frontonis, &c. Julii Frontonis domus perfonat vocibus poetarum, sua carmina
reci-

Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ:
Expectes eadem a summo, minimoque Poeta.

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, privatus ut altum
Dormiret: stulta est clementia, cum tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.

recitantium. Erat is nobis
Romanus, cujus in ædi-
bus Poetæ recitabant, &
quas illis ob eam rem ultro
commodabat.

Platani. Porticus, quas
obumbrant platani.

Convulsaque marmora.
Frequentia auditorum, vel
clamore recitatoris ruptæ
propemodum columnæ mar-
moræ resonant; vel assidua
recitatione quasi jam edo-
ctæ clamat, quid agant
venti, quas torqueat um-
bras Æacus, &c.

Expectes eadem, &c. Sum-
mi, & infimi, clari, &
obscuri Poetæ idem faciunt;
legunt nempe, & recitant
sua poemata, de iisdem ar-
gumentis, quæ dixi, scri-
pta.

Et nos ergo, &c. Cur ego
non perinde, atque alii,
versus faciam, qui olim di-
dici litteras, & ludum lit-
terarium frequentavi? unde
jam discessi, & manum fe-
rulæ subtraxi. Vel, relin-
quenda sunt Grammaticæ
studia, & pueriles decla-
mationes; nihil mihi cum
ferulis, & scholis negotii
esse volo: scribendum ali-
quid dignum ætate mea, di-
gnum cruditione.

Consilium dedimus, &c. In
declamationibus scilicet,
quæ nobis Rethoricam dis-
centibus componendæ tra-
debantur.

Sylla. Fuit Sylla nobilis
Romanus, qui se felicem di-
ci voluit, Jugurtham regem
Numidiæ vicit, Marium op-
pressit, Dictaturam invasit,
quam anno post quarto de-
posuit, privatusque obiit.

Privatus ut altum, &c. Ut,
deposita dictatura, vitam
privatam in otio duceret.

Peritura. Cui ego si Pe-
percero, alia tamen manu
peribit, male consumpta a
tot malis Poetis: vel, quæ,
si nemo scribat, jacebit inu-
tilis, ac peribit.

Cur tamen. Cur utar hoc
genere carminis: cur scri-
bere satyram malim, quam
alia carmina, v. g. Epopæ-
jam, tragædiam.

Aurunca alumnus. Luci-
lius, ex Aurunca Rutulo-
rum civitate natus, Latinæ
satyræ primus auctor.

Per quem flexit equos.
Quod genus scribendi secu-
tus est: sumpta metaphora a
curulibus certaminibus, u-
bi a carceribus ad metam
decurrebant.

Et placidi, &c. Si faciles
mihi

Patricios omnes opibus cum provocet unius,
 Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
 Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi,
 Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
 Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
 Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ;
 Difficile est satyram non scribere. Nam quis ini-
 quæ

Tam patiens Urbis, tam ferreus, ut teneat se?
 Caussidici nova cum veniat lectica Mathonis

mihî aures præbetis, di-
 cam.

Patricios omnes, &c. Cum nobilissimos quosque Romanos divitiis adæquet, ac veluti cum iis certet opibus: Proprie illi apud Romanos Patricii dicebantur, qui erant orti e primis centum patribus, seu Senatoribus, & quibus Senatus Roman. a Romulo compositus est: qui subinde auctus, ad 700. patres excrevit.

Quo tondente, &c. Quo tondente barba mihi sub forcipe sonanti cadebat: hoc est, qui meus olim fuit tonsor. Intelligit Cinnamon, de quo *Martialis lib. 7.* vel, ut aliis placet, Licinium Augusti libertum.

Pars Niliacæ plebis. Unus e plebe Ægyptia.

Verna Canopi. Servus e Canopo, quæ est civitas in Ægypto, duodecim milliaribus Alexandria distans, fano Serapidis inclyra.

Crispinus. Homo nequissimus, e servo factus magister Equitum a Nerone.

Tyrias lacernas. Lacernæ proprie erant vestes, quæ tunicæ, vel togæ superponebantur, contra inclemen-

tiam aeris; quæ etiam alio nomine pænulæ, & abolla dicebantur. Talia sunt nostra sere pallia.

Humero revocante. Rejecta in humerum, ac tergum lacerna, ut ne incommoda sit ambulanti, vel, humeræ retinente disfluentem lacernam, opæ fibulæ: vel, sæpe mutante, & novam ostendente.

Ventilet. Manibus sursum jactatis, & vibratis ostendet.

Æstivum aurum. Anulum tenuis bractææ, & levem, qualem nobiles Romani per æstatem gerebant.

Majoris gemmæ. Anuli ponderosioris.

Nam quis, &c. Quis tam patienter ferat Urbis vitia, ut se teneat, hoc est, abstinere a scribenda satyra?

Tam ferreus. Tam ab omnibus affectibus alienus, tam rigidus, & irasci, moverique nescius.

Nova cum veniat, &c. Cum occurrat tibi Matho gestatus in recenti, & ornata lectica. Ea tantum nobiles, & divites urabantur.

Plena ipso. Quia nempe tam crassus, & obeseus erat, ut lecticam solus impleret.

Plena ipso, & post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa

Quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat

Carus, & a trepido Thimele summissa Latino.

Quid referam, quanta siccum jecur ardeat ira,
Cum populum gregibus comitum premat hic spoliator

Pupilli prostantis? & hic damnatus inani

Judicio (quid enim salvis infamia nummis?)

Et post hunc. Cum veniat post Mathonem, gestatus item lectica, &c.

Magni delator amici. Marcus Regulus, ut alius quispiam delator, seu accurator occurtus, qui amicum suum opibus, & gratia Imperatoris florentem oppresserat. Talis ille P. Egnatius, de quo agit in Sat. 3. qui Soranum accusavit.

Et citorapturus, &c. Post spoliatos, aut interfectos plerosque nobiles, brevi reliquos pariter sublaturus, vel saltem rapturus, si quæ adhuc bona iis supersunt.

Massa, Carus, &c. Divites delatores ex Imperatoris aula, inferioris tamen, quam Regulus, notæ.

Munere palpat. Quem conciliare conatur missis muneribus.

Et a trepido, &c. Uxor Latini, a marito ad Regulum delatorem missa, ut eum ipsi propitium redderet. Erat Latinus iste mimus, & histrio celebris, idemque delator, sed Regulo impar.

Cum populum, &c. Tanta curba illum comitatur, ut

liberam populo, & patentem viam non relinquat, sed ipse totam occupet.

Hic spoliator, &c. Unus aliquis, qui pupillum spoliavit.

Prostantis. Ad turpissima quæque ob extremam egestatem redacti. Prostrare dicebantur venales servi, cum emendi publice proponebantur.

Et hic, &c. Marius Priscus, qui ab Afris, quos Proconsul spoliavit, accusatus est.

Inani. Ex quo nihil damni tulit Marius, nihil utilitatis Africa. Acta est hæc Marii causa in senatu, præsentem ipso Trojanò, anno imperii tertio, & tertio ejusdem consulatu, perorante pro Afris Plinio, ut est ipse de se testis, epistola 21. lib. 2. anno ab urbe condita 853. Christi 100.

Quid enim, &c. Quid enim nocet infamia, si salvi sint nummi?

Ab octava. Incipit epulari ab octava hora, scilicet una hora, antequam vulgo cibus sumeretur. Accumbent enim mensæ Romani circa nonam tantum

Exul ab octava Marius bibit, & fruitur Diis
Iratis, at tu victrix provincia ploras.

Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? sed quid magis Heracleas,
Aut Diomedæas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puero, fabrumque volantem?
Cum fas esse putet curam sperare cohortis,

horam, idest, tertiam ante
solis occasum, ut nos nu-
meramus; illi enim ab or-
tu solis usque ad occasum
numerabant semper duode-
cim horas, quæ inæquales
erant pro dierum inæquali-
tate, hyeme breviores, lon-
giores æstate.

Et fruitur Diis, &c. Licet
habeat Deos ob rapinas, &
atrocinita sua iratos, fru-
ctum tamen ex eorum ira
capit; retinens nempe ma-
gnam partem pecuniæ, &
sibi in exilio lautius, quam
antea, indulges.

At tu victrix, &c. Quæ
obtinuisti, ut Marius dam-
naretur, ploras tamen,
non restituta scilicet pecu-
nia, quæ ablata tibi ab eo
fuerat.

Venusina, &c. Nonne me-
rito existimem hæc digna
esse, quæ exagitentur car-
mine satyrico, in quo ex-
celluit Horatius oriundus
Venusia, Italiæ oppido?
Lucernam pro versibus di-
xit, quia poetæ solebant
ad lucernam elucubrare sua
carmina.

Agitem. Insecter, carpam.

Sed quid, &c. An præstat
scribere fabulas de Herculis
ærumnis, & laboribus.

Diomedæas. Fabulas de
Diomede, qui duplex fuit:

alter Thraciæ Rex, homo
ferus, qui equos suos hu-
manis alebat carnibus; hic
suis ipsius equis devorandus
objectus est ab Hercule;
alter Ætoliæ Rex, Tydei
filius, qui bello Trojano
interfuit, Rhesi equos, &
Palladium cepit, Martem,
& Venerem vulneravit,
confecto bello in Italiam
venit: ubi per dolum in-
teremptus fertur, ejusque
focii, dum eum lugent, in
aves, Diomedæas dictas, mu-
tati.

Mugitum Labyrinthi. Fa-
bularum de Theseo, & Mino-
tauro, in labyrintho mu-
giente.

Puero. Ab Icaro caden-
te. An satius est canere Ica-
rum in mare cum strepitu
decidentem?

Fabrumque volantem. Dæ-
dalum. Is labyrinthum fa-
bricatus est, in eo inclu-
sus a Minos Rege Creten-
sium, illi certis de causis
infecto; ut effugeret, alas
sibi, ac filio suo Icaro con-
fecit; hisque fretus evolavit
in Italiam: sed Icarus prop-
ius solem volans, liquefa-
cta cera, quæ plumas ala-
rum compingebat, in mare
decidit.

Cohortis. Cohors est pars
decima legionis; legio fere
sex

Qui bona donavit præsepibus, & caret omni
 Majorum censu, dum pervolat axe citato
 Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat.
 Nonne libet medio ceras implere capaces
 Quadrivio: cum jam sexta cervice feratur
 Hinc, atque inde patens, ac nuda pane cathedra.
 Et multum referens de Mæcenate supino,
 Signator falso, qui se lautum, atque beatum
 Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda?

sex millia militum continebat.

Qui, &c. Cornelius Fuscus, qui patrimonium equis alendis dilapidarat, Neronis tempore, cui aurigæ loco fuerat; a Domitiano cohortibus prætorianis præfectus.

Censu. Bonis.

Pervolat, &c. Curru intitato decurrit.

Flaminiam. Viam a C. Flaminio stratam, per quam e Liguria, ubi nunc Genua, in Urbem ibatur.

Puer Automedon, &c. Nam Fuscus olim, adhuc juvenis, auriga Neronis fuerat, atque ideo Neroni gratosus. Vocatur autem Automedon, sumpto nomine ab auriga Achillis Automedonte, famose apud Homerum.

Medio ceras, &c. Plena volumina satyrico carmine implere libet, idque palam, per compita, & in omnium oculis. Libros appellat ceras, quia tabellis cera obductis utebantur pro papyro Romani, in quibus graphio scribebant.

Quadrivio. Est locus publicus, in quem via qua-

tuor concurrunt, & multi convenire solent.

Sexta cervice. A sex famulis, seu bajulis: idest, in lætica, quam sex viri portabant.

Nuda. Aperta.

Multum referens, &c. Simillimus Mæcenati.

Supino. Molli, & delicato, qui resupinato corpore jacebat in lætica.

Signator falso. Domitius Regulus, testamentorum corruptor. *Plin. Epist. 20. lib. 2.* vel, Sophonius Tigellinus, qui trium patronorum veneno sublatorum hæreditates tabulis falso signatis invasit, vel alius aliquis ejusmodi.

Lautum. Divitem.

Exiguis tabulis. Compendiosa, & brevi opera, falsas nempe testamentorum tabulas fabricando: vel, exiguis, idest, paucis verbis in testamentorum tabulis scriptis, quibus verbis falsarius se hæredem ex al. se inscripserit.

Gemma. Annulo signatorio, qui gemmam habet inclusam.

Uda. Saliva tacto annulo, ut fit, ne cera candens

Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum
 Porrectura viro miscet sitiente rubetam,
 Instituitque rudes melior Locusta propinquas,
 Per famam, & populam nigros efferre maritos:

Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum,

Si vis esse aliquis. Probitas laudatur, & alget.
 Criminibus debent hortos, prætoria, mensas,
 Argentum vetus, & stantem extra pocula caprum.
 Quem patitur dormire nurus corruptor avaræ?

illi adhærescat.

Calenum. Vinum Campanum, a Calibus civitate Campaniæ.

Rubetam. Venenum ex rana rubeta confectum. Rubeta est ranæ genus quoddam venenosum, in vepribus nascens, ac rubis, unde nomen traxit.

Instituit, &c. Et suas vicinas adhuc rudes, & imperitas illius præclaræ artis, ac beneficiorum veluti magistra docet efferre, id est ad rogam ferre, interficere.

Melior Locusta. Peritior venefica, quam illa Locusta nuper veneficii damnata, cujus arte usa Agrippina boletum venenatum Claudio paraverat, & cujus postea opera Nero Britannicum sustulit.

Per famam. Populo sciencie, & vidente; neglectis populi rumoribus.

Nigros. Veneno lividos, & adhuc in cadaveribus livida ejus vestigia præferentes.

Aude aliquid, &c. Hoc est, fac aliquod immane scelus; committendum est aliquid dignum exilio, si quis nunc vult esse dives, &

honoratus. Gyara, vel Gyarus est una ex insulis Cycladibus, in mari Ægeo, exigua, maxime sterilis, in quam exules mittebantur. Gyaris porro dixit in plurali numero ad majorem emphasim, cum sit una tantum hæc insula.

Aliquis. In aliquo pretio, si vis opes, & famam conficere.

Alget. Friget, ærumnosa, & pauper est.

Prætoria. Ædificia Prætoribus digna, seu villas lautiorum civium magnifice extructas.

Mensas. Citreas, marmoreas, eburneas mensas.

Argentum vetus. Pocula ex argento veteri, vel ab antiquo artifice sculpta.

Stantem. Signum capri in cælatura prominens, & quasi extans. Solebant Romani animalium figuras cælare in poculis, capri maxime, quia caper vulgo Baccho immolabatur.

Quem patitur, &c. Quia cessare a scribendo potest, cum videat patrem, qui filii sui uxorem inducit ad flagitium? cum sponsas amore turpi flagrantem cer-

Quem sponsæ turpès, & prætextatus adulter?
 Si natura negat, facit indignatio versum,
 Qualemcumque potest; quales ego, vel Cluvenius,
 Ex quo Deucalion, nimbis tollentibus æquor,
 Navigio montem ascendit, fortesque poposcit,
 Paullatimque anima caluerunt mollia fæxa,
 Quidquid agunt homines, votum, timor, ira,
 voluptas,
 Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
 Et quando uberior vitiorum copia; quando
 Major avaritiæ patuit sinus? alea quando
 Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
 Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.

nat, & pueros adulteros?

Prætextatus. Indutus prætexta. Erat vestis ornata limbo purpureo, quam pueri gestabant usque ad annum 17. quo togam virilem sumebant.

Cluvenius. Ineptus poeta.

Ex quo, &c. Omnes affectus, omnia vitia, a diluvio ad usque nostra tempora, materia sunt hujus mei libri satyrici.

Nimbis. Imbribus mare augmentibus.

Montem. Parnassum, quo aquis subvectus est.

Sortes. Themidos oraculum consuluit. Vide Ovid. Metam. lib. 1. sub finem. Oracula porro sortes appellantur, quia solebant a vasis, aut sacrificulis educi sorte quædam tabellæ, in quibus Deorum responsa, & effata scripta erant.

Paullatimque, &c. Saxa emollita vivere cœperunt. Scilicet oraculo jussi sunt Deucalion, & Pyrrha post særgum lapides mittere; & qui missi sunt a Deucalione,

in viros mutati sunt, qui vero a Pyrrha, in feminas; ita reparatus est orbis.

Votum. Cupiditates.

Discursus. Concurrationes; variæ occupationes.

Farrago. Materia permixta; & confusa. Proprie vox ea significat varia pabula inter se mixta.

Quando major, &c. Quando latius potuit avaritia? Metaphora hæc a velis est sumpta, quæ cum a ventis distenduntur, ingentem sinum dicuntur explicare; vel ab homine sinum, & brachia, ut aliquid accipiat, amplectaturque, aperiente.

Hos animos. Subaudi, habuit: hoc est, quando tantu aleæ frequentandæ ardor fuit?

Loculis. Cum saculis, & modica pecunia.

Ad casum tabulæ. Ad fortunam aleæ in tabulam, vel alveum lusorium conjectam tentandam, & subeundam.

Arca. Arca tota, & plena nummorum affertur ad ludum.

Prælia quanta illic dispensatore videbis
 Armigero! simplexne furor sestertia centum
 Perdere, & horrenti tunicam non reddere servo?
 Quis totidem erexit villas? qui fercula septem
 Secreto cœnavit avus? nunc sportula primo
 Limine parva fedet, turbæ rapienda togatæ.
 Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
 Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
 Agnitus accipies: jubet a præcone vocari
 Ipsos Trojugenas, nam vexant limum & ipsi

Prælia. Rixas, jurgia.

Armigero. Servo, qui domino ludenti nummos, aleas, & cetera belli hujus arma subministrat; unde appellatur armiger, metaphora a bellantibus sumpta.

Simplexne furor. Nonne incredibilis furor est?

Sestertia. Sestertium erat nummus major, valens mille nummos minores, sestertios dictos; sestertius autem erat moneta Romana, valens monetæ Gallicæ circiter asses duos: quare sestertia centum redeunt fere ad decem millia librarum Gallicarum, & ad duo millia, & octingentos viginti nummos scutatos monetæ Romanæ.

Perdere. In ludo, & alea.

Horrenti. Præ frigore horrenti, & pene nudo.

Reddere. Donare, vel restituere.

Quis totidem, &c. Quis e nostris avus, & majoribus tot villas extruxit, quot nunc extruimus?

Secreto. In sua domo privatim solus. Tunc enim gula plus indulgebant, quam cum cœnarent palam, & in oculis omnium.

Canavit. Apposuit in cœna, Nunc sportula, &c. Non

jam cliente; ad cœnam lautam, & liberalem, qua olim ad eandem cum domino mensam vescebantur, admittuntur: sed iis in domum introitu apponitur sportula, hoc est, calathus, seu canistrum e sparto, aut vimine confectum, in quo viliores sunt cibi, vel pro cibis pecuniæ summa exigua, nempe centum quadrantes, hoc est, fere bajochi, ut loquuntur, 28. Romani; asses vero Francici 20.

Rapienda. Avidè accipienda.

Togatæ. Clientibus, qui togam sumebant, ut patronos viserent.

Ille. Qui sportulam distribuit.

Suppositus. Loco clientis alicujus.

Trojugas. Nobiles fordidè sportulam patentes, quæ pauperibus parabatur. Vocat autem illos Trojugenas, nempe ortos ab antiquis illis Trojanis, atque ideo nobilissimos.

Vexant limum. Frequentes adsunt ad limen cum egenioribus.

Nobiscum: da Pratori, da deinde Tribuno:
Sed libertinus prior est: prior, inquit, ego adsum
Cur timeam, dubitemve locum defendere, quam-
vis

Natus ad Euphratem? molles quod in aure fenestrate
Arguerint, licet ipse negem: sed quinque tabernae
Quadringenta parant. Quid confert purpura majus
Optandum, si Laurenti custodit in agro

Da Pratori. Inquit Prator, da mihi. Da mihi Tribuno, inquit Tribunus, Vel sunt istae voces ejus, qui sportulae distribuendae praest: is Praconi dicit, da primum Pratori isti, tum Tribuno, &c. Respondet Praeco: sed prior est in limine hic libertinus: ipse libertinus clamat, ego prior veni, &c.

Pratori. Erat Pratoris judicia exercere, jus dicere in Urbe, &c. in Provincia exercitum etiam ducere, &c.

Tribuno. Tribunus plebis populi negotia, & rationes contra potentiorum opes procurabat. Erant etiam Tribuni militares, &c.

Libertinus. Olim servus, nunc libertate donatus, vel potius liberti filius.

Inquit. Libertinus praefrens se Pratori, & Tribuno, quod iis sit ditior.

Defendere. Priorem locum servare.

Euphratem. Fluvium Mesopotamiae, qui oritur ex montibus Armeniae. Ex iis regionibus vulgo servierant oriundi.

Fenestrate. Fissura, vel foramina in extrema aurium parte, unde Orientis populi in aures appendebant,

& annulos.

Arguerint. Ostenderint.

Quinque tabernae. Quas in foro habeo, & loco.

Quadringenta parant. 400. sesteritia annui redditur afferunt mihi. Redit autem haec summa fere ad quadraginta millia librarum Gallicarum; quam summam ii debebant habere ex lege, qui inter Equites Romanos numerabatur. Sunt nummi scutati Romani undecim millia ducenti septuaginta duo, cum bajochis 72.

Purpura. Equestris nobilitas purpura, & annulo designata quid afferre mihi majus, & optabilius potest, quam quod afferunt mihi meae tabernae? siquidem videmus homines nobilissimos esse miseros, & oves etiam pascere. Vetus Scholiastes legit: *Quid, confert purpura major optandum?* Et majorem purpuram exponit laticlavium, id est, tunicam latis clavis ornatam, purpura praetextam, qua Senatores, & quidam magistratus utebantur.

Laurenti agro. Erant hic ager prope Laurentum, urbem antiqui Latii, ubi lacta pascua.

Conductas Corvinus oves? ego possideo plus
 Pallante, & Licinis; expectent ergo Tribuni:
 Vincant divitiæ; sacro nec cedat honori,
 Nuper in hanc urbem pedibus, qui venerat albis:
 Quandoquidem inter nos sanctissima divitia-
 rum

Majestas; etsi, funesta Pecunia, templo
 Nondum habitas, nullas nummorum ereximus
 aras,

Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
 Quæque salutato crepitat Concordia nido.

Sed, cum summus honor finito computet anno,
 Sportula quid referat; quantum rationibus addat:
 Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus
 hinc est,

Corvinus. Nobilissima or-
 eus familia, pauper tamen.
Marcus Valerius tribunus
 militum bello Gallo, an-
 nos natus tres, & viginti,
 Gallum quemdam Romanos
 ad singulare certamen pro-
 vocantem vicit, ac interfe-
 cit, ope Corvi, qui Vale-
 rii galeæ insidens unguibus,
 & rostro Gallum territa-
 bat. Inde Corvini cogno-
 men est adeptus.

Pallante. Claudii Impe-
 ratoris liberto ditissimo.

Licinis. Licino Augusti
 liberto, ac tonsore, qui di-
 tissimus. Utitur numero
 plurali pro singulari ad em-
 pliasim.

Sacro honori. Prætorio,
 aut Tribunitio, qui magi-
 stratu tamquam sacri, &
 inviolabiles habebantur.

Pedibus qui, &c. Servi e
 transmarinis oris adducti ve-
 nales exponebantur, creta-
 tis, gypsatisque pedibus,
 addito sigillo domini, si ad
 privatam aliquem pertine-
 rent; Reip. si publica man-

cipia. Potest etiam dici,
 pedibus albis, pulvere ob-
 litis, vel nudis præ egestate.

Majestas. Dignitas, &
 quasi divinitas.

Et si, funesta, &c. Etsi
 nondum Pecuniam pro Dea
 colimus templis, & aris, ut
 Pacem, Fidem, &c.

Quæque salutato, &c.
 Concordiam, cujus templum
 resonat strepitu Ciconiarum,
 dum nidos suos in fastigio
 templi positos, crepitantes
 revisunt, & quasi salutant
 e pascuis redeuntes.

Cum summus, &c. Si, in-
 quit Poeta, summi magi-
 stratus; Prætores, Tribuni,
 &c. computant, quantum
 annui redditus afferat spor-
 tula: quid facient pauperes,
 quibus sportula sola victum,
 & necessaria suppeditat?

Rationibus. Annuis red-
 ditibus.

Comites. Clientes, & af-
 fectæ divitum.

Hinc toga, &c. E spor-
 tula, emenda est toga, cal-
 ceus, &c.

Et panis fumusque domi? Densissima centum
 Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
 Languida, vel prægnaans, & circumducitur uxor,
 Hic petit absenti, nota jam callidus arte,
 Ostendens vacuum, & clausam pro conjuge fel-
 lam;

Galla mea est, inquit, citius dimitte, moraris?
 Profer, Galla, caput; noli vexare, quiescit.

Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum:
 Sportula, deinde forum, jurisque peritus Apollo,
 Atque triumphales: inter quas ausus habere
 Nescio quis titulos Ægyptios, atque Arabarches

Fumus. Ligna emenda
 sunt, ad ignem excitandum.
Densissima, &c. Plurimi Sen-
 natores, lecticis vesti, petunt
 sportulam, & circumducunt
 etiam ægrotas, & gravidas
 uxores, quarum nomine spor-
 tulam petant: interdum, &
 absentes illas, simulant esse
 in calulis lecticis.

Quadrantes. Erat qua-
 drans pars quarta Romani
 assis.

Hic. Unus aliquis.

Absenti. Uxori: petit
 sportulam pro uxore, dan-
 dam uxori, quasi adesset;
 quæ tamen abest.

Nota arte. Dolo multis
 nunc usitato.

Ostendens. Distributori
 sportulæ.

Mea est. Uxor mea.

Citius dimitte. Da illi
 sportulam cito, & eam di-
 mitte.

Profer, &c. Profer ca-
 put, Galla, inquit maritus,
 quo fucum, & fidem melius
 faciat: tum quasi dormien-
 tem animadvertens, distri-
 butorem rogat, ne vexet
 ægram. Vel istæ sunt voces
 ejus, qui sportulam distri-

buit: O Galla si quidem es
 in hac lectica, profer caput.

Pulcro ordine. Egregiis vi-
 delicet occupationibus con-
 sumitur.

Sportula deinde, &c. Clie-
 ntes primo petunt domum
 alicujus divitis, ut ab eo
 sportulam accipiant: dein-
 de in forum Augusti eum
 deducunt honoris causa,
 ubi jus dicitur prope sta-
 tuam Apollinis, quem fa-
 cere Poeta juris peritum vo-
 cat, quasi qui assidue lites
 audiendo factus sit jurispe-
 ritus.

Triumphales. Tum adeun-
 tur triumphales statuæ, quas
 in eodem foro poni jusserat
 Augustus iis omnibus, qui
 triumphaverant.

Nescio, quis. Crispinus,
 vel Tiberius Alexander, qui
 regebat Ægyptum, ipse ejus-
 dem nationis, & conditio-
 nis libertinæ

Titulos. Id est, imaginem
 cum titulis, & inscriptio-
 nibus honorificis.

Arabarches. Vox est Græ-
 ca significans Arabum prin-
 cipem, quasi fervorum ex
 Arabia præcipuum. Arabia
 au-

Vestibulis abeunt veteres, lassique clientes,
 Votaque deponunt, quamquam longissima cœnæ
 Spes homini, caules miseri, atque ignis emendus.
 Optima sylvarum interea, pelagique vorabit
 Rex horum, vacuisque toris tantum ipse jacebis.
 Nam de tot pulcris, & latis orbibus, & tam
 Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
 Nullus jam parasitus erit: sed quis feret istas
 Luxuriæ fordes? quanta est gula, quæ sibi totos
 Ponit apros, animal propter convivia natum?
 Pœna tamen præfens, cum tu deponis amictus

autem est proxima Ægypto provincia, unde servi multi Romam adducebantur. Significat etiam Arabarches publicanum, qui præerat exigendo vectigali de pecoribus, quæ ex Arabia in Ægyptum deportabantur. Legunt aliqui *Alabarches*: est autem Alaba vox Græca significans vectigal, quod e pascuis colligitur.

Vestibulis abeunt. Relinquant domum divitis.

Lassique. Defatigati domino per varia Urbis loca deducenda.

Clientes. Qui in alicujus potentioris fidè, & patrocinio erant.

Votaque deponunt, &c. Et spem cœnandi apud divitem deponunt, etsi diu expectatam.

Quamquam, &c. Licet nihil diutius speret homo quilibet, nihil differri, aut eripi molestius ferat, quam cœnam, & speratas epulas. Alii scribunt, *Spes hominis*, quas voces a superiori versu distinguunt, & accipiunt quasi dictas per exclamationem, & indignationem: quasi diceret Poeta. En quo

spes humanæ recidunt: deponunt vota cœnæ, licet longissima: o spem hominum miseram.

Optima sylvarum, &c. Optimas feras, & delicatissimos pisces.

Rex horum. Dives patronus.

Vacuisque toris, &c. Solus mensæ accumbet: ceteris lectulis (erant vulgo tres) præter illum, in quo jacet, vacuis.

Orbibus. Patinis, & lancibus.

Una comedunt, &c. Unis epulis absument tota patrimonia, vel una mensa, in qua ipsi uni, & soli sunt: clientibus exclusis.

Parasitus. Qui alienas mensas querit.

Luxuria. Gulæ, luxus sordidæ magnificentiæ.

Ponit. Mensæ appoit, privatæ.

Propter convivia, &c. Propter epulas publicas, & majores factum, non propter privatas, & domesticas.

Pœna tamen. &c. Nec tamen impune helluaris: das enim præfentes pœnas, cum nimi-

Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas:
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.
It nova, nec tristis per cunctas fabula cœnas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas; eadem cupient, facientque minores.
Omne in præcipiti vitium stetit: utere velis,
Fotos pande sinus. Dicas hic forsitan: Unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi, quodcumque animo flagrante liberet,
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert, dictis ignoscat Mutius an non?

nimirum cibum concoquere non potes.

Et crudum, &c. Balnea ingressurus, pavonis carnem nondum digestam habes in stomacho turgido, & pleno.

Hinc. Ex nimia scilicet saturitate, & cruditate.

Intestata, &c. Senes multi moriuntur ante conditum testamentum.

It nova, &c. Divulgatur rumor de tua morte per omnia convivia, dolente nemine.

Iratis plaudendum, &c. Quo gaudent vel ii, qui amici tui fuerant, læti, quod homo tam avarus, & sordidus obierit; sed irati sunt, quod intestatus nihil ipsis reliqueris.

Nil erit ulterius. Nil sceleris, aut vitii restat.

Minores. Posterii.

In præcipiti, &c. In abrupto fastigio, unde casus gravior, & ubi locus ad præcipitandum aptior; altius surgere vitia, & crescere nequeunt.

Uttere velis. Poeta se ad scribendum incitat: immit-

te rudentes, pande vela; ac si quando alias, toto ingenio vehere. *Plin. Epist. 4. l. 8.*

Pande sinus. Pergit Poeta in eadem metaphora: permittite vento aperta, & sinuosa vela, inquit; hoc est, audacter scribe, quidquid in mentem venerit.

Dicas hic, &c. Objiciet monitor aliquis difficultatem scribendi satyras. Unde tibi suppetet ingenium, inquiet? &c.

Priorum. Græcorum comicorum, & Lucilii.

Flagrante. Ira, & odio adversus vitia, & vitiosos incitato.

Simplicitas. Libertatem voluit dicere: sed quia Romæ tunc, aut ignota erat, aut invisæ, dicit se nomen ejus appellare non audere.

Quid refert, &c. Respondet Juvenalis: Scribam enimvero satyras, & parum curabo, an mihi succenseat Mutius aliquis, seu quilibet homo flagitiosus, quem intestatus fuero: quid refert, an mihi ignoscat, necne?

Pone Tigellinum, tæda lucebis in illa,
 Qua stantes ardent, qui fixo guttore fumant,
 Et latum media sulcum deducit arena.
 Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
 Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos?
 Cum veniet contra, digito compesce labellum:
 Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.
 Securus licet Æneam, Rutulumque ferocem
 Committas: nulli gravis est percussus Achilles,

Pone Tigellinum, &c. Libebit quidem tibi, respondet monitor, aliquem hominem nullius auctoritatis insectari, qualis fuit Mutius, quem Lucilius fatyris suis exagitavit: sed, si tu notaris Tigellinum, vel alium quemlibet Imperatori gratum, pereundum tibi erit morte sævissima, vivus combureris.

Tæda lucebis, &c. Palo ardenti alligatus ardebis ipse quoque, indutus pice, & bitumine, instar facis alicujus.

Qua ardent, &c. Palo affixi cremantur, palo trans ipsorum guttur adacto, vel ipsorum mento, & gutturi supposito, ne possint vultum demittere; ita sævitum est in Christianos a Nerone, ut narrant Suet. cap. 16. & Tacitus 15. Annal.

Et latum media, &c. Frustra laborare videntur interpretes in corrigendo hoc loco, qui clarus est, si subaudias, *que tæda*, hoc nempe sensu, & *quæ tæda*, dum tollitur, ac trahitur, postquam homo crematus est, fumo, & lurida luce viam signat, ac veluti sulcum ducit in media arena. Lipsius legit. *Et latus mediam*

sulcus diducit arenam, ex veteri, ut ait, codice; cuius versiculi sensus hic erit: istas tædas longo ordine dispositas in amphiteatro quasi sulcum efficere, quo arena discriminatur, vel fossas ipsas, in quibus pali desiguntur, longo esse sulco, & ordine apertas. Arena vocatur ipsum amphiteatri solum, quia erat arena conspersum.

Qui dedit ergo, &c. Ergone patiar, respondet Juvenalis, ut Tigellinus, qui aconita, hoc est, venenum ex aconito herba factum, dedit tribus patruis, vehatur in lestica, suffultus pulvinis pluma fartis?

Cum veniet contra, &c. Immo vero, inquit monitor, cum ille tibi occurret, tace; & digitem ori impone.

Accusator erit. Aderunt enim statim, qui accusent, si quis verbum dixerit, & voculam hanc de Tigellino pronuntiaverit; hic est, nempe adest Tigellinus.

Securus, &c. Tutius epico carmine historias scribes, & prælia, ut Virgilius certamina Æneæ, & Turni Rutulorum ducis descripsit.

Committas. Alterum cum alte-

Aut multum quæsitus Hylas, urnamque secutus.
 Ense velut stricto, quoties Lucilius ardens
 Infremuit rubet auditor, cui frigida mens est
 Criminibus; tacita sudant præcordia culpa;
 Inde iræ, lacrymæ. Tecum prius ergo voluta
 Hæc animo ante tubas: galeatum fero duelli
 Pœnitet. Experiar, quid concedatur in illos,
 Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina

altero componas, vel pug-
 nantes describas.

Nulli gravis est, &c. Ne-
 minem offendit historia de
 Achille percusso a Paride.

Aut multum quæsitus, &c.
 Hylas puer, comes Herculis
 in Argonautica expeditio-
 ne, qui aquatum profectus.
 dum se inclinaret, una cum
 urna decidit in flumen, &
 diu ab Hercule quæsitus est.

Ense velut stricto, &c.
 Quoties satyram, ut ensẽ,
 distrinxit furentis in morem.

Rubet auditor. Pudore,
 & ira, qua vindictam cogi-
 tat.

Cui frigida, &c. Metu &
 conscientia scelerum vexata.

Sudant, &c. Æstuat animo.

Voluta. Tecum cogita.

Ante tubas, Priusquam
 classicum canas; & satyri-
 cum distringas stylum.

Galeatum, &c. Pugna
 commissa fera pœnitentia
 est, qui galeam, & arma
 jam induit, frustra, & fero
 de bello omittendo cogitat.

Experiar, &c. Quoniam
 itaque, inquit Poeta, pe-
 riculosum est, si quis vivos
 carmine proferat; expe-
 riar, quid licet in mortuos.

Quorum Flaminia, &c.
 Qui sepulti sunt in viis Fla-
 minia, & Latina, quibus in
 viis vulgo nobilium urnæ,
 & cineres condebantur, &
 tegebantur superrestructis
 monumentis.

S A T Y R A II.

In probitatis, ac pietatis simulatores.

ULtra Sauromatas fugere hinc libet, & glaciale
 Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,

Ultra, &c. Ad barbaras,
 & remotissimas gentes fu-
 gere est impetus, cum vi-
 deo fictos philosophos, ver-
 bis quidem præ se ferentes
 continentiam, vita vero,
 & moribus flagitiosissimos.

Sauromatas. Europæ ver-

sus Boream incolas, & Asiæ,
 circa Tanaim fluvium, Scy-
 this vicinos, iidem sunt ac
 Sarmatae.

Glaciale. Septemtriona-
 lem.

Audent. Supple, disse-
 rere, aut præcipere.

Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.
 Indocti primum; quamquam plena omnia gypso
 Chryssippi invenias: nam perfectissimus horum,
 Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emittit,
 Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.

Frontis nulla fides: quis enim non vicus abundat
 Tristibus obscœnis, castigas turpia, turpis?
 Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
 Atque supercilio brevior coma. Verius ergo,
 Et magis ingenue Peribonius: hunc ego fatis

Curios simulant. Simulant continentiam M. Curii, viri frugalis, & optimi inter priscos Romanos.

Bacchanalia vivunt. Ita vivunt, quasi celebrarent perpetua Bacchanalia. Erant autem Bacchanalia Bacchi festa, in quibus Romani crapulæ, & libidini indulgebant.

Indocti primum. &c. Primum illi hypocritæ indocti sunt, etsi doctissimorum hominum imaginibus eorum domus plene omnes sint.

Gypso Chryssippi. Statuis Chryssippi e gypso factis. Fuit ille Stoicus philosophus.

Perfectissimus. Censetur præstantissimus.

Si quis Aristotelem, &c. Si quis emittit imaginem, aut statuam Aristotelis, vel Pittaci, unius e septem Græciæ sapientibus; archetypo similem, hoc est, ipsi Aristoteli, vel Pittaco. Est autem, *Pittacon*, accusativus Græcus.

Et jubet, &c. Et vult esse, ac servari in suo Museo imagines Cleanthis archetypas, & primigenias. Fuit Cleanthes philosophus

Stoicus, Zenonis successor. Vel, vult servari suum pluteum, suam bibliothecam ab imaginibus ejusmodi, quasi ejus custodibus, ac ædituis. Est autem archetypum figura prima quædam, ceterarum, quæ ad ejus similitudinem exprimuntur, exemplat, & origo, unde adjectivum nomen factum, archetypus, significatque id, quod aliorum exemplar est, vel quod primo fuit ab artifice fabricatum. Ἀρχὴ, initium, Τύπος, forma, typus.

Frontis, &c. Mendax est hominum vultus.

Vicus. In urbe Romana, Tristibus obscœnis. Homines libidinosi, severitatem, & tristitiam fronte præferentibus.

Libido. Cupiditas, & pernicitas.

Verius ergo, &c. Tolerabilius, simpliciusque facit Peribonius, dum palam turpitudinem profitemur, quam illi hypocritæ, qui simulant virtutem, & vitia dissimulant.

Hunc ego fatis, &c. Hujus vitia non malitiæ, sed fatis impuro, qui non dissimulat

Imputo, qui vultu morbum, incessuque fatetur.
 Loripedem rectus deridet, Æthiopem albus:
 Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
 Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
 Si fur displiceat Verri? homicida Miloni?
 Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?
 In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?
 Nonne igitur jure, ac merito vitia ultima fictos
 Contemnunt Scauros, & castigata remordent?

mulat vitia, sed ipso vultu
 sædo, & pallido, & incessu
 languido, ac distorto fa-
 retur se hominem nequam
 esse, ac libidinofum. Vel,
 ut aliis placet, qui audaci,
 & erecto vultu, incessu pro-
 tervo, ac procaci profite-
 tur se flagitiosum esse, quasi
 fatali necessitate eo reda-
 ctus sit.

Loripedem rectus, &c. Fe-
 rendum sane, si hominem
 claudum rideat alius, qui
 eruribus bonis, & rectis
 utatur; si Æthiopem, qui
 nigro est colore, derideat
 aliquis albus; non si Æt-
 hiozem Æthiops, claudum
 claudus rideat. Malum bo-
 nus arguat, non malus ma-
 lum. Loripes, qui pedes
 quasi loro vinctos, & intor-
 tos habet.

Gracchos. Tiberium, &
 Cajum Tribunos plebis, qui
 dum reducere leges Agra-
 rias seditione conarentur,
 ipsi oppressi sunt, cæsi que,
 ille anno U. C. 620. hic
 633.

Qui cælum, &c. Quis non
 omnia perturbari, & permi-
 sceri queratur.

Verri. Qui furtis, & ra-
 pinis Siciliam spoliavit,
 notissimus ex Ciceronis in

eum actionibus.

Miloni. Qui interfecit P.
 Clodium.

Clodius. Famofus ob a-
 dulteria.

Catilina Cethegum. Si
 Catilina, qui conjuravit in
 Rempublicam, accuset Ce-
 thegum, ejusdem conjura-
 tionis socium.

Tabulam Syllæ. Proscri-
 ptionis tabulam, quam Syl-
 la instituit. Erat autem hæc
 tabula scriptum quoddam
 publice propositum, in quo
 notata erant nomina illo-
 rum, quos ad necem quari
 jubebat Sylla, proposito
 percussori præmio; atque
 illi proscripti dicebantur.

Si dicant. Si condemnent
 proscriptionem.

Discipuli tres. Augustus,
 Lepidus, & Antonius, qui
 idem fecere, quod Sylla,
 eumque in ea re magistrum
 secuti sunt, & auctorem.

Vitia ultima. Homines
 vitiis ultimis, hoc est, gra-
 vissimis, & sædissimis dediti.

Fictos Scauros. Nonne
 merito homines flagitiosi
 contemnunt illos fictos, &
 adumbratos Scauros, hoc
 est, qui se viros graves,
 & severos esse fingunt, qua-
 les Scauri fuerunt? nonne ju-

Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam,
 Clamantem toties: Ubi nunc lex Julia? dormis?
 Ad quem subridens: Felicia tempora! quæ te
 Moribus opponunt? habeat jam Roma pudorem:
 Tertius e cælo cecidit Cato: sed tamen, unde
 Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
 Quæ tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernæ.
 Quod si vexantur leges, ac jura: citari
 Ante omnes debet Scantinia: respice primum,

re, ac merito ipsi subjurgati remordent, idest, vicissim objurgant, ac reprehendunt suos censores.

Illis. Hypocritis.

Torvum. Gravem, severum, vultu, & verbis sanctum.

Laronia. Mulier dives, eademque procax, & flagitiosa.

Ubi nunc, &c. Ubi, inquit ille hypocrita, Laroniam adulteram alloquens, ubi es, o lex Julia?

Lex Julia. Lex in adulteros lata a Cæsare Augusto, ut Ulpianus disertè scribit: Julia tamen dicitur, quia Augustus dictus quoque est Julius, quia fuerat a Julio Cæsare avunculo adoptatus.

Dormis? Andormis; quin excitatis ad eos puniendos, in primis que ad pessimam illam, & impudicam Laroniam plectendam?

Subridens. Ait Laronia Subridens.

Felicia tempora! Ironice.

Moribus opponunt. Tamquam mores corruptos emendaturum, & virtutis adversus vitia propugnatorem.

Habeat jam, &c. Roma jam pudica sit, & virtutem colat.

Tertius, &c. Tu e cælo nobis delapsus venisti simul duobus priscais illis, & sanctis Catonibus, Censorio. & Uticensi, & tertius Cato futurus es. Cato Censorius, ita vocatus ob Censuram sanctissima severitate gestam, habuit Pro nepotem M. Catonem, Uticensem dictum ab Utica urbe Africa, ubi victo Pompejo, cujus partes contra Cæsarem secutus erat, sibi necem conscivit.

Unde hæc emis, &c. Ubi le emis hæc unguenta, quæ oles, qua reprehensione illum oblique, & ingeniose redarguit, qui aliorum molliem mollis ipse, & unguentis delibutus redarguet.

Opobalsama. Unguentum confectum ex balsami succo. Vocat collum ejus *hirsutum*, quia illi philosophi barbam ingentem aiebant *ὀπὸς succus*: Βάλσαμον, balsamum.

Tabernæ. Ubi illos odores, & unguenta emisti.

Vexantur. Excitantur, & in reos appellantur.

Scantinia. Lex, quæ in viros impudicos lata erat. Ejus auctor Scantinius, tribunus plebis.

Et scrutare viros: faciunt hi plura: sed illos
 Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
 Numquid nos agimus causas, civilia jura
 Novimus? aut ullo strepitu fora vestra movemus?
 Luctantur paucæ, comedunt colliphia paucæ.
 Vos lanam trahitis, calathique peracta referitis
 Vellera: vos tenui prægnantem stamine fufum
 Penelope melius, levius torquetis Arachne.
 De nobis post hæc tristis sententia fertur:

Scrutare viros. Expende
 scelera virorum.

Sed illos &c. Verum illi
 se tutos contra leges cre-
 dunt, quod plures sint: nu-
 mero scilicet pugnant, &
 se invicem tutantur; ut
 milites in bello, facta quasi
 testudine, junctis inter se
 clypeis. Est autem umbo pars
 media clypei, quæ eminet,
 interdumque in acumen de-
 fiait.

Luctantur. Luctari pugi-
 lum est, quorum alter alter-
 rum dejicere, supplantare,
 castibus cadere nititur. Virg-
 lib. v. v. 425. Interdum femi-
 næ luctabantur sed rarius.

Colliphia. Κόλλις est pa-
 nis cinere incoctus, ἴφι,
 robur. Inde colliphium pa-
 nis secundarius corrobora-
 randis pugilibus idoneus.
 Quidam hanc vocem com-
 ponunt, ex χῶλον, membrum,
 & ἴφι, robur: & scribunt
 coliphium.

Vos lanam trahitis. Vos
 viri e colo ducitis lanam.

Calathisque peracta &c.
 Lanam in filum nendo tor-
 tam in vasculis vimineis re-
 ponitis, & reportati, ad
 eos, a quibus eam carmi-
 nandam, seu nendam acc-

cepistis.

Prægnantem. Gravidam,
 intumescensentem filo. Stamen
 est filum, quod e colo du-
 citur: dicuntur etiam stami-
 na illa fila, quæ recta, &
 stabilia sunt in opere textor-
 io & quibus alia, quæ di-
 cuntur substamina, seu sub-
 tegmina intertextuntur.)

Penelope. Ulyssis uxor
 fuit, quæ lanificio, & tela
 texenda absentiam mariti,
 ac desiderium solabatur,
 simulque procos frustraba-
 tur, quibus promiserat se
 illorum alicui nupturam,
 cum telam absolvisset: quod
 enim per diem texerat,
 nocte retexebat, ac dissol-
 vebat.

Arachne. Puella fuit Ly-
 dia, quæ cum Palladem in-
 certamen artis textoriæ pro-
 vocasset, ab ea fuit victa,
 & in araneam mutata. Vi-
 de Ovidium initio libri vi
 Metamorphoseon, ut a no-
 bis editus Romæ, & notis
 illustratus est. Reperies ad
 ejus calcem Syntagma de
 Diis, & heroibus poeticis,
 unde plurimum lucis huic
 Juvenali affulgebit.

De nobis. Miseris mulier-
 culis.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.
 Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
 Stoicidæ: quid enim falsi Laronia? sed quid
 Non facient alii, cum tu multitia sumas,
 Cretice, & hanc vestem populo mirante, perora
 In Proculas, & Pollineas? Est mœcha Fabulla:
 Damnetur, si vis, etiam Carphinia: talem
 Non sumet damnata togam. Sed Julius ardet:
 Æstuo: nudus agas: minus est infania turpis.
 En habitum, quo te leges, ac jura ferentem
 Vulneribus crudis populus modo victor, & illud

Dat veniam corvis, &c. Per corvos intelligit viros flagitiosos, per columbas, mulieres innoxias: & sententia est; censura, seu castigatio morum parcit vitiorum nequitia, vexat mulierum simplicitatem.

Fugerunt &c. Fugerunt, inquit Poeta, fisci illi, atque scelerum conscii philosophi Laroniam.

Stoicidæ. Stoicorum discipuli, & imitatores. Erant Stoici philosophi Græci, graves, ac severi: summum bonum in virtute collocabant. Ab ingenti porticu, in qua disputabant Athenis, nomen invenerunt. *Στωά, porticus, Στωικοί, Stoici.*

Quid enim falsi &c. Subaudi, dicebat.

Sed quid &c. Confirmat Laronia sententiam, probatque exemplo Cretici viros esse flagitiosos: quid enim, inquit, non facient alii, cum &c.

Multitia. Vestes sericas, vel bombycinas, molli texeas filo: & admodum tenues, ita ut vix pudori consulerent.

Cretice. Hoc nomine appellat aliquem caustidicum mollem, & impurum. Quod Metellus prædones mare Creticum pervagantes domuit. Inde illi Cretici cognomen. Nobilissima erat Metellorum familia, & sæpe in foro, ac senatu spectata.

Proculas, &c. Meretrices, & mœchas.

Talem non sumet &c. Ne ipsa quidem femina, ob adulterium damnata, sumerent vestes tam indecoras.

Togam. Fæminis quippe adulterii convictis, non nisi virili toga indutis, in publicum prodire licebat.

Julius ardet. Sed, inquit Sol in mense Julio ardet.

Nudus agas. Nudus itaque eas, vel causas agas, ac peiores: præstat enim te insanum, quam mollem haberi, & effeminatum.

En habitum, &c. Ironice, egregius sane orator, dignus, quem hac indutum veste audirent illi prisca Romani, militia, & agriculturæ intenti.

Vulneribus crudis. E recenti prælio redeuntes. Quidam censent his verbis indicat.

Montanum positis audiret vulgus aratris.
 Quid non proclames, in corpore iudicis ista
 Si videas? quæro, an deceant multitia testem.
 Acer, & indomitus, libertatisque magister,
 Cretice, pelluces? Dedit hanc contagio labem,
 Et dabit in plures: sicut grex totus in agris
 Unius scabie cadit, & porrigine porci:
 Uvaeque conspecta livorem ducit ab uva.
 Fœdus hoc aliquid quandoque audebis amictu.
 Nemo repente fuit turpissimus, accipient te
 Paullatim, qui longa domi redimicula fumunt
 Frontibus & toto posuere monilia collo:
 Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,

dicari victoriam Trajani de
 Dacis non incruentam, re-
 latam ab eo, imperii anno
 secundo, ut Dio narrat.

Montanum. Rustici illi
 Romani, rudes, & ab om-
 ni luxu, ac deliciis alieni.

Positis. Relictis.

Quid non proclames, &c.
 O Cretice, quid dicas, si
 videas iudicem istis multi-
 tiis indutum? si testem? cer-
 te utrumque reprehendas,
 & merito: quanto igitur
 minus te causidicum, & Stoi-
 cum decent? quanto magis
 tu reprehendendus?

Acer, &c. Tu, qui se-
 veritatis famam affectas, &
 præcos referre mores gestis.

Pelluces. Membra per ve-
 stem tenuem apparent.

Dedit hanc &c. Tu impro-
 borum commercio corruptus
 mox & aliis affricabis hanc
 labem, non secus, atq; grex
 totus in agris, &c.

Cadit. Perit.

Porrigine. Porrigo est
 morbus, quo inter anima-
 lium pilos quadam quasi
 squammulæ nascuntur.

Uvaeque &c. Uva ex alte-

ra uva, quam contingit,
 accipit nigrum colorem;
 hoc est, vel maturescit, vel
 corrumpitur.

Fœdus hoc &c. Non hæ-
 rebit in sola veste indecora
 tua mollities; aliquid au-
 debis deinde turpius: illos
 imitaberis post paullo, qui
 fumunt &c.

Accipient te. In suum
 consortium, & sodalitatem.

Qui fumunt &c. Effemi-
 natos homines notat, qui
 mulierum vestes, sacrificia,
 & mores imitabantur.

Redimicula. Capitis orna-
 menta, mulierum propria,
 vittas, & tæniæ.

Atque Bonam. Qui Bonæ
 Dæ sacrificabant in Alba-
 no, regia prope Albam vil-
 la, ubi Domitianus colle-
 gium sacerdotum institue-
 rat: offerebant illi abdo-
 men, seu ventrem, & ma-
 millas porcæ, & magnos
 crateres vino plenos. Erat
 Dea eadem, atque Terra,
 vel Proserpina; colebatur
 Romæ a mulieribus, exclu-
 sis viris: at nunc, inquit Ju-
 venalis, more sinistro, &
 B a inver-

Et magno cratere Deam. Sed more sinistro
 Exagitata procul non intrat femina limen:
 Solis ara Deæ maribus patet: Ite, profanæ,
 Clamatur, nullo genit hic tibia cornu,
 Talia secreta coluerunt Orgia tæda
 Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytto.
 Ille supercilium, madida fuligine tinctum,
 Obliqua producit acu, pingitque trementes
 Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
 Reticulumque comis auratum ingentibus implet

Inverso, præpostero more, arcentur feminae, & exagitantur; ne limen, sive templum Bonæ Deæ subeant; utque olim in istis sacrificiis clamabatur viris. Procul esse profani, sic feminis jam dicitur, Ite profanæ: ut olim adhibebantur tibiçinæ, nunc arcentur, & tibiçines earum locum occupant. Ad tibiçæ strepitum solebant hæc sacra fieri, & homines ad ea tibiçæ cantu convocari.

Gemit. Inflat tibiçam laboriose.

Talia &c. Ordo est, Baptæ, Sacerdotes quidam Atheniensium, a Græco verbo sic dicti, quod sæpius aqua se abluerent (*βαπτω* lavo, tingo) similia istis Orgia, sive sacrificia celebrabant, arcanis ceremoniis, & occultis, noctu plerumque scilicet; quibus in sacrificiis solebant insanis clamoribus, & saltationibus fatigare Deam Cotytto, quæ apud Athenienses colebatur, ut libidinis Dea. Est autem Cotytto, græcus accusativus: Cotytto, Cotyttus; ut Dido, Didus. Arguit igitur Romanos, quod im-

pura Græcorum sacra imitentur.

Orgia. Hic pro tumultuorum, & furentium sacrificiorum, & furentium sacrificiorum ea vox, vulgo significat Bacchi sacra.

Cecropiam. Atheniensem a Cecrope, primo Rege Athenarum.

Lassare. Ineptis, & prolixis ceremoniis defatigare. Saltando maxime colebatur ista Cotytto; itaque delassare suos sacerdotes consueverat crebra saltatione.

Ille. Alius quidam illorum effeminatorum digere, & extendit obliquos pilos superciliorum acu crinali, aut vossellis, & illos tingit fuligine, seu nigropigmento, quod e lucernarum fumo concreto conficitur. Antiquis placebant nigra supercilia.

Trementes. Oculi vulgo tremunt, si quid illis propius admoveatur.

Priapo. Poculo facto instar Priapi, qui erat e Deorum obscenorum grege; Bacchi, ac Veneris filius, hortorum custos.

Reticulum &c. Comam ingentem nutrit, ut mulier, eamque colligit reticulo.

Cærulea indutus scutulata, aut galbana rafa:
 Et per Junonem domini jurante ministro.
 Ille tenet speculum, mollis gestamen Othonis,
 Actoris Aurunci spodium, quo se ille videbat
 Armatum, cum jam tolli vexilla juberet:
 Res memoranda novis annalibus, atque recenti
 Historia, speculum civilis sarcina belli.
 Nimirum summi ducis est occidere Galbam:
 Et curare cutem summi constantia civis,
 Bebriaci in campo solium affectare Palatii,
 Et pressum in faciem digitis extendere panem.
 Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
 Mæsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.

Est autem reticulum tegmen muliebris capitis, facculus quidam instar retis, fascia, &c.

Cerulea &c. Subaudi vestimenta, id est, indutus vestibis cærulei coloris, aut galbani, id est subalbi, & pallidi, qualis est color galbani, quo fere colore mulieres delectabantur. Galbanum est resinæ genus, advectum e Syria.

Scutulata. Scutulata vestis dicitur, quæ quibusdam orbibus, seu circulis, quasi scutulis est distincta.

Rafa. Villis carentia.

Et per &c. Ad hæc, servus jurat, non per Herculem, aut Jovem, ut viri, sed per Junonem, ut feminæ; exemplo domini eam invocare soliti.

Gestamen. Quod gestarat olim Otho Romanorum Imperator octavus, qui Galbæ successit, & a Vitellio victus est, homo impurissimus.

Actoris &c. Quod speculum Otho sic gerebat, ut Turnus in 12. Æneid. hasta ab Actore Auruncorum duce

fortissimo raptam quassabat.

Tolli vexilla. Revelli ab humo signa: cum exercitus nimirum in hostem agebatur.

Sarcina. Ironice: nimirum speculum, quod inter sarcinas Othonis civile bellum gerentis fuit, res egregia, & memoranda &c.

Summi ducis est. Pergit Othonem irridere, quia nullum aliud præclarium ediderit facinus, quam Galbam senem, & imbellem occidere quam curare cutem, id est, fucare; vel, abdomini constanter, & gulæ servire: quam spolia, & ornamenta Palatii Imperatorum, v. g. aulæ, supellectilem, affectare, & concupiscere in campo Bebriaci, qui viculus est inter Cremonam, Veronamque, ubi Otho cum Vitellio de imperio certans pugnavit, seque victus interfecit; quam panem lacte imbutum extendere in faciem digitis pressis, ut cutem sibi candidiorum faceret, ac poliret.

Semiramis. Assyriorum Regina, Nini uxor. Fecit O-

Hic nullus verbis pudor, aut reverentia mensæ
 Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
 Libertas, & crine senex fanaticus albo
 Sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
 Gutturis exemplum, conducendusque magister.

O proceres, censure opus est, an haruspice nobis
 Scilicet horreres, majoraque monstra putares,
 Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
 Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit
 Arcano qui sacra ferens nutantia loro
 Sudavit Clypeis ancilibus! O pater Urbis,

tho quod nec ipse ferunt femina, in ipsa Assyria, regione voluptatibus dedita.

Cleopatra Ægypti Regina, quæ se M. Antonio Triumviro dedit, cum quos contra Augustum pugnans navali certamine, prope Actium, Epiri promontorium, victa est.

Hic. Inter illos Romanos effeminatos.

Reverentia. Mensæ apud veteres erant sacræ, quia per illas, ut ait Synesius, amicitia conciliator Deus, & hospitalitatis honoratur.

Cybeles. Ordo est. Apud illos est libertas turpis Cybeles, id est, illi similis, quæ viget inter sacerdotes turpissimos Cybeles; quæ Dea in Phrygia præcipue colebatur, eadem cum Vesta, Ops, Terra &c. Est libertas loquendi fracta voce, id est, lasciva.

Et crine &c. Sacrorum antistes illis est senes furiosus, rarum exemplum gula insatiabilis, dignus, qui a tam obscenis helluonibus conducatur, ut illorum sacris præsit.

Fanaticus. Ita dicuntur

furiosi, quia Ethnicorum sacerdotes in fanis, seu templis suis furorem vulgi simulabant, ut afflati a Nemine crederentur.

Censore. Censores, Romani Magistratus, præerant moribus emendandis. Haruspices victimarum exta inspiciebant, ac si quid oriretur, monstri, expiabant certis caremoniis. Sententia igitur est: Non indigemus censure, qui hæc flagitia emendet: graviora sunt, & monstra potius appellanda, digna, quæ ab haruspicibus expientur. An majus enim crederes monstrum si mulier vitulum pareret, quam cum cernis Sacerdotem Martis veste segmentata indutum, & flammeo?

Segmenta. Tæniæ quædam erant incisa variis locis, & pertusæ, varii coloris, &c.

Flammea. Flammeum, veli genus erat, lutei, vel crocei coloris, quo puellarum recens nuptiarum caput velabatur.

Ancilibus. Ancilia sacri quidam clypeoli vocabantur, deferri a sacerdotibus Martis per urbem soliti, & loro.

Unde nefas tantum latius pastoribus? unde
 Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
 Nec galeam quasias? nec terram cuspide pulsas?
 Nec quereris Patri? liceat modo vivere, fient,
 Fient ista palam, cupient & in acta referri.

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
 Lustravitque fuga mediam gladiator arenam,
 Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
 Et Catulis, Paulique minoribus, & Fabiis, &

loro inter se devincti. U-
 nus ex illis de cælo cecidi-
 disse putabatur, & quasi
 Palladium Romæ censeba-
 tur. Is ne surripi posset,
 undecim alios ei similes Nu-
 ma fieri iussit.

Pater Urbis. Mars, Rø-
 muli genitor, a quo Roma
 condita.

Gradive. Martis nomen ar-
 mati.

Urtica. Libido, morum
 infamia.

Patri. Jovi.

Liceat, &c. Si vita lon-
 gior nobis suppetet, vide-
 bimus hæc scelera, non
 elam, ut modo, sed palam
 fieri, & publicis actis, ta-
 bulis, ac monumentis con-
 signari.

Vicit, &c. Indignius est,
 ac turpius, quam hæc om-
 nia superiora, id quod nunc
 videmus, nempe homines
 nobiles, quales fuere Grac-
 chi, gladiatores esse in are-
 na, & cum fuscina pugnare.

Tunicati. Ut essent ad
 pugnam expeditiores gladia-
 tores, utebantur tunica,
 quæ brevior vestis erat, sine
 manicis, &c.

Fuscina. Gladiatorum
 pugnantium alter gerebat
 fuscinam, seu tridentem fer-
 reum, & rete, dicebatur-

que retiarius: alter instru-
 ctus erat gladio, clypeo,
 & galea, in cuius apice pi-
 fcis erat: dicebatur mirmil-
 lo, sive scutor, aut etiam
 Gallus: ejus caput reticulo
 involvere conabatur retia-
 rius, eumque sic interimere.
 Vide Sat. VIII.

Lustravit. Gracchus vi-
 ctus a Mirmillone, fugien-
 do circumcurfavit totam a-
 renam, sive locum certa-
 minis arena conspersum.

Capitolinis. T. Manlio,
 qui ob defensum Capitolium
 contra Gallos Urbem inva-
 dentes, annos ejus conditæ
 364. Capitolinus est dictus.

Generosior. Genere præ-
 stantior: licet nobilior sit
 Gracchus Manliis, Marcel-
 lis, &c.

Marcellis. Multi præstan-
 tes eo nomine fuerunt du-
 ces: clarissimus præ ceteris
 ille, qui Syracusas expugna-
 vit, contra Annibalem for-
 titer pugnavit, & ab eo
 tandem circumventus periit,
 U. C. anno 545.

Catulis. Q. Lutatius Ca-
 tulus primo bello Punico
 finem imposuit, demersis
 hostium navibus fere du-
 centis, annos 512.

Pauli minoribus. Nepoti-
 bus L. Æmilii Pauli, qui

Omnibus ad podium spectantibus; his licet ipsum
Admoveas, cujus tunc munere retia misit.

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur?
Sed tu vera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadae? quid Fabricius, manesque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis consumpta juventus?

Varronis collega in prælio
Cannensi obiit, an. U. C.
537. Ejus filius Æmilius
Paulus Regem Macedonum
Perseum vicit, anno 587.

Fabiis. Trecenti, & sex
viri ex una gente, seu do-
mo, ab Vejentibus, contra
quos bellum depoposcerant,
omnes ad unum per insidias
caesi ad Chremeram, anno
U. C. 277.

Ad podium. Erat podium
locus in amphitheatro ho-
noratior, in quo primus or-
do subselliorum, Senatori-
bus, & nobilissimis quibus-
que destinatus, ponebatur.

His licet &c. His quos di-
xi, nobilissimis potes annu-
merare ipsum Prætorem,
cujus in munere, seu ludis,
retiarium egit Gracchus:
nam & hoc Prætore, qui
munera gladiatoria tunc
exhibebat, nobilior fuit.

Esse aliquos &c. Hinc ve-
ro hæc oriuntur scelera,
quod Inferos fabula esse
aniles credant jam vulgo
omnes, ne pueris quidem
exceptis.

Contum. Perticam ferrea
cuspidem, & unco præfi-
xam, qua Charon ratem
deducit.

Stygio gurgite. Styx est In-
ferorum fluvius, sive palus.

Nec pueri credunt. Ita
nunc sunt omnes impii, ut
ne ipsi quidem pueri cre-
dant esse Inferos, & manes.

Nisi qui &c. Nisi forte
infantes, qui nondum in
balneis lavantur.

Ære. Certo pretio, nempe
quadrante, hoc est, quar-
ta assis parte: quod pretium
vulgo dabant, qui balneo
utebantur.

Scipiadae. Scipiones Afri-
cani, minor, & major, vi-
ri eximia virtute.

Fabricius. Dux Romanus
insigni frugalitate, & con-
tinentia, qui adversus Pyr-
rhum Eprotarum Regem,
& Samnites bella gessit, non
minus illorum muneribus,
quam armis invictus.

Manesque Camilli. Ani-
ma Camilli, ducis item Ro-
mani, qui cum alia multa
præclare gessit, tum Gallos
Senones Capitolium, urbe
capta, & incensa, obsiden-
tes repulit, ac delevit; eos-
demque ad fluvium Anienem
postea profligavit: vir pa-
triæ amantissimus, & ob
eximias virtutes inter Ro-
manos clarissimus.

Cremeræ legio. Trecenti
sex Fabii a Vejentibus ad
Cremeram, Etruriæ flu-
vium, intercepti, & caesi,
anno

Tot bellorum animæ ; quoties hinc talis ad illos
 Umbra venit, cuperent lustrari, siqua darentur
 Sulphura cum tædis, & si foret humida laurus.
 Illuc, heu, miseri traducimur. Arma quidem ultra
 Littora Javernæ promovimus, & modo captas
 Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos:
 Sed, quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
 Non faciunt illi, quos vicimus.

anno U. C. 277.

Et Cannis &c. Romani
 deleti ab Annibale ad Can-
 nas, viculum Apuliæ, an-
 no U. C. 538.

Tot bellorum Anima. A-
 nimæ virorum in bello cæ-
 forum; tot heroes, quibus
 duci, moveri, & animari
 bella videbantur.

Quoties &c. Quoties ad
 egregios illos Manes aliqua
 ex hoc impiorum grege um-
 bras descendit.

Talis. Turpis, & scele-
 rata, quales nunc sunt.

Cuperent lustrari. Purga-
 ri, & expiari cuperent,
 veluti ipso aspectu conta-
 minatæ.

Sulphura. Quia nempe
 odore sulphuris purgantur
 domus infectæ pestilentia.

Humida laurus. Ramus
 e lauro aqua tinctus: quia
 ejusmodi rami ad lustratio-

nes a Romanis adhibeban-
 tur.

Illuc, heu &c. Omnes il-
 luc, hoc est, ad Inferos
 descendimus, reddituri apud
 judices vitæ rationem, &
 visuri, quæ in vivis non
 credimus vera.

Javerna. Hybernæ, Ir-
 landiæ, est insula vicina
 Angliæ, & unum e tribus
 regnis majoris, ut vocant,
 Britannia.

Orcadas. Insulas XXX.
 ad septentrionalem partem
 Britannia, seu Angliæ, a
 Claudio imperatore adjectas
 Romano Imperio.

Et minima &c. Apud
 quos per æstatem nox est
 brevissima, nempe in solsti-
 tio æstivo.

Non faciunt. Populis,
 quos vicimus, fumus ac-
 quiores.

S A T Y R A III.

*Ex occasione amici Roma Cumas demigrantis,
 vitia Urbis, ac tumultum describit.*

Q Uamvis digressu veteris confusus amici,
 Laudo tamen, vacuis quod sedem figere
 Cumis

Confusus. Perturbatus, &
 tristis sum.

Amici. Umbricii, aru-
 spicis peritissimi.

Vacuis. Non ita populosis.
Sedem figere. Domicilium
 constituere.

Cumis. Campaniæ civita-

Destinet, atque unum civem donare Sybillæ.
 Janua Bajarum est, & gratum littus amœni
 Secessus. Ego vel Prochytam præpono Suburræ.
 Nam quid tam miserum, tam solum vidinus,
 ut non

Deterius credas horrere incendia, lapsus
 Tectorum assiduos, ac mille pericula sævæ
 Urbis, & Augusto recitantes mense poetas?

Sed, dum tota domus rheda componitur uns,
 Substitit ad veteres arcus, madidamq; Capenam,
 Hic, ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.

æ antiquissima, & celeberrima propter Sybillam, quæ ibi reddebat oracula: & postea sacellum habuit, in quo colebatur.

Unum civem donare. Se addere civem: civis Cumarum esse.

Sybillæ. Civitati Sybillæ, idest, Cumis. Sybillæ porro fuerunt virgines quædam Saticæ, quæ futura prædicebant: decem vulgo fuisse perhibentur, interque illas celeberrima fuit ista Cumana, sive Cumæa.

Janua &c. Roma proficiscentibus Bajas iter est per Cumas, quæ urbs est tamquam introitus, & janua Bajarum.

Bajarum. Urbis in Campania amœnissimæ.

Gratum littus &c. Cumarum littus est amœnissimum, & ad secessum, otiumque aptissimum.

Prochytam. Insulam desertam in sinu Puteolano.

Suburræ. Vico Romæ frequentissimo.

Nam quid tam &c. Quem enim locum extra Romam tam solitarium, tamque miserum videmus, ut non pe-

jus esse merito credas Romæ vivere, & continua pericula expavescere? quæ est ullibi tanta miseria, & solitudo, ut non sit præferenda Urbis incommodis?

Horrere. Timere.

Et Augusto &c. Qui importuna recitatione audientes enecant. Dicit hoc emphatice, quasi hoc omnium miserrimum sit. Auget miseriam hanc, & importunitatem mensis Augusti calor.

Tota domus &c. Supellex, & sarcinæ Umbricii in unam omnes rhedam imponuntur.

Substitit. Umbricius expectans rhedam restitit ad arcus &c.

Arcus veteres &c. In memoriam victoriæ Romuli, vel Horatorum erectos: vel arcus aquæductuum, qui illic erant.

Madidamque &c. Portam Capenam, per quam Capuam ibatur. Madidam appellat, prope fontes, & aquæductus, qui prope illam portam erant.

Hic, ubi Numa &c. Quem locum Numa, secundo Romanorum Rex, constituebat

Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
 Judæis, quorum cophinus, fœnumque supellex.
 Omnis enim populo mercedem pendere iusta est
 Arbor, & ejectis mendicat sylva Camœnis.
 In vallem Egeriæ descendimus, & speluncas
 Dissimiles veris. Quanto præstantius esset
 Numen aquæ, viridi si margine clauderet undas
 Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
 Hic tunc Umbricius: Quando artibus, inquit,
 honestis

Nullus in Urbe locus, nulla emolumenta laborum;
 Res hodie minor est, here quam fuit, atq; eadem cras

ad nocturna colloquia, quæ
 se habere simulabat cum
 Dea Egeria, cujus monitis
 fingebat se Rempublicam
 administrare. Lucum hunc
 Numa Musis consecraverat:
 Egeria enim, ut ait Ovi-
 dius, erat *Dea grata Ca-
 mœnis*. Fast. 4.

Nunc sacri &c. Lucus Ari-
 cinis, fons, & delubra Mu-
 sis a Numa sacrata, nunc
 dantur pretio habitanda Ju-
 dæis.

Judæis. Urbe a Domitia-
 no pulsus, & ab aliis iden-
 tidem imperatoribus.

Quorum cophinus, &c.
 Quibus vas vimineum, &
 fœnum est universa supel-
 lex; cophinus, in quo pa-
 nem, & cibos reponebant;
 fœnum ad alenda jumenta.

Omnis enim &c. Quia sci-
 licet jubebantur Judæi pulsi
 Roma, & in hac sylva, in
 his Musarum delubris ha-
 bitantes, aliquid nummo-
 tum pro locationis pretio
 solvere.

Mendicat sylva. Judæis
 mendicantibus sylva plena
 est.

Ejectis Camœnis. Quia ea-
 rum delubra incoluntur a
 profanis Judæis.

In vallem &c. Ego, &
 Umbricius, quem Roma di-
 scedentem tantisper profe-
 quebar, in Arcinum lucum
 descendimus.

Dissimiles veris. Natura-
 libus, & simplicibus; nem-
 pe adscititiis ornamentis
 violatas.

Præstantius. Præsentius,
 & venerabilius.

Numen aquæ. Deus, qui
 huic fonti præsidet: nullus
 enim fons Numine vacare
 credebatur.

Ingenuum. Naturalem.

Violarent. Inquinarent,
 nativam elegantiam cor-
 rumperent.

Marmora. Arte posita.

Tophum. Est punicis ge-
 nus, seu lapis exesus, &
 scaber, qualis in speluncis
 visitur, & cryptis.

Hic tunc &c. Tunc ita in-
 cepit Umbricius.

Res hodie &c. Pecunia,
 res familiaris, quotidie
 mihi decreseit, & fit minor.

Here. Pro heri.

Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Dædalus exiit alas.

Dum nova canities, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi, quod torqueat, & pedibus me

Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo,
Cedamus patria: vivant Arturis istic,
Et Catulus: maneant, qui nigra in candida vertunt,
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad busta cadaver,
Et præbere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arena
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,

Deteret &c. Id est, imminuetur aliquid de exiguis meis fortunis.

Illuc ire &c. Cumas, quo Dædalus e Creta fugit. Vide Sat. 1.

Dum nova &c. Dum incipiunt capilli canescere.

Recta senectus. Nondum incurva.

Dum superest Lachesi &c. Dum Lachesi, Parcarum uni, superest filum vitæ meæ, quod torqueat; hoc est, dum adhuc mors abest longiuscule.

Subeunte. Sufficiente.

Cedamus patria. Excédamus patria, Urbem deseramus.

Arturius, & Catulus. Adulatores, olim cornicines, nunc Romæ publicani, & divites.

Qui nigra &c. Qui falsa in vera, vitia in virtutes vertunt.

Ædem conducere. Reficiendam suscipere certo pretio.

Flumina? Vecturæ lutrum, e rebus, quæ flumine deportantur, colligere.

Portus. Portuum vesti galia, & stationis pretium.

Eluuiem. Cloacas, vel lacunas expurgandas.

Et præbere caput &c. Servi alicujus caput venale exponere; hoc est, mancipia vendere, auctione constituta; vel, seipsum, & suum caput venale exponere, lucri causa.

Domina sub hasta. Ad hastam; in aliquo loco publice defixam, fiebat auctionis, cujus hasta signum erat: quare dicitur domina auctionis, quia illi veluti præest, & ipsi subjiuntur vendenda.

Quondam hi &c. Arturius, & Catulus, qui olim cornua, & tubas inflabant.

Et municipalis &c. Qui in muneribus gladiatoris, per municipia edi solitis, dum gladiatores pugnarent, vel dum expectarentur, canebant mercede conducti, buccas, & buccinas suas locare solebant, unde perpetuos arena comites vocat, & notas buccas.

Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
 Quemlibet occidunt populariter; inde reversi
 Conducunt foricas; & cur non omnia, cum sint,
 Quales ex humili magna ad fastigia rerum
 Extollit, quoties voluit Fortuna, jocari?
 Quid Romæ faciam? mentiri nescio: librum
 Si malus est, nequeo laudare, & poscere: motus
 Astrorum ignoro: funus promittere patris
 Nec volo, nec possum: ranarum viscera numquam
 Inspexi: norunt alii: me nemo ministro
 Fur erit: atque ideo nulli comes exeo, tamquam
 Mancus, & extinctæ corpus non utile dextræ.
 Quis nunc diligitur, nisi conscius, & cui fervens

Munera nunc &c. Ipsi ad opes provecti nunc edunt munera gladiatoria, quod sine ingentibus sumptibus fieri non potest.

Et verso pollice &c. Cum in spectaculis gladiatoriiis populus jubebat gladiatorem interfici, invertebat humum versus, & extendebat, contractis aliis digitis, pollicem; uti contra pressus pollex, id est, intra volam abditus, & contractus, nota erat populi intercedentis pro victo, ne jugularetur. Itaque hic sensus est; jubent interfici quemlibet gladiatorem, ad minimum populi nutum: vel, quemlibet e vulgo jubent interfici, tollunt e medio, non secus, atque gladiatores verso pollice interimi jubentur.

Populariter. Cum populi applausu; vel vulgo, passim, facile.

Inde. Post editos ludos gladiatorios.

Conducunt foricas. Purgandas.

Cur non omnia? Cur non turpia omnia facerent, con-

ducerent, locarent, &c.

Ad fastigia rerum. Ad summam potentiam.

Poscere. Petere librum cupide, quasi legere vellem.

Motus &c. Ut futura canam, tamquam peritus astrologus.

Funus promittere &c. Libere dolentibus patrem diutius vivere, & hereditati inhiantibus.

Ranarum &c. Rubetarum ranarum exta ad veneficia non inspicio. Vide Sat. 1.

Me ministro. Me adjuvante.

Nulli comes &c. Solus, incomitatus, ab Urbe discedo, quasi qui ab omnibus repudiet, tamquam mancus &c.

Mancus. Ad nullam rem idoneus, & utilis.

Et extincta, &c. Tamquam corpus, quod, si dextera manu caret, mancum & inutile est.

Nisi conscius. Secretorum alterius scelerum. Diligitur porro, & colitur, ne id aperiat, cuius est conscius, ne amicum, aut dominum prodatur.

Fervens astat &c. An-

Æstuat occultis animus, semperque tacendis?
 Nil tibi se debere putat, nil conferet unquam,
 Participem qui te secreti fecit honesti.

Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
 Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
 Omnis arena Tagi quodque in mare volvitur aurum,
 Ut somno careas, ponendaque premia sumas
 Tristis, & a magno semper timearis amico.

Quæ nunc divitibus gens acceptissima nostris,
 Et quos præcipue fugiam, properabo fateri;
 Nec pudor obstabit. Non possum ferre, Quirites,
 Græcam Urbem, quamvis quota portio faci Achææ.
 Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,

sius est, vixque sibi temperat, quin proferat in lucem occulta; & merito semper tacenda, quæ solus novit, flagitia.

Nil conferet. Beneficii.

Carus erit Verri &c. Spoliatori, & scelerato, qualis erat Verres, carus est, qui cum quolibet tempore accusare potest, ejus nempe scelerum conscius; Qui noverit Verrem esse furem; illum Verres, licet invitus, summo habebit in pretio; timens, ne ab eo prodatur, & accusetur.

Tanti tibi non sit &c. Sensus est: tu vero, quamvis omne aurum, quod Tagus in mare secum defert, sperare posses ab improbo divite, qui te arcanorum scelerum participem fecerit, poli id tanti æstimare: ut adeitico velis carere somno, & in perpetuo metu, ac periculo versari.

Opaci. Propter aureas arenas, quæ ipsius aquas turbidas efficiunt.

Tagi. Auriferi in Hispania fluvii.

Ponendaque premia &c. Cogaris aliquando deponere, v. g. interfectus ab amico potente, qui te conscium timeat.

Acceptissima &c. Gratiissima sit Romanis divitibus.

Nec pudor obstabit. Nec me pudebit aperire patriæ meæ dedecora.

Quirites. Sic appellati sunt Romani, quasi bellatores, & hastati. Quiris enim, prisca vox Sabina, significat hastam. Hinc etiam Romulus vocatus est Quirinus.

Græcam Urbem. Romam Græcorum pollutam vitiiis.

Quamvis quota &c. Et tamen Græci minima pars sunt Barbarorum, qui peregrinos mores in Urbem invexere. Nempe & huc confluxere Syri, Mauri, &c.

Faci Achææ. Turpissimæ gentis Græcæ, quam Achæam vocat ab Achaja Græciæ parte.

Syrus in Tiberim &c. Syri, qui ad Orontem fluvium habitant, venerunt Romam ad Tiberim sitam.

Chor.

Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana vexit.

Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.

Hic alta Sicyone, aut hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Esquilia, dictumque petunt a vimine collem,

Chordas obliquas. Instrumenta musica, chordis obliquis constantia.

Gentilia. Gentis suæ propria.

Ite. Abite in malam rem.

Lupa. Scortum.

Mitra. Ornamentum est capitis, & tegmen in Asia usitatum.

Rusticus ille tuus &c. Sensus est: o Romule, tui cives a te pastore orti, & labori, bonisque artibus olim assueti, jam otio tantum, ac deliciis vacant, jam ad sportulam, & cœnam tantum currere, & artem gladiatoriam exercere norunt: dum isti, qui undique in urbem hanc confluxere, illorum luxu, & mollicie ad parandas opes abutentes, insinuant se in divitum domos, in amantissimis Urbis locis positas, Esquiliis scilicet, & Viminali monte.

Trechedipna. Vox est Græca, quæ significat vestimenta paratissima. Sensus est: sumit vestes lautiores; quibus indutus cursitet ad capendas divitum cœnas.

Trallibus. *Ἰστρὸν ἰσθμὸν*. Vitiis de vitiis sermonis libro 1. 25. 29. confect esse quidem illi ornamenta, &c. Hieronimo solita.

Hunc tu consule.

Ceromatico collo. Peruncto ceromate. Ceroma autem est unguentum, quo athletæ ungebantur, confectum ex olco, & terræ quodam genere, quo robustiora fieri corpora credebantur.

Niceteria. Victoriar præmia, in gladiatorium certaminibus relata.

Hic. Græcus quispiam.

Sicyone. Sicyon fuit urbs vetustissima Peloponnesi, non procul Corintho, dicta olim Ægialos a suo Rege.

Amydone. Pœonia civitas est, in Macedonia.

Andro. Prima Cycladum. Sunt ille minores insulæ permultæ, in orbem congestæ (*κύκλος*, orbis, *circulus*) in mari Ægeo.

Samo. Samos est Insula, & Urbs Ægei maris.

Trallibus. Urbe Lydiæ, in Asia minori.

Alabandis. Urbe minoris Asiæ, in Caria.

Esquiliæ &c. Esquilinum, & Viminalem colles Romanos. Septem colles ambitu suo Roma complectitur, Aventinum, Capitolium, seu Tarpejum, Cœlium, Esquilinum, Palatinum, Quirinalem, & Viminalem, a Vimine, seu salicibus ibi constitis, ita dictum.

Viscera magnarum domuum, dominique futuri.
 Ingenium velox, audacia perdita, sermo
 Promptus, & Isæo torrentior: ede, quid illum
 Esse putes? quemvis hominem secum attulit ad nos:
 Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, alipte,
 Augur, schœnobates, medicus, magus: omnia novit
 Græculus esuriens; in cælum, jussuris, ibit.
 Ad summam, non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax,
 Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.
 Horum ego non fugiam conchyliis? me prior ille
 Signabit, fultusque toro meliore recumbet,

Viscera &c. Insinuant se
 in maximas familias, qua-
 rum suis artibus evadant
 intimi moderatores, & quasi
 domini: vel, deliciæ domi-
 norum, & iis tam necessa-
 rii, quam sunt viscera cor-
 pori.

Velox. Vividum, & acre.

Perdita. Summa, & pro-
 jecta.

Isæo torrentior. Concita-
 tior, uberiorque Isæo, fa-
 moso oratore Atheniensi,
 qui Demosthenis præceptor
 fuit; vel illo Romano,
 quem Plinius eloquentissi-
 mum vocat, lib. 2. ep. 3.
 quique Trajani tempore flo-
 ruir.

Ede. Loquere, cedo.

Quemvis hominem &c.
 Sensus est: nulla est ars,
 quam non scire se profitea-
 tur; ita ut in se uno attu-
 lerit nobis omnem homi-
 nem: hoc est, profitetur
 omnia, quæcumque homo
 scire potest, & facere.

Aliptes. Qui athletas
 ungit.

Augur. Qui ex avium
 cantu, volatu, passu, fu-
 tura prædicit.

Schœnobates. Funambu-

lus. Σχοῖνος, juncus, funis;
 βαίνω, ingredior.

Magus. Divinus, ariolus.
Ad cælum &c. Si jussuris,
 promittet se volaturum,
 quasi novus aliquis Dæda-
 lus sit.

Maurus, &c. Mauri A-
 fricæ populi ad fretum Ga-
 ditanum. Sarmatæ extremam
 Europæ, & Asiæ partem ob-
 tinent versus Septemtrio-
 nem, Scythiis vicini, Thra-
 ces in Europa sunt, supra
 Macedoniam.

Ad summam. Denique,
 ad extremum.

Qui sumpsit, &c. Dæda-
 lus.

Horum ego &c. Ego non
 Roma profungiam? ubi Græ-
 culi isti tamquam nobiles
 incedunt, vestibus induti
 purpureis, conchyliorum
 liquore tinctis? Conchylium
 est piscis quilibet concha
 testus: proprie tamen
 illum significat, cujus e
 succo fit purpura; hinc
 vestis purpurea sæpe appel-
 latur Conchylium.

Signabit. Ad testamenta,
 vel alias tabulas consignan-
 das advocabitur.

Fultusque &c. Et in con-
 viviiis

Advectus Romam, quo pruna, & cuctona vento?
Usque adeo nihil est, quod nostra infantia cælum
Hauit Aventini, bacca nutrita Sabina?

Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici;
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo:
Natio comæda est: rides? majore cachinno
Concutitur; flet, si lacrymas aspexit amici,
Nec dolet: igniculum brunæ si tempore poscas,
Accipit endromidem; si dixeris, æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper, & omni

viviis honoratori loco ac-
cumbet, lecto digniori.

Adductus &c. E Syria
eum prunis, & ficibus ipse
venalis adductus in eadem
navi, eodemque vento. Co-
ctona sunt ficus quadam pe-
culiaries Syriæ.

Usque ades &c. Nihilne
tandem nobis proderit, quod
Romæ nati, & nutriti fui-
mus, quod aerem Roma-
num pueri hausimus?

Aventini. Supple, mon-
tis. Aventinus unus est ex
septem urbis Romæ monti-
bus.

Bacca Sabina. Oliva, id
est, fructibus, & cibis Ita-
licis: & opponitur prunis,
& coctonis Syriæ. Sabini,
Populus Italiæ.

Quid, quod &c. Neque
hoc satis: iidem sunt adu-
latores.

Adulandi gens &c. Græ-
culorum natio adulationis
scientissima.

Et longum &c. Et amici
imbecillis prolixum collum
comparat, & exæquat collo
toroso, & obeso Herculis,

dum Antæum lacertis ap-
prehensum sublimem teneret.

Antæum. Antæus gigas
fuit, Terræ filius; qui cum
Hercule decertans, quoties
terræ affigebatur, toties
majores ab ea, filium adju-
vante, vires recipiebat:
quod animadvertens Hercu-
les eum a terra sublevatum
præfocavit.

Nec tamen &c. Antiochus,
Stratocles, & alii histrio-
nes peritissimi non sunt cum
Græcis illis comparandi.

Natio &c. Græci omnes
nati sunt ad quamlibet per-
sonam induendam: ut fit in
comœdia.

Cachino concutitur. In-
risum effunditur.

Nec dolet. Nec tamen
ullo dolore vero tangitur.

Accipit endromidem. Ve-
stem crassam, & villosam
accipit, quasi frigore ene-
caretur.

Non sumus &c. Longe
Græcis illis deteriores su-
mus, quia non perinde no-
vimus adulari.

Melior, &c. Ille Græcu-
lus

Nocte, dieque potest alienum sumere vultum.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.

Et, quoniam capit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus majoris abollæ.
Stoicus cecidit Bæream, delator amicum,
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.
Non est Romano cuiquam locus, hic urbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erymanthus;
Qui gentis vitio, numquam partitur amicum,

ius melior est, nobis, & peritior, qui &c.

Alienum vultum. Ejus vultum, cui adulatur, vel, suo ipsius animo dissimilem.

Scire volunt &c. Subodorantur, & scrutantur secreta domus.

Transi Gymnasia &c. Sensus est: missis levibus istis Græcorum quasi exercitationibus, & flagitiis, audi majora: adulatio enim, ostentatio, & alia id genus, leviora quædam sunt, & tyronum, propria: quod dicturus sum, est perfecti in arte scelerum, veluti philosophi, qui eam profiteri possit, & alios docere. Lubinus ita locum hunc exponit: missam faciamus turbam, & vulgus Græcorum: transeamus, & migremus ad gymnasia philosophorum; videamus: quopactio se gerant ipsi Stoici, qui ceteris videntur esse sanctiores.

Gymnasia. Erant loca, in quibus tyrones ad varias artes exercebantur, præsertim ad luctationem, ad quam corpora audabant.

γυμνός, nudus.

Abolla. Abolla est toga philosophica in hoc loco

pro ipso philosopho sumitur.

Stoicus. &c. P. Egnarius, qui Stoicam Græcorum sectam erat amplexus, falso testimonio circumvenit Bæream Soranum amicum suum, & discipulum sub Nerone. Tacit. 16. Annal.

Ripa nutritus &c. Hoc est, homo Græcus, natus prope illum fontem, quem aperuit Pegasus, ungula saxum feriens, qui fons est ad Heticonem, montem Bœotix in Græcia, diciturque fons Caballinus, sive Hyppocrene.

Gorgonei caballi. Pegasi equi alati, qui procreatus est e sanguine capitis Medusæ unius e Gorgonibus, a Perseo facti.

Delapsa est penna. Id est, quo devolavit Pegasus: dicitur enim statim atque natus est, ad Heliconem montem devolasse. Aliam hujus loci interpretationem attulimus in prolixiore Juvenalis commentario.

Non est locus, &c. Hoc est, non est aditus in eas domos, ubi &c.

Protogenes, Diphilus, &c. Adulatores Græci.

Numquam &c. Nullum vult

Solus habet: nam, cum facilem stillavit in aurem
 Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
 Limine summoveor; perierunt tempora longi
 Servitii: nusquam minor est jactura clientis.
 Quod porro officium (ne nobis blandiar) aut quod
 Pauperis hic meritum? si curet nocte togatus
 Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
 Præcipitem jubet, dudum vigilantibus orbis,
 Ne prior Albinam, aut Modiam, collega salutet?
 Divitis hic servi claudit latus ingenuorum

vult habere socium in amicitia divitis.

In aurem. Patroni.

De natura &c. De veneno, & vitis, quæ a natura, & patria Græci omnes hauriunt. Cum per adulationem, & calumniam, quæ vitia Græcis innata sunt, me accusavit apud meum patronum, & me reum fecit, quamvis innocentem.

Limine summoveor &c. Excludor domo, nulla ratione habita diurnorum meorum obsequiorum.

Nusquam &c. Nullibi minus laboratur, quam Romæ, de veteri cliente amittendo.

Quod porro &c. Sententia est: non miror, si tam levis est clientis pauperis jactura: quid enim divitibus beneficii, & officii conferre tandem pauper potest? an quod currat nocte togatus, ut eum salutet? verum idem faciunt viri nobiles, v. g. Prætores, qui lictores impellunt, &c.

Ne nobis blandiar. Ne nostra obsequia commendare plus justo videar, quasi de divitibus patronis optime meremur. Ut verum dicam.

Currere. Ut salutet, &

comitetur patronum.

Cum Prætor &c. Siquidem prætor suos lictores (nam sex eum præcedebant, ut duodecim Consullem) urget, & summo mane festinare jubet, ut primi omnium salutent suo nomine divites anus, quæ liberis carent, & quarum iste Prætor inhiat hereditati, & quas tamen non audet per se adire, ne nimis oblitus dignitatis suæ videatur.

Dudum vigilantibus. Siquidem dudum a somno excitatae sunt, orbæ, id est, feminae liberis carentes, senes orbatii filiis, vel quia senes breviori somno utuntur.

Albinam &c. Matronas divites, & orbas.

Collegia. Aliquis eundem, ac ille, magistratum gerens: alius quispiam Prætor.

Divitis &c. E duobus adolescentibus honesto loconatis unum videbis comitari honoris causa vile, ac dives mancipium: alterum opes dilapidare, ac tantum largiri meretricibus Calvinæ, & Catiænæ, quantum tribuni militares pro stipendio accipiunt.

Claudit latus. Claudere, seu

Filius : alter enim , quantum in Legione tribuni Accipiunt , donat Calvinæ , vel Catiænæ .

Da testem Romæ tam sanctum , quam fuit hospes Numinis Idæi : procedat vel Numa vel qui Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam ; Protinus ad censum ; de moribus ultima fiet Quæstio : quot pascit servos , quot possidet agri Jugera , quam multa , magnaue paropside cœnat ? Quantum quisque sua nummorum servat in arca , Tantum habet & fidei . Jures licet & Samothracum , Et nostrorum aras ; contemnere fulmina pauper Creditur , atque Deos , Diis ignoscentibus ipsis .

feu tegere latus ille dicitur , qui deducit aliquem honoris causa per urbem , eique locum viæ superiorem , & honoratiorem tribuit . Lege Satyram V. libri II. Horatii , & nostras ibi notas .

Ingenuorum . Libertus est servus donatus libertate : Libertinus , liberti filius : ingenus , qui libero natus est , ac liberaliter educatus .

Legione . Legio continebat millia militum vulgo sex . Erant in unaquaque legione tribuni sex : ductores nempe copiarum præcipui .

Da testem &c. Dicat Romæ testimonium apud iudices homo vel sanctissimus .

Hospes Numinis Idæi . Scipio Nafica , qui vir optimus a Senatu judicatus , simulacrum matris Deum ex urbe Pessinunte in Phrygia , ubi mons Ida est , in quo Cybele præcipue colebatur , Romam adductum hospitio excepit , domique suæ habuit , donec ei templum conditum foret .

Numa . Rex Romanorum secundus , studio religionis , & pacis inclutus .

Vet qui &c. Lucius Metellus Pontifex , qui ex incendio templi Vestæ eripuit Minervæ simulacrum , seu Palladium ; ipse flammis exæccatus est .

Protinus ad censum . Subauditur , respicient omnes : in teste non spectabitur probitas , & fides , sed opes : continuo quæritur , quantum habeat censum , quam sit dives .

Paropside . Patina , id est , quanto apparatu , & sumptu .

Tantum habet &c. Tantum habet auctoritatis , & ponderis ; tantum illi creditur .

Samothracum . Samothraciæ Indigetum , sive magnorum Deorum , Jovis , Minervæ , Mercurii , &c. quos ex Samothracia insula Ægei maris in phrygiam Dardanus adduxit , ex Phrygia autem Æneas in Italiam .

Nostrorum . Martis , & Romuli , & aliorum Deorum , qui Romæ in Italia nati , aut præcipue culti .

Diis ignoscentibus . Quasi qui sit indignus Deorum ira .

Quid, quod materiam præbet, causasque jocosum
 Omnibus hic idem? si fœda, & scissa lacerna,
 Si toga sordidula est, & rupta, calceus alter
 Pelle patet, vel si confuto vulnere, crassum,
 Atque recens linum ostendit non una cicatrix.
 Nil habet infelix paupertas durius in se,
 Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
 Si pudor est, & de pulvino furgat Equestri:
 Hic plaudat nitidi præconis filius inter
 Pinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanistæ:
 Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.

Pates. Hiæ laceratus
Vel si &c. Sensus est, vel
 si variis in locis ita male
 confusus, & resartus est cal-
 ceus, ut appareat crassum,
 & informe linum, & extent
 quasi quadam cicatrices ma-
 le obducti vulneris.

Vulnere. Rima, fissura
 calcei.

Cicatrix. Sutura vestigi-
 um.

Exeat, inquit. Inquit des-
 signator, qui præest dispo-
 nendis spectatoribus in
 teatro.

Si pudor est. Si quo pu-
 dore tangitur, nisi est pe-
 nitus impudens.

De pulvino &c. Sedili, seu
 loco Equitibus designato.

Surgat. Supple, pauper.

Hic &c. In primis ordi-
 nibus theatri, qui erant E-
 quitibus assignati.

Plaudat. Ludos spectet,
 plausum edat.

Nitidi. Lauti, ac divitis.

Pinnirapi. Hoc est, gla-
 diatoris. Inter gladiatores
 duo maxime genera erant,
 Mirmillonum, & Retiario-
 rum. Mirmillo gerebat cly-
 peum, enses, & galeam, in
 cujus apice erat pinna, hoc

est, pars eminens, & acu-
 tior, quæ interdum in mo-
 rem piscis facta erat, saepe
 & ornata pinnis, seu pennis
 volucrum, maxime pavo-
 num. Retiarius rete, & tri-
 dentem gestabat, ac suo re-
 ti involvere, & rapere co-
 nabatur pinnam galeæ Mir-
 millonis, eumque sic deje-
 ctum in terram tridenti in-
 terficere; unde & Pinnira-
 pus vocabatur.

Cultos. Ornatos, & ele-
 gantes.

Juvenes. Filios gladiato-
 ris, &c.

Lanistæ. Lanista est gla-
 diatorum magister, qui do-
 cet artem armorum tractan-
 dorum.

Othoni. Roscio Othoni,
 qui Tribunus plebis tulit
 legem Rosciam, quæ cer-
 tum civibus in teatro lo-
 cum assignabat. Vanum vo-
 cat, hoc est, ventosum, vel
 ambitiosum.

Distinxit. Separavit;
 nempe assignando Equitibus
 ordines quatuordecim pri-
 mos theatri & statuendo
 ut illi tantum hoc privile-
 gio equitum gauderent, ha-
 berenturque germani, &
 veri

Quis gener hic placuit censu minor, atque puella
 Sarcinulis impar? quis pauper scribitur hæres?
 Quando in consilio est Ædilibus? Agmine facto
 Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
 Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
 Res angusta domi: sed Romæ durior illis
 Conatus: magno hospitium miserabile, magno
 Servorum ventres, & frugi cænula magno.
 Fictilibus cænare pudet; quod turpe negavit
 Translatus subito ad Marfos, mensamque Sabellam,

veri equites, quorum census esse 400. sestertiorum, idest, librarum Gallicarum 40000. unde fiebat, ut multi viri boni, & nobiles, quibus tantus census non erat, cum dedecore juberentur locum cedere vilissimis hominibus, sed divitibus.

Quis gener. Quis filiam collocat in matrimonio ei genero, qui opibus par non sit puellæ?

Sarcinulis &c. Hoc est doti puellæ impar, seu opibus illi inferior. Atque hic queritur Poeta contemni ubique paupertatem, & hominum fortunam, non virtutem, queri.

Scribitur heres. In testamento heres relinquitur.

Quando, &c. Quando advocatur pauper in consilium etiam ab infimis magistratibus.

Ædilibus. Habebant illi curam adium privatarum, & publicarum, ludorum, &c. Si quid autem gravioris incideret negotii, adhibebant sibi homines spectatos ad capiendum consilium.

Debuerunt &c. Recte fecissent cives Romani, qui in Aventinum montem odio Patriciorum, & divitum,

a quibus vexabantur, secesserant, si penitus migrassent Roma, numquam huc redituri. Ea secessio plebis in Aventinum contigit anno ab U. C. 261. Vide Florum lib. 1. c. 23.

Tenues Quirites. Plebs Romana.

Emergunt. Opes, & famam consequuntur.

Res angusta. Paupertas. *Sed Romæ &c.* Sed longe difficilior est Romæ pauperibus facultas emergendi.

Magno. Supple, constat. *Servorum ventres.* Alimenta servis danda.

Frugi. Tenuis. & modica. *Fictilibus.* In vasis ex argilla factis.

Quod &c. Tamen non puduit Curium fictilibus uti poculis.

Translatus &c. Curius Dentatus, qui ab aratro de repente translatus est ad bellum contra Marfos, Sabinos, & Samnites gerendum; ubi frugaliter, & parce vitans aurum sibi ab iis oblatum repudiavit.

Marfos &c. Erant Italia populi.

Mensam Sabellam. Inter Sabinos, ipsorum more, parce, & duriter vivens.

Contentusque illic Veneto, duroque cucullo.

Pars magna Italiæ est, si verum admittimus,
in qua

Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herbofo colitur si quando theatro
Majestas, tandemque redit ad palpita notum
Exodium; cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans;
Æquales habitus illic: similemque videbis

Veneto. Cærulei coloris, sic dicti, quod eo Veneti piscatores uterentur in iis pannis, quibus capita obvolvabant.

Duroque &c. Rudi vestimento contentus. Cuculla est indumentum capitis e crasso filo.

Pars &c. Luxum Urbis infectatur, facta comparatione cum aliis Italiæ urbibus, in quibus viget adhuc antiqua simplicitas.

Si verum &c. Si veritatem dicere, & audire volumus.

Nemo togam &c. Cives enim rusticantes, seu in municipiis agentes, togam quo inducuntur tunicati usque. *Plin. Epist. 9. l. 1.*

Nisi mortuus. Itali togatos mortuos efferebant ad funus, ut Græci palliatos, pro more cujusque nationis, ut mortui quam honestissime vestiti efferrentur.

Ipsa dierum &c. Ordo est: si quando ipsa majestas dierum festorum colitur theatro herbofo: id est, si quando ad festos dies celebrandos, & hilarius traducendos, extruitur theatrum e cespite, &c. videbis æqualem habitum &c.

Herbofo. E viridi cespite, vel, herbis, & frondibus,

ornato.

Redit ad palpita. Iterum canitur, & recitatur. Est autem pulpitem proprie locus editor, & separatus in theatro, in quo considebant histriones, mimi, &c. Aliquando significat cathedram, suggestum.

Notum. Sape recitatum.

Exodium. Mimici joci, seu facetum aliquod carmen, quod actoribus Tragediarum e scena egressis, ad recreandum spectatorem subiciebatur. Sape etiam in fine fabularum, mimi risum movebant salibus, & facetiis, quæ exodia dicta quoque sunt, ab exodo, seu egressu actorum, quibus e scena digressis erat locus istit mimis.

Pallentis. Fæce, & colore squallido illitæ.

Hiatum. Larvam fædo risu hiantem.

Æquales &c. Eisdem ibi videbis vestes nobilium, & vulgi, nempe tunicas.

Similemque orchestram. Orchestra proprie est chori, & saltatorum locus: ab ὄρχησμός, salto: vulgo tamen significat partem theatri secretam, ubi Senatores sedebant; & sensus est, nullum ibi discrimen esse inter nobi-

Orchestra, & populum: clari velamen honoris,
 Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.
 Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus,
 Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
 Commune id vitium est: hic vivimus ambitioſi
 Paupertate omnes. Quid te moror? Omnia Romæ
 Cum pretio. Quid das, ut Cossium aliquando salutes,
 Ut te respiciat clauſo Vejento labello?
 Ille metit barbam, crinem hic deponit amati:
 Plena domus libis venalibus. Accipe, & illud

nobilium, & plebis vestes.

Clari velamen &c. Summi Magistratus pro insigniſſimæ dignitatis ſumunt tantum albas tunicas. Ordo est: albæ tunicæ ſufficiunt: ſatis ſumptuoſæ, & ſplendide videntur ſummis Ædilibus, ſuntque velamen, ſeu veſtis clari honoris, ſummi Magistratus, nempe Ædiliſſimum, qui jus dicebant vulgo in municipiis, & publicam rem adminiſtrabant.

Hic. Romæ.

Habitus nitor. Veſtium ſplendor, & luxus eſt maior, quam cujuſque fortunæ terre poſſint: ultra facultates, & vires fit ſumptus.

Quam ſatis eſt. Ad veſtes, & alios ſumptus faciendos.

Aliena, &c. Ex pecunia, vel mutuo ſumpta vel ablata furto.

Vivimus, &c. Pauperes cum ſimus, divites haberi volumus, & ſplendide vivere.

Omnia, &c. Omnia Romæ venialia ſunt.

Quid das. Nempe janitoribus, ſamulis &c.

Ut Cossium, &c. Ut admitteris ad ſalutandum nobilem aliquem, qualis eſt Cossius. Cornelius Cossius, rege

Vejentium cæſo, optima Spolia Jovi Feretrio, altera Romulo tulit. Corneliorum gens erat clariffima.

Clauſo labello. Cum non voce, ſed nutu ſololutat. Fuit iſte Vejento Senator Neronis tempore, & ab eo propter flagitia pulſus Italia. Ponitur hic pro quolibet nobili ſuperbo, ut etiam Cossius.

Ille metit, &c. Si quis dives reſecari jubet prima barbæ lanuginem, aut crines ſervi dilecti; clientes ipſius tot mittunt munera, ut iis domus plena ſit.

Libis venalibus. Scilicet, quo die ejuſmodi prima barba reſecabatur (quam quidem Numini alicui conſecrare mos erat) ſolebant clientes divitis liba, hoc eſt, placentas ex melle, fære, & oleo, illi afferre. Hæc dona vendebant ſubinde ſervi, & peculium ſic augebant. Eo die, quo primum radebant barbam, juventutem exuere videbantur, & in virilem ætatem tranſire: hinc dies ille Romanis feſtus, ac lætus.

Accipe, &c. En alterum malum, unde tibi ſit indi-

Fermentum tibi habe; præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia servis.

Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter juga Volfiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui: nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contextit hiatum,
Securos pendente jubet domire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli

gnandum magis. Non tantum patronis, sed & eorum servis tributa præstare cogimur. Sic vocat liba, & munera, quæ divitum servis dabantur. Porro fermentum sæpe usurpatur pro ira, & indignatione, ita enim cor videtur intumescere, ut fermento farina.

Peculia. Peculium erat pecunia, quam propria industria sibi servi comparabant, atq; sic possidebant, ut in eam jus domino nullum esset.

Præneste. Urbe Latii, quam gelidam vocat ab aquis, & situ in monte frigido, nunc dicitur *Palestrina*.

Ruinam. Ædium.

Nemorosa Juga. Montes sylvis confitos.

Volfiniis. Etruriæ oppidum est.

Simplicibus Gabiis. Gabios simplices vocat, vel quia hæc civitas inornata erat, vel quia ejus cives deludi se dolo Sextii Tarquinii, & capi passi essent. Vide Florum l. i. c. 7.

Proni, &c. In præcipiti, & declivi loco positi.

Nos, &c. Nos pauperes in Urbe Roma domus inco-

limus male fultas.

Tibicine. Fulcro ligneo, vel trabe domum, ne ruat, sustentante. Sic appellantur ejusmodi adminicula, quia vulgo ad fulciendas domos statuz adhibebantur instar tibicinum factæ.

Sic. Exiguus adminiculis fulciendo vitiosam domum.

Labentibus obstat. Impedit, ne labantur.

Villicus. Operarius rusticus, & imperitus, non urbanus, & peritior. Villicus etiam in urbe dicebantur servi, qui coenacula pauperibus elocabant.

Contextit hiatum. Legunt aliqui, *cum textit* (quod ego malim) & sensus est; postquam hiatum, & rimas vitiosi parietis textit leviter, & obduxit, v. g. luto, & calce, quod labem hanc occultat quidem, at non emendat: ita nos securos esse jubet, quasi timendum nihil esset; cum simus semper in periculo, ne domus ruinam trahat.

Pendente. Impendente; imminente semper periculo ruinæ; domo in ruinam pendente & labante.

Illic. Extra Romam.

Nocte metus. Jam poscit aquam, jam frivola transfert
 Ucalegon: tabulata tibi jam tertia fumant;
 Tu nescis, nam, si gradibus trepidatur ab imis;
 Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
 A pluvia, molles ubi reddunt ova columbæ.

Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
 Ornamentum abaci, nec non & parvulus infra
 Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron.
 Jamque vetus Græcos servabat cista libellos,
 Et divina Opici rodebant carmina mures.
 Nil habuit Codrus; quis enim negat? & tamen illud
 Perdidit infelix totum nil. Ultimus autem
 Arumnæ cumulus, quod nudum, & frustra rogantem
 Nemo cibo, nemo hospitio, rectoque juvabit.

Jam poscit aquam. Sensus est; sed Romæ perpetuus timor: en, jam audio vicinum meum, cujus domus incenditur, qui aquam poscit. &c.

Frivola. Vilia vasa, ex incendio crepta.

Ucalegon. Vicinus: alludit ad illud Virg. 2. Æneid. *Jam proximus ardet Ucalegon.*

Tabulata tertia. Contiguatio tertia ardet.

Tu nescis, &c. Sensus est: tu pauper, qui conduxisti supremam partem domus, hoc nescis, nempe excitatum esse incendium: illud tamen brevi ad te perveniet: nam si pars ima domus deflagrat, tu etiam deflagrabis brevi, qui tegulis proximus es.

Trepidatur. Ingruente incendio.

Quem tegula, &c. Qui in summo habitat cœnaculo, & tegulis proximo.

Molles ubi, &c. Nempe in superiori domorum parte vulgo columbæ nidificant.

Codro. Pauperi cuidam, forte poetæ illi rauco, de quo Sat. 1.

Procula. Muliere brevissima.

Urceoli. Vascula.

Cantharus. Patera, calix.

Et recubans, &c. Fictilis effigies Centauri Chironis, Achillis magistri, jacens sub eodem marmore, quo cantharus, id est, infra eundem vilem abacum, quam ironice marmor appellat, quia solebant divites marmoreis abacis uti. Vel, significatur pes abaci, effectus in Chironis similitudinem.

Vetus cista, Capsula jam vetus, & detrita.

Opici. Opici, sive Osci, fuere populi Campaniæ rudis, & imperiti, qui vix Latine scirent. Hic igitur appellat per jocum mures Opicos, hoc est ignaros, & imperitos, alioqui enim divinis Codri carminibus pepercissent.

Perdidit. Igne, vel alio casu.

Si magna Arturi cecidit domus; horrida mater:
 Pullati proceres; differt vadimonia Prætor;
 Tunc gemimus casus urbis, tunc odimus ignem.
 Ardet adhuc, & jam accurrit, qui marmora donet,
 Conferat impensas; hic nuda, & candida signa,
 Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
 Phæcasionorum vetera ornamenta Deorum;
 Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam,
 Hic modium argenti. Meliora, & plura reponit
 Persicus orborum lautissimus, & merito jam
 Suspectus, tamquam ipse suas incenderit ædes.
 Si potes avelli Circensibus, optima Soræ,

Arturi. Divitis cujus
 spiam.

Horrida mater. Matronæ
 Romanæ, ut in publica ca-
 lamitate, sunt horridæ; id
 est lugubri in veste, ac lu-
 ctu perditæ incedunt.

Pullati proceres. Atris ve-
 stibus induti Senatores lu-
 gent.

Differt, &c. Prætores non
 dicunt jus; & quasi insignis
 aliqua Reipublicæ calami-
 tas contigisset, differunt,
 & rejiciunt eos, qui sistere
 se ad certam diem judici-
 bus debeant. Vadimonium
 enim est sponsio sistendi se
 in judicio.

Odimus. Detestamur.

Ardet adhuc, &c. Dum
 ardet domus illius divitis,
 en jam præsto sunt, qui con-
 ferant ad novas ædes, alius
 marmora, alius signa, &c.

Signa. Statuas e marmore.

Aliquid præclarum. A-
 liquod egregium opus.

Euphranoris. Pictoris ce-
 leberrimi.

Polycleti. Statuarii insignis.

Phæcasionorum, &c. Sta-
 tuas, quæ fuerant ornamen-
 ta templorum consecratorum

Diis Græcis, ita dictis, vel
 a Phæcasiis, quæ sunt ru-
 stica calceamenta, quibus
 induti pingebantur; vel a
 Phæcasiis Atheniensium, &
 Alexandrinorum sacerdoti-
 bus, qui illo genere cal-
 ceorum utebantur. Legunt
 alii, *hic Asianorum*, nem-
 pe Deorum Asiæ. Sunt, quæ
 scribendum putent *Phæca-
 siorum*, quæ vox in Sene-
 ca reperitur.

Forulos. Capsulas, arma-
 ria librorum.

Mediamque Minervam.
 Statuam Minervæ dimidia-
 tam, pectore tenus extantem.

Argenti. Argento plenum.

Meliora, &c. Hic dives
 Arturus ex eo incendio plu-
 ra, quam amiserat, lucra-
 tur, ac recondit; adeo ut
 merito dubitetur, an non
 ipse suis ædibus dedita ope-
 ra faces injecerit.

Persicus. Est cognomen
 illius Arturi, forte a pa-
 tria, quod esset Persa.

Orborum. Ditissimus inter
 illos, qui liberis carent.

Avelli. Æquo animo ca-
 rere.

Circensibus. Ludis, qui in

Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
 Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
 Hortulus hic, puteusq; brevis, nec recte movendus,
 In tenues plantas facili diffunditur haustu.
 Vive bidentis amans, & culti villicus horti,
 Unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
 Est aliquid quocumque loco, quocumque recessu,
 Unius sese dominum fecisse lacertæ.

Plurimus hic æger moritur vigilando: sed illum
 Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
 Ardenti stomacho; nam quæ meritoria somnum
 Admittunt? magnis opibus dormitur in Urbe.

Circo maximo exhibebantur,
 & quibus maxime delecta-
 bantur Romani. Circus e-
 rat spatium oblongum, &
 clausum porticibus, in quo
 edebantur spectacula præ-
 fertim curulia, in quibus
 currus a carceribus ad me-
 zas impellebantur.

Sora, Fabrateriæ, &c.
 Oppidis exiguis Campaniæ,
 in via Latina.

Paratu quanti, &c. Eo-
 dem pretio poteris emere
 lautam, & elegantem do-
 mum in his urbibus, quo
 Romæ fordidam, & tene-
 brosam in unum annum con-
 ducis.

Hic. In oppidis modo
 memoratis.

Brevis, &c. Non profun-
 dus, unde sine fune hauriri
 aqua facile possit, & in
 hortum irrigandum fundi.

Tenues. Alii legunt, *Ten-
 ueras plantas.*

Bidentis amans. Hoc est
 amans agriculturæ: bidentis
 enim furcæ, vel rastri ge-
 nus est.

Unde epulum, &c. Oleri-
 bus enim vesciebantur disci-
 puli Pythagoræ, ab animan-
 tibus ideo soliti abstinere,

quod in eorum corpora hu-
 manas animas putabant im-
 migrare.

Se fecisse dominum. Ac-
 quisivisse, & possidere, ut-
 rem suam.

Lacertæ. Id est, agri, aut
 hortuli etiam vilissimi, in
 quo lacertæ, & stelliones
 commorantur. Lacertæ est
 serpens exiguus, ita dictus,
 quod gerat pedes humanis
 lacertis haud absimiles.

Hic. Romæ.

Moritur vigilando. Quia
 dormire commode non pos-
 sunt ægri propter nimium
 jumentorum, & plaustro-
 rum strepitum.

Imperfectus. Non conco-
 ctus, & digestus.

Meritoria. Diversoria,
 quæ mercede locari solent.
 Hospitia mercenaria, quo
 cuique introire licet merce-
 dem, & pretium danti.

Somnum, &c. Id est, qui-
 bus in meritoriis Romæ dor-
 mire licet?

Magnis opibus, &c. Ma-
 gno constat pretio domus a
 strepitu remota, in qua dor-
 mire possis. Oportet esse di-
 vitem, ut dormiri commo-
 de possit.

Inde caput morbi; rhedarum transitus arcto
 Vicorum inflexu, stantis convicia mandræ,
 Eripiunt somnum Druso, vitulisque marinis.
 Si vocat officium, turba cedente, vehetur
 Dives, & ingenti curret super ora Liburno,
 Atque obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus:
 Namque facit somnum clausa lectica fenestra:
 Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
 Unda prior: magno populus premit agmine lumbos,
 Quia sequitur: ferit hic cubito, ferit assere duro
 Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam:
 Pinguia crura luto: planta mox undique magna
 Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.
 Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?

Caput. Causa, initium.
Stantis convicia, &c. Mulionum convicia, qui ubi coguntur in vico stare, rhedas transitum prohibentes conviciis urgent.

Mandra. Mandra hic est agmen mulorum.

Druso. Homini maxime somnolento.

Vitulisque marinis. Illis hominibus, qui somno fruuntur altissimo, similesque sunt phœcis, seu vitulis marinis, qui altissime dormiunt.

Si vocat officium. Si domo prodire cogaris ob aliquod negotium.

Turba cedente, &c. Occurret tibi dives, qui populum sibi decedere de via cogat.

Curret super ora. Dum scilicet ejus lectica supra populi in via incedentis capita attollitur.

Liburno. Alia lectica instar navis Liburnæ, vel lectica a proceris e Liburnia servis lecticariis vecta. Est Liburnia, regio inter Istriam,

& Dalmatiam, contra Italiam, ad sinum Adriaticum.

Facit somnum. Conciliat.

Ante tamen, &c. Licet scribat, legat, dormiat: tamen citius, quo vult, perveniet, quam nos, quibus in via non ceditur, ut illi.

Unda prior. Populi, & turbæ præeuntis quasi fluxus, & refluxus:

Assere. Tabula, palo.

Tignum, &c. Caput mihi ferit tigno.

Metretam. Mensuram quamdam, vas magnum, capiens libras 108.

Pinguia, &c. Cœnosa sunt.

Planta. Pedibus prementium.

Clavus. Clavi, quibus caliga militis est ornata, & præfixa.

Hæret. Mihi in digito figitur, dum a prætereunte equite premor:

Quanto celebretur, &c. Quanto tumultu, & concursatione sportula petatur, seu cibi ad januam divitum distribui soliti, & quantus fumus excitetur, nempe a

Centum convivæ : sequitur sua quemque culina ;
 Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
 Impositas capit, quot recto vertice portat.
 Servulus infelix, & curso ventitat ignem :
 Scinduntur tunicæ fartæ : modo longa coruscat
 Sarraco veniente abies, atque altera pinum
 Plaustra vehunt, nutant alte, populoq; minantur.
 Nam si procubuit, qui faxa Ligustica portat
 Axis, & eversum fudit super agmina montem,
 Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
 Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver,
 More animæ. Domus interea secura patellas
 Jam lavat; & bucca foculum excitat, & sonat uactis

foculis, quos afferebant sportulæ petitores, ut eos datis obsoniis subjicerent, eaque calida domum reportarent.

Convivæ. Qui sportulam accipiunt.

Sequitur. Defertur a servis dominum sequentibus.

Culina, Focus, & supellex culinæ varia, qua obsonia data excipiant.

Corbulo. Vir robustus, & validus, idemque dux fortissimus sub Nerone. Ponitur pro quolibet bajulo.

Recto vertice. Erecto capite, ne obsonia effundantur.

Et cursu, &c. Tam velociter currit, ut currendum ventum excitet, quo ignis foculorum accenditur.

Scinduntur, &c. Servuli sportulam, & locum portantis vestes paullo ante domi confutæ, & fartæ scinduntur in turba præmentium: vel, mea tunica jam vetus, & detrita scinditur ista turba, & fellinatione fervulorum.

Longa coruscat, &c. Tremmit, vacillat longa trabs ex abiete, plaustro imposita.

Sarraco. Plaustro.

Nam si &c. Si plaustrum, quo vehitur magna lapidum struens, axefracto, eversum est.

Ligustica. Excisum in Liguria, Italiæ parte, quæ Galliæ adjacet ad mare, ubi nunc Genua.

Montem. Magnam molem saxorum, instar alicujus montis.

De corporibus. Oppressis tali mole, & monte corruente.

Obtritum, &c. Ita obturantur corpora miseræ plebis, ut nihil eorum extare videatur.

More animæ. Eere ut anima, quæ separata a corpore non apparet; ita nihil apparet obruti corporis.

Domus interea. &c. Dum obritus in vico perit servus, qui sportulam portabat, alii famuli ejusdem domus expectantes ejus adventum, & nihil de ipsius morte cogitantes, lances lavant, apparant balneum.

Et bucca, &c. Oris spiritu ignem excitat.

Strigilibus, pleno & componit lintea gutto.
 Hæc inter pueros varie properantur; at ille
 Jam sedet in ripa, tetrumque novitius horret
 Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum,
 Infelix, nec habet quem porrigat, ore trientem.

Respice nunc alia, ac diversa pericula noctis:
 Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
 Testa ferit, quoties rimosa, & curta fenestris

Et sonat, &c. Cum sonitu apparat strigiles.

Unctis, Oleo, ne cutem lædant.

Strigilibus. Erant strigiles instrumenta ex auro, ære, & argento, quibus in balneis utebantur ad abstergendum sudorem. Legunt aliqui *Strigibus* &, quia prima syllaba corripitur in *Strigilibus*. Alii retinent *Strigilibus*, & volunt esse Proceleusmaticum, id est, pedem quatuor syllabis brevibus constantem.

Pleno & gutto, &c. Et postquam oleo vasculum impleverunt. Guttus enim est vasculum, ita dictum, quia guttatim ex eo liquor effundebatur. Solebant autem Romani oleo perfundi in balneis.

Componit lintea. Parat lintea, quibus oleum abstergitur.

Pueros. Famulos, domi expectantes servulum cum sportula redeuntem.

Varie properantur. Cum festinatione apparantur, aliud ab alio.

At ille. Servulus saxi mole obritus, vel ipse Dominus.

Ripa. Acherontis, seu Stygis.

Novitius, Attonitus inu-

fitato spectaculo,

Horret Porthmea. Charontem portitorem inferorum timet, vel, cum timore respicit. *Porthmeus* Græca vox est, significans portitorem, hoc est, eum, qui homines in ulteriorem fluvii ripam, aut freti transmittit, cujus accusativus *Porthmea*.

Nec sperat, &c. Nec sperat se transmissurum Stygem, se intrare posse in cymbam Charontis, quia inhumatus est: nam, quorum corpora insepulta erant, illorum animæ dicebantur centum annos errare in Stygis littore, priusquam transeherentur.

Cœnosi gurgitis, Stygis.

Alnum. Cymbam Charontis: subaudi: posse transmittere.

Ore trientem. Solebant mortuorum ori inserere trientem, naulum scilicet, seu pretium vecturæ, quod Charonti ferrent. Est autem triens parva moneta, tertia pars assis.

Quod spatium, &c. Quantum spatium sit a tectis sublimioribus ad terram, ex quibus dejectæ testæ feriant prætereuntes.

Curta. Fracta, mutila.

Quanto, &c. Quanta vi

Vasa cadunt; quanto percussum pondere signent,
 Et lædant silicem. Possis ignavus haberi,
 Et subiti casus improvidus, ad cœnam si
 Intestatus eas: adeo tot fata, quot illa
 Nocte patent vigiles, te prætereunte, fenestræ.
 Ergo optes, votumque feras miserabile tecum,
 Ut sint contentæ patulas defundere pelves.

Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit,
 Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
 Peleidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus:
 Ergo non aliter poterit dormire: quibusdam
 Somnum rixa facit; sed, quamvis improbus annis,
 Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina læna
 Vitari jubet, & comitum longissimus ordo,

ponderosæ teste percutiant
 pavementum stratum silice;
 siquidem illud interdum
 frangunt, aut saltem ei ve-
 stigia imprimunt.

Possis ignavus, &c. Me-
 rito arguaris tamquam re-
 rum tuarum negligens, &
 parum providus, cautus-
 que contra casus inexpecta-
 tos.

Intestatus. Non condito
 prius testamento.

Adeo tot, &c. Tam ve-
 rum est, tot imminere mor-
 tis pericula.

Vigiles. Inquilinis ad-
 huc vigilantibus.

Ergo optes, &c. Adeo ut,
 quod sane valde miserum
 est, optare merito possis, &
 Deos rogare, ut e fenestris
 in caput tuum fordes tan-
 tum effundantur, modo non
 ipsa dejiciantur vasa.

Pelves, &c. Lotium, for-
 des pelvibus contentas.

Ebrius, &c. Aliud in-
 commodum: noctu concur-
 rant ebrii, qui obvios quos-
 que percutiant.

Dat pœnas. Discrucietur,

quia nihil sceleris admise-
 rit, quia neminem verbera-
 rit.

Noctem patitur, &c. Tam
 est inquietus per noctem,
 quam fuit filius Pelei Achil-
 les, cum lugeret Patrocli
 necem, nec quietem ullam
 vellet admittere. Patroclus
 amicus Achillis summus,
 ab Hectore cæsus est: qua
 res coegit Achillem bellum,
 quod Agamemnoni iratus
 omiserat, repetere.

Non aliter. Nisi aliquem
 pulsaverit, verberaverit,
 occiderit.

Improbis annis. Ob juve-
 nilem ætatem protervior.

Cavet hunc, &c. Non la-
 cessit eum, quem vestis, co-
 mitatus, faces, quæ illi
 præferuntur, admonent esse
 divitem, aut nobilem ali-
 quem, adeoque non temere
 lacesendum.

Coccina læna. Vestis ru-
 bri, ac splendidi coloris,
 qualem divites ferunt. Is
 color fit e quodam grano,
 quem insectores coccum vocant.

Multum præterea flammarum, & ahenea lampas :
 Me, quem Luna solet deducere, vel breve lumen
 Candelæ, cujus dispenso, & tempero flum,
 Contemnit. Miserae cognosce præmia rixæ,
 Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum,
 Stat contra; starique jubet, parere necesse est:
 Nam quid agas, cum te furiosus cogat, & idem
 Fortior; Unde venis, exclamat? cujus aceto,
 Cujus conche tumes? quis tecum festile porrum
 Sutor, & elixi vervecis labra comedit?
 Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem:
 Ede, ubi consistas? in qua te quæro profœucha?
 Dicere si tentes aliquid, tacitusve recedas,
 Tantumdem est, feriunt pariter; vadimonia deinde

Ahenea lampas. Quales ferebantur ante Tribunos.

Quem Luna. &c. Qui non alia face utor ad iter noctu faciendum, quam Lunæ lumine, aut exigua candela.

Cujus dispenso, &c. Cujus funiculum ita compono, ac partior, ut ne citius absumatur, aut extinguitur.

Cognosce, &c. Audi, quodnam sit initium, & quasi præludium rixæ meæ cum isto ebrio adolescente.

Si rixa est, &c. Si tamen rixa dicenda est, quando unus verberat, alter verberatur.

Stat contra. Ex adverso.

Cujus aceto &c. Hoc est, ubi canasti? ubi vino vilissimo, (quod acetum vocat per contemptum) vel, oleis aceto male conditis te ingurgitasti?

Conche. Conchis est fabæ genus, sive edulium ex fabis. Sunt, qui conchem esse dicant fabam elixam cum suo cortice, cum faba friz dicatur ea, quæ sine cortice coquitur.

Quis, &c. Quinam sordidi convivæ mecum una cœnabant?

Sestile porrum. Porrum aliud capitatum dicebatur, aliud festile. Quidam simpliciter exponunt, porri folia, & partes sectas, ut facilius coquantur.

Elix, &c. Caput vervecinum coctum aqua.

Aut accipe, &c. Aut ego te proculcabo, calcibus tundam.

Ede, ubi consistas. Dic ubi habites? in qua profœucha convenire te possim, si velim.

Profœucha. Est vox Græca, quæ proprie precationem significat, seu locum precationi destinatum: sumitur hic pro tuguriolo, in quo habitarent mendici, vel, pro alio quovis loco, ubi stipem efflagitare solerent, & consistere, verbi gratia, in templis, aut eorum vestibulis.

Tantumdem est. Perinde est.

Vadimonia, &c. Se injuria

Irati faciunt: libertas pauperis hæc est:
Pulsatus rogat, & pugnâ concisus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.

Nec tamen hoc tantum metuas, nam qui spoliatus
Non deerit, clausis domibus, postquam omnis ubi que
Fixa catenatæ filuit compago tabernæ.

Interdum, & ferro subitus grassator agit rem;
Armato quoties tutæ custode tenentur.

Et Pontina palus, & Gallinaria pinus:

Sic inde huc omnes tamquam ad vivaria currunt.

Qua fornace graves, qua non incude catenæ?

Maximus in vinclis ferri modus: ut timeas, ne

Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula defint.

Felices proavorum atavos, felicia dicas

Sæcula, quæ quondam sub Regibus, atq; Tribunis,

Viderunt uno contentam carcere Romam.

ria læsos simulantes, te ap-
pellant, ut ad sis in iudicio
ad certam diem.

Libertas, &c. Eo denique
recidit illa civium Romano-
rum adeo celebrata liber-
tas, ut pauperes impune va-
pulent.

Pulsatus. Verberatus.

Adorat. Supplex obse-
crat.

Paucis cum, &c. Non
excussis dentibus omnibus,
sed aliquot relictis.

Postquam, &c. Sensus est,
postquam clausæ sunt taber-
næ, nec jam ullus auditur
strepitus.

Fixa compago, &c. Id
est, asseres, quibus clau-
duntur tabernæ, inter se
compacti, & fixis catenis
firmati, ac muniti contra
nocturnos latrones.

Ferro grassator, &c. La-
tero, sicarius, te aggreditur
cum armis.

Armato quoties, &c.
Quoties, dispositis custodiis,
e Pontina palude, & sylva

Gallinaria, locis latrocinio
aptissimi, arcentur grassa-
tores.

Pontina palus. Ingens in
Latio palus juxta Forum
Apii, non longe a Tarrac-
cina.

Gallinaria pinus. Sylva
Campaniæ, inter Cumas,
& Linturnum.

Inde, &c. Ex his locis ex-
clusi grassatores huc, id est,
Romam properant, sic tam-
quam ad vivaria, hoc est, ad
locum, ubi prædam facilem
reperiri sint: nam vivaria
dicuntur ea loca, ubi feræ,
aves, pisces, &c. aluntur ad
saginam, & asservantur.

Qua fornace, &c. Supple,
conficiuntur; atque sensus
est, tanta est latronum mul-
titudine, ut nulla sit fornax,
in qua non fabricentur ca-
tenæ ad eos vinciendo.

Maximus, &c. Maxima
copia ferri absumitur in
vinculis fabricandis.

Ut timeas ne, &c. Adeo
ut locus sit timendi, ne de-
ficiat.

His alias poteram, & plures subnectere causas:
Sed jumenta vocant, & sol inclinatur; eundem est.
Nam mihi commota jam dudum mulio virga
Innuat: ergo vale nostri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino:
Me quoque ad Eluinam Cererem, vestramque Dianam
Convelle a Cumis: satyrarum ego, ni pudet illas,
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

ficiat ferrum, unde fiant instrumenta rustica, ligones, sarcula, &c.

Uno carcere. Solo carcere Tulliano, quam extruxit Tullius Hostilius, rex Romanorum tertius.

Causas. Cur velim Roma Cumas demigrare.

Sed jumenta, &c. Muli, qui ferunt meas sarcinas, qui rhedam trahunt, in qua est domestica mea suppellex, & qui jam longe praecesserunt, monent me, ut sequar, inquit Umbricius.

Tuo Aquino. Id est, patriæ tuæ, o Juvenalis. Aquinum erat oppidum Vulscorum, in via Latina, unde oriundus Juvenalis.

Refici properantem. Urbis tædic propere cupientem levare.

Eluinam Cererem. Tem-

plum Cereris, in agro Aquinate, sic dictum, a fonte quodam, juxta quem erat templum: qui fons Eluinus ab eluendo vocabatur.

Vestramque, &c. Quam vos illic colitis.

Convelle. Accerse vel invitum.

Satyrrarum ego, &c. Adero, ut te adjuvem in conscribendis satyris.

Ni pudet, &c. Mei auxilii, utpote poetæ non fatis boni.

Veniam caligatus. Id est, veniam armatus, & ocreatus; caliga enim genus erat calceamenti militaris; atque sensus est: veniam velut audax miles, paratus ad strenue decertandum, hoc est, exagitanda acriter Urbis vitia.

SATYRA IV.

Crispinus, caena Domitiani, adulatores.

Ecce iterum Crispinus, & est mihi sæpe vocandus
Ad partes, monstrum nulla virtute redemptum

Ecce iterum, &c. Ecce iterum prodit in scenam Crispinus; iterum loquar de Crispino, de quo nempe jam egi, sat. r.

Vocandus ad partes. Appel- landus, ut suas velut

partes in meis satyris, & quasi personam agat, hoc est, sæpe mihi de illo dicendum. Sumpta est metaphoræ ab actoribus comædiarum, qui in iis sua dicuntur agere partes, & suam personam.

A vitiiis, æger, solaque libidine fortis.
 Quid refert igitur, quantis jumenta fatiget
 Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
 Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
 Nemo malus felix: minime corruptor, & idem
 Incestus, cum quo nuper vittata jacebat,
 Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.
 Sed tunc de factis levioribus, & tamen alter,
 Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
 Nam, quod turpe bonis, Titio, Sejoque, decebat

Nulla virtute, &c. Viti-
 orum omnium infamis
 servus; in quo nempe nul-
 la est virtus, quæ ipsum
 veluti liberet, & redimat
 a servitute vitiorum.

Æger, &c. Natura mol-
 lis, & ignavus, strenuus
 tantum, & audax, cum
 est libidini indulgendum.

Quid refert, &c. Sensus
 est: quid confert ad ejus
 felicitatem, quod dives
 sit? nemo enim malus vere
 felix est?

Quantis jumenta, &c.
 Quid refert, quod per lon-
 gas, magnificasque portic-
 us in curru gestetur, &
 mulos, a quibus gestatur,
 fatiget? Solebant enim di-
 vites Romani extruere in
 hortis porticus opacas ad
 vitandum æstus, aut im-
 brem; in quibus, aut ve-
 hebantur jumentis, aut
 lectica gestabantur: Hinc
 ejusmodi porticus gestatio-
 nes dicebantur.

Jugera quot, &c. Quid
 refert, quod ædes, hortos-
 que in multa jugera paten-
 tes, prope forum, ubi ve-
 neunt carius, emerit?

Minime, &c. Minime fe-
 lix dicendus est alienæ pu-

dicitiæ corruptor, qualis
 est Crispinus, qui virgi-
 nem Vestalem temeravit.

Incestus. Incestum voca-
 tur flagitium, quod com-
 mittitur cum muliere, cum
 qua nefas est contrahere
 matrimonium ob sanguinis
 aut religionis rationem.

Vittata. Vittæ sunt tæniæ,
 & redimicula, quibus ca-
 pita sacerdotum ornari, &
 præcingi solebant.

Sanguine, &c. Vestales vir-
 gines, Vestæ consecratæ,
 ignem alebant sacrum diu,
 noctuque. Nec fas illis nu-
 bere, ac si deprehenderen-
 tur in flagitio, defodieban-
 tur humo vivæ.

Sed tunc, &c. Illud in-
 cestum Crispini tunc erat
 unum de illius peccatis le-
 vioribus.

Caderet sub, &c. Damna-
 retur a Censore; cujus nem-
 pe munus erat mores civium
 emendare, & punire.

Nam quod, &c. Quod
 aliis, quod bonis civibus,
 quales erant Titius, & Sejus,
 turpe fuisset, & pœna di-
 gnum, hoc sibi honori du-
 cebat Crispinus, vel hoc in
 ipso pulcrum censebatur,
 propter ipsius nempe apud

Impe-

Crispinum. Quid agas, cum dira, & fœdior omni
 Crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
 Æquantem sane paribus sestertia libris,
 Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur,
 Consilium laudo artificis, si munere tanto
 Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
 Est ratio ulterior, magnæ si misit amicæ,
 Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
 Nil tale expectes; emit sibi. Multa videmus,

Imperatorem gratiam.

Quid agas, &c. Quibus
 verbis cum insecteris, qui
 sit ipse omni vitio turpior?

Sex millibus, &c. Sup-
 plementum, nummorum, seu sestertiorum minorum, quorum
 mille valebant unum majus
 sestertium. Redit hæc sum-
 ma ad libras Gallicas cir-
 citer sexcentas, quæ consi-
 ciunt nummos scutatos mo-
 netæ Romanæ admodum cen-
 tum triginta.

Æquantem sane, &c. Sen-
 tentia est: Non mirum, si
 tanto pretio emerit hunc
 mullum, siquidem pendebat
 totidem libras, nempe sex,
 quot sestertiis emptus est.
 Porro hæc moles, pondus
 sex librarum, est aliquid
 inusitatum in nullo, & mi-
 rum: cum maximi mulli,
 ut ait Plinius, vix duas,
 tresve ad summum libras
 excedant.

Qui de magnis, &c. A-
 dulatores, qui res magnas
 verbis augment, & majores
 faciunt.

Consilium laudo, &c. Lau-
 dare consilium, & callidi-
 tatem subdoli hominis, si
 tanti mullum emisset; ut
 eum daret alicui locupleti
 seni liberis carenti, & sic
 ejus captaret hereditatem.

Si munere tanto. Mulli
 tanto pretio empti.

Præcipuam, &c. Si pri-
 mum extorsit locum in tes-
 tamenti tabulis, seu effe-
 cit hoc munere, ut præci-
 puus heres in testamento
 scriberetur ab aliquo sene
 orbato liberis.

Ceram. Quia testamenta
 scribebant Romani in ta-
 bulis cera obductis: in pri-
 ma autem tabula, & præcipua
 primi heredes scribebantur.

Antro. Lætica obscura,
 instar antri. Specularia
 fiebant e vitro; lino, lapi-
 de pellucido, & lucem ad-
 mittebant excluso vento.

Nil tale expectes. Noli
 putare aliquid ejusmodi
 Crispino in mentem venisse.

Multa videmus, &c. Mul-
 ta videmus nunc a Crispino
 fieri, quæ numquam fecit ce-
 lebris ille ob gulam, & lu-
 xum Apicius, vir sane mo-
 deratus, & frugi, si cum Cri-
 spino comparetur. Vixit il-
 le Apicius sub Tiberio, di-
 citurque a Seneca millies
 sestertium impendisse in da-
 pes, & gulam, idest, libra-
 rum Gallicarum decem, ut
 loquuntur, milliones, qui Ro-
 manorum scutatorum num-
 morum efficiunt vicies cen-
 tena millia cum ducentis
 quin-

Quæ miser, & frugi non fecit Apicius. Hoc tu Succinctus patria quondam, Crispine, papyro? Hoc pretium squamæ? potuit fortasse minoris Piscator, quam piscis emi: provincia tanti Vendit agros: sed majores Apulia vendit.

Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus Induperatorem? cum tot festertia, partem Exiguam, & modicæ sumptam de margine cœnæ Purpureus magni ructaret scurra Palati:

Jam Princeps Equitum, magna qui voce solebat Vendere municipes fracta de merce siluros?

quinquaginta millibus.

Hoc tu, &c. Supple, fecisti? tu, inquam, vile mancipium olim ex Ægypto deportatum, eo usque gelosus fuisti?

Succinctus. Vestitus.

Patria. Ægyptiaca.

Papyro. Papyrus est palustris arbuscula, quæ in Ægypto nascitur, ex qua fiunt navigia, funes, vestes, &c.

Hoc pretium, &c. Non te pudet tanto pretio unum piscem emere? Squamam poetice dicit pro pisce.

Provincia tanti, &c. Sensus est: in provinciis, hoc est in regionibus adjunctis Romano Imperio extra Italiam, eodem pretio, quo iste piscis emptus est, agri integri, & fundi venduntur: immo & agri majores, ac ditiora prædia, non majori venduntur pretio in ipsa Apulia, quæ Italia regio est feracissima, in qua majores agri magno constant.

Quales tunc, &c. Id est, si Crispinus, mancipium Imperatoris, tam exquisitis usus est cibus, quanto lautiores ipse Imperator adhibebat?

Induperatorem. Domitianum. Antiqua vox; pro Imperatorem.

Tot festertia. Piscem tot festertiis emptum.

Partem exiguam, &c. Qui tamen piscis non erat, nisi pars exigua cœnæ, vel modicæ ipsius Imperatoris, ac veluti sumpta in margine, seu extremitate ipsius mensæ; hoc est, e ferculis remotioribus, & vilioribus; cum in media mensa, & prope Imperatorem essent fercula multo pretiosiora, & exquisitiora.

Ructaret. Ad ructationem usque, & nauseam ederet.

Purpureus scurra. Crispinus. Scurra is dicitur, quis illiberalibus jocis risum aliis movet. Purpureus hic appellatur, hoc est, Imperatorius, ut qui in aula, seu palatio Domitiani scurra munere fungeretur.

Jam princeps, &c. Nunc Magister Equitum, olim pisciculorum in Ægypto sua venditor.

Municipes siluros. Hoc est populares suos, ex eadem terra ortos, & quasi mancipio, quo Crispinus. Reperiuntur enim fere tantum in Ægypto siluri, viles pisciculi.

Fracta de, &c. Mercem fractam.

Incipe Calliope, licet hic considerare; non est
Cantandum, res vera agitur: narrate puellæ
Pierides, profit mihi vos dixisse puellas.

Cum jam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo ferviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi,
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Implevitque sinus; neque enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem

frangendo, & eam minuta-
tim quasi concisam, ac di-
stributam vendendo, non
corbes, & orcas totas ven-
dendo: hoc autem faciunt
vilissimi tantum propolæ.
Legunt aliqui, *farta de merce*,
id est, e vasculis, in qui-
bus ejusmodi pisciculi con-
ferti, & stipati sunt: alii
Pharia, id est, Ægyptiaca.

Incipe Calliope. Facete in
argumento ridicule Musas
invocat, quasi rem arduam
aggressurus sit.

Licet hic, &c. Potestis
profecto hic sedere, & im-
morari: opus hic est lon-
giori mora.

Cantandum. Fingendum,
poetarum more.

Pierides. Musæ, sic dictæ
a Pierio, monte Thessaliæ
ipsis sacro.

Puellas. Virgines.

Semianimum. Ejus cru-
delitate confectum, & ene-
sum.

Flavius ultimas. Domi-
tianus, e familia Flaviorum
ultimus.

Calvo Neroni. Sic Domi-
tianum vocat, qui Neroni
crudelitate, & ceteris vi-
tiis simillimus, hæc una re
ab illo discrepabat, quod
esset calvus. Calvitium Do-
mitiano maxime objiciebant

inimici, quod eam ferret
ægerime.

Incidit. In Piscatoris re-
tia incidit, captus est.

Adriaci. In mari Adria-
tico nutriti, & capti.

Spatium, &c. Magnitudo
ingentis rhombi, hoc est,
rhombus magnitudinis ad-
mirabilis.

Ante domum, &c. Tem-
plum Veneris, quod est in
urbe Italiæ Ancona, sita in
littore maris Adriatici.

Dorica. Id est, Græca,
quia condita fuit a Syra-
cusanis, qui a Græcis ori-
undi sunt; cum Dionysii
tyrannidem fugientes, in
Italiam venerunt.

Sinus. Retia; quæ, dum
hinc, & inde adducuntur,
sinum concavum efficiunt.

Neque enim, &c. Sensus
est: hic rhombus non erat
minor rhombis, aut aliis
piscibus, qui in Mæotica
palude nutriuntur; qua con-
gelata per hyemem fiunt
pingues; dehinc resoluta
per æstatem glacie, in Pon-
tum Euxinum transeunt, ac
effunduntur.

Hæserat. Id est, in reti
piscatoria captus erat.

Mæotica. Est palus Mæo-
tis extrema pars maris me-
diterranei in finibus Euro-

Solibus, effundit torpentis ad ostia ponti
 Desidia tardos, & longo frigore pingues.
 Destinatus hoc monstrum cymbæ, linique magister
 Pontifici summo: quis enim proponere tantum
 Aut emere auderet, cum plena, & littora multo
 Delata forent? dispersi protinus algæ
 Inquisitores agerent cum remige nudo,
 Non dubitaturi fugitivum ducere piscem,
 Depastumque diu vivaria Cæsaris, inde
 Elapsum, veterem ad dominum debere reverti.
 Si quid Palphurio, si credimus Armillato,
 Quidquid conspicuum, pulcrumque ex æquore toto
 Res fisci est, ubicumque natat: donabitur ergo,

px, supra Pontum Euxinum, cui conjungitur angusto freto, quod Bosphorus Cimmerius dicitur.

Solibus. Solis calore æstivo.

Torpentis. Segniter fluentis, ac stagnantis.

Ostia Ponti. Bosphorum Cimmerium, per quem, ut per ostium, exit palus Mæotis, & exonerat se in Pontum Euxinum. Est autem Pontus Euxinus is, qui nunc mare nigrum, seu majus appellatur.

Desidia, &c. Longa mora factos segnes.

Monstrum. Piscem portentosa magnitudinis.

Linifer magister. Hoc est, piscator: per linum enim intelligit rete, quod ex lino fit.

Pontifici. Domitiano, qui nomen, munusque summi Pontificis, ut alii ante ipsum Cæsares, usurpabat.

Propinare. Venalem exponere.

Et littora. Ipsa quoque littora, non tantum agri, & urbes.

Alga. Hoc est, littoris

maritimi. Alga est herba marina, quæ in littus ejicitur ab æstu maris.

Inquisitores. Exploratores, delatores: vel, satellites Imperatoris, qui in maris litore excubabant, huc, illuc dispersi.

Agerent, &c. Id est, litem intenderent pauperi piscatori.

Fugitivum. Elapsum ex Imperatoris vivariis.

Depastumque, &c. Dicerent hunc piscem diu nutritum fuisse in vivariis Imperatoris. Sunt autem vivaria, stagna, piscinæ, aliaque id genus loca, piscibus alendis idonea.

Elapsum, &c. Reddendum esse veteri ejus domino, hoc est, Imperatori, cujus e piscina fugisset.

Palphurio, *Armillato*, Delatoribus, & satellitibus Domitiani.

Res fisci est. Hoc est, ad Imperatorem pertinet: fiscus enim est hic ararium Principis; fisco aliquid dicitur addici, cū Principi adjudicatur. Fiscus proprie, sicut

Ne pereat; jam lethifero cedente pruinis
 Autumno, jam quartanam sperantibus ægris.
 Stridebat deformis hyems, prædamque recentem
 Servabat, tamen hic properat, velut urgeat Auster.
 Utque lacus superant, ubi, quamquam diruta, servat
 Ignem Trojanum, & Vestam colit Alba minorem;
 Obstipuit intranti miratrix turba parumper.
 Ut cessit, facili patuerunt cardine valvæ;

sicut fuscilla, est calathus
 e vimine, aut sparto, in
 quo pecunia ponitur.

Donabitur ergo, &c. Dabitur igitur a piscatore piscis ille, ne ipsi per vim auferatur; vel, si mavis, quod per consequentiam videtur indicari, dabitur cito piscis, quasi metueret piscator; ne corrumpere auctu piscis, si diutius servaretur; etsi jam inciperet hyems, quo tempore facile piscis conservari diu posset.

Lethifero. Morbis infesto.

Cedente &c. Locum hyemi, & pruinis dante, hoc est, exeunte autumno.

Sperantibus. Timentibus, Ita Virgil. 4. Æn. dixit, *Sperare dolorem.* Solent enim febres sub finem autumnii in quartanas converti; vel, revera sperantibus fore, ut morbi sui, qui per autumnum erant periculosissimi, converterentur appetente hyeme in febres quartanas, qua periculosa non sunt.

Prædamque, &c. Impediebat, ne putresceret piscis recens captus.

Hic. Piscator.

Auster. Ventus calidus a Meridie flans, quo flante solent obsonia corrumpi.

Utque lacus, &c. Ubi piscator, & qui cum illoerat

satellites Imperatoris, prope lacus Albanos accesserunt, ubi tunc Domitianus erat. Legunt aliqui:

Utque lacus superant, &c. Postquam superaverunt, seu prætergressi sunt lacus, ubi &c.

Diruta. A Tullo Hostilio, qui Albanos vicit, & Albam diruit.

Ignem Trojanum. Ignem perpetuum, & inextinctum, quem Albani; e Trojanis orti, tamquam æterni pignus Imperii servabant; unde illum acceptum Tullus Hostilius Romam transtulit; prodigiis vero attonitus Albam referri iussit: quamquam & Romæ illius partem asservavit in templo Vestæ, quod tum extruxit.

Vestam. Hæc Dea igni præerat. In ejus templo ignis ille perpetuus fovebatur a virginibus, quæ Vestales dicebantur.

Alba. Urbs ab Ascanio Æneæ filio condita, Roma distans fere 15000. passibus.

Minorem. In minori templo, ac minori religione, & pompa cultam, quam Romæ, ubi ejus sacra insigni religione, & pompa fiebant.

Turba. Civium, vel aulicorum.

Ut cessit. Ubi mirantium turba

Exclusi spectant admissa obsonia Patres.
 Itur ad Atridem. Tunc Picens, accipe, dixit,
 Privatis majora focus; genialis agatur
 Iste dies: proper astomachum laxare saginis,
 Et tua servatum consume in sæcula rhombum:
 Ipse capi voluit. Quid apertius? & tamen illi
 Surgebant cristæ. Nihil est, quod credere de se
 Non possit, cum laudatur Diis æqua potestas.

Sed deerat piscis patinæ mensura: vocantur
 Ergo in consilium proceres, quos oderat ille;
 In quorum facie miseræ, magnæque sedebat
 pallor amicitia. Primus, (clamante Liburno,

turba sumnota est, ac piscatori
 facilem aditum dedit.

Facili, &c. Palatii Imperatoris fores statim illi apertæ sunt.

Exclusi, &c. Senatores non admissi intro, stant foris, & vident introduci piscem, dum ipsi excluduntur. Legunt aliqui, *expectant*, dum nempe cibus intro admissis vescantur.

Itur ad Atridem. Interea piscator ad Imperatorem introducit. Atridem vocat, quia Romanorum Imperator erat, ut olim Agamemnon, Atrei filius, Græcorum; cui Atreo Domitianus erat crudelitate par.

Picens. Piscator ex agro Piceno, qui mari Adriatico adjacet.

Privatis majora, &c. Fercula exquisitoria, & majoris pretii, quam ut privati alicujus mensæ apponantur.

Genialis. Id est, lætus; Genius enim erat Deus lætitiæ dator.

Laxare saginis. Aperire, exonerare, ut has delicias

Quid apertius? Quid est clarius, quam verba illa pi-

scatoris meram esse adulationem?

Et tamen illi, &c. Et tamen hinc Domitianus superbia efferebatur, quasi vere ista, & ex animo dicerentur. Metaphora sumpta est a gallis gallinaceis, qui in læcitiæ solent cristas attollere: quas dimittunt in metu.

Nihil est, &c. Hoc est, Reges, Principes, qui tamquam Dii coluntur ab hominibus, valde proni sunt ad omnes laudes admittendas, quamvis falsissimas.

Sed deerat, &c. Sed deerat vas, seu patina satis ampla, ut in ea piscis integer coqui posset, vel apponi.

In quorum, &c. Quorum facies præ se ferebat metum, in quo erant ob amicitiam Domitiani, plenam simulationis, & perfidiæ, quam sæpe in amicos exercebat, homo, ut ait Suet. callidæ, & inopinatæ savitiæ.

Primus, &c. Primus omnium Pegasus assumpta velociter toga currebat ad vocem præconis clamantis, Currite.

Liburno. Præcone aliquo, sic dicto, fortasse e Liburnia.

Currite, jam sedit,) rapta properabat abolla
 Pegasus, attonitæ positus modo Villicus urbi.
 Anne aliud tunc Præfecti? quorum optimus, atque
 Interpres legum sanctissimus: omnia quamquam
 Temporibus diris tractanda putabat inermi
 Justitia. Venit & Crispi jucunda senectus,
 Cujus erant mores, qualis facundia, mite
 Ingenium: maria, ac terras, populosque regenti
 Quis comes utilior, si clade, & peste sub illa
 Sævitiâ damnare, & honestum afferre liceret
 Consilium? Sed quid violentius aure Tyranni?
 Cum quo de pluyiis, aut æstibus, aut nimoso
 Vere locuturi fatum pendebat amici?
 Ille igitur numquam direxit brachia contra

ria oriundo.

Currite, jam, &c. O proce-
 res, clamat præco, sedit jam
 ipse Imperator, & vos expe-
 ctat; advolate, accurrite.

Pegasus. Jurisconsultus
 celeberrimus, Præfectus
 urbis a Domitiano creatus.

Attonitæ. Ob Domitiani
 immanitatem.

Villicus. Gubernator,
 seu Præfectus; quem hic
 satyricè Villicum appellat,
 quam non tam Urbis Gu-
 bernator, quam Villicus
 Imperatoris fuisset.

Anne aliud, &c. Et vero;
 an avaro Principe erant
 aliud tunc Præfecti, quam
 meri Villici? nempe qui
 nihil per se administrarent,
 sed redigendæ tantum ex
 Urbe, ut ex villa, pecu-
 niæ, & colligendæ curam
 haberent.

Quorum optimus, &c. Sup-
 ple, erat Pegasus.

Quamquam, &c. Etsi in
 his miseris, temporibus non
 putabat agendum esse cum ea
 omni severitate, quam ju-

stitia postulat, sed indul-
 gendum sceleratis, quos-
 nempe fovebat Imperator,
 & cum iis mollius agendum.

Crispi senectus. Crispus;
 mitis, & jucundus senex.

Maria, ac terras, &c.
 Sensus est: nemo utilior
 Imperatori comes, hoc est,
 adjutor, & administer
 fuisset in regendo orbe, si
 libere loqui licuisset.

Clade, &c. Sub Domitia-
 no, qui clades, & pestis
 Imperii fuit.

Sed quid, &c. Sed quid
 terribilius est, quam lo-
 qui coram Tyranno? quid
 immanius Tyranno, coram
 quo verum dicere non licet.

Cum quo, &c. Qui adeo
 morosus erat, suspicaxque,
 ut amicus loqui cum eo non
 posset vel de rebus levissi-
 mis sine mortis periculo, si
 ejus ipsi sermo non placeret.

Ille igitur, &c. Itaque
 Crispus non se temere op-
 ponebat sævitiæ Domitiani,
 quæ omnia torrentis inflat
 evertibat.

Torrentem; nec civis erat, qui libera posset
 Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
 Sic multas hyemes, atque octogesima vidit
 Solstitia, his armis, illa quoque tutus in aula.
 Proximus ejusdem properabat Acilius ævi,
 Cum juvene indigno, quem mors tam sæva maneret,
 Et domini gladiis tam festinata: sed olim
 Prodigio par est in nobilitate senectus:
 Unde fit, ut malim fraterculus esse Gigantum.
 Profuit ergo nihil misero, quod cominus urfos
 Figebat Numidas, Albana nudus arena

Nec erat, &c. Nemo erat, vel Crispus non is erat, qui vellet vitam exponere periculo, ut verum diceret.

Octogesima, &c. Id est, vixit octoginta annos. Solstitia sunt duo anni tempora, alterum mense Decembri, alterum mense Junio; in quibus Sol ita lente versus Meridiem, aut Septentrionem procedit, ut stare videatur. Hic utrumlibet eorum pro toto anno ponitur.

His armis. His artibus, hac prudentia, & dissimulatione, tempori cedendo.

Illa aula. Tam sævi Principis, in qua nemo securus erat.

Proximus, &c. Sequebatur post Crispum proxime Acilius ejusdem cum illo ætatis, nempe octogenarius. Erat ille Acilius Glabrio, qui consulatum gessit, imperante Domitiano, cui ob egregias virtutes invisus fuit, & ab eo mori iussus.

Juvene. Filio suo, vel alio aliquo: Nam non constat, quis fuerit iste juvenis.

Indigno, &c. Qui erat indignus tam crudeli nece, & tam immatura.

Domini. Domitiani.

Olim, &c. Tunc, regnante Domitiano; vel, jam pridem prodigio simile est videre nobilem, qui senex sit.

Fraterculus, &c. Id est, ignobilis: Gigas enim sonat idem Græce, ac Terræ filius: Terræ autem filii appellabantur homines obscuro, & humili loco nati; quare Poeta eos fratres minores Gigantum vocat, quod eodem nomine appellarentur.

Profuit, &c. Nihil igitur profuit infelici juveni ad mortem vitandam, quod Domitiani benevolentiam, & gratiam captare nitetur, feras conficiendo, & alia præstando, quibus Imperatorem delectari sciebat; vel, quod ad vilia gladiatorum munera, qui fere cum istis belluis depugnabant, licet nobilis, descenderet, ut ab Imperatore contemneretur, non timeretur.

Numidas. Allatos e Numidia, Africæ parte: sive illi revera essent urfi, sive leones, quos per catachresim Romani appellarent urfos.

Albana, &c. In circo, & amphitheatro Albano, ubi

Domini-

Venator. Quis enim jam non intelligat artes
 Patricias? quis priscum illud miretur acumen,
 Brute, tuum? facile est barbato imponere Regi,
 Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
 Rubrius, offensæ veteris reus, atque tacendæ.
 Montani quoque venter adest abdomine tardus,
 Et matutino sudans Crispinus amomo,
 Quantum vix redolent duo funera. Sævior illo
 Pompejus tenui jugulos aperire susurro;

Domitianus, in festis Minervæ celebrandis, feras a gladiatoribus aliisque interficiendas exhibebat. Arena vocatur locus ejusmodi certaminum, quia erat arena conspersus.

Nudus. Inermis, vel sine vestibus, ut stultitiam simularet, mortemque sic effugeret.

Quis jam &c. Quis enim jam non novit ejusmodi artificia nobilium, quibus conantur Imperatoris captare gratiam, aut saltem sævitiam vitare? sed nunc ea omnia inutilia sunt. Patritii quinam essent, dimium Sat. 1.

Quis priscum: &c. Quis jam miretur, o Brute, artem illam, ac dolum, quo Tarquinius olim decepisti? Scilicet M. Junius Brutus, cum videret nobiles passim occidi, simulando stultitiam effugit crudelitatem avunculi sui Tarquini superbi. Sed nunc, inquit Poeta, inutiles essent ejusmodi doli.

Priscum illud. Priscis illis, & rudioribus temporibus idoneum, non his nostris.

Barbato regi. Id est, prisco & adhuc rudi, ac simplici. Barbatum vocat,

quia illis primis temporibus nondum Romani barbam tondebant.

Nec melior. Non lætiore vultu, non minus pallido.

Tacendæ. Reus infamæ delicti.

Montani. &c. Hoc est. Montanus Curtius, qui difficile incedebat propter abdomen, seu ventrem nimium, & obesum. Quare Poeta satyricè dicit ipsius venisse ventrem.

Matutino. Quo mane ungitur, non expectans cœna tempus, quo unguentis ungi vulgo Romani solebant.

Sudans amomo. Id est, unguento delibutus: est enim amomum genus quoddam fruticis provenientis in Syria, ex quo fit unguentum pretiosissimum.

Quantum vix &c. Quantum vix impenditur in funeribus duorum hominum: solebant enim adhiberi aromata ad condienda corpora.

Sævior illo, &c. Adest cum illis & Pompejus Rufus, Crispino ipso crudelior ad jugulandos eives. Dicitur hic sævior aperire per Hellenismum, pro, sævior ad aperiendum.

Susurro. Delatione occulta.

Et qui vulturibus servabat viscera Dacis,
 Fuscus, marmorea meditatus prælia villa;
 Et cum mortifero prudens Vejento Catullo.
 Grande, & conspicuum nostro quoque tempore
 monstrum,

Cæcus adulator, dirusque a ponte satelles,
 Dignus Arcinos qui mendicaret ad axes,
 Blandaque devexæ jactaret basia rhedæ.

Nemo magis rhomdum stupuit: nam plurima dixit,
 In lævum conversus; at illi dextra jacebat
 Bellua: sic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
 Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.

Vulturibus. Cadavera vorantibus.

Dacis. Dacia pars est Europæ, quæ nunc Transylvania, Moldavia, &c. dicitur.

Fuscus. Cornelius Fuscus, qui a Domitiano missus est contra Dacos, a quibus, magna accepta clade, occisus est.

Marmorea. &c. Inexercitatus homo, & rudis belli, e deliciis villæ suæ, ac otiosa armorum meditatione, ad bellum profectus.

Mortifero Catullo. Messalino: quem mortiferum vocat, quia multis exitio fuit ob suas delationes.

Grande &c. Ille Catullus Messalinus instar portenti fuit, adeo corpore, & animo erat deformis, quippe cæcus, adulator, crudelis, &c.

Dirusque, &c. Dirus satelles Imperatoris, & ejus sævitie minister, adscitus ad aulam, & assumptus a ponte: hoc est, ex humili loco ad summas opes eventus: mendici enim cæci, & ejusmodi homines in pontibus versari solent, ubi

stipem petant.

Dignus. &c. Dignus, qui stipem mendicaret a curribus, seu, hominibus, qui curru per clivum Aricinum veherentur. Aricia est vicus situs in via Appia, in clivo positus, ubi locus Dianæ fuit; eratque locus magna hominum frequentia celebratus, adeoque, ut multi erant mendici.

Devexæ. Per clivum currenti, & inclinatæ.

Basia. Oscula, ut mendici factitant, qui ejusmodi gestibus, & osculis suppliciter conantur homines ad commiserationem movere.

Magis. Quam hic Catullus.

Plurima. &c. Pluribus verbis laudavit piscem, oculos, & ora convertens in sinistram partem, cum tamen piscis a dextra esset, quem, utpote cæcus, non videbat.

Cilicis. Gladiatoris cujusdam egregii e Cilicia, Asiæ minoris regione.

Et pegma. &c. Machina erat lignea compacta eo artificio, ut surgeret sua sponte,

Non cedit Veiento: sed ut fanaticus œstro
 Percussus, Bellona, tuo divinat: & Ingens
 Omen habes, inquit, magni, clarique triumphi:
 Regem aliquem capies; aut de temoné Britanno
 Excidet Arviragus: peregrina est bellua, cernis
 Erectas in terga fudes? Hoc defuit unum
 Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, & annos.

Quidnam igitur censes? conciditur? absit ab illo
 Dedecus hoc, Montanus ait: testa alta paretur,
 Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem;
 Debetur magnus patinæ, subitusque Prometheus:

te, & in varia tabulata sub-
 limis attolleretur. Huic ma-
 chinæ imponebantur pueri,
 & saltatores, qui inde us-
 que ad vela, quibus thea-
 trum superne tegebatur ad
 arcendum solem, emicabant,
 ac rapiebantur.

Nec cedit. &c. Non con-
 cedit his Catulli adulationi-
 bus.

Fanaticus. Numine affla-
 tus, ut Cybeles, aut Bellonæ
 sacerdotes, qui in fanis,
 (unde & fanatici diceban-
 tur) tamquam furiosi se a-
 gitabant, ac divinabant.

œstro. &c. Oestrus pro-
 prie insectum est e musca-
 rum genere, armenta ve-
 xans aculeo, & in furorem
 agens. Sumitur hic pro sti-
 mulo a Numine incusso, seu,
 furore divinitus immisso.

Bellona. Belli Dea, Mar-
 tis soror.

Divinat, &c. Prædicat
 futura; & Imperatorem al-
 loquens, Habes, inquit, o-
 men &c.

Omen habes. &c. Hic pi-
 scis captus, certissimum ti-
 bi signum est victoriæ insi-
 gnis a te brevi reportandæ;

De temone. &c. Id est, de

curru: atque sensus est; Ar-
 viragus, Rex Britannorum,
 brevi regnum Britannicæ
 amittet. Imperium enim sæ-
 pe cum curru comparatur;
 & habenas Imperii mode-
 rari Reges dicuntur.

Cernis. &c. Vides, ut pin-
 nas in tergo, sudibus, &
 spinulis similes erigat. Su-
 des proprie sunt perticæ,
 aut baculi acuti, vel ferro
 præfixi.

Quidnam. &c. An censes,
 inquit Imperator, unum a-
 liquem e vocatis Senatori-
 bus alloquens, concidendum
 in frustra piscem?

Testa alta. &c. Vas gran-
 de ex argilla, in qua piscis
 integer coquatur

Quæ tenui. &c. Quæ te-
 sta magnum orbem, seu cri-
 cuitum, habeat, & margine
 tenui, veluti muro quodam,
 ambiatur.

Debetur &c. Opus est, ad
 patinam illam fingendam,
 perito aliquo figulo, ac no-
 vo veluti Prometheo Pro-
 metheus, Japeti filius, ho-
 mines e luto finxisse dicitur,
 quos igne ex radiis Solis,
 Minervæ ope, subrepto po-
 stea animavit.

Argillam, atque rotam citius properate: sed ex hoc Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur. Vicit digna viro sententia: noverat ille Luxuriam Imperii veterem, noctesque Neronis Jam medias, aliamque famem, cum pulmo Falerno Arderet. Nulli major fuit usus edendi Tempestate mea: Circæis nata forent, an Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo Ostrea, callebat primo deprehendere morsu; Et semel aspecti littus dicebat echini.

Surgitur, & misso proceres exire jubentur Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem Traxerat attonitos, & festinare coactos;

Properate. Cum festinatione apparate.

Sed ex hoc. &c. Deinceps fac habeas in castris, in aula tua, paratos semper figulos, ut si quis ejusmodi casus accidat, in promptu sint.

Vicit. &c. Probata est ejus sententia.

Imperii. &c. Imperatorum superiorum.

Noctesque Neronis. Epulas Neronis, de media die in mediam noctem protractas.

Aliamque famem. Irritamenta gulæ notat, stomachum reficientia, & novam veluti famem procurantia.

Cum pulmo. &c. Id est, cum nimio vino ferveret. Falernum vinum est ardens, ac fervidum, natum in Falerno monte Campaniæ in Italia.

Nulli major. &c. Sensus, est, nemo ætate mea majorem habuit peritiam in ciborum delectu; ut qui, ubi primum ostrea degustaverat, dignosceret statim, ac deprehenderet, ubi nata es-

sent, an Circæis, an ad saxum Lucrinum, an in fundo Rutupino, &c.

Circæis. Rupibus, sive promontorio in Campania, Circei, sive Circeii, & Circæi, olim Volscorum Civitas fuit, in Latio, in monte Circeo, qui e Pontinâ paludibus procurrit in mare.

Lucrinum. Lucrinus olim lacus erat inter Puteolos, & Bajas, in intimo sinu Puteolano, nunc est palus lutosa.

Rutupinove. &c. Id est, profundo mari Britannico, ubi & bona ostrea. Rutupiz, civitas, & portus Cantiorum in magna Britannia.

Et semel. &c. Dicebat, quo littore esset natus, & captus echinus, ubi semel eum aspexerat. Est autem echinus, piscis e cancro-rum genere, aculeis asper.

Dux. Domitianus Imperator.

Arcem. Palatium Imperatoris.

Attonitos. Anxios, & qui sibi timerent propter ejus crudelitatem.

Tamquam de Cattis aliquid, torvisque Sicambris
 Dicturus, tamquam diversis partibus orbis
 Anxia præcipiti venisset epistola penna.
 Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset
 Tempora sævitæ, claras quibus abstulit Urbi,
 Illustresque animas impune, & vindice nullo:
 Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
 Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

Tamquam de Cattis. &c.
 Tamquam ipsos consultu-
 rus de bello Cattis, & Si-
 cambris inferendo. Erant
 hi populi Germaniæ ad Rhe-
 ni ripam, ubi nunc fere
 Gueldria, adversus quos bel-
 lum gessit Domitianus. Di-
 cuntur torvi, hoc est, fe-
 roces, & terribiles.

Anxia. Triste aliquid
 nuntians.

Præcipiti penna. Magna
 festinatione allata.

Nugis. Consultationibus
 de rhombo, & aliis, id
 genus rebus.

Tempora sævitæ. Tempus
 Imperii, per quod in Ro-
 manos tam dire sæviit.

Claras &c. Quo eripuit
 nobis, siccavitque tot viros
 nobiles.

Vindice nullo. Nemine tan-
 tam crudelitatem ulciscente.

Sed periit, &c. Sed tunc
 interfectus est domestica
 suorum conjuratione fran-
 gulatus, cum in ignobiles,
 & vilem plebeculam sævire
 cœpit: dones enim sunt
 fordidi quilibet opifices, &
 in primis futores veterum
 calceorum.

Hoc nocuit &c. Hæc in
 cerdones crudelitas ipsi exi-
 tio fuit, qui tot nobilium
 sanguinem impune fuderat.

Lamiarum &c. Hoc est,
 virorum nobilium. Lamia-
 rum familia erat Romæ cla-
 rissima; & Domitianus,
 cum aliis multis nobilibus,
 Ælium Lamiam intersece-
 rat.

S A T Y R A V.

Parasiti.

Sic te propositi nondum pudet, atque eadem
 est mens,
 Ut bona summa putes, aliena vivere quadra?

Sic &c. Nondumne mu-
 tas mentem? non te para-
 siticæ vitæ pudet? alloqui-
 tur parasitum, ad quem hanc
 satyram scribit. Scribunt
 aliqui. *Si te.* Hoc sensu,
 si dicis te delectari adhuc

parasitorum vita &c., tibi
 non credam.

Aliena quadra. Id est,
 aliena mensa: quadra enim
 significat patinam, sic di-
 ctam, quia quadrata erat.
 Erat eadem plana, aut le-
 viter

Sic potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
 Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset?
 Quamvis jurato, metuum tibi credere testi.
 Ventre nihil novi frugalius: hoc tamen ipsum
 Defecisse puta, quod inani sufficit alvo:
 Nulla crepido vacat? nusquam pons, & tegetis pars
 Dimidia brevior? tantine injuria cœnæ?
 Tam jejuna fames? cum possis honestius illic

viter in medio depressa, & concava, cujusmodi fere sunt apud nos orbiculi plumbei, quibus impositos cibos dissecamus. Aliquando fiebat e tritico ipso, & erat panis quadratus, cui imponebantur opsonia.

Sarmentus. Eques Romanus scurra, & parasitus Augusti; de quo Hor. sat. 5. l. 2. parasiti dicuntur, qui alienas mensas captant.

Iniquas. Duras, molestas, ubi multa perferre probra, & sannas devorare cogebatur.

Galba. Alter scurra Augusti, homo ignobilis, & abjectus.

Quamvis &c. Licet jures te nec pudore, nec tædio hujus vitæ affici, tibi credere tamen nolim.

Ventre, &c. Id est, parvo contenta est natura, & venter; paucis egemus ad satiandam famem.

Hoc tamen &c. Finge tamen illud exiguum, quid ad placandum ventrem famelicum necessarium est, tibi deesse.

Nulla. &c. Sensus est: nullane urbis pars, nullus pons vacuus est, ubi libere potius mendices, quam mensas alienas captes turpiter? Sedere solent in pontibus

mendici ob hominum transeuntium frequentiam.

Crepido. Est proprie littebris, vel ripæ locus editior, & margo; projectura ædificii in muro, ubi mendici sedent.

Tegetis pars. Teges proprie est genus storæ, seu straguli, factum e scirpo; sumitur hic pro veste obsoleta, & vili.

Dimidia brevior. Decurtata, dimidio brevior, quam par est ad corpus tegendum.

Tantine, &c. An æstimas tanti cœnam unam tot emptam injuriis? in qua tam indignum in modum acciperis? Injuria cœnæ, pro cœna contumeliosa, & injuriosa ponitur.

Tam jejuna, &c. An tam vehementer esuris? ad hoc jejunos es, & famelicus, ut istas injurias pati possis ad pellendam famem?

Cum possis? Lubinus legit, quin possis? hoc sensu; quin tu possis stipem potius? Longe est honestius postulare, & menditando tremere, ac sordidum panem comedere, quam turpiter adulando uti divitum mensis: Alii scribunt cum possis, nempe tua fames. licet jejuna, & canina.

Illic. In pontis crepidine.

Tre-

Et tremere, & sorde farris mordere canini?

Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum.

Fructus amicitiae magnae cibus: imputat hunc Rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,

Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,

Una simus, ait: votorum summa, quid ultra

Quæris? Habet Trebius propter quod rumpere somnum
Debeat. M^o ligulas dimittere, sollicitus ne

Tremere. Frigore scilicet.

Sordes &c. Sordidum panem ex furfure, vel ex hordeo factum, Caninum vocat, quia eiusmodi panis vulgo datur canibus.

Primo &c. Primum id tibi persuade; primum illud sit, ex quo intelligas, quam sit misera parasitorum conditio.

Discumbere iussus. Cum vocaris ad cœnam divitis.

Mercedem, &c. Hoc est, cœna una tibi datur instar mercedis veterum officiorum omnium; teque satis videtur patronus dives remuneratus esse, si te semel mensa dignatus sit.

Fructus, &c. Eo denique recidit omnis utilitas, quam ex amicitia divitis capis, ut cibum aliquando cum illo sumas.

Imputat. Tamquam beneficium magnum, a se tibi datum, jactat & objicit.

Rex. Dives patronus, qui clientibus, & parasitis superbum, & regium in morem imperat.

Adhibere. Te convivio excipere, toties neglectum.

Tertia. Ut sit, qui tertiam culcitam, hoc est, postremum locum impleat in

lecto, quo discumbitur ad cœnam. Romani enim non sedebant ad mensam, ut hic fit, sed in lectulis accumbebant; illi autem lecti circa mensam vulgo tres erant, in singulis tres convivæ.

Culcita. Pulvinus, aut aliud ejusmodi, quod jacenti in lectulo substernitur;

Cessaret. Vacua esset: ut esset, qui repleret tertium lectulum, vel locum tertium in uno e tribus lectulis vacuum, eo quod aliquis ex invitatis deesset.

Simus. Cœnemus, vescamur.

Summa. Hoc illud est, quod optabas scilicet; jam beatus es, jam votorum compos.

Habet. Mutat orationem a secunda persona in tertiam, ut ironia plus habeat salis, licet eundem Trebium semper alloquatur. Sententia igitur est: habes amplam mercedem officiorum; en causa justissima, cur toties summo mano abruptas somnum, ut patronum salutare possis, &c.

Ligulas. Vestium, vel calceorum corrigias, & funiculos omittere, non ligare

Tota salutatrix jam turba peregerit orbem,
Syderibus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri farraca Bootæ.

Qualis cœna tamen? vinum quod succida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis:
Jurgia proludunt; sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnere mappa;
Inter vos quoties, libertorumque cohortem,
Pugna Saguntina fervet commissa lagena.

Tota salutatrix. &c. Ne reliqui clientes, suo quique ordine, & loco admissi, alii post alios, velut in orbem salutent patronum, antequam veneris.

Syderibus dubiis. Prima luce, cum stellæ ob Solis adventum vix apparent, oculosque jam fugiunt; ut merito dubites, an eas videas, an videre te putes.

Illo tempore. &c. Nocte in tempesta, cum sydera suos cursus peragunt, cum Bootes suum cursum in gyrum volvit.

Frigida. Est enim signum septemtrionale.

Pigri. Quia polo vicinior est, atque adeo minorem circulum conficit.

Farraca. Plaustra: videntur enim in cælo circa polium stellæ septem ita compositæ, ut tres priores, boum, aut equorum, a quibus currus trahatur, quatuor sequentes rotarum speciem referant.

Bootæ. Signum est proximum istis septem stellis, quod eas quasi sequitur, & plaustrum veluti agit; unde Græco vocabulo Bootes, hoc est bubulcus, appellatur.

Vinum. Subaudi: vobis apponitur.

Quod succida. &c. Lana recens tonsa, & ab ove succisa, succi adhuc, & humoris plena, præparatur, & imbuitur vino, quo melius tingatur purpura, aut ut expurgetur. Hæc tamen lana (inquit) respuat vinum, quod tibi datur, adeo tetrum est.

De conviva. &c. Tu, qui veneras, ut esses conviva, hæc Corybantibus similis: hoc est, insanus, & furiosus, Corybantum instar, ob ritas, quæ tibi cum ministris, & servis intercedent.

Corybanta. Corybantes erant Sacerdotes Deæ Cybeles, qui inter sacrificandum caput rotabant, & tympanis pulsatis, inconditoque clamore perstrebebant.

Proludunt. Convicia præludia sunt hujus pugne, & initia: incipit a verbis, mox venit ad verbera.

Torques. Jacis in ministris, & libertos divitis, a quibus vulneratus es, verberibus affectus.

Rubra Cruenta.

Vos. Clientes, parasitos.

Cohortem. Turbam: cohortis proprie est decima pars legionis in exercitu.

Saguntina. Fictili, e Sagunto, urbe in Hispania, ubi

Ipsè capillato diffusum consule potat,
 Calcatanque tenet bellis socialibus uvam,
 Cardiaco numquam cyathum missurus amico.
 Cras hibet Albanis aliquid de montibus, aut de
 Setin's, cujus patriam, titulumque senectus
 Delevit, multa veteris fuligine testæ;
 Quale coronati Thrasea, Helvidiusque bibebant,
 Brutorum, & Cassi natalibus. Ipse capaces

ubi laudatæ testæ fiebant.

Fervet. Magno cum tumultu committitur.

Ipsè. &c. Patronus dives optimum vinum potat.

Capillato. Antiquo: prisci enim Romani erant intonsi. Forte Lucium Optimum innuit, quo Consule diffusa sunt vina, quæ in ducentesimo annu ser-
 vata deinde sunt.

Diffusum. In testas, & amphoras fufum.

Bellis socialibus. Sexto Julio Casare, & M. Philippo Coss. anno ab U. C. 663. bellum gestum est cum Latinis, & aliis Italiae populis, Romanorum sociis, præcipue Marfis, qui jus civitatis a Livio Druso promissum armis extorquere conati sunt. Vide Florum lib. 3. c. 18. hoc autem anno vinum optimum perceptum est.

Cardiaco. Laboranti cordis dolore, vel, stomachi vitio: ad quem morbum sanandum, vino inprimis generoso opus esse medici decernent.

Cyathum. Poculum, calicem vini plenum.

Albanis. Vinum Albanum, quod eximium habebatur, natum in collibus prope Albam.

Setinis. Montibus juxta

Setiam, oppidum Campaniæ, in Italia.

Cujus patriam. &c. Quod in testa conditum est adeo vetusta, & fuliginosa, ut non possit commode legi inscriptio testæ affixa, declarans vini patriam, seu, quo in loco natum esset. Solebant enim amphoras claudere diligenter, & obturare gypso, ac pice; tum imponebant inscriptionem, seu titulum, in quo scribebant ubi genitum vinum esset, quo Consule diffusum.

Fuligine. Mucore, situ, & fumo.

Testa. Vasis fictilis, quo vinum servabatur.

Quale coronati. &c. Quale eximium vinum bibebant Thrasea Pætus, & ejus gener Helvidius Priscus, nobiles Romani, Neronis tempore, cum celebrarent diem naturalem Junii Bruti primi Consulis, qui Tarquinium Roma exegerat, nec non Marci Bruti, & Cassii, qui Casarem interfecerant. Hunc autem diem celebrabant, & genio indulgebant, caputque fertis coronabant, quia illos, ut patriæ liberatores, colebant: idque faciebant odio Neronis, qui tum tyrannidem savissimam exercebat.

Ipsè capaces. &c. Ipsè

Heliadum crustas, & inæquales beryllos,
 Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
 Vel, si quando datur, custos affixus ibidem,
 Qui numeret gemmas, unguetque observat acuto.
 Da veniam: præclara illic laudatur jaspis;
 Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transferi
 Ad digitis; quas in vaginæ fronte solebat
 Ponere zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.
 Tu Beneventani futoris nomen habentem
 Siccabis calicem nasorum quatuor, ac jam
 Quasiatum, & rupto poscentem sulphura vitro.

Virro patronus dives, ad
 cuius mensam accumbis,
 tenet manu ingentes phia-
 las, seu scyphos, quæ phia-
 la sunt crustæ Heliadum,
 sunt berylli; sive confectæ
 sunt ex electro, beryllis,
 ac gemmis ornatae sunt.

Heliadum crustas. Ele-
 cturum in crustas concretum,
 & durefcens, poculum ex
 electro factum. Heliades
 fuere Solis filia, & Pha-
 rontis forores in alnos, sive
 populos, cum extinctum
 fratrem inconsolabiliter fle-
 rent, conversæ, carum ve-
 ro lacrimæ in electrum,
 sive succinum mutatae sunt.

Inaqualis. Inaqualibus
 angulis incisus, ut gemmæ
 solent incidis, ad lucem
 commodius reflectendam.

Beryllus. Berillus est gem-
 ma viridis.

Custos. &c. Servus, qui
 manus tuas observet, tibi
 apponitur, & quasi tuo la-
 teri est affixus.

Ungues. Tuos unguet a-
 duncos, ne quid abrasas,
 & foreris.

Da veniam. Noli inique
 ferre, si tam diligenter ob-
 servaris; namque in pocu-
 lo, quod tibi datur, est jas-

pis egregia, quam metuunt,
 ne tu furto rapias.

A digitis. &c. Sensus
 est: annulis detractas gem-
 mas poculis ornandis inse-
 rit; contra exemplum Æneæ,
 & antiquorum omnium, qui
 ab his deliciis alieni, non
 pocula, sed gladios talibus
 lapillis ornabant.

Fronte. Manubrio ensis,
 vel in superiori parte va-
 ginæ.

Juvenis prælatus. &c. Æ-
 neas, quem Dido prætulit
 Hiarbæ Regi Lybiæ, cujus
 nuptias repudiavit, ut Æ-
 neæ nuberet. Dicit autem
 Virgilius de Æneæ, *illi stel-
 latus jaspide fulva ensis
 erat*.

Tu. &c. Sensus est: dum
 dives in aureis poculis bi-
 bit, tu in vili aliquo, &
 deformi calice bibes.

Beneventani. &c. Vitreum
 calicem, Vatinianum ap-
 pellatum, quatuor angu-
 los extra oras calicis pro-
 minentes, velut toridem
 nasos, & rostra habentem.
 Hos calices invenerat Va-
 tinius quidam, futor Bene-
 ventanus, a quo dicti sunt
 Vatiniani.

Et rupto. &c. Erit ille
 cya-

Si stomachus domini fervet vinoque, ciboque,
 Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
 Non eadem vobis poni modo vina querebar;
 Vos aliam portatis aquam. Tibi pocula cursor
 Getulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
 Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
 Clivosa veheris dum per monumenta Latinae:
 Flos Asiae ante ipsum, pretio majore paratus,
 Quam fuit, & Tulli census pugnacis, & Anci:
 Et, ne te teneam, Romanorum omnia Regum
 Frivola. Quod cum ita sit, tu Getulum Ganymedem

cyathus vitreus jam fractus, ideoque permutandus cum sulphuratis: Romani enim solebant vitra fracta permutare cum sulphuratis, seu ramentis ligneis sulphure illitis. Vel sensus est; illum cyathum, utpote fractum, indigere sulphure, ut quodammodo resarciatur.

Si stomachus. &c. Si vino fervet dives patronus, dabitur ipsi aqua frigidissima.

Decocta. Aqua cocta, mox fusa in lagenas, & dimissa in nives, ut refrigeretur: quo enim magis coquitur, eo frigidior fit postea, & nihil vitii a nive accipit.

Geticis pruinis. Id est, frigidissimis. Getæ enim populi sunt ad septemtrionem, Scythiis vicinis; apud quos frigus perpetuum.

Vobis. Clientibus, paratis.

Aliam. Non decoctam, non refrigeratam, qualis domino apponitur.

Cursor. &c. Non delicatus aliquis servulus, sed deformis aliquis Maurus, & ex iis, qui munere cursoris dumtaxat funguntur, hoc est, currendi quocumque dominus miserit.

Getulus. Ex Getulia, Africae parte; unde servi vago nigri, & sordidi Romanam deportabantur.

Ossea. Macilenta, quæ solis ossibus videtur consistare.

Et cui. &c. Tam deformis, ut pro spectro, & monstro illum acciperes, si per noctem illi occurreres in via Latina.

Monumenta. Erant in via Latina sepulcra nobilium Romanorum: in eadem via erant clivi multi, seu, colliculi.

Flos Asiae. &c. Virroni astitit, ut ipsi ministret, formosus ex Asia puer, emptus pretio majori, quam fuerint opes, reditus, & supellex omnis Anci Martii, & Tulli Hostilii, Regum Romanorum. Tullus dicitur pugnax, quia fuit maxime bellicosus.

Et, ne te. &c. Ut uno verbo dicam.

Frivola. Proprie sunt vasa fictilia, & vilia, quibus Romani olim reges utebantur, cum Roma tenuis adhuc esset.

Tu Getulum. &c. Si vis bibere, pete, non a formoso illo

Respice, cum sities: nescit tot millibus emptus
 Pauperibus miscere puer; sed forma, sed ætas
 Digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
 Quando vocatus adest calidæ, gelidæque minister?
 Quippe indignatur veteri parere clienti,
 Quodque aliquid postcas, & quod, se stante, re-
 cumbas;

Maxima quæque domus servis est plena superbis.

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
 Vix fractum, solidæ jam mucida frustra farinæ,
 Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum:
 Sed tener, & niveus, mollique filigine factus,

illo puero, sed a Getulo
 illo Ganymede, id est, de-
 formi, & nigro cursore, de
 quo supra. Illum Ganyme-
 dem ironice appellat: fuit
 enim Ganymedes filius Troïis,
 Regis Trojanorum; qui a
 Jove in aquilam converso
 raptus fuisse dicitur, ut Su-
 peris ad mensam pocula
 ministraret.

Miscere. Præbere pocu-
 lum, vinum, & aquam
 temperare.

Puer. Delicatus ille, &
 formosus servulus.

Supercilio. Fastu, & su-
 perbia: sensusque est; non
 mirum, si pauperibus ab-
 nutt ministrare, quippe qui
 sit adeo elegans, ac ætate
 florens, ut merito inde su-
 perbus esse possit.

Quando. &c. Quando nam
 ad te venit formosus ille,
 ac delicatus pincerna?

Calidæ, gelidæque. A-
 quam calidam per hyemem
 maxime potabant, gelidam
 æstate.

Quippe. &c. Ille formo-
 sus pincerna fert agre, &
 indignum putat tibi mini-
 strare, qui homo vilis, &

pauperes, vetusque cliens
 veteres autem clientes negli-
 gebant, ut jam partos, &
 devinctos; novis blandie-
 bantur, ut eos allicerent.

Recumbas. Mensæ accum-
 bas, in lectulo nempe, ut
 solebant Romani.

Ecce alius. Servus, minister.

Quanto. &c. Quasi indi-
 gnans, & exprobrans tibi.

Vix fractum. Qui ita ve-
 rustate induruit, ut vix se-
 cari potuerit, sed frangi
 potius debuerit, vel non se-
 ctum decore cultro, sed
 manu negligenter fractum,
 & ruptum.

Solidæ. Non bene tostæ,
 gravioris, & incoctæ.

Farinæ, &c. Id est, panis
 massam, jam mucrone cor-
 ruptam.

Quæ &c. Quæ frustra ve-
 xabunt, & exercebunt tuos
 dentes ob duritiem, & mut-
 sum vix admittent.

Genuinum. Dentes ulti-
 mi, & majores, qui mola-
 res vulgo dicuntur, iidem
 genuini appellantur a ge-
 nis, quod prope genas sint.

Siligine. Siligo est farina,
 sine ullo furfure.

Servatur domino : dextram cohibere memento ;
 Salva sit artoptæ reverentia . Finge tamen te
 Improbulum ; superest illic , quid ponere cogat ;
 Vis tu consuetis audax conviva canistris
 Impleri , panisque tui novisse colorem ?
 Scilicet hoc fuerat , propter quod , sæpe relicta
 Conjuge , per montem adversum , gelidasque cucurri
 Esquilias , fremeret sava cum grandine vernus
 Jupiter , & multo stillaret panula nimbo .
 Aspice , quam longo distendat pectore lancem ,

Salva sit &c. Sensus est : reverere , ut par est , panis dispensatorem , & velut inspectorem , cujus est videre , quem cui det panem : hoc est , noli attingere panem illum candidum , quem non tibi , sed domino destinat . Artoptes vox est Græca , cujus prima pars panem significat , altera observatorem , seu inspectorem vel pistorem etiam . ἀρτος , panis : ὀπιτομα , inspicio : ὀπιτω coquo . Erat enim artopta vas quoddam , campanæ formam referens , testum vulgo dictum , in quo panem deliciariorum igne lento coquebant . Noli ergo panem hunc tenerum attingere , qui non in furno , ut ceteri panes , sed in artopta est coctus . Sacer ille tibi sit , ac venerabilis .

Finge tamen &c. Tamen finge te paullo audaculum , ut velis hunc niveum , & Domino destinatum panem tangere : statim præsto est aliquis , qui cogat panem illum deponere , & dicat ; Vis tu &c.

Consuetis &c. Hoc est , pane , quo uti dominus con-

suevit , & qui in canistris servatur . Canistrum est vas vimineum .

Novisse colorem. Videre , ater , an albus , sit .

Scilicet &c. Clientis indignantis , & conquerentis verba sunt .

Hoc fuerat &c. Hæcine mihi tot laborum merces rependitur ? nempe hæc fuerat causa , cur de nocte surgerem &c.

Adversum . Arduum , quem ægre conscenderem .

Cucurri. Patronum mansalutaturus .

Esquilias. Collem Romæ , Ventis expositum .

Jupiter. Aer nimbosus , ut sæpe est verno tempore .

Panula. Vestis crassiori , & villosior , quæ tempore pluvio sumi solet .

Nimbo . Nimbus proprie est pluvia repentina , & vehemens .

Aspice &c. Sensus est : vide , ut impleat , & quasi extendet lancem , hoc est , quam grandis sit , quæ domino affertur squilla , & quam undique circumdata , & condita delicatis herbis , dum tibi vix affertur cammarus , &c.

Quæ fertur domino squilla : & quibus ubdique septa
 Asperagis , qua despiciat convivium cauda
 Cum venit excelsi manibus sublata ministri .
 Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
 Ponitur , exigua feralis cœna patella .
 Ipse Venafrano piscem perfundit , at hic , qui
 Pallidus offertur misero tibi caulis , olebit
 Laternam : illud enim vestris datur alveolis , quod
 Canna Micipsarum prora subvexit acuta ;
 Propter quod Romæ cum Bocchare nemo lavatur ;
 Quod tutos etiam facit a serpentibus atris .
 Mullus erit domino , quem misit Corsica , vel quem

Squilla. Piscis exquisitus.

Asparagis. Olera sunt , que ad cibos interdum condiendos adhibentur .

Qua despicias &c. Ut ceteris dapibus altior , & pretiosior , eas quasi contemnat , & infra se positas despiciat .

Constrictus. Conditus paræ , & maligne .

Cammarus. Marini cancri genus , vilis pisciculus .

Feralis cœna. Hoc est , similis illi , quæ a mortuis apponebatur . Solebant enim Romani , quod animas mortuorum cibis uti putarent , vel , ut sacrificia quædam in mortuorum honorem facerent , eorum sepulcris imponere dapes , easque , ut facile intelligitur , non exquisitas , aut egregie conditas .

Venafrano. Oleo optimo , ex agro Venafrano , in Italia .

Olebit. Præ se fert odorem olei vilissimi , quale adhibetur lucernis .

Illud enim &c. Oleum graveolens ex Africa delatum instillatur in vestras patinas . Alveoli sunt patina viles , & lignæ , instar al-

vei excavatæ , quales in aliis conviviis dabantur aliquando parasitis , cum domini uterentur vasis , lancibusque pretiosis .

Canna. Doliolum e caninis factum , vel etiam navicula .

Micipsarum. Id est , Afrorum , quos hoc in loco sic appellat a Micipsa , qui Rex fuit Africa , Masinissa filius .

Prora &c. Hoc est , in navi : prora est pars navis anterior .

Propter quod &c. Id est , quod oleum adeo tetri odoris est , ut idcirco nemo Romæ lavari velit cum Mauris , & Numidis , qui vulgo solent illud oleum redolere . Per Boccharem enim intelligit Maurum , vel Afrum quemlibet , a Bocchare , Maurorum Rege veteri , ut tradit Livius lib. 29 .

Quod &c. Hoc est , cujus olei tetrum odorem non ferunt serpentes ipsi , atque adeo fugiunt , & tutum relinquunt hominem , qui hoc oleum oleat .

Corsica. Insula in mari Thyr-

Taurominitanæ rupes; quando omne peractum est,
 Et jam defecit nostrum mare, dum gula sævit,
 Retibus assiduis penitus scrutante macello
 Proxima, nec patitur Tyrrenum crescere piscem.
 Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc,
 Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
 Virroni muræna datur, quæ maxima venit
 Gurgite de Siculo: nam dum se continet Auster,
 Dum sedet, & ficcat madidus in carcere pennas,
 Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
 Vos anguilla manet, longæ cognata colubræ,
 Aut glacie aspersus maculis Tiberinus, & ipse

Tyrreno, prope Sardiniam.

Taurominitana &c. Rupes juxta Taureminiun, oppidum Siciliæ *Taormino*.

Quando &c. Siquidem tantopere gulæ inservitur, jam piscibus est haustum, quos parvulos, antequam crescant, in macellum deferunt.

Retibus &c. Hoc est, piscatoribus, mare nostrum assidue perlustrantibus, & scrutantibus, ut possint pisces in macellum afferre.

Proxima. Maria Italiæ proxima.

Instruit &c. Sensus est: sunt igitur advehendi ex remotis provinciis pisces, qui Romæ in foco nostro, & culina coquantur, & mensæ apponantur.

Captator &c. Qui hereditates viduarum, & orborum captat, illis dando ejusmodi pisces caro emptos.

Aurelia. Mulier, quæ pisces vendit, vel, mulier locuples, & orba liberis, quæ datos ab heredipetis pisces vendit, tantam eorum copiam habet.

Nam dum &c. Sensus est: nam si paullulum quiescant venti, non verentur piscari, licet periculossimo.

Se continet. In suo carcere; hoc est, mare non agitat.

Carcere. Æolio antro, in quo dicuntur includi venti ab Æolo, ipsorum Rege.

Lina. Hoc est, piscatores cum linis, & retibus suis.

Charybdim. Vorticem periculossimum in freto interjecto inter Siciliam, & Italiam.

Vos anguilla &c. Dum Virroni datur muræna, vobis parasitis servatur, seu, vos expectat anguilla, &c.

Cognata. Eiusdem formæ, & generis fere cum colubris.

Tiberinus. Lupum indicat, marinum piscem, qui in Tiberi capiebatur, eratque vilioris pretii, si maculosam haberet pellem. Dicitur glacie aspersus matulis, id est, propter hyemem & glaciem maculosus, quia maculæ, quibus ejus pellis aspergitur, per hyemem maxime apparent.

Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.

Ipsi pauca velim, facilem si præbeat aurem:
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
Largiri: namque & titulis, & fascibus olim
Major habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, ut cœnes civiliter: hoc face, & esto,
Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.

Anseris ante ipsum magni jecur, anseribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri.

Vernula &c. Alumnus riparum, natus in ripis Tiberinis, in iisque enutritus.

Pinguis &c. Qui pastus sit, & saginatus sordibus, quæ per cloacas in Tiberim devolvuntur cum impetu instar torrentis. Erant autem cloacæ meatus quidam subterranei, per quos sordes ex Urbe tota in Tiberim deferbantur.

Cryptam. Cavernas, & fornices subterraneos, per quos sordes e Suburra, Urbis vico, defluunt in Tiberim.

Ipsi &c. Virroni, patrono diviti, & avaro dicere velim pauca.

Nemo &c. Nemo petit a te egregia illa munera, quæ pauperibus amicis mittebat Seneca, &c.

Seneca &c. L. Annius Seneca, Neronis præceptor, optimus vir fuit, & in amicos munificentissimus. C. Piso Calpurnius, & Aurelius Catra, viri pariter liberales erga amicos; hic sub Nerone, ille sub Claudio vixit.

Namque &c. Nam munificentiam, & liberalitatem

exercere, apud majores nostros majori in gloria ponebatur, quam titulis, quæ sunt insignia nobilitatis, abundare, aut magistratus, & dignitates adipisci. Fascæ erant insignia magistratuum duodecim ante Consulem a totidem licioribus ferebantur, lex ante Prætores. Vide Sat. 8.

Poscimus &c. Petimus, ut honeste accipias tuos clientes, & Patiaris illos iisdem tecum uti cibus, (ut decet ejusdem civitatis cives) non aliis, & separatis.

Hoc face &c. Fac istud, & permittam tibi, ut in ceteris rebus, v. g. in muneribus mittendis, ita te cum amicis geras, quasi si pauper esses tibi tuas soli divitias serves. Fac dicebant præci Romani pro fac.

Anseris &c. Extra anseris apud Romanos in deliciis erant. Ante Virronem igitur, inquit Poeta, apponitur jecur anseris, aut aliud ejusmodi exquisitum ferculum.

Altilis. Avis aliqua domestica, quæ ad saginam alitur, v. g. gallina.

Fumat aper ; post hunc raduntur tubera , si vet
 Tunc erit , & facient optata tonitrua cœnas
 Majores . Tibi habẽ frumentum , Aledius inquit ,
 O Libye , disjunge boves , dum tubera mittas .
 Structorem interea , ne qua indignatio desit ,
 Saltantem spectes , & chironomonta volanti
 Cultello , donec peragat dictata magistri
 Omnia ; nec minimo sane discrimini refert ,
 Quo gestu lepores , & quo gallina fecetur .
 Duceris planta , velut ictus ab Hercule Cacus ,

Dignus ferro &c. Dignus , qui ab aliquo Meleagro interfectus fuisset ; hoc est , non minor illo , quem occidit Meleager . Is erat Oenei filius : aper autem quem interfecit , a Diana , ægre ferente , quod ab Oeneo contempta in sacrificiis fuisset , immissus fuerat , & omnem late regionem vastabat .
Quid. lib. 8. Metam.

Post hunc &c. Id est , postquam appositus fuit ille aper .

Raduntur. Purgantur , abrafo levi cortice .

Tubera . Quidam fungi , qui verno tempore sunt teneriores .

Optata . Eurconibus optata : tonitrus enim tubera maxime juvantur , ut nascantur , & crescant . *Flin. lib. 19.*

Facient canas majores . Id est , augebunt ferculorum numerum , & dignitatem : sunt enim tubera , dapes exquisitæ , & in pretio .

Aledius. Gulosus quidam , & helluo .

O Libye &c. O Africa , serua tibi tuum frumentum ; immo ne junge boves aratro , ne colas terram ad

fruges , modo mittas tubera : sunt enim laudatissima Africa tubera .

Structorem Eum , qui curam habet mensæ feruendæ , & carniū perite secandarum .

Ne qua &c. Ne qua indignationis causa tibi desit .

Saltantem . Expediit se moventem in omnem partem , ut scite , ac decore apponat fercula , scindat cibos .

Chironomonta . Vox Græca est : significat eum proprie , qui manu aliquid dividit ; vel , qui leges quasdam manibus dat , ut apre moveantur : qui certo gestu utitur , nempe ad secandas carnes .

Volanti. Celeriter , ac scite ducto in omnem partem .

Donec &c. Donec omnia exequatur præcepta , quæ a magistro hujus artis didicit . Erant enim Romæ , qui docerent artem ciborum perite secandorum .

Nec minimo &c. Ironice : non parum interest scilicet , quo gestu lepores , & gallinæ fecentur .

Duceris planta &c. Sensus est : aliud tibi imminet periculum ; nempe , si forte
 ali-

Et ponere foris, si quid tentaveris umquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina. Quando
propinat

Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
Perditus, ut dicat regi; Bibe? Plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.

Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Diis,
Et melior fatis, donaret, homuncio, quantus
Ex nihilo fieres! quantus Virronis amicus!
Da Trebio, pone ad Trebium; vis, frater, ab illis
Ilibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres. Dominus tamen, & domini rex.
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula

aliquid audeas inter cœ-
nandum loqui, illico arri-
gieris per pedes, & protra-
heris foras, ut olim Cacus
ab Hercule.

Cacus. Vulcani filius fuit,
qui cum Herculis per Ita-
liam transeuntis boves fur-
to subduxisset, ab eo inter-
fectus fuit, & pedibus ex
antro protractus. *Virg. l. 8.*
Æneid.

Hiscere. Loqui, vel con-
queri, & exoptulare, quod
ita male tracteris.

Tanquam, &c. Hoc est,
tamquam sis nobilis, & liber.
Tria nomina sunt, præno-
men, nomen, cognomen,
qualia sunt, Marcus Tul-
lius Cicero; quæ nemo nisi
ingenuus ferebat; servi e-
nim uno tantum utebantur,
ut Dromo, Davus.

Propinat. Propinare est
poculum delibare, & præ-
bibere, ac deinde alteri bi-
bendum tradere.

Regi. Patrono diviti.

Homines pertusa læna.
Pauperes, quibus detrita, &
perforata vestis; læna cras-

foris est vestis genus.

Quadringenta. 400. sester-
tia, quæ summa censum E-
questrem conficiebat. Vide
Sat. 1.

Similis Diis. Beneficus:
dare enim, divinum est.

Melior fatis. Id est, tibi
magis propitius, quam fata
ipsa, quam Dii, qui te pau-
perem esse voluerunt.

Homuncio. Tu prius ho-
muncio, & despectus cliens,
quanto mox fores in pretio
apud ipsum Virronem?

Da Trebio, &c. Virro im-
perabit structori mensæ, his
verbis: Da Trebio, &c.

Vis frater, &c. Frater
mi, dicet Virro, vis aliquid
dari tibi de ilibus, id est,
intestinis, v. g. anseris, &c.

Dominus tamen, &c. At
si vis non tantum esse amicus
Virronis, sed quasi dominus
ejusque rex, qui tibi nunc
dominatur, & imperat, de-
bes filiis carere: tunc enim
illi eris carissimus; quia in-
hiabit hereditati tuæ, ideo-
que te blandissime accipiet.

Nullus, &c. Sis orbis, nul-
lus

Luserit Æneas, nec filia dulcior illo:
 Jucundum, & carum sterilis facit uxor amicum.
 Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
 In gremium patris fundat simul, ipse loquaci
 Gaudebit nido: viridem thoraca jubebit
 Afferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
 Ad mensam quoties parasitus venerit infans.

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
 Boletus domino, sed qualem Claudius edit,
 Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
 Virro sibi, & reliquis Virronibus illa jubebit
 Poma dari, quorum solo pascaris odore:
 Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat:

Ius tibi filius sit. Alludit ad hæc Didonis verba: *Si quis mihi parvulus aula luderet Æneas*, l. 4. Æneid.

Illo. Tibi carior, quam filius: vel, tibi carior ipso Virrone.

Sed tua nunc, &c. At nunc si te uxor tua tribus filiis auxerit; nihil aliud iis dabit, nisi nuces, assem, & alia id genus munuscula; te, illosque contemnet.

Mycale. Uxor tua.

Ipse loquaci, &c. Garrulis, & loquacibus pueris delectari videbitur. Metaphora ducta est ab aviculis in nido garrulis.

Viridem thoraca. Quem det uni e tuis filiis.

Rogatum. A puero rogatum ad poma, nuces, & nugas emendas.

Vilibus. Vobis parasitis, clientibus.

Ancipites. Periculosi, & lethales, quibus non bene creditur: vel, non probe selecti, & purgati.

Boletus, &c. Id est, fungus delicatus Virroni apponetur; boleti enim sunt fungi

vulgo innocui, & exquisiti.

Sed qualem Claudius &c. Dabuuntur Virroni boleti exquisiti, quales comedere solebat Claudius, quintus Romanorum Imperator, qui boletis maxime delectabatur, antequam illum sumeret, quem ipsi uxor Agrippina veneno infectum dedit; quo sumpto nihil amplius manducavit, quia statim veneno est interfectus, quod in illo boleto ultimo hauserat.

Virronibus. Sui similibus divitibus, suis affinibus, & propinquis.

Qualia, &c. Id est, qualia nascebantur in perpetuo virentibus, & fructiferis Phæacum hortis. Habitabant Phæaces in insula Corcyra, nunc *Corfu*, prope Epyrum in Jonio mari. Illorum Rex fuit Alcinous, quem Homerus ait habuisse hortos perpetuis, & pulcherrimis fructibus virentes; ita ut prius piro succederet, & malus malo.

Perpetuus, &c. Perpetuum dicit autumnum Phæacum, quia

Credere quæ possis surrepta sororibus Afris.
 Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
 Qui tegitur parma, & galea, metuensque flagelli,
 Discit ab hirsuto jaculum torquere Capella.

Forſitan impenſæ Virronem parcere credas:
 Hoc agit, ut doleas: nam quæ comœdia, mimus
 Quis melior plorante gula? Ergo omnia fiunt,
 Si nescis, ut per lacrymas effundere bilem
 Cogaris, preſſoque diu ſtridere molari.
 Tu tibi liber homo, & regis conviva videris:
 Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ:
 Nec male conjeſtat; quis enim tam nudus, ut illum

quia arbores apud ipſos omni tempore ferebant fructus, cum in his noſtris regionibus autumno tantum ferre ſoleant.

Sororibus, &c. Tribus Atlantis filiabus, quæ Heſperides vulgo appellantur. Illis hortus erat, in quo poma aurea naſcebantur: herum draco pervigil cuſtodiebat; quo interfecto, Hercules aurea male ſubripuit, & in Græciam intulit.

Scabie, &c. Scabioſo, & modici ſaporis pomo.

Aggere. Caſtris. Agger proprie eſt humus aggeſta, quæ caſtris prætenditur: vallum.

Qui, &c. Tyro aliquis, qui bellum docetur, & vilibus cibus, pomis ſcabioſis, &c. veſcitur.

Parma. Parma eſt ſcutum brevius, quo utebantur milites recens in militiam adſcripti præſertim pedites.

Capella. Nomen eſt Centurionis, a quo exercebantur tyrones, & vapulabant flagellis ac loris, niſi jaculo ſcopum attingerent. Hirsutus appellatur Centurio,

hoc eſt, piloſus, intonſus, ſeverus.

Hoc agit, &c. Senuſ eſt: falleris, ſi putas id facere Virronem, ut impenſæ parcat: hoc eius conſilium, ea mens eſt, ut tibi ſtomachum moveat.

Nam quæ, &c. Nam quæ comœdia eſt ridicula magis, & apta ad movendum riſum, quam paraſitus famelicus, & iratus.

Mimus. Genus erat comœdiæ ſolutioris, quæ tota fere conſtabat geſtibus, plerumque ridiculis.

Effundero bilem. Evomere bilem, & quaſi explere lacrymando, dentibusque compreſſis frendere, ut irati ſolent.

Molari. Molares ſunt dentes ultimi, & aliis craſſiores, ſic dicti, quia molunt cibum, atque frangunt.

Nidore. Nidor eſt fumus odoratus, quem cibi cocti expirant.

Quis enim, &c. Quis enim tam pauper, ac miſer eſt, modo ſit ingenuus, qui bis ferre poſſit ſe ita illudi ab ejuſmodi Virrone?

Hetruſcum, &c. Si contingit.

Bis ferat, Hetruscum puero si contigis aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro?

Spes bene cœnandi vos decipit. Ecce dabit jam
Semefum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos jam veniet minor attilis: inde parato,
Intactoque omnes, & stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur: omnia ferre
Si potes, & debes: pulsandum vertice raso.
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

git, si accidit, ut puer olim
gestaverit aurum Hetruf-
cum; hoc est, si natus est li-
ber, & ingenuus. Est enim
Hetruscum aurum, bulla
aurea pueris ingenius collo
appendi solita; qui mos ab
Hetruscis fluxit; hæc autem
bulla vel rotunda erat, vel,
in morem cordis acuminata.

Vel nodus, &c. Libertino-
rum pueri coriaceam bul-
lam, vel nodum e loro gere-
bant in signum libertatis, ut
auream bullam nobiles.

Ecce dabit, &c. Fingit lo-
quentes parasitos: En dabit
nobis; &c.

Minor attilis. Nam ma-
jores Virro comedit.

Inde, &c. Sensus est: ob-
eam rem, quod speretis sci-

licet vos aliquid ex iis ha-
bituros, panem non man-
ducatis, sed illum stringen-
tes, id est, carpentes, &
leviter delibantes, tacetis,
& expectatis taciti illas da-
pes, sed frustra.

Ille sapit, &c. Sane Virro
homo vaser, & ingeniosus
est, qui te sic tractat.

Omnia, &c. Si potes illa
omnia tam indigna ferre,
æquum est, ut illa patiaris,
dignus es, qui illa feras.

Pulsandum, &c. Brevi fiet
illius mancipium: omnibus
contumeliis, & plagis te
excipiet: tonderi tibi, ac
radi jubebit caput, illud
que feriet; flagrie quoque
male multabit.

Quandoque. Aliquando.

S A T Y R A VI.

*Ut Amicum ab uxore ducenda deterreat, varia
commemorat mulierum vitia.*

Credo pudicitiam, Saturno rege, moratam
In terris, visamque diu, cum frigida parvas

Saturno. &c. Sæculo illo
aureo, ac simplici, quo Sa-
turnus a Jove cælo pulsus
ægnavit in Italia.

cum frigida. &c. Hoc est,
quando homines in spelun-
cis habitabant, una cum
gregibus, & armentis suis.
Larem.

Præberet spelunca domos ; ignemque , Laremque ,
 Et pecus , & dominos communi clauderet umbra :
 Sylvestrem montana torum cum sterneret uxor
 Frondibus , & culmo , vicinarumque ferarum
 Pellibus : haud similis tibi , Cynthia , nec tibi , cuius
 Turbavit nitidos extinctus passer ocellos :
 Sed potandas ferens infantibus ubera magnis ,
 Et sæpe horridior glandem ructante marito .
 Quippe aliter tunc orbe novo , caloque recenti ,
 Vivebant homines , qui rupto robore nati ,
 Compositive luto , nullos habuere parentes .
 Multa pudicitia veteris vestigia forsan ,
 Aut aliqua extiterint , & sub Jove , sed Jove nondum
 Barbato ; nondum Græcis jurare paratis
 Per caput alterius , cum furem nemo timeret
 Caulibus , aut pomis , & aperto viveret horto .

Laremque . Aras , & Deos domesticos : Larem enim vocabant Deum unicuique domui peculiarem , ejusque quasi custodem , & patronum .

Communi . &c. Eadem subterranea , & obscura spelunca .

Sylvestrem . &c. Cum mulier agrestis , & rustica lesium sterneret , ac vestiret pellibus ferarum , culmo &c. *Cynthia .* Mulier , quam Propertius suis versibus celebravit .

Cuius . &c. Lesbia , a Catullo poeta celebrata , quæ mortuum passerulum graviter flevit .

Potanda . Sugenda .

Horridior . Neglectior , & incomprior .

Glandem . &c. Marito , qui saturatus glande ructabat ; glans enim hominum tunc cibus erat .

Recenti . Recens extructo , & ab elementis nuper distincto .

Qui rupto . &c. Finxerunt poetæ aliquos primorum mortalium natos esse ex truncis arborum ; vel , quia tunc erant homines feri , & agrestes , vel , quia in arborum truncis noxam exigebant .

Compositive , &c. A Prometheo ex argilla effecti .

Sub Jove . Etiam ætate argentea , quæ cœpit , regnante Jove .

Nondum . Nondum adultum , & adulterum : tunc enim ejus exempla multum valuerunt ad pudicitiam , aliasque virtutes profligandas ; & omnia in deterius abierunt .

Nondum Græcis . &c. Antequam homines (maxime Græci , ob perfidiam noti) jurare , & pejerare cœpissent .

Alterius . Sollemne erat jurare per suum , per filiorum , aut amicorum caput .

Aperto . Incustodito , scilicet pimentis haud munito .

Paullatim deinde ad superos Astræa recessit,
 Hac comite, atque duæ pariter fugeré sorores.
 Antiquum, & vetus est, alienum, Posthume, lectum
 Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.
 Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas:
 Viderunt primos argentea sæcula mœchos.

Conventum tamen, & pactum, & sponsalia nostra
 Tempestate paras? jamque a tonsore magistro
 Pectoris, & digito pignus fortasse dedisti?
 Certe sanus eras. Uxorem, Posthume, ducis?
 Dic qua Typhione, quibus exagitare colubris?
 Ferre potes dominam salvis tot testibus ullam?

Astræa. Jovis, & Themidis filia, justitiæ præses.

Hac comite. Pudicitia comite, fugit Astræa.

Duæ. &c. Simul fugerunt ad Superos sorores illæ duæ, nempe Pudicitia, & Justitia, sive, Astræa. Aliqui duas illas sorores volunt esse fidem, & pudicitiam, quæ Astræa comite fugerint.

Vetus. &c. Non est novum crimen, alienum torum temerare.

Genium. Deum præsidem fulcri, idest, lecti maritalis. Fulcra sunt ligna, quibus fulcitur, & sustinetur lectus, quos pedes vulgo dicunt. De genio dictum Sat. IV.

Omne aliud, &c. Post adulteria, cetera vitia in mundum statim irruperunt.

Conventum, &c. Sensus est, vis uxorem ducere? jam paras conventum? idest, vis congregare amicos, ut intersint sponsalibus, &c.

Pactum. Nuptiarum contractum: pacionem, & conditiones.

A tonsore, &c. Peritum adhibet tonsorem, a quo

pectoris, ut nitidior placeas uxori futuræ.

Pignus. Hoc est, anulum, quem sponsus dabat puellæ, antequam illam duceret, ut fidei, & amoris pignus.

Sanus eras. Hoc est, olim sapuisti, sed jam plane desipis: vel, cum interrogatione, an sapiebas, quando de uxore ducenda cogitasti? vel, an sanus es? ita ut imperfectum pro præsentis positum sit. Vide *Horatium nostrum* ode 31. lib. 1.

Dic qua &c. Age; quibus furiis, qua vesania agitaris: Typhione enim una est ex tribus Furiis Inferorum, ad tormenta sceleratarum mentium, & insaniam illis incutiendam destinatis. Finxerunt poeræ serpentes illis esse pro criminibus.

Ferre potes. &c. Idest: potes cogitare de uxore ducenda? Satyricè uxorem dominam appellat, quasi quæ marito imperet.

Salvis. &c. Dum restant tot funes, quibus te possis suspendere; quasi hoc mi-

Cum pateant aliæ, caligantesque fenestræ?
 Cum tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
 Sed placet Urfidio lex Julia, tollere dulcem
 Cogitat heredem, cariturus turture magno,
 Mullorumque jubis, & captatore macello.

Quid fieri non posse putes, si jungitur ulla
 Urfidio? si mœchorum notissimus olim
 Stulta maritali jam porrigit ora capistro?
 Quid quod, & antiquis uxor de moribus illi
 Quæritur? o medici, mediam pertundite venam,
 Delicias hominis! Tarpejum limen adora
 Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,

nus miserum sit, quam
 uxorem ducere.

Caligantesque. &c. Quæ,
 propter altitudinem, cali-
 ginem oculis obducant.

Fenestræ. Unde scilicet
 to præcipitare possis.

Cum tibi. &c. Cum pro-
 pe sit pons Æmilius, unde
 te in aquam dejicias. Erat
 ille Pons in via Flaminia,
 non longe ab Urbe, sic
 dictus, quia ab Æmilio
 Scauro conditus fuerat. Di-
 citur etiam Pons Milvus,
 nunc *Ponte Molle*.

Sed placet. Sed alicui,
 v. g. Urfidio, placet lex ab
 Augusto lata in cælibes:
 vult uxorem ducere. Augu-
 stus, ut Urbem bellis civi-
 libus exhaustam suppleret,
 matrimonia frequentari jus-
 sit pœna constituta, si quis
 cælebs ætatem duceret.

Tollere. Suscipere, educare.

Cariturus. Licet caritu-
 rus sit muneribus, quæ illi
 antea dabantur ab iis, qui
 cum eum viderent cælibem,
 & sine liberis, captabunt
 hereditatem ipsius, ac il-
 li turtures, mullos, & alia
 & macello opsonia mittebant.

Jubis. Isti pisces pilos ab
 ore prominentes habent,
 instar barbæ, & jubarum.

Captatore. In quo here-
 ditatum captatores multa
 erunt.

Jungitur. Nubit,

Capistro. Capistrum est
 lignum, aut lorum, quod
 equorum rhedam, aut ara-
 trum trahentium collo in-
 feritur, hic matrimonii ju-
 gum significat, & vinculum.

Antiquis. Probis, seve-
 ris.

O medici, &c. Certe ille
 insanit; & illi, ut amen-
 tibus, & phreneticis fieri
 solet, rædia in fronte, aut
 brachio, vena est aperienda.

Pertundite. Aperite, per-
 forate.

Delicias, &c. Næ homi-
 nem lepidum, ac delica-
 tum, qui uxorem probam,
 & antiquis illis similem a
 se repertum iri, sibi uni ser-
 vatam, credat.

Tarpejum, &c. Gratias
 age sane Jovi Capitolino,
 cujus tempium est in arce
 Tarpeja.

Auratam. Pictis auro
 cornibus ornatam.

Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
 Pauca adeo Cereris vittas contingere dignæ,
 Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
 Postibus, & densos per limina tende corymbos,
 Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo
 Nobilis Eurylum mirmillonem exprimat infans.
 Nupta Senatori comitata est Hippiæ Ludum
 Ad Pharon, & Nilum, famosaque mœnia Lagi,
 Prodigia, & mores Urbis damnante Canopo.
 Immemor illa domus, & conjugis, atque fororis,

Cereris, &c. Id est, quæ possent esse Cereris Sacerdotes: illæ enim vittis, seu raniolis redimitum habebant caput. Porro mysteria Cereris apud Græcos erant sanctissima, & celeberrima; nec feminis licebat iis initiari, nisi quæ probarentur esse castissimæ.

Quarum. Quia suspicatur esse parum pudicas.

Coronam. Qui ducebant uxores, foribus appendebant corollas e lauro, hederæ, floribus. Corymbi sunt hederarum baccæ.

Ut &c. Uxor tua adultera pariet tibi filium ignobilem, & similem patri suo Buryalo mirmilloni cuidam, adultero. Mirmillo, gladiatorum genus. Lege Satyra 2.

Conopeo. Conopeum est velum quo lectus involvitur. Pro cubili toto ponitur.

Testudineo. Ornato scælis testudinum putaminibus.

Lentule. Pro quolibet Romano prænobili accipitur id nominis hoc in loco.

Nupta &c. Quam pauca mulieres pudicæ reperiantur, ostendit exemplo Hippiæ; quæ cum esset nupta Senatori, nempe Fabricio

Vejentoni, virum tamen deseruit, ut Sergium nescio quem atheletam, & Gladiatorem sequeretur usque in Ægyptum. Gladiatores vocabantur Ludi, a ludogladatorio, immo etiam *Ludii* unde legitur a quibusdam *Ludium*, id est, gladiatorem, lanistam. Si legas *Ludium*, tunc postrema hujus vocis syllaba elidetur propter positam in sequenti versu vocalem, *ad Pharon*. Aut legenda erit eadem dictio tamquam esset dissyllaba, *Ludium*. Vide quæ diximus lib. xv. Metaph. num. 14.

Pharon. Est insula Ægypti contra Alexandriam: in ea turris excelsa, in qua erat fax, quæ navigantibus portum ostenderet. Lagus fuit Ægypti Rex, primus post Alexandri M. obitum, cognomento Ptolomæus, a quo ceteri deinde Reges Ægypti appellati sunt Ptolomæi.

Prodigia. Immania scœlera.

Canopo. Urbe Ægypti primaria.

Urbis. Romæ. Ægyptus ipsa Romanas libidines damnavit.

Nil patriæ indulſit ; plorantesque improba natos,
 Utque magis ſtupeas, ludos, Paridemque reliquit.
 Sed quamquam in magnis opibus, plumaque paterna
 Et ſegmentatis dormiſſet parvula cunis,
 Contempſit pelagus ; famam contempſerat olim,
 Cujus apud molles minima eſt jactura cathedras
 Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
 Pertulit Jonium conſtanti pectore, quamvis
 Mutandum toties eſſet mare. Juſta pericli
 Si ratio eſt, & honeſta, timent, pavidoque gelantur
 Pectore, nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis :
 Fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.
 Si jubeat conjux, durum eſt conſcendere navim ;
 Tunc ſentina gravis, tunc ſummus vertitur aer.
 Quæ mæchum ſequitur, ſtomacho valet. Illa maritum
 Convomit : hæc inter nautas & prandet, & errat
 Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes.
 Qua tamen exarſit forma ? qua capta juventa eſt
 Hippia ? quid vidit, propter quod Ludia dici

Ludos. Circenſes, & alios, quibus maxime Romani delectabantur. Paris erat Hiſtrio famoſus, de quo in Sat. 7

Segmentatis. Segmenta ſunt faſciolæ, ſeu tæniolæ, auto, & ſerico intextæ, quæ aſſuuntur extremis veſtium oris, ornatus cauſa, *des paſſiemenis.*

Cathedras. Fæminas, quæ in mollibus ſedent cathedris : id eſt, lecticis, & ſellis geſtatoriis, molli pluma, & tomento fartis veſtantur.

Jonium. Hoc mare eſt inæer Siciliam, & Cretam.

Juſta, &c. Si ſit aliqua honeſta cauſa periculofæ navigationis ſuſcipiendæ, tunc timent : ſi flagitio obæundum, audent.

Fortem &c. Forti animo ſunt in rebus turpiſſimis.

Sentina. Navis fundus, quo fordes confluunt, unde gravis odor.

Tunc ſummus, &c. Tunc illa corripitur vertigine, & aerem ſuſque, deque verti ac volvi queritur.

Qua &c. At illa, quæ navim conſcendit, ut adulterum ſequatur, ſtomacho adverſus nauſeam firmo, & valenti eſt. Altera, quæ navim conſcendit, ut ſequatur maritum, vomere non ceſſat, cumque ſædo vomitu conſpergit.

Hæc inter &c. Altera, quæ eſt adulteri comes, vagatur per puppim alacris, & nauſææ experts, &c.

Qua tamen &c. Quid amavit in Sergio Hippia ? an juventutem, an formam ? minime.

Ludia. Uxor Ludii, ſeu gladiatoris.

Sustinuit? Nam Sergiolus jam radere guttur
 Cœperat, & secto requiem sperare lacerto.
 Præterea multa in facie deformia, sicut
 Attritus galea, mediisque in naribus ingens
 Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli:
 Sed gladiator erat; facit hoc illos Hyacinthos:
 Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa sorori,
 Atque vito: ferrum est, quod amant. Hic Ser-
 gius idem

Accepta rude cæpisset Vejento videri.
 Quid privata domus: quid fecerit Hippiæ, curas?
 Respice rivales Divorum: Claudius, audi,
 Quæ tulerit. Dormire virum cum fenserat uxor,
 Ausa palatino tegetem præferre cubili,

Sergiolus. Vox diminuta, pro, *Sergius*, ut blandientes, & irridentes solent. Nomen est istius gladiatoris ab Hippiæ tantopere amati.

Radere &c. jam erat etate provectior, cum nimirum in ipso guttore barba fruticat.

Et secto, &c. Cœperat sperare otium, & vacationem à gladiatorio munere, quia brachium ipsi ab adversario gladiatore, cum quo pugnabat, sectum, & fractum fuerat. Gladiatores, membro aliquo capti, aut truncati, facile rudem, & missionem impetrabant.

Sic ut &c. Aded ut haberet frontem galea attritam, deformis esset in naso tumor, ex aliquo vulnere olim accepto, esset etiam lippus.

Facit hoc. Ars hæc, & nomen gladiatorum, facit illos gladiatores, licet deformes, tamen formosos, instar Hyacinthi, qui olim ab Apolline adamatus, &

per imprudentiam interfectus, mutatus ab eodem fuit in florem cognominem. Vide Ovid. lib. Metamorph. 13.

Rude. Bacillo, seu virga, sive ut quidam volunt, gladio ligneo, quo donabantur gladiatores emeriti. Sententia est: si artem gladiatoriam non exerceat amplius Sergius, tam fuisset invisus Hippiæ, quam suus ipse maritus Vejento, quem deseruit, ut Sergium sequeretur.

Quid, &c. Miraris hoc flagitium à privata, & obscura muliere admissum? Cæsares ipsos aspice, illos Deorum velut æmulos: audi quid Claudio Imperatori contigerit.

Dormire &c. Ordo est: Uxor Claudi linguebat virum, cum dormire illum fenserat, ac lupanar petebat.

Uxor. Messalina.

Palatino. Imperatorio.

Tegetem. Vile stragulum, iodicem, infamem lectum.

Sumere nocturnos meretrix augusta cucullos,
Linguebat, comite ancilla non amplius una.

Optima sed quare Cæsennia, teste marito?
Bis quingenta dedit: tanti vocat ille pudicam.
Nec Veneris pharetris macer est, aut lampade fervet;
Inde faces ardent, veniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Rescribat, vidua est locuples, quæ nupsit avaro.
Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias; facies, non uxor, amatur.
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet;
Fiant obscuro dente, oculique minores;
Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi;
Jam gravis es nobis, & sæpe emungeris, exi
Ocyus & propera; veniet sicco altera naso.
Interea viget, & regnat, poscitque maritum

Cucullos. Cucullus, plebejorum capitis tegmen: sæpe nauticum, a vertice in humeros defluens.

Sed quare, &c. Cur tamen, cum Cæsennia non magis pudica sit, quam Hippia, & aliæ mulieres, proba tamen, & casta dicitur ab ipso suo marito? Nempe, quia dedit illa in dotem, mille sestertia, id est, centum millia librarum Turonicarum, seu nummorum Francicorum, & nummos Italicos scutatos quingentos supra viginti duo millia. Hoc pretio captus ejus maritus, hac mercede illam pudicam vocat, amatque; non vero amore, quem Veneris, aut Hymenæi fax accenderit, sed quem pecunia, dosque inflammaverit.

Sagittæ. Cupidinis. Dos ingens amoris causa.

Libertas. Illa ingenti dote emit Cæsennia liber-

tatem agendi, quidquid libuerit: ac licet innuat adultero, & coram marito illi blandiatur, rescribat ipsi, tamen mulier locuples, si avaro alicui nupsit, æque est libera, ac sui juris, ac si vere esset vidua, maritumque non haberet.

Laxet. Quia deficiente succo, & sanguine, cutis marcida in rugas contrahitur, decrescunt oculi, &c.

Libertus. Aderit continuo aliquis servus, aut libertus a Sertorio missus, & dicit Bibulæ, Abi, reculas tuas, & frivola collige. Est formula sumpta a re militari, ad significandum divortium, cujus usitata hæc apud Romanos erat formula, *Res tibi tuas habe.*

Emungeris. Mucosi enim sunt senes, & illis e naso stiria frequens fluit.

Interea. Interim dum est formosa Bibula, maritum impo-

Pastores, & ovem Canusinam, ulmosque Falernas;
 Quantulum in hoc? pueros omnes, ergastula tota,
 Quodque domi non est, quod habet vicinus, ematur,
 Mense quidem brumæ, cum jam mercator Jason
 Clausus, & armatis obstat casa candida nautis,
 Grandia tolluntur crySTALLINA, maxima rursus
 Myrrhina, deinde adamas notissimus, & Berenices
 In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
 Barbarus; incestæ dedit hunc Agrippa forori,

imperitat, petit ab eo pastores, greges, vites, servos, &c.

Canusinam. Ad Canusium, Apuliæ oppidum, erant pascua lætissima, & boves egregiæ.

Ulmos &c. Vites in agro Falerno: solent ulmis applicari vites, ut iis nitantur.

Quantulum &c. Hoc parvum est.

Ergastula. Proprie sunt loca, in quibus mancipia opus faciebant, ubi claudabantur, & vinciebantur, ne fugerent.

Mense. Ipso Decembri mense, cum clausæ sunt porticus septorum, ubi Jason piceus est; & cum ipsæ septorum domunculæ plene sunt candidatis, honores petentibus: quo tempore mercatorum tabernæ in Argonautarum porticu clausæ sunt; tamen inde auferuntur, jubente importuna muliere, & a viro emuntur vasa crySTALLINA, myrrhina, adamantes.

Jason. In Septis (qui locus erat in campo Martio, tabulatis instar septorum clausus) fiebant comitia, maxime Decembri mense, ad eligendos sequentis an-

ni Consules. In iisdem solebant, alio anni tempore, mercatores vendere pretiosas merces, & exoticas omnis generis, habebantque ibi suas tabernas, & casas; quæ, dum haberentur comitia, vix patebant. Porro in Septis variæ erant viæ, & porticus, in primis una celeberrima, in qua Jason cum Argonautis piceus erat: quem ideo vocat mercatorem, quod videretur mercatoribus hic præesse; & clausum eum esse dicit, cum hæc porticus clausa esset.

Candida. Casæ mercatorum nivibus opertæ.

Obstat nautis. Argonautas, seu mercatores, in Argonautarum porticu habitantes, impedit candidatorum turba, solemnitas comitiorum, quominus merces suas publice vendant, aperiant tabernas.

Myrrhina. Veli, myrrhina, erant pocula magni pretii, e lapide quodam coloris, & odoris eximii, ex Oriente advecto, & Myrrha dicto.

Berenices. Ejus frater fuit Agrippa, Herodis nepos, qui cum ea parum pudice vivere dicebatur. Ambo

Observant ubi festa mero pede sabbata Reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Nallane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni,
Crinibus effusis, bellum dirimente Sabina;
Rara avis in terris, nigroque simillima cygno.
Qui feret uxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, quam te, Cornelia, mater

venerunt Romam, itaque ista gemma Romæ haberi, & vendi potuit. Erat autem ille adamas præstanti forma, & pondere, quem a muliere curiosa emptum dicit Juvenalis. Fuit & altera Berenice, Ptolemæi in Ægypto soror, de qua locum hunc cita interpretatur vetus scholiastes, ut illi a Ptolemæo barbaro, seu Ægyptio, datus annulus, postea venerit in Agrippæ manus, a quo datus sit forori suæ.

Ubi, &c. Datus est ille adamas forori ab Agrippa in Judæa, ubi Reges observant, & colunt sabbata, idest, festa Judæorum, mero, idest, nudo pede. Solebant enim Judæi in festorum suorum pervigiliis jejunare, nudare pedes, &c.

Et vetus, &c. Et ubi porci vivunt usque ad summam senectutem, Judæis eorum vitæ parentibus: nefas enim iis erat porco vesci.

Nullane, &c. An, inquit aliquis, ex tanta mulierum multitudine, penitus nulla tibi videtur digna, quæ in uxorem ducatur?

Vetustos, &c. Hoc est, sit maxime nobilis. Solebant enim nobiles Romani in a-

triis suis ordine disponere imagines majorum cereas, ad antiquitatis, & nobilitatis ostentationem.

Intactior omni, &c. Continentior, quam fuerint Sabina illæ mulieres, quæ captæ sunt a Romanis, imperante Romulo: illæ enim pudicissimæ habebantur. Dicuntur hic bellum dirimentes; quia, cum ipsarum occasione bellum exortum esset Romanos inter, & Sabinos, ipsæ inter utramque aciem, effusis crinibus, intervenientes, pacis, & fœderis conciliandi causa extiterunt.

Rara avis, &c. Quæ quidem res (nempe ut Sabinarum pudicitiam imiteretur, aut superet) tam est rara, quam phœnix, aut cygnus niger. Sed concedamus hanc talem esse, quis tamen mulierem egregiis omnibus ornata dotibus, atque adeo superbam, & insolentem, ferre poterit?

Constant omnia. Insunt omnes egregiæ dotes.

Malo Venusinam, &c. Malim pauperem, & ignobilem uxorem, oriundam ex oppido Apuliæ Venusia, quam nobilem aliquam Romanam; qualis fuit Cornelia,

Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
 Grande supercilium, & numeras in dote triumphos.
 Tolle tuum, precor; Hannibalem, victumque Sy-
 phacem

In castris, & cum tota Carthagine migra.

Parce, precor, Pæan; & tu depone sagittas;

Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem,

Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.

Extulit ergo gregem natorum, ipsamque parentem,

Dum sibi nobilior Latonæ gente videtur,

lia, Scipionis Africani ma-
 joris filia, & Gracchorum
 mater, Caii & Tiberii, de
 quibus sat. 2. Illa enim, teste
 Plutarcho, eximia virtu-
 tis erat, sed ob nobilita-
 tem paulo superbior.

Grande supercilium, &c.
 Hoc est, superbiam, & fa-
 stum, quæ in supercilio ap-
 parent, & quasi sedem ha-
 bent.

Et numeras. &c. Si pro-
 pter majorum tuorum trium-
 phos, non secus, ac si ma-
 gna dos esset, mihi impe-
 riose insultas.

Tolle tuum &c. Desine, a-
 mabo, jactare mihi præte-
 rea, & ostentare victos a
 patre tuo Scipione Hanni-
 balem, & Syphacem; au-
 fer te hinc cum illa tua,
 quæ tibi tantos affert spiri-
 tus, Carthagine. Fuit Sy-
 phax Numidiæ Rex, qui,
 cum se Hannibali conjun-
 xisset, victus est, & captus
 a Scipione. Contigit hoc in
 secundo bello Punico, an-
 no ab U. C. 551.

Parce &c. Ostendit Poe-
 ta, exemplo Niobes, mu-
 lierum insolentiam, quæ se
 diis ipsis quandoque præ-
 ferant, eosque merito sen-
 tiant ultores. Amphion,

clamat, Parce, o Pæan, &c.

Pæan. Apollo, Jovis ex
 Latona filius: sic dictus a
 voce Græca, quæ ferire si-
 gnificat, quod sagittis feri-
 re dicatur, dum calore ni-
 mio, vel pestilentia, mor-
 talibus incommodat.

Et tu. Supple, Diana:
 erat illa soror Apollinis.

Nil pueri &c. Parcite fi-
 liis meis, qui nihil in vos
 peccaverunt; ac si placet
 ulcisci, ipsam potius ma-
 trem configite, quæ sola
 nocens est.

Matrem. Nioben. Fuit
 illa Tantalii filia, uxor Am-
 phionis, Regis Thebani:
 quæ cum se quatuordecim
 filiorum matrem videret,
 ausa est se Latonæ antepo-
 nere. Quam audaciam ul-
 turi, Apollo septem ejus
 filios, Diana septem filias
 sagittis confixerunt. Ovid.
 vi. Metam.

Contrahit. Id est, tendit,
 dum enim adducitur ner-
 vus, cui sagitta imponitur,
 duæ extremæ partes arcus
 contrahuntur, & coeunt.

Extulit. Sic Amphion
 perdidit, ad rogam extulit
 suos omnes liberos; &
 ipsam eorum matrem Niobem.

Atque eadem serosa Niobe fecundior alba.

Quæ tanti gravitas, quæ forma, ut se tibi semper
Imputet? Hujus enim rari, summiq; voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus ante
Usque adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque die septenis oderit horis?

Quædam parva quidem, sed non toleranda maritis:
Nam quid rancidius, qua quod se non patat ulla
Formosam, nisi quæ de Tusca, Græcula facta est?
De Sulmonensi, mera Cecropis? Omnia Græce:
Cum sit turpe magis nostris nescire Latine.

Serosa, &c. Alludit ad
seropham illam, seu, suem
albam, quam invenit Æ-
neas; quæ, teste Virgilio,
uno partu triginta porcel-
los ediderat.

Quæ tanti &c. Quæ tan-
ti pretii esse potest in mu-
liere virtus, & pulchritu-
do, ut propterea pati velis
perpetuas ejus contumelias,
quibus suas virtutes, aut for-
mam venditat, & obicit.

Hujus enim, &c. Sensus
est: quamvis magnum ali-
quid sit, & rarum, uxorem
habere formosam simul, &
pudicam; tamen hoc nihil
te juvabit, si superba illa
erit.

Pius aloes &c. Hoc est;
plus ex ea tibi erit amari-
tudinis, quam suavitatis.
Est enim aloë, herba amari-
ssimi succi.

Deditus &c. Supple, uxori:
quis ita uxorem amat?

Laudibus effert. Laudat
propter virtutes.

Horreat &c. Propter su-
perbiam odio habeat, di-
midia parte dici, & am-
plius; adeo molesta est.
Romani enim duodecim tan-

tum horas tribuebant dici,
& totidem nosci.

Quædam &c. Sunt in mu-
lierum vitiis alia nonnulla
momenti quidem levioris,
sed maritis non leviter mo-
lesta.

Nam quid &c. Sensus est,
quid enim est putidius,
quam quod nulla mulier
sibi placet, nisi de Roma-
na, seu, Italica, veluti
Græca fiat; hoc est: perin-
de omnia Græce loquatur,
ac si Græca esset?

Tusca. Id est, Itala, La-
tina. Etruria, seu Thusciam,
est pars Italia; ubi nunc
Florentia.

Sulmonensi. Hoc est, Ita-
lica. Est enim Sulmo civi-
tas Italia, Ovidii patria.

Cecropis. Atheniensis, a
Cecrope, qui in Attica re-
gnavit.

Omnia Græce. Supple lo-
quitur.

Cum sit &c. Hoc est, etsi
mulieri Latine turpius sit,
si nesciat loqui Latine ele-
ganter, quod illis mulier-
culis interdum evenit,
quam laudabilius, si Græ-
ce sciat.

Hoc sermone pavent : huc iram , gaudia , curas ,
Hoc cuncta effundunt animi secreta : quid ltra ?

Si tibi legitimis pactam , junctamque tabellis
Non es amaturus , ducendi nulla videtur
Causa , nec est quare cœnam , & mustacea perdas .
Si tibi simplicitas uxoria , deditus uni
Est animus , submitte caput , cervice parata
Ferre jugum : nullam invenies , quæ parcat amanti :
Ardeat ipsa licet , tormentis gaudet amantis ,
Et spoliis . Igitur longe minus utilis illi
Uxor , quisquis erit bonus , optandusque maritus .
Nil unquam invita donabis conjuge : vendes
Hac obstanti nihil , hæc si nolit , emetur .
Hæc dabit affectus : ille excludetur amicus
Jam senior , cujus barbam tua janua vidit .

Hoc sermone &c. Id est ,
Græce omnes animi affectus
exprimunt , timorem , iram ,
&c.

Quid ultra ? Supple , ad-
di potest . *Quid vis amplius ?*

Si tibi &c. Utitur Poeta
disjunctione , ut amicum
deterreat ab uxore ducen-
da . Aut enim , inquit , u-
xorem amaturus es , aut
non ? si non es amaturus ,
cur ducis , & frustra sum-
ptus facis ? si amaturus es ,
miser eris ; & veluti servus .

Legitimus &c. Hoc est ,
legitimo matrimonio : per
tabellas enim intelligit ea
scripta , & instrumenta ,
quæ matrimonii contra-
ctum continent .

Cœnam. Nuptialem , quæ
non sine magno plerumque
sumptu fit .

Mustacea. Erant placenta
quædam e musto , seu re-
centi vino , confectæ , quæ
apud Romanos , in cœnis
nuptialibus , convivis dari
sub finem solebant .

Si tibi &c. Si ita simplex

es , & uxorius , ut in om-
nibus velis morem uxori
gerere .

Deditus uni &c. Si ani-
mus tuus est uni tuæ uxori
deditus ; si eam unice amas .

Submitte &c. Hoc est , pa-
ratus esto ad serviendum .
Ducta est metaphora a bo-
bus , quæ jugum cervicibus
excipiunt .

Parcat amanti . Molesta
non sit viro , a quo amatur .

Ardeat ipsa &c. Ipsa li-
cet te redamet , gaudet ta-
men torquere te molestiis ,
& bonis spoliare .

Igitur longe . &c. Sensus
est : quanto uxor facilio-
rem , & amantiorem habe-
bit maritum , tanto ipsi
damnosior erit , & magis
importuna . Ordo verborum
est : quisquis erit , &c. illi
minus utilis uxor .

Hæc dabit &c. Id est , ma-
ritus nullos habebit affe-
ctus , nisi quos uxor volet .

Cujus barbam &c. Cujus
primam domus tua barbam
vidit ; hoc est , qui te ab

Testandi cum sit lenonibus, atque lanistis.
 Libertas, & juris idem contingat arenæ;
 Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
 Pone crucem servo. Meruit quo crimine servus
 Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi;
 Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.
 O demens! ita servus homo est? nil fecerit, esto,
 Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.
 Imperat ergo viro: sed mox hæc regna relinquit,
 Permutatque domos, & flammea conterit; inde
 Avolat, & sprete repetit vestigia lecti.
 Ornatas paulo ante fores, pendentia linoit

adolescencia sua coluit, amavitque.

Testandi &c. Quamvis homines vel turpissimi, & scædarum ministri libidinum, necnon lanistæ, facultatem habeant condendi testamenti; idemque jus tribuatur gladiatoribus in arena depugnantibus, hoc tamen jure, hac libertate non gaudebis: tua te uxor coget hæreses illos in testamento tuo scribere, quos ipsa dictabit, in iisque mulier ejus adulteri, & rivales tui, recensentur.

Lanistis. Vide Sat. 3. De arena dictum etiam ibidem.

Pone &c. Volo, inquit uxor tua, ut hunc servum agas in crucem.

Meruit. &c. Respondet maritus.

Detulit. Accusavit.

Audi &c. Attende, inquit maritus: quando de morte hominis agitur, nunquam res nimis diligenter examinari potest; nulla mora potest esse longior.

O demens! &c. O te fatuum, respondet uxor! Itaque servum putas hominem

cenferi debere?

Nil fecerit &c. Esto, nihil sceleris admiserit; volo tamen cruci affigi; hoc tibi rationis instar sit.

Hæc regna &c. Aliud mulieris imperiosæ vitium. Deserit maritum, ut alteri nubat; relinquit ipsius domum, ubi veluti domina regnabat.

Flammea. &c. Priora flammea lacerat, & novam sumit: vel, flammea sua sæpius nubendo terit. Flammea erant vela rubei coloris, quibus novæ nuptæ caput cooperiebatur.

Inde avolat &c. Id est, novum maritum statim deserit, & a secundo illo ad tertium transit, a tertio ad quartum, &c. & quandoque revertitur etiam ad priorem illum maritum, cujus consortium spreverat.

Ornatas paulo &c. Sensus est; statim post initas nuptias, novum maritum deserit. Solebant enim in celebrandis nuptiis limina domus ornari frondibus, & pendentibus velis.

Vela domus, & ad huc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus: sic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna sepulchri.
Desperanda tibi salva concordia socru:
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti.

Scilicet expectas, ut tradat mater honestos,
Aut alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

Nulla ferè causa est, in qua non fœmina litens
Moverit; accusat Manilia, si rea non est.

Componunt ipsæ per se, formantque libellos,
Principium, atque locos Celso dictare paratæ.

Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma

Adhuc virides. Qui nondum aruerunt; adeo cito ab eo marito evolavit.

Crescit numerus. Maritorum.

Sic fiunt &c. Sic intra quinque annorum spatium pervenitur ad numerum octo maritorum a lege concessum: nam ultra octavum maritum non licebat nubere.

Titulo &c. Ironice. Res digna scilicet, quæ ejus sepulchro inscribatur: solebant enim mulierum sepulchris inscribi maritorum nomina.

Desperanda &c. Si mater uxoris tuæ vivit adhuc, frustra speras te uxorem habiturum concordem, & probam.

Illa &c. Illa filiam docebit, quo pacto maritum queat nummis emungere, ac spoliare.

Mater. Tuæ uxoris.

Producere. Erudire, informare, assuefacere. E filia furtis, ac flagitiis fructum capit.

Nulla ferè &c. Sensus est, etiam in foro mulieres causas agere, vel, nullam esse

in foro causam, & litem, quæ a fœmina orta, & mota non fuerit.

Manilia. Mulier litigiosa. *Si rea &c.* Si ipsa non accusatur.

Libellos. Supplices libellos, vel, alia scripta, ut solet in litibus, quando non viva voce, sed scripto res agitur.

Principium, &c. Exordium, & argumenta ad causam tuendam.

Locos. Oratorios.

Celso &c. Quasi dicas: quæ possint ipsi Celso, oratori, & jurisconsulto peritissimo, dare documenta.

Endromidas &c. Sensus est: quis nescit mulieres jam passim exercere se ad artes gladiatorias? ungi ceromate, ut gladiatores? & endromidas fumere, non crassas quidem, & viles, ut vulgus gladiatorum, sed Tyrias, hoc est, purpureas, & molles? Endromis vestis erat crassa, & villosa, quam post certamina athletæ induere solebant, ne perfrigererent.

Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pali,
 Quem cavat assiduis sudibus, scutoque laceffit?
 Atque omnes implet numeros: dignissima prorsus
 Florali matrona tuba. Nisi si quid in illo
 Pectore plus agitatur, veræque paratur arenæ.
 Quem præstare potest mulier galeata pudorem?
 Quale decus rerum, si conjugis auctio afit
 Balteus, & manicæ, cristæ, crurisque sinistri
 Dimidium tegmen. Vel, si diversa movebit

Ceroma. Erat unguentum ex oleo, & terra, quo ungi solebant in ludis gladiatoriiis, Vide Sar. 3.

Quis non vidit, &c. Quis non vidit muliere ad palum se, tyronum instar, exercere? appetere illum crebris ictibus, & totidem veluti vulneribus excavare? Tyrones enim, & gladiatores contra palum in terra defixum, clava, vel fuste oblongo, aut ligneo gladio, ac viminea crate, velut vero gladio, & scuto armati, se exercebant.

Sudibus. Fuste, vel gladio ligneo.

Omnes numeros. Omnia præcepta artis gladiatorie.

Dignissima. Planè idonea, quæ in ludis Florilibus decertet cum fœminis sui similibus.

Nisi &c. Nisi fortè cogitat in ipso amphitheatro cum viris etiam depugnare.

Florali tuba. Florales ludi, seu Floralia, celebrabantur in honorem Deæ Floræ, insigni cum licentia. Indicebantur tubarum sono: in iisdem mulieres, instar gladiatorum, inter se dimicabant.

In illo pector. Audaci vi-

delicet, ac plusquam fœmineo.

Quem &c. An habere potest pudorem aliquem mulier, quæ instar viri galeam sumit, & tractat arma?

Quale decus &c. Quàm decorum, & gloriosum est viro, si fortè publica in auctione, balteus, manicæ, & alia ejusmodi uxoris arma vendantur?

Manicæ. Manuum tegmina.

Cristæ. Pinna, quæ in veterice galeæ vulgò extant.

Crurisque &c. Dimidium tegmen vocat, quia à pede usque ad genu crus tantum tegebatur; reliqua vero pars nuda erat, scuto eam tegente. Benè autem cruris sinistri tegmen dicit, quia in pugna crus finistrum semper protendebant milites, ideòque illud unum vulgò clypeo tegebant.

Vel si &c. Quòd si uxor illa tua levioribus aliquibus præliis, & exercitationibus delectetur, in quibus non ferrea ejusmodi tegmina, & galeam adhibere sit opus, sed ocreas tantum è corio, &c. nonne tu felix eris, cum ejusmodi ocreas vendet? ironia. Nonnulli gla-

Prælia; tu felix ocreas vendente puella.

Hæ sunt, quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.

Aspice, quo fremitu monstratos perferat ictus?

Et quanto galeæ curvetur pondere? quanta

Poplitibus sedeat, quam denso fascia libro?

Dicite vos, Neptes Lepidi, cœcive Metelli,

Gurgiris aut Fabii, quæ Ludia sumpserit unquam

Hos habitus? quando ad palum gemat uxor Asyli?

Semper habet lites, alteraque jur gia lectus,

In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.

Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride peior,

Cum simulat gemitus occulti conscia facti:

Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,

diatores ocreas tantum induebant.

Hæ sunt &c. Illæ tamen, inquit Poeta, quas vides tam fortiter arma tractare, illæ eædem sunt, quæ sudant in tenuissima gestanda veste. Cyclas enim vestis est muliebris tenuissima, & levissima.

Quarum, &c. Quarum delicatum corpus gravant vestes bombycinæ, id est, sericæ.

Quo fremitu &c. Qua vociferatione ferat, & dirigat in adversarium ictus, quos a magistro didicit.

Et quanto &c. Ut incurvetur sub ponderosa galea.

Quam denso &c. Quam multa fascia corticem densum ad stringat, applicetque poplitibus. Ne inter pugnandum fatiscerent genua & inflecterentur poplites, eos muniebant mollibus corticibus multiplici fascia obvolutis. Liber, libri, corticem tenuiorem significat.

Sedeat. Firme compacta, & obvoluta sit fascia.

Gurgiris. Fabii, sic denominati, eo quod, dum juvenis esset, patrimonium devoraverat: qui vir honeste a fuit eximiæ virtutis, & moribus severissimis: ut & Æmilius Lepidus, Princeps Senatus, & Metellus ille cæcus, de quo Sat. 3.

Ludia &c. Uxor mimi alicujus, vel gladiatoris.

Hos habitus. Gladiatorios scilicet, vel, athleticos.

Quando &c. Quando Visæ sint uxores gladiatorum ad palum gemere, hoc est, cum magna vociferatione se exercere. Asylus, nomen est gladiatoris.

Semper &c. Uxor tot jurgiis, ac litibus maritum vexat, ut eum dormire non patiatur.

Orba. Catulis spoliata.

Oculsi. Cum adulterii a se admissi conscia, fingit pellicem amari a marito, idquo se dolere simulat, & pueros ex eo susceptos odio habet.

Uberibus sumper lacrymis, semperque paratis
 In statione sua, ipsis expectantibus illam,
 Quo jubeat manere modo. Tu credis amorem,
 Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
 Exforbes: quæ scripta, & quas lecture tabellas,
 Si tibi Zelotypæ retegantur scriniâ mœchæ!

Unde hæc monstra tamen, vel quo de fonte requiris?
 Præstabat castas humilis fortuna Latinas.
 Quondam: nec vitiis contingi parva sinebat.
 Tecta labor, somnique breves, & vellere Thusco,
 Vexatæ, duræque manus, ac proximus Urbi
 Hannibal, & stantes Collina in turre mariti.
 Nunc patimur longæ pacis mala: sævior armis
 Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.
 Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo
 Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad istos.

Credis amorem. Credis lacrymas uxoris ab amore proficisci, & in sinu gaudes, curruca simillimus.

Curruca. Est avicula, quæ ovis sibi à cuculo suppositis incubat, & ea excludit, quasi essent sua.

Exforbes. Lacrymas, tibi ex oculis præ gaudio manantes in labra, tacitus sorbes. At heu! quas litteras, quos libellos amatorios legeres, si tibi paterent arcule, & capsæ, in quibus eos recondit uxor adultera, quæ fingit se zelotypam!

Unde hæc &c. Sed quæ tandem est causa, quæ origo tam prodigiosæ nequitie? Otium, & opulentia.

Præstabat, &c. Veteres Latinas olim castas faciebat, & immunes a vitiis, paupertas, labor, vigilia, &c.

Vellere Thusco. Id est, trahendo, carminando, tradendo lanam Thuscam. E-

rant enim opimæ lanæ in Etruria.

Duræ. In duratæ, callosa. *Et proximus &c.* Bella proforibus, hostis in Italia.

Et stantes &c. In excubiis ad portam Collinam, unam è Romæ portis; cum Hannibal tertio ab Urbe lapide castra posuisset.

Nunc patimur &c. Pax diuturna multorum malorum nobis, & scelerum causa fuit. Luxuries, bellis, & quolibet hoste crudelior, nos invasit, & orbem a nobis victum vindicat, nosque vicissim perdit, ac superat.

Nullum &c. Sensus est ex quo Roma imperio, & opibus aucta est, vitiis omnibus abundare cœpit.

Hinc fluxit &c. Ex amissa paupertate, ex victoriis nostris, & rerum affluentia, nata sunt voluptates; venerunt in Urbem deliciae gybaritarum, &c. facti sunt Roma-

Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum, & petulans, nitidumque
Tarentum.

Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Divitiæ molles: quid enim Venus ebria curat?
Grandia quæ mediis jam noctibus ostrea mordet?
Cum perfusa mero spumant unguenta Falerno:
Cum bibitur concha; cum jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit mensa lucernis?
Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone feras, cohibe. Sed quis custodiet ipsos

Romani similes Sybaritis,
Rhodiis, Tarentinis. Romanam, colles vocat, quia Romæ septem sunt monticuli.

Sybaris. Est fluvii nomen, juxta urbem ejusdem nominis, in ea Italiæ parte, quæ magna Græcia dicta est, deliciis, & luxu olim infamem.

Rhodos, & Miletos. Idest: luxuria Græca, & Asiatica in Urbem delata est; Miletus enim civitas est Græca, in finibus Joniæ, & Cariæ, in Asia minori: Rhodus autem est insula, è regione Ciciiliæ, quæ est pars Asiæ minoris ad Austrium.

Atque coronatum, &c. Pervenit ad nos mollities, & ebrietas Tarentinorum: qui rosis coronati, delibuti unguentis, & maddi, potabant. Tarentum est civitas Calabria, in extrema Italiæ parte. *Taranto.*

Peregrinos. Græcorum, & exterorum.

Fregerunt &c. Corruerunt prisca temporis frugalitatem, & pudicitiam.

Quid enim &c. Quid sceleris non facile suscipit impudicitia, ubi ad illam accessit ebrietas, cibi delicati, &c.?

Grandia &c. Cum homo impurus, vel, si mavis, mulier aliqua impudica, epulas in mediam usque noctem producit, & exquisitas dapes, ut ostrea, comedit, &c.

Perfusa mero, &c. Vino unguenta, & odores miscbantur, ad majorem luxum; & sic odorata fiebant vina. Porro unguentum in imo poculo ponebatur, cui superinfundebatur vinum, ut ambo facilius miscerentur.

Concha. Poculo capaci, facta e piscis testa, seu concha, aut instar conchæ excavato.

Vertigine &c. Quia scilicet ebriis videtur domus circumagi, nutare: iisdem pro una, lucernæ appareat duæ.

Audio &c. Audire mihi videor monentes amicos, ut omnia domi meæ curem observanda, & a servis cu-

Custodes? Cauta est, & ab illis incipit uxor.

Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit; & cum
Auribus extensis magnos commisit elenchos:
Intolerabilius nihil est, quàm fœmina dives.
Multis res angusta domi est, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc, posuitque modum: tamen utile
quid sit

Prospiciunt aliquando viri; frigusque, famemque
Formica tandem quidam expavere magistra.

Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum;
Ac velut exhausta recidivus pullulet arca
Nummus, & e pleao semper tollatur acervo,
Non unquam reputant, quanti sibi gaudia constant.
Jamque eadem summis pariter, minimisq; libido;
Nec melior, pedibus silicem quæ conterit atrium,

stodiendæ, ne quid uxor
mea rapiat, liguriat, bi-
dat.

Ab illis incipit. Primum
ad satagit, ut eos deliniat,
sibi que conciliet.

Viride &c. Monile e smar-
ragdis.

Cum auribus &c. Cum au-
ribus demissis, ac veluti
expansis ob gemmæ pondus,
grandes appendit uniones.
Sunt enim elenchi, marga-
rita majores, & oblongæ,
instar ovi.

Multis res &c. Quamvis
multis fœminis exiguæ sint
opes domi, nulla tamen
pudore paupertatis inhibe-
tur, quominus prodiga sit,
modumque suarum fortu-
narum excedat in sumptu
faciendo; nulla est mode-
rata, & frugalis, ut pau-
perem decet.

Quem dedit hæc. Pauper-
tas; id est, non spectat, non
sequitur modum, quem ipsi

sua paupertas præscribit.

Tamen &c. Viri tamen,
quantumlibet prodigi, que-
runt aliquando, quæ sibi u-
tilia sunt: & saltem de cul-
tu, ac victu solliciti, sibi
prospiciunt.

Formica &c. Formicæ e-
xemplo didicerunt timere
vitæ incommoda, & res ne-
cessarias parare.

Prodiga &c. At fœmina,
si prodiga est, nullam que-
rendi, aut retinendi census
curam habet.

Censum. Opes, rem fami-
liarem.

Recidivus. Recidivum
dicitur, quod postquam
ceciderit, resurgit, ac re-
stituitur: cum perierit, re-
nascitur. Legunt aliqui,
redivivus.

Libido. Dandi, profun-
dendi.

Summis. Plebeiis, & no-
bilibus.

Silicem quæ &c. Quæ per
vicos

Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
 Ut spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
 Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
 Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam
 Hæc tamen, argenti superest, quod cumq; paterni;
 Levibus Athletis, ac vasa novissima donat.

Si gaudet cantu, rad'ante testudine tota
 Sardoniches; crispo numerantur pectine chordæ,
 Quo tener Hedymeles operam dedit, hunc tenet, hoc se
 Solatur, gratoque indulget basia plectro.

Quædam de numero Lamiarum, ac nominis alti,

vicos filice stratos pedes in-
 cedit.

Syrorum. Lecticariorum.
 Servi complures ventita-
 bant e Syria, parte Asia
 prope Palæstinam.

Conducit. Adeo pauper
 est, ut vestes pretiosas, co-
 mites, idest, pedissequas,
 deductores, &c. hæc om-
 nia, inquam, utenda, &
 mox reddenda, pretio com-
 paret.

Sellam. Gestatoriam, in
 qua vehatur.

Cervical. Pulvinum,
 quem capiti, & dorso sub-
 sternat.

Nutricem. Honorariam
 intellige fœminam, quæ
 nobilibus puellis custos ad-
 di solet.

Puellam. Ancillam, cui,
 tanquam domina, imperet.

Argenti paterni. Patri-
 monii.

Levibus. Tonfis, com-
 ptis, imberbibus.

Vasa &c. Omnem supel-
 lectilem, usque ad vasa ul-
 tima, donat juvenibus ath-
 letis, quos isto pretio ad
 pugnandum invitat.

Si gaudet &c. Mulier, si
 cauendo delectatur, emit

citharam pretiosam, in qua
 gemmæ pretiozæ radiant,
 &c. numerat, idest, nume-
 ro, & ordine percutit chor-
 das ejusdem testudinis, cum
 plectro, que Hedymeles ci-
 tharædus operam dedit, id-
 est, usus olim est, citharam
 percussit.

Testudine. Cithara voca-
 ta primum est testudo, quia
 olim e putamine testudinis
 confecta fuit, nervis super
 indutis, & extensis.

Sardoniches. Sardonyx est
 gemma, duarum alarum,
 unde nomen habet, colo-
 rem referens, nempe sardi
 subrubrum, & onychis sub-
 album.

Crispo. Tremente, palpi-
 tante, subsiliente.

Pectine. Pecten citharæ
 idem est, ac plectrum, sive
 instrumentum, quo percu-
 tiuntur chordæ. Fiebat o-
 lim e ligno, seu ebore den-
 ticulato, nunc fere fit ex
 equinis fetis, oblongo ba-
 cillo, & paulum incurvo,
 impositis.

Quædam de &c. Nempe
 fœmina nobilissima: familia
 enim Lamiarum erat inter
 Romanas antiquissima.

Cum farre, ac vino Janum, Vestamque rogabat,
 An Capitolinam deberet Pollio laurum
 Sperare, & fidibus promittere. Quid faceret plus,
 Ægrotante viro? medicis quid tristibus erga
 Filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit
 Pro cithara velare caput, dictataque verba
 Protulit, ut mos est, & aperta palluit agna.
 Dic mihi nunc, queso, dic, antiquissime Divum,
 Respondes his, Jane pater? magna otia Cœli!
 Non est, ut video, non est, quod agatur apud vos.
 Hæc de comœdis te consulit; illa tragœdum
 Commendare volet: varicosus fiet haruspex.

Sed cantet potius, quam totam pervolet Urbem

Cum farre &c. Cum sacrificaret Jano, & Vesta; in sacrificio Deos illos consulabat, ac sciscitabatur, an Pollio citharœdus sperare deberet victoriam, & coronam e quercu in musico certamine, quod Domitianus instituerat in honorem Jovis Capitolini. Arguit ridiculum studium, quo mulieres favebant citharœdis.

Farre. Far, purioris cujusdam frumenti genus.

Janum. In omnibus sacris primus invocabatur. In Italia regnasse fertur, & Saturnum a Jove pulsum excepisse. De Vesta dictum Sat. 4.

Fidibus &c. An suæ citharæ polliceri laurum posset Pollio.

Stetit. Sacrificaturi stabant ante aras, velato capite, & certa verba pronuntiabant, dicente, & præeunte haruspice.

Pro cithara. Pro citharœdo: pro felici successu ejus cantus, & citharæ.

Aperta. Victimarum cæsarum exta, & viscera ex-

tracta consulens, timuit, ne quid infaustum præfagerent.

Antiquissime. Quia Deus est temporis.

Magna, &c. O Jane, an habes satis otii, ut mulierculis te consulentibus, & orantibus de citharœdo respondeas? oportet otiosos valde in cœlo Deos esse, neque vobis esse, quod agatis.

Comœdis. Comœdia est poema, in quo personis in scenam inductis exhibetur actio plebeja, & sumpta e communi hominum vita. Tragœdia imitatur actionem heroicam, & illustrem. Vide Horat. in Arte Poet.

Varicosus. Is est, qui venas crurum nimio sanguine tumentes habet; quo laborare morbo solent ii, qui nimis diu pedibus insistant. Hoc timere se haruspici, id est, sacerdoti & victimarum inspectori, Poeta dicit, quia frequentibus muliercularum sacrificiis adesse stans cogitur.

Sed &c. Invehitur jam in mulie-

Audax, & cætus possit quam ferre virorum,
 Cumque paludatis ducibus, præfente marito,
 Ipsa loqui. Novit, toto quid fiat in orbe,
 Hæc eadem, quid Thraces agant, quid Seres, & Indi;
 Instantem regi Armenio, Parthoque Cometen
 Prima videt: famam tumoresque illa recentes
 Excipit ad portas; quosdam facit ille Niphatem:
 In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
 Diluvio, nutare urbes, subsidere terras,
 Quocumque in trivio, cuicumque est obvia, narrat.
 Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quod
 Vicino humiles rapere, & concidere loris,
 Exorata solet. Nam, si latratibus alti
 Rumpuntur somni. Fustes huc œcyus, inquit,
 Afferte; atque illis dominum jubet ante feriri,
 Deinde canem. Gravis occurfu, teterrima vultu,
 Balnea nocte subit, conchas, & castra moveri

mulieres curiosas, & rerum
 novarum avidas. Præstat
 illas, inquit, cantare, &
 cantu delectari, quam cir-
 cumcursare totam Urbem:
 quam versari in virorum cœ-
 tibus, &c.

Paludatis. Indutis palu-
 damento; quæ vestis erat
 Imperatorum, cum ad bel-
 lum graderentur.

Seres. Populi sunt Asiæ,
 ad Orientem, vicini Sinis,
 & Tartaris. Thraces, supra
 Mæcedoniam, & Mare Æ-
 geum sedent.

Instantem. Minitantem.

Armenio. Armenia pars
 est Asiæ, inter montes Tau-
 rum, & Caucasum. Parthi
 Persarum, ac Medorum ve-
 tus imperium obtinebant.

Cometen. Sunt cometæ
 partes densiores aeris, quæ
 figuram stellæ, gladii, co-
 mæ, referunt, ac solis ra-
 dios reflectunt: terricula
 plebis imperita.

Facit &c. Fingit, narrat;
 fluvium Niphatem (est ille
 in Armenia, regione Asiæ),
 supra ripas effusum irruisse
 in agros, & populos totos
 mergisse.

Subsidere. Deprimi, ex-
 cavari.

Nec tamen. Crudeles fœ-
 minas jam insectatur.

Humiles. Pauperes, infir-
 mos.

Exorata. Cum se Passa est
 exorari, & id a se impetrari,
 ne eos plangere occidat.

Latratibus. Canis vicini.

Dominum. Canis.

Balnea &c. Cum adire
 balnea de die posset, id
 noctu facit, importuno
 tempore.

Conchas. Vasa majora, in
 morem concharum facta,
 quibus in balneo uteban-
 tur.

Castra. Supellectilem ad
 lavandum necessariam, &
 instrumenta, non minori tu-
 mule

Nocte jubet, magno gaudet sudare tumultu,
 Cum lassata gravi ceciderunt brachia massa,
 Convivæ miseri interea somnoque, fameque
 Urgentur: tandem illa venit rubicundula, totum
 Oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna
 Admotum pedibus; de quo sextarius alter
 Ducitur ante cibum, rabidam facturum orexim,
 Dum redit, & terram luto ferit intestino:
 Marmoribus rivi properat, aut lata Falerno
 Pelvis olet: nam sic tanquam alta in dolia longus
 Deciderit serpens, bibit, & vomit. Ergo maritus
 Nauseat, atque oculis bilem substringit opertis.

multu, & trepidatione, qua à militibus moventur castra deportari jubet.

Sudare. Sudorem projicere. Excitare hunc solebant plumbea massa in manus sumpta, & in aerem sepe jactata. Hanc igitur massam mulier cum sæpe agitarit, & defessa est, tunc sudat, addit clamores; & ingenti strepitu hoc facit ambitiose.

Conviva. Clientes, & alii, qui expectant, dum ea redierit e balneis.

Rubicundula. Sudans nimirum, & farigata e balneo, & massæ plumbeæ jactatione.

Oenophorum. Vas vinarium ingens.

Sitiens. Parata rexhaurire, ita sitiens, ut videatur hauritura.

Tenditur. Quod vas vinarium plenum est, ac distenditur, quia urnam totam capit; & ipsi ante pedes adducitur.

De quo &c. Ex hoc cœnophoro ducitur, idest, hauritur, & bibitur a muliere, antequam cibum sumat, unus sextarius, itemque

alter. Vini mensura est, quantum ferè uno grandiori haustu bibi potest. Sexta pars congi, unicias capiens 20.

Rabidam &c. Sententia est. Geminus ille sextarius faciet, ac provocabit mulieri rabidam, idest, magnam orexim, id est, famem, seu appetitum cibi; dum redit, idest, dum ab ea vomitur, & ex ejus stomacho redibit, terramque luto intestino, idest, abluto stomacho, & lavato feriet, cum expuetur in terram. Solebant stomachum exonerare, & lavare crebro vini haustu, & vomitu.

Rivi. Vinum regestum à muliere fluit rivis in pavementum stratum marmore.

Pelvis. Aliquando vomit in pelvim, seu lancem amplam, quæ vinum ideò redolet.

Serpens. Dicuntur serpentes vinum amare, cumque illo se ingurgitarint, revomere, iterumque haurire.

Bilem, &c. Iracundiam coercet clausis oculis: vel, temperat sibi a vomitu, quem

Illa tamen gravior, quæ, cum discumbere cæpit,
 Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ:
 Committit vates, & comparat: inde Maronem,
 Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
 Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
 Turba tacet, nec caufidicus, nec præco loquatur;
 Altera nec mulier. Verborum tanta cadit vis:
 Tot pariter pelves, tot tintinnabula credas
 Pulsari. Jam nemo tubas, atque æra fatiget:
 Una laboranti poterit succurrere lunæ,
 Imponit finem sapiens & rebus honestis.
 Nam, quæ docta nimis cupit, & facunda videri,
 Crure tenus medio tunicas succingere debet,
 Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.

quem uxoris fæditas provocat, oculos avertendo.

Illam tamen &c. Insectatur mulieres eruditas.

Discumbere. Ad mensam accumbere.

Ignoscit &c. Excusat Didonem, quod sibi mortem attulerit. Elisa etiam vocabatur Dido.

Committit. Inter se componit: alterum opponit alteri.

Suspendit. Librat, inspicitque, uter utri præponderet: anteponi debeat.

Cedunt. Coguntur filere, adeo loquax, & verborum est mulier.

Nec præco. Ipsi præcone, quamvis vulgo clamosi; immo aliæ mulieres, præ illa non audiuntur.

Jam nemo &c. Putabat vulgus supersticiosum lunam ideo deficere, ac lumine suo spoliari, quia magorum incantationibus vexabatur: ac, ne magica audiret carmina, pelves pulsabat, inflabat tubas. Jam, inquit Vates, id opus non erit. Satis magnum

hæc una mulier strepitum edet.

Imponit &c. Eadem, Sapientium, ac Philosophorum more, de virtute disputat: præscribit finem, quem spectare debent honestæ actiones.

Nam, quæ. Quod si doctrinæ reconditoris famam, & eloquentiæ ambit, omnino debet tunicam, oratorum more, paulum infra genua demissam gerere; porcum Deo Sylvano, poetarum instar, immolare; Demum tenui pretio, & quadrante (quarta pars assis erat) in publicis balneis, ut egentes philosophi factitant, lavari.

Crure tenus. Osatorum, ait Quintilianus libro xi. tunicæ prioribus oris infra genua paulum; posterioribus, ad medios poplites usque perveniant. Nam infra, mulierum est; supra, centurionum.

Sylvano. Erat Sylvanum Deus; amant autem viri literati sylvas, otia, & secessum. Itaque sacrificabant Syl-

Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
 Dicendi genus, aut cortum sermone rotato
 Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes,
 Sed quædam ex libris, & non intelligat. Odi
 Hanc ego, quæ repetit, volvitq; Palæmonis artem,
 Servata semper lege, & ratione loquendi,
 Ignotosque mihi tenet antiquaria versus:
 Nec curanda viris Opicæ castigat amicæ
 Verba. Solæcisimum liceat fecisse marito.

Interea sæda aspectu, ridendaque multo
 Pane tumet facies, aut pinguis Poppæana
 Nequicquam spirat: quamquam illo lacte fovetur,
 Propter quod secum comites educit asellas,
 Exul hyperboreum si dimittatur ad axem.
 Sed, quæ mutatis inducitur, atque fovetur
 Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas

Sylvano; mulieres Junoni
 vulgo, aut Cereri.

Non habeat &c. Matrona
 tibi juncta matrimonio non
 habeat peculiarem, & ex-
 quisitum loquendi, ac scri-
 bendi stylum; non conci-
 sum, & enthymematis qua-
 si rotatum, præcipitem,
 abruptum.

Enthymema. Est genus o-
 ratoriae ratiocinationis, si-
 ve Syllogismus aliqua e tri-
 bus propositione carens,
 vulgo majori, quæ facile
 subauditur: ut Castitas est
 virtus, ergo amabilis. Hinc
 vocatur curtum, breve, di-
 minutum.

Torqueat. Concitato ser-
 mone jaculetur in adverfa-
 rium enthymemata.

Palæmonis. Q. Rhemmius
 Palæmon, insignis fuit gram-
 maticus, Tiberio imperatore

Artem. Regulas gram-
 maticæ.

Antiquaria. Vocantur an-
 tiquarii, qui antiquas hi-
 storias, præcos scriptores,

obsoleta vocabula, sectan-
 tur, & callent.

Nec curanda &c. Quæ si
 audiat amicam barbaram, ut
 olim Opici, loquentem, e-
 jus voces corrigit, erroris-
 que castigat. Hæc vero ser-
 monis quasi ad trutinam
 exigendi cura postulanda
 non est a viris. De voce
Opicus consule Sat. 3.

Intera. Fæminas plus æ-
 quo formæ studiosas repre-
 hendit.

Pane. Madefacto pane
 vultum oblinebant, ac po-
 liebant.

Poppæana. Unguenta quæ-
 dam inventa a Poppæa, Ne-
 ronis uxore Hæc panem in-
 ducendum vultuti lacte asi-
 nino madefaciebat; cumque
 Roma discederet, eam sem-
 per asinæ 50. sequebantur.

Hyperboreum. Boreæ sub-
 jectum, Septentrionalem.

Si. Quamvis.

Axem. Polum. Orbis ul-
 timi regionem.

Siliginis. Est filigo. fa-
 sine

Accipit, & madidæ, facies dicetur, an ulcus?

Est operæ pretium penitus cognoscere, toto
 Quid faciant, agitentque die. Si nocte maritus
 Aversus jacuit; periit libraria, ponunt
 Cosmetæ tunicas; tarde venisse liburnus
 Dicitur, & pænas alieni pendere somni
 Cogitur. Hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
 Hic scutica. Sunt, quæ tortoribus annua præstent.
 Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
 Aut latum pictæ vestis considerat aurum;
 Et cædens longi relegit transacta diurni,
 Et cædit; donec lassus tortoribus, exi,
 Intonat horrendum, jam cognitione peracta.
 Præfectura domus Sicula non mitior aula.

rinæ flos purissimus; panis
 filigineus, qui nihil, aut
 perparum habet fursuris.
 Ossa, Erustum panis: pars
 ejusdem interior, & mollior.

Est operæ pretium. Juvat,
 lepidum est. Exagita mu-
 lierum crudelitatem.

Aversus. Ore in aliam
 partem converso, quasi
 liatus.

Periit libraria. Vapulat
 ancilla, quæ ab epistolis est.

Cosmetæ. Servi, qui ope-
 ram ornandæ, & comendæ
 mulieri dant, coguntur tu-
 nicas deponere, ut cædan-
 tur. Κοσμηῶ, orno, como.

Liburnus. Servus e Libur-
 nia, Illyrici parte, e re-
 gione Italiæ, ad sinum Ad-
 riaticum. Sat. 3. Erant illi
 vulgo proceri, & læticis
 gestandis adhibebantur.

Alieni. Quem maritus
 minus commodum habuit;
 nulla certe scævi culpa, qui
 tamen ideo plectitur.

Hic frangit. Hujus in ter-
 go crebris ictibus rumpun-
 tur virgæ & ferularum ramis

confectæ. Ferula est arbus-
 cula similis marathro, sed
 altior, & fortior. Ex ea fie-
 bant scipiones, bacilla,
 virgæ, &c.

Scutica. Est flagellum e
 loris.

Sunt, quæ &c. Reperiun-
 tur, quæ tortores annua
 mercede conducant.

Verberat. Dum servos co-
 ram cædi jubet, ipsa quasi
 aliud agens vultum cerussa
 oblinat.

Diurni. Diarii, epheme-
 ridis. In codice diurno le-
 git, quæ in ipso singulis
 diebus notata sunt, v. g.
 sumptus factos, &c.

Cognitione. Sæpe sumitur
 ea vox pro quæstione, quæ
 de crimine habetur, inqui-
 sitione facti alicujus, judi-
 cio, &c.

Præfectura &c. Domus,
 cui talis hera præest, æque
 crudelis est, atque aula
 Phalaridis, tyranni Siciliæ.
 Regnavit ille Agrigenti.
 (est urbs Siciliæ) vivos ho-
 mines includebat zreo tau-

Nam si constituit, solitoque decentior optat
 Ornari, & properat, jamque expectatur in hortis;
 Componit crinem laceratis ipsa capillis
 Nuda humeros Psecas infelix, nudisque mamillis.
 Altior hic quare cincinnus! Taurea plectit
 Continuo flexi crimen, facinusque capilli.
 Quid Psecas admisit? quænam est hic culpa puellæ,
 Sic tibi displicuit nasus tuus? Altera lævum
 Extendit, pectique comas, & volvit in orbem,
 Est in consilio matrona: ad motaque lanis
 Emerita quæ cessat acu. Sententia prima
 Hujus erit: post hanc ætate, atque arte minores
 Censebunt: tanquam famæ discrimen agatur,
 Aut animæ. Tanti est quærendi cura decoris!
 Tot premit ordinibus, tot ad huc compagibus altum
 Ædificat caput. Andromachen a fronte videbis:
 Post, minor est. Aliam credas. Cedo, si breve parvi

ro, subjectis flammis candente, &c.

Constituit. Si condixit, id est, promisit se venturam, hora constituta, in aliquem locum.

Laceratis &c. Psecas (est ancillæ nomen) jussa tam mature, tam prope furgere, ut spatium non habuerit componendi capillos, & vestes omnino induendi.

Altior. Vox heræ objurgantis.

Cincinnus. Cirrus, Capillus calamistro flexus.

Taurea. Subaudi, scutica. Flagellum e corio taurino.

Altera. Ancilla. Hæc sinistra herilis comæ partem in cincinnos flectit.

Matrona. Mulier senior, & nobilior consulitur.

Admotaque &c. Et alia quadam ancilla, quæ diu suendis acu vestibus adhibita, nunc vacationem hu-

jus laboris adepta, lanas carpit, trahitque.

Emerita. Emeriti dicebantur milites, qui diuturna, & legitima meruerant stipendia; item gladiatores suo tempore defuncti, qui rude donabantur.

Censebunt. Sententiam de capitis ornatu ferent.

Ordinibus. Capillorum quasi substruccionibus.

Compagibus. Varias comarum inter se nexarum veluti contignationes, & tabulatas, alia aliis altiora, imponit capiti, tanquam si turrim extrueret.

A fronte. Si a fronte illam aspicias, tam procera videbitur, quam Andromache. Uxor Hectoris, fuit, ab Homero celebrata.

Post. Si a tergo illam aspicias.

Cedo. Quid agas? Videtur excusanda, siquidem statura est brevissima, & Pygmæa

Sortita est lateris spatium, breviorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuta cothurnis?

Nulla viri cura interea: nec mentio fiet
Damnorum. Vivit tanquam vicina marito:

Hoc solo, propter quod amicos conjugis odit,
Et servos: Gravis est rationibus. Ecce furentis

Bellonæ, matrisque Deum chorus intrat, & ingens
Antistes, cui rauca cohors, cui tympana ce dunt
Plebeja, & Phrygia vestitur bucca tiara.

Grande sonat, metuique jubet Septembris, & Austri

minor, cum nullos induit
cothurnos. Vel: Age, quid
faciet, si exiguum corporis
modum a natura sortita est;
si puella Pygmæa cum sit
brevior, nullis adjuvari co-
thurnis potest, ut crescat?
Ringetur, seque iratis na-
tam superis dolebit.

Pygmæa. Pygmæi Thra-
ciam, vel Indiam incoluif-
senarrantur, homunciones,
quorum statura major cu-
birali non erat.

Cothurnis. Cothurnus,
calceus altior, quo uteban-
tur actores tragædiarum.

Damnorum. Quæ marito
affert, impensis inutilibus,
& inepto luxu.

Vicina. Non ut conjux,
adeo illum negligit, odit-
que.

Bellona &c. Increpat jam
mulieres supersticiosas, quæ
consultunt Bellonæ, Cybe-
lesque sacerdotes, atque
iis nimium credunt. Bello-
na Dea est, quæ bello præ-
sident, dicitur fuisse Martis
soror.

Matrisque Deum. Cybe-
les: cujus sacerdotes orgia
sua, & sacra celebrabant,
rotantes caput, tympana, &
ferramenta percutientes,
brachia cultris dissecantes,

&c. tunc veluti numine
afflati divinabant.

Chorus intrat. Turba sa-
cerdotum Bellonæ, & Cybe-
les, domum alicujus mulie-
ris ingreditur; ubi suas su-
perstitiones, & insanas di-
vinationes exponat inde-
que aliquid lucri faciat.

Ingens Antistes. Sacerdo-
tum illorum princeps, &
spectatissimus, cui cedunt
reliqui, tiaram gerens,
grande sonat, &c.

Rauca. Ob assiduos cantus.

Cui tympana, &c. Id est,
cui reliqui inferioris digni-
tatis, ac veluti plebei sa-
cerdotes, qui pulsant tym-
pana, veluti plebs Principi,
& Regi, cedunt.

Et Phrygia &c. Cujus os,
vel genæ testæ sunt tiaræ
redimiculis. Erat enim tia-
ra, pilei genus quoddam,
seu potius infula, cujus lo-
bi, seu retinacula, & li-
gulæ, sub mento connecte-
bantur. Phrygiam vocat,
quia Phryges tiara vulgo
utebantur; quare & tiaram
gererant Cybeles sacerdo-
tes, ut qui in Phrygia pri-
mum fuerant instituti.

Grande sonat. Ore terri-
fico futura prædicit, & fu-
nesta quædam minatur.

Adventum, nisi se centum lustraverit ovis,
 Et xerampelinas veteres donaverit ipsi:
 Ut quidquid subiti, & magni discriminis instat,
 In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
 Hybernium, fracta glacie, descendet in annem;
 Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
 Vorticibus timidum caput abluet: inde superbi
 Totum Regis agrum gelida, ac tremebunda, cruentis
 Erepet genibus: si candida jusserit Io,
 Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
 A Meroe portabit aquas, ut spargat in æde

Metuque &c. Denunciat mulieri autumnum, ac ventum australem, qui vulgo per autumnum fiat, ipsi morbos allaturum, ac perniciem, nisi &c.

Nisi se &c. Nisi ad placandos superos, morbosque avertendos sacrificium fecerit, seque expiaverit, &c.

Ovis. Ova enim in lustrationibus adhibebantur.

Xerampelinas. Vestes coloris sicca rosæ, vel, cujusmodi est in autumnalibus vitis frondibus quales vestes vulgo matronæ Romanæ ferenbant. Ξηρός aridus: ἄμπελος, vitis. hinc Ξηραμπελινός, xerampelinus: aridis pampinis similis.

Ipsi. Sacerdoti.

Ut quidquid, &c. Ut omne periculum, quod imminet mulieri, derivetur in vestes. Solebant enim vestes, & imagines interdum ex lana factas suspendere, in quas putabant iratos Manes bilem velut effundere, atque ipsis hominibus parcere.

Et totum &c. Et mala totius anni avertat illa do-

natio vestium facta sacerdoti, & quasi consecratio.

Hybernium, &c. Jubente sacerdote illo, mulier timida, & superstitiosa ter se lavabat in Tiberi per hyemem.

Vorticibus. Fluctibus.

Superbi, &c. Id est, campum Martium, qui prius ager Tarquini superbi fuerat; Marti postea a Bruto consecratus.

Cruentis &c. Percurret rependo nudis gentibus, & ob varia offendicula cruentatis.

Si candida &c. Si a sacerdote dicatur Io, hoc jubere. Fuit illa Inachi filia; quæ a Jove in candidam vaccam mutata, mox pristinae formæ restituta, Isis dicta est, & ab Ægyptiis culta fuit, necnon a Romanis postea; vide Ovid. lib. 1. Met.

A Meroe &c. Sensus est: afferet aquam Niliacam, quam spargat in templo Istdis quod est prope campum Martium) etiam petenda illa foret ab extrema Africa. Est enim Meroe insula, quam Nilus efficit in Æthiopia. Aquas calidas vocat, quia est illa insula sub Zo-

Isidis, antiquo, quæ proxima surgit ovili;
 Credit enim ipsius dominæ se voce moneri:
 En animam, & mentem, cum qua Dii nocte lo-
 quantur!

Ergo hic præcipuum, summumq; meretur honorem
 Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo,
 Plangentis populi currit derisor Anubis.
 Cum dedit ille locum; cophino, fœnoque relicto,

na torrida, ubi ardere omnia vetere putabant.

Antiquo &c. Ovile locus erat in campo Martio; sic dictus, vel, quod ibi Remus, & Romulus oves olim pavisse dicerentur; vel, quod Tarquinius Priscus, & Superbus, Romani reges, ibi armenta sua olim habuerint: unde & antiquum ovile appellat.

Credit enim. &c. Credit enim ab ipsa Iside omnia imperari, quæ sacerdotes jubent; vel, se in somnis ab Iside moneri.

En animam, &c. Ironia est in sacerdotem. Dignum enimvero hominem, cum quo loquantur nocte Dii, quem de futuris admoneant! vel, in ipsam mulierem, quæ se ab Iside compellari noctu credat.

Ergo hic, &c. Sensus est: igitur inter eos, qui mulieres superstitione illigatas tenent, præcipue colitur hic Isidis sacerdos, quem putant colloquia cum Iside habere. Proximus ab illo est Judæus, vel, Chaldaus aliquis.

Qui grege, &c. Describitur sacerdos Isidis. Ille nimirum, qui cum sacrificulis suis, linea indutis veste, (ita enim solebant

Isidis sacerdotes) & rasum caput habentibus currit per urbem, populum sequentem, & plangentem, ejusque superstitionem in sinu ridens.

Plangentis. Apis, vitulus erat certis notis insignitus, Ægyptiorum Deus primarius. Hunc annorum aliquo exacto spatio mastabant sacerdotes, alterum vitulum currente, plangentisque perquirebant: legebat Ægyptus tota, tondebant omnes caput, donec similis vitulus reperiretur.

Currit. Ejusmodi caeremoniam, & vituli investigationem, sacerdotes Isidis Romæ certis temporibus imitabantur.

Anubis. Hoc in loco nomen est istius sacerdotum antistitis. Eodem nomine appellabatur Deus quidam Ægyptiorum, quem pingebant capite canino, &c.

Cum dedit. &c. Postquam abiit sacerdos Isidis ex alicujus superstitionis mulieris domo: ex Aricina sylva venit Judæus, & furtim, quasi sacro quodam, & religioso tremore percitus, aliquid supersticiosum illi in aurem insuffurat; ut ab ea extorqueat nummos.

Cophino, &c. Id est, relicta suppellestile in sylva Arici-

Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
 Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
 Arboris, ac summi fida internuntia Cœli;
 Implet & illa manum, sed parcius: ære minuto,
 Quali acumque voles, Judæi somnia vendunt.
 Testamentum ingens spondet, pulmone columba
 Tractato, Armenius, vel Comagenus haruspex:
 Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
 Interdum & pueri; faciet, quod deferat ipse.

Aricina, ubi Judæi ejecti Roma degebant. Sunt, qui dicant cophinum, & fœnum a Judæis ferri solita, non tam ob egestatem, quam ex instituto, & religionis causa, quasi monumenta toleratæ servitutis in Ægypto, ubi fæces, & stercora e civitatibus cophino, seu corbe, exportare cogebantur, atque paleas, fœnum, & stipulas colligere, ad lateres conficiendos.

Judæa. Judæi sacerdotes.
Solymarum. Judaicarum.

Sacerdos arboris. Alludit ad Dodoneos sacerdotes, qui responsa velut ex querubus fatidicis deprompta reddebant. Ita illi Judæi, in Aricina sylva habitantes, e suis arboribus videbantur oracula promere.

Summi fida, &c. Promittit se arcana, solis Superis cognita, ut fidelem interpretem, revelaturum.

Implet, &c. Judæi divinationibus suis lucrum faciunt, & implent manum suam; sed non tamen facile, ac large, quam sacerdotes Isis, aut Chaldæi. Vel, mulier Romana, ac superstitiosa manum implet Judæorum, &c.

Ære minuto, &c. Exiguo pretio vendunt Judæi suas prædictiones, seu potius, somnia mera, & ea quidem ficta ad voluntatem consulentium, qualia optabis tu, qui eos consulis, &c.

Testamentum, &c. Haruspex, idest, sacerdos, qui ex hauræi, idest, victimæ visceribus aspectis, consultisque, prædicit futura spondet talicui obventuram opimam hæreditatem, postquam aspexit, & tractavit; versavitque in omnem partem pulmonem columbæ a se immolatæ.

Armenius, &c. Armenia est in Asia, inter montes, Taurum, & Caucasum. Comagena vero est pars Syriæ, supra Ciliciam, in ortum excurrentis usque in Mesopotamiam, a qua dividitur Euphrate fluvio.

Rimatur. Scrutatur.

Extæ. Viscera, intestina.

Catelli. Exigui canis.

Interdum, &c. Immo non dubitabit puerum aliquem, forte filium ipsius, a quo consulitur, interficere, ut illius exta consulat: facietque homicidium, cujus postea ipse delator, & accusator erit.

Chal-

Chaldæis sed major erit fiducia: quidquid
 Dixit astrologus, credent a fonte relatum
 Ammonis; quoniam Delphis oracula cessant,
 Et genus humanum damnat caligo futuri.
 Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exul,
 Cujus amicitia conducendaque tabella,
 Magnus civis obit, & formidatus Othoni.
 Inde fides arti, sonuit si dextera ferro,

Chaldæis. Astrologis Babiloniis, & Syris, fides a superstitionosa muliere major habebitur.

Credent. Putabunt illud ab ipso Jove Ammone pronuntiatum: illinc enim petuntur nunc oracula, quæ nulla jam eduntur Delphis.

Ammonis, &c. Jovis Ammonis, qui in Lybia sub arietis specie colebatur, in templo, prope quod erat fons sacer. Dicitur illud conditum a Baccho, quia, cum siti perirent ejus milites in arenosis Lybiæ desertis, ab occurrente ariete deducti sunt ad fontem; quo reperto, aries non amplius visus est: quare Jovem esse arbitrati sunt, qui filio Baccho opem ferret.

Delphis. Oppido Phocidis in Græcia, ubi templum, & oraculum erat Apollinis. Hoc oraculum defecit, ac siluit nato Christo. Vide Plut. de def. orat.

Et genus &c. Sensus est: homines ignorant futura: vel, ignoratio futuri homines vexat, & anxios habet, quasi ea pœna ob scelera damnatos.

Qui sapius, &c. Qui ob scelera, vel ob vaticinia, tape exulaverit: ut Ptolemæus ille, de quo agit Ta-

citus lib. i. histor.) qui Othoni, in exilium a Nerone missus, & graviter metuenti, affirmavit enim Neroni fore superstitem; immo imperaturum: quod alter mathematicus nomine Seleucus, eidem confirmavit.

Cujus, &c. Cujus Ptolemæi, vel Seleuci, amicitia erga Othonem, & pretiosa illa tabella, qua Imperium ipsi prædixerat, causa fuit, cur Galba interficeretur.

Conducendaque. Id est, digna, quæ magno pretio ab Othone emeretur, utpote quæ Imperium ipsi promitteret.

Tabella. Charta, in qua scripserat Ptolemæus, vel Seleucus, ea, quæ ex siderum inspectione de fortuna Othonis, & fato, ex astris conjiciebat.

Magnus civis. Sergius Galba, septimus Romanorum Imperator, Othonis æmulus, eique idcirco invisus, & formidatus: quem magnum civem appellat, forte quia vir optimus fuit, & Republicæ amantissimus.

Obit. Pro, obiit. Hinc producit ultima syllaba ob syncopen.

Inde fides, &c. Facilius

Lævaque; si longo castrorum in carcere mansit.
 Nemo Mathematicus genium indemnatus habebit;
 Sed qui pœne perit, cui vix in Cyclada mitti
 Contigit, & parva tandem caruisse Seripho.
 Consulit ictericæ lento de funere matris,
 Ante tamen de te Tanaquil tua; quando sororem
 Efferat, & patruos: an sit victurus adulter
 Post ipsam: quid enim majus dare numina possunt?
 Hæc tamen ignorat, quid fidus triste minetur
 Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
 Qui mensis danno, quæ dentur tempora lucro.

creditur alicui mathemati-
 co, si fuit aliquando in
 vincula coniectus: si ma-
 nus ejus ferreis catenis
 vincula sonuerunt.

Castrorum &c. Scilicet, si
 quis astrologus alicui duci
 exercitus victoriam pro-
 mitteret, detinebatur sæpe
 in castrorum carcere, do-
 nec rei eventus veritatem
 prædictionis comprobasset.

Nemo, &c. Nemo credi-
 tur genium, sive, animum
 præscium, & scientiam fu-
 turi habere, qui non fuerit
 damnatus ob suas vaticina-
 tiones.

Sed qui pœne, &c. Sed il-
 le felix in divinando, &
 certus creditur, qui pœne
 morti addictus fuit, idque
 instar beneficii vix obti-
 nuit, ut in insulam aliquam
 e Cycladibus, puta Scri-
 phum, mitteretur in oxi-
 lium; & ab ea tandem re-
 vocaretur.

Consulit &c. Uxor tua
 astrologos consulit de mor-
 te matris suæ, quam ictero
 laborantem lentius, & tar-
 dius mori dolet: sed tamen
 prius de tua, quam de ma-
 tris morte consulit.

Icterica. Ictero laborantis

Icteros, ut Græci vocant,
 & aurugo, ut Latini, est
 morbus colorem flavum in-
 ducens vultui, ob sel, seu
 bilem toto corpore diffusam.

Tanaquil tua. Tanaquil
 fuit uxor Tarquinii Prisci,
 Romanorum Regis, astro-
 logia studiosissima: ponitur
 hoc in loco pro qualibet
 uxore, scientiæ istius cu-
 riosa.

Efferat. Sepeliat.

Quid enim, &c. Hoc in
 votis habet, hoc unice a
 Diis petit, ut adulterum
 superstitem relinquat.

Hæc tamen. Tamen ista
 mulier astrologiæ perita non
 est: ignorat malignam Sa-
 turni vim, faustam Vene-
 ris: qui sint damnosi, &
 infausti menses, qui fausti,
 & auspicati.

Saturni. Distat a terra
 longissime frigidum sidus,
 & ut ajunt, maleficum.

Venus. Locum inter pla-
 netas sextum obtinet: circa
 Solem volvitur cum Mer-
 curio. Si cum Luna junga-
 tur, salutare sidus est pue-
 ris nascentibus, teste Tul-
 lio lib. 1. de Divin.

Qui mensis. Certos dies,
 mensesque faustos, & bene-
 omi-

Illius occurfus etiam vitare memento,
 In cuius manibus, ceu pinguis succina, tritas
 Cernis ephemeridas; quæ nullum consulit, & jam
 Consulitur, quæ, castra viro, patriamque petente,
 Non ibit pariter, numeris revocata Thrasylli.
 Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
 Sumitur ex libro; si prurit frictus ocelli
 Angulus, inspecta genesi, collyria poscit.
 Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
 Aptior hora cibo, nisi quam dederit Perosiris.
 Divitibus responsa dabit Phryx augur, & Indus

ominatos putabant: alios
 contra. Lege Virgil. 1.
 Georg. ver. 276.

Illius. &c. Si carere debes, ne ducas mulierem astrologiæ deditam, licet ejus imperitam: debes ipsum occursum ejus fugere, quæ artem hanc proficitur, & callet.

Tritas. Crebro attritu pingues, & pellucidas, quale est electrum, seu succinum.

Ephemeridas. Libellos, in quibus notatur, quæ sit astrorum singulis diebus collocatio, motus, compositio cum aliis sideribus, & ordo: Significat etiam ephemeris, diarium, sive commentarium, in quem refertur quid quoque die gestum sit, $\pi\tau\iota$; per: $\eta\mu\epsilon\rho\alpha$, dies.

Consulitur. Quasi magistra, & divinandi scientissima.

Quæ castra. &c. Quæ maritum castra, aut patriam petentem non comitabitur, impedita Thrasylli computationibus, divinationibus, vaticiniis. Fuit is nobilis astrologus, qui Tibe-

rii tempore florebat.

Ad primum. &c. Id est, si velit curru vehi, vel ad unum usque ab Urbe milliare, miliaria enim singula lapide notabantur; ita ut primus lapis primum miliarium significaret, secundus secundum, &c.

Hora sumitur. &c. Consulit ephemerides, qua hora proficiscendum sit.

Si prurit. &c. Si dolet angulus oculi, attritus fricando, & exasperatus: inspicit genesim, hoc est, natalem diem suum, & horam, sive horoscopum, ante quam petat, & admoveat collyria, id est, remedia, quæ curandis oculorum morbis vulgo adhibentur. Quasi dicat illam vel in rebus minimis astrologiam consulere.

Perosiris. Id est, nisi quam præscripserit Perosiris, Astrologus Ægyptius, nisi quæ in ejus notata libris fuerit.

Divitibus. Mulieribus ditioribus dabit responsa, & quasi oracula pronuntiabis aliquis augur e Phrygia, Phryges auguriis maxime erant dediti.

Indus. Dabit etiam res-

Conductus dabit, astrorum, mundique peritus,
 Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
 Plebejum in circo positum est, & in aggere fatum
 Quæ nullis longum ostendit cervicibus aurum,
 Consulit ante Phalas, Delphinorumque columnas
 An saga vendenti nubat, caupone relicto.
 Hæ tamen & partus subeunt discrimen, & omnes
 Nutricis tolerant, fortuna urgente, labores:
 Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto,
 Tantum artes hujus, tantum medicamina possunt,
 Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos
 Conducit. Gaude infelix, atque ipse bibendum.

ponsa Indus aliquis, mercede ad id conductus, &c.

Qui. &c. Denique aliquis e senioribus Romanis sacerdotibus, qui solent conde-
 re, & claudere loca fulmi-
 ne percussa. In iis locis
 aram excitabant, hidentes
 mactabant, spatium claude-
 bant aliqua sepe, aut parie-
 tina; denique res tactas
 fulmine humo defodiebant,
 addita quadam prece, hoc
 vocabatur fulmina conde-
 re. Vide Pers. sat. 2.

Publica. Quæ putabantur
 calamitatem publicam por-
 tendere.

Plebejum. &c. Plebejz,
 & infimæ sortis mulieres
 fata sua exquirunt ab ha-
 riolis, in circo, & platea
 publica versantibus, aut in
 aggere Tarquinii, qui nem-
 pe ab Esquilina porta ad
 Collinam munitos, & ductus
 fuit a Tarquinio superbo.

Que. &c. Quæ mulier non
 fert aureum in collo tor-
 quem. Nullis cervicibus
 ferre, pro, non ferre in
 cervicibus: sic, nullus du-
 bito, pro, non dubito.

Phalas Consulit Astrolo-
 gum vilem ante Phalas.

Phalæ sunt lignæ turricu-
 læ, & fabricæ, quæ in cir-
 co ad spectandum extrue-
 bantur. Erant ad ejustem
 circi ornatum columnæ mar-
 moreæ, & iis impositi Del-
 phines e saxo; prope quas
 columnas versabantur isti
 plebeii astrologi, & tra-
 latitii.

An saga. Consulit, an
 debeat nubere potius ven-
 ditori sagorum, quam cau-
 poni alicui. Saga sunt pal-
 lia militaria.

Hæc tamen. &c. Tamen
 istæ mulieres infimæ sortis,
 labores partus, & pericula
 perferunt, necnon molestias
 alendæ prolis, nutrices ipse
 sunt, inopia cogente. At
 nobilem faminam, & divi-
 tem vix reperias, quæ vivos
 infantes in lacem edat.

Tantum. &c. Adeo præ-
 sentia sunt veneficarum
 pharmaca, quæ aut sterili-
 tatem afferunt, aut fetus in
 alvo materna interficiendos
 pacta mercede suscipiunt.

Gaude Ne dubita, o ma-
 rite infelix, dare uxori po-
 culum, etiam si prolem eo
 necandam suspiceris: immo
 præclare tecum agi puta-

Nam,

Porrige quicquid erit. Nam si distendere vellet,
 Et vexare uterum pueris salientibus, esses
 Æthiopsis fortasse pater: mox decolor hæres
 Implere tabulas, nunquam tibi mané videndus.
 Transeo suppositos, & gaudia, vota que sæpe
 Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
 Pontifices falios, Scaurorum nomina falso
 Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu
 Arridens nudis infantibus, hos fovet omnes,
 Involvitque sinu: domibus tunc porrigit alti,
 Secretumque sibi mimum parat. Hos amat, his se
 Ingerit, atque suos ridens producit alumnos.
 Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit.

Nam, si. Si enim uterum
 ferre vellet uxor tua, &
 maturum fatum in lucem
 edere, pareret tibi Æthio-
 pem, adulterio conceptum.

salientibus. Cum se in u-
 tero materno commovent.

Mox &c. Deformis in-
 fans, quem mane obvium
 habere nolles, tibi scriben-
 dus hæres in testamento
 foret.

Mane. Si qua res facta,
 & sordida, prodeuntibus
 domo mane occurreret, id
 in sinistri ominis loco du-
 cebant.

Transeo. &c. Nihil dico
 de partibus supposititiis,
 cum feminae pro legitima
 prole, quam ipsarum viri
 natam optabant, gaudebant-
 que, spurium infantem e
 lacu Velabrensi sumunt,
 spemque maritorum, & vota
 turpiter deludunt.

Lacus. Erat Romæ lacus
 Velabrensis, ita dictus a Ve-
 labro, urbis regione; spur-
 cus, ac canosus, ob via-
 rum sordes eo derivari so-
 litas. Ibi meretrices depo-
 nebant suos partus; quos

matronæ nobiles aliquando
 tollebant, ac pro suis edu-
 cabant.

Petitos. Sumptos ex hoc
 lacu pueros, qui postea
 cooprabantur in collegium
 Saliorum Erant illi Mastis
 sacerdotes, opulenti, ac
 nobiles. De Scauris facta
 mentio Sat. 2.

Improba. Proterva. Jo-
 cosa.

Mimum. Risum captat ex
 his infantibus, quos sordi-
 do loco natos introducit in
 domos nobilium. Mimus
 quid sit, vide Sat. v.

His se ingerit. Sua prolixè
 dona largitur.

Produxit. Quasi in orbis
 theatrum, illustrem acturos
 personam.

Hic magicos, &c. Inveni-
 tur in magicas artes mulie-
 rum. Hic, inquit, hoc est,
 magus aliquis, & incanta-
 tor, incantamenta mulierâ
 proponit, quibus illa scele-
 ris aliquid molitur.

Hic Thessala. &c. Alter
 quispiam veneficus philtre
 vendit, hoc est, potiones
 amatorias. Thessalas vocat,
 quia

Philtrā, quibus valeat mentem vexare mariti.
 Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
 Quas modo gessisti: tamen hoc tolerabile, si non
 Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
 Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
 Infudit. Quæ non facit, quod Principis uxor?
 Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant;
 Non aliter, quam si fecisset Juno maritum
 Infantum: minus ergo nocens erit Agrippinæ
 Boletus; siquidem unius præcordia pressit
 Ille senis, tremulumque caput descendere jussit.
 In cælum, & longa manantia labra saliva.

quia Thessalia olim veneficiis, & magicis artibus fuit famosa.

Mentem vexare. &c. Maritos dementes reddere, insanos præ amoris impotentia facere.

Inde animi. &c. Ex his philtris fit maritus quasi stupidus, & amittit memoriam rerum recentissimarum.

Avunculus. &c. Caligula, tertius Romanorum Imperator, Agrippinæ matris Neronis frater; qui ab uxore Cæsonia creditur potatus amatorio quodam medicamento, quod eum in furorem verrerit.

Tremuli. &c. Idest, carunculam è fronte recens nati, nec dum pedibus insistere valentis, pulli equini decerptam, quod vocant, hippomanes, ipsi in jusculum infundit. Porro hippomanes in veneficiis, philtrisque conficiendis, valere plurimum dicebatur.

Quæ non. &c. Quanam privata mulier non audebit facere, quod Imperatoris uxor fecit?

Ardebant. Caligula in furorem verso, deflagra-

bat totum Imperium, idest, perturbatum, & veluti ruptis compagibus, quibus continebatur, dissolutum est: sævitiam enim ille incredibilem in omnes exercuit.

Non secus. &c. Eodem modo totus orbis erat perturbatus, quo fuisset, si Juno Jovem per aliquod ejusmodi Philtrum de statu mentis dejecisset, atq; ad insaniam adegisset.

Minus ergo. &c. Minus igitur peccavit Agrippina, uxor Claudii Imperatoris, dum maritum boleto venenato interfecit, quam Cæsonia, quæ Caligulam, philtro dato, in insaniam egit, & vivere illum passa est in Romanorum exitium.

Siquidem. &c. Siquidem unus tantum senex illo boleto extinctus est: isto autem Cæsoniæ poculo totus Romanus orbis pessundatus.

Descendere. &c. Quia inter Deos relatus est Claudius.

Et longa. &c. Erat enim Claudius tremulo capite, spumante rictu, humentibus naribus, &c. Sueton.

Hæc poscit ferrum, atque ignes, hæc potio torquet,
 Hæc lacerat mixtos Equitum cum sanguine Patres.
 Tanti partus equæ, tanti una venefica constat.
 Oderunt natos de pellice, nemo repugnet,
 Nemo vetet: jam, jam privignum occidere fas est.

Vos ego, pupilli; moneo: quibus amplior est res,
 Custodite animas, & nulli credite mensæ:
 Livida materno fervent adipata veneno.

Mordeat ante aliquis quidquid porrexerit illa,
 Quæ peperit; timidus prægustet pocula pappas.

Fingimus hæc, altum satyra sumente cothurnum,
 Scilicet, & finem egressi, legemque priorum,

Hæc poscit. &c. Sensus est: hæc autem potio, & philtum Cæsoniæ, Caligulam in furiosam crudelitatem impulit, fecitque; ut ille ferrum, & ignem expeditet in Senatores & Equites Romanos.

Tanti. &c. En quæ mala unum venenatum poculum, ex equini pulli caruncula confectum, en quot clades una mulier venefica obiit!

Oderunt. &c. Concedamus illis, ut oderint filios, quos ipsorum maritus e pellice susceperit. Eo contenta non sunt: jam sibi fas esse putant filios sui mariti e legitima, & mortua conjugæ priori natos occidere.

Privignum. Filium e priori matrimonio susceptum. Idem est ferme, ac pupillus; hoc differt, quod pupillus significat orbatum patre, vel matre puerum.

Amplior est res. Ampla patrimonium.

Custodite. &c. Id est caveate vobis diligenter, & timete ab omni ferculo, cum ubique sit periculum veneni.

Livida materno. &c. Pinguis, & opima quæque fercula nigra sunt, & livida ob venenum, quod iis matres vestræ admiscuerunt.

Illam, quæ peperit. Ipsa mater, quæ vos veneno vult tollere, ut bonis vestris locupletata, alteri marito nubat. Vel, quæ peperit, id est, quæ habet alium filium ex se natum, cui velit consulere, vobis e medio sublatis, ut e vestris ille distefcat spoliis.

Pappas. Altor aliquis, & custos pupilli, de ipsius salute sollicitus.

Fingimus. &c. Aliquis fortasse obijciat mihi, dicetque, ea fingere me, & tragice describere, quæ nunquam gesta fuerint. Sed nimium vera non essent, quæ de impiis matribus dicimus.

Cothurnum. Cothurnus est calceamenti genus altioris, quo utebantur tragici actores: hic sumitur pro stylo altiori, & tragico.

Scilicet, & finem. &c. Progreddimur scilicet ultra legem, & morem poetarum veterum satyricorum, qui non nisi res veras, & mini-

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
 Montibus ignotum Rutulis, cæloque Latino.
 Nos utinam vani! sed clamat Pontia; Feci,
 Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
 Quæ deprehensa patent; facinus tamen ipsa peregit.
 Tune duos una sævissima vipera cœna?
 Tune duos? septem, si septem forte fuissent.
 Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva
 Dicitur, & Procne: nil contra conor; & illæ
 Grandia monstra suis audebant temporibus, sed

me fabulosas in satyris suis
 persecuti sunt: nos vero eodem impetu, æ stylo, quo Sophocles, nobilis ille Græcorum tragædus usus est iactamus nos, more tragicorum, in rebus diris, fictisque describendis, quæ Romanis prorsus ignotæ sunt.

Bacchamur. Id est, furore quodam poetico perciti, instar Bacchantium, magno clamore, & plenis faucibus infestamur.

Montibus Rutulis. Montibus Romanis: Romæ, in qua septem exigui montes: Toti Italiæ, quæ montibus aspera. Rutuli enim populi fuerunt Italiæ, quorum Rex olim Turnus fuit.

Nos utinam. &c. Utinam vana, & ficta loqueremur! sed fatetur Pontia se id sceleris admisisse.

Pontia. Pub. Petronii filia, Vestii Bolani uxor, quæ duos ex Bolano filios veneno sustulit, ut adultero nuberet: idque, detecto scelere, profiteri palam coacta est.

Aconita. Aconitum est herba inter saxa nascens, quæ venenum habet præsentissimum.

Tune duos, &c. Tune,

inquit Poeta, o mulier omni vipera crudelior, filios duos una cœna interemisti?

Vipera. Vipera matrem dicuntur enecare, & alvo illius rupta, in lucem prodire.

Septem, &c. Responsio Pontia: Immo septem interfecissem, si mihi septem fuissent.

Credamus, &c. Poetae verba sunt: Jam, inquit, non sunt incredibilia, quæ narrantur a poetis tragicis de Medea, &c.

Colchide. Medea, quæ relictam se ab Jasone videns, liberos ex eo susceptos coram ipso trucidavit. Dicitur Colchis, quia fuit filia Ætæ, Colchorum, qui Ætææ populi sunt, Regis.

Procne. Filia Pandionis, Atheniensium Regis, quæ Ityn filium coctum Tereo viro suo apposuit, ut ulcisceretur injuriam, sorori suæ Philomelæ ab eodem Tereo illatam.

Nil contra conor. Nihil assero in contrarium, ultro assentio illis portentis, quæ narrantur de Medea, &c.

Grandia monstra. Id est, ingentia scelera, & a natura maxime abhorrentia.

Non propter nummos: minor admiratio summis
 Debetur monstri, quoties facit ira nocentem
 Hunc sexum: rabie jecur incendente, feruntur
 Præcipites, ut faxa jugis abrupta, quibus mons
 Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit:
 Illam ego non tulerim, quæ computat, & scelus ingens
 Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti
 Alcestim: & similis si permutatio detur,
 Morte viri cupiant animam servare catellæ.
 Occurrent multæ tibi Belides, atque Eryphilæ:

Propter nummos. Non avaritia incitatæ.

Minor. &c. Non adeo mirandum nobis videri debet monstra quædam scelerum edi a mulieribus, quoties iracundia incitatæ illa committunt.

Rabie, &c. Stimulante iracundia, veluti præcipites aguntur in omne facinus; non secus ac prærupta faxa, & e montibus decisa, cum unum latus montis in declivi, & præcipiti positum revellitur ab toto corpore, & recedit.

Computat. Deliberat, quo pacto scelus exequatur; rationem secum init faciendi sceleris.

Sana. Prudens, mentis compos, non ex ira, aut aliqua animi perturbatione.

Spectant, &c. In ludis theatralibus repræsentatam vident Alcestim, pro marito suo morientem. Hac Pelia, Regis Thessaliæ, filia fuit, & uxor Admeti: qui cum mori jam proximus ex oraculis didicisset sanari se non posse, nisi pro ipso mortem vellet aliquis opterere, cæteris recusantibus. Alcestis uxor sponte se morti obtulit.

Et similis, &c. Si se daret occasio, ut simili permutatione vitam mariti servarent sua morte; ut alter jus cujuscumque nece redimenda esset mariti vita; redimerent vitam catellæ morte viri, id est, mallunt mori virum, quam caniculum.

Occurrent, &c. Reperientur multæ mulieres, quæ, similes Belidibus, & Eryphilæ, maritos suos interfecerint.

Belides. Quinquaginta filia Danaï, quæ una nocte maritos suos, jussu patris, interfecerunt, una dumtaxat excepta, quæ marito suo pepercit. In tantæ pœnæ sceleris dolium perpetuum implere a qua dicuntur apud Inferos. Vocantur Belides ab avo Belo, qui Rex Ægypti fuit; Danaides, a patre Danao.

Eryphila, &c. Eryphila vatem Amphiaræum, maritum suum, moniti a Poly-nice corrupta, prodidit in latebris se abdiderat. Igitur ad bellum Thebanum iret, ubi periturum se prævidebat, & perit revera, discedente terra absorptus cum ipso curru.

Mane Clytemnestram nullus non vicus habebit:
 Hoc tantum refer, quod Tyndaris illa bipennem
 Insulsam, & fatuam dextra, lævaque tenebat:
 At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,
 Sed tamen & ferto; si prægustaret Atrides
 Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

Mane, &c. Sensus est: non est, quod diu expectes; eras maac reperies in omnibus vicis uxores, a quibus viri fuerint interfecti; ut Agamemnon, e bello Trojano rediens, a Clytemnestra, in gratiam Ægypthi adulteri, interfectus est.

Hoc tantum, &c. Est hoc dumtaxat discrimen inter Clytemnestram, & hujus ævi mulieres, quod illa stolidè sumpsit securim ad interficiendum maritum; istæ vero clam veneno suos viros tollant.

Tyndaris. Clytemnestra, Tyndari filia.

At nunc &c. Non jam utuntur ferro mulieres ad necandos maritos, sed veneno ex ranæ rubetæ pulmone facto, clam, & tutius id faciunt: paratæ tamen, & ferro maritos conficere,

si se aliquo medicamine tutos a veneno illi præstiterint.

Si prægustaret, &c. Id est, si maritus præmuniret se antidoto, quali usus est Mithridates, qui adversus venena invenit antidotum, quod ipsius nomine Mithridaticum appellatur. Pontus vocat medicamina, quia Mithridates Rex fuit Pontus, (quæ regio est Asia) ubi per annos fere quadraginta bella cum Romanis gessit, terque ab illis victus est, nèpe a Sylla, Lucullo, & Pompejo, cum obsessus a filio Pharnace necem sibi afferre non potuisset veneno, cui assueverat, jugulandum se militi obrulit.

Atrides. Significat in hoc loco maritum quemlibet, cui uxor infensa sit, ut Clytemnestra Agamemnoni Atridæ, id est, Atræi filio.

SATYRA VII.

In litterarum contemptores,

ET spes, & ratio studiorum in Cæsare tantum,
 Solus enim tristes hac tempestate Camœnes

Et spes. Eruditi nullam habent jam spem alicujus utilitatis e litteris consequendæ; nullam rationem, cur litteras colant, nisi in Cæsaris liberalitate, & benevolentia.

Cæsare. Domitiano: qui, quamvis esset crudelis, & flagitiosus, litteratis tamen favebat, iisque præmia publice constituit. Vide Suet. cap. 4. Adde, quod sub Domitiano vixit Paris, de quo

Respexit, cum jam celebres, notique poetæ
 Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
 Tentarent; nec sædum alii, nec turpe putarent
 Præcones fieri, cum desertis Aganippes
 Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.
 Nam, si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
 Ostendatur, ames nomen, victumq; machæræ,
 Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
 Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, cistas,

quo fit mentio in hac Satyra, & Statius, qui suam eidem Imperatori Thebaidem inscripsit.

Tristes, &c. Id est, neglectos, & inopes poetas miseratus est.

Cum jam, &c. Cum inopia coacti poetæ celeberrimi, Romæ, & in aliis oppidis Italiæ, jam cogitarent de danda opera fordidis artibus, v. g. balneariæ, & furnariæ, ut ex iis victum sibi quærent.

Gabiis. Gabii, oppidum Italiæ vetus, in via Prænestina.

Furnos conducere. Pecuniam accipere pro calefaciendis furnis, vel, pro æquendo in illis pane.

Cum desertis, &c. Sensus est: cum esurientes Musæ relicto Parnasso, & amœnis vallibus, quæ sunt prope Aganippem; hoc est, cum miseri poetæ, relictis carminibus, ad victum quærendum conferrent se in atria.

Aganippes. Aganippe, fons est Bœotie, Musis sacer.

In atria. In atria divitum, ut eorum essent clientes, ut ab iis nummorum aliquid, aut sportulam peterent. Vel, atria Licinia

intelligit, locum in foro, quo convenire solebant præcones, & ubi auctiones fiebant.

Clio. Est una e Musis: significatur poeta quilibet, Musarum cultor.

Nam si &c. Si enim tu, colendis Musis, & litteris, nihil lucrificas, & arca tua manet semper vacua; præstat tibi esse præconem, qualis est Machæra, præco ille celebris.

Pieria in umbra. Id est, in colendis studiis, in frequentandis Musarum montibus. Legunt alii, *Pieria in arca* per quam hic intelligit hominis eruditi arcanam. Pierus, est mons Græciæ, Musis sacer, quæ ab illo monte Pierides appellantur.

Quadrans. Id est, ne minima quidem pecunia: quadrans enim est quarta pars assis.

Commisa, &c. Id est, præsis auctionibus, & quæ tibi commissa erunt, vendas. Præco enim auctioni præerat, & res sibi commissas publice vendebat: unde dicitur ipsi commissa auctio.

Stantibus. Emptoribus circumstantibus.

Halcyonem Bacchi, Thebas, & Terea Fausti.
 Hoc satius, quam si dicas sub iudice, Vidi,
 Quod non vidisti: faciant Equites Asiatici,
 Quamquam, & Cappadoces faciant, Equitesque
 Bithyni,

Altera quos nudo traducit Gallia ralo.

Nemo tamen studiis indignam ferre laborem
 Cogetur posthac, nescit quicumque canoris
 Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
 Hoc agite, o juvenes; circumspicit, & stimulat vos,

Oenophorum. Vas vinarium.

Armaria, cistas. Loculos, caplas, ubi libri, aut aliarum res reponuntur.

Halcyonem. Bacchi, vilis poetæ, tragœdiam de Halcyone, Ceycis uxore; quæ cum mariti cadaver ad litus ejectum vidisset, in mare se dejecit, & in avem conversa est halcyonem, qua nidificante, mare semper tranquillum esse dicitur. Ovid. lib. 11. Metam.

Thebas &c. Fausti, vilis poetæ, tragœdiam de rebus Thebanis; de Oedipo, Lajo, Etheocle, & Polinice, &c. nota est historia. Item ejusdem tragœdiam de Tereo, Rege Thraciæ, marito Procnes, de quo dictum est Sat. 6. sub finem. Vide Appendicem nostram Ovidianam.

Hoc satius, &c. Te præconem esse præstat, quam falsum testem.

Sub iudice. Id est, coram.

Hoc faciant. Dicant sane falsum testimonium. Opes ita quærant.

Equites, &c. Servi ex Asia Cappadocia, &c. deducti in Italiam, jam Equites Romani facti: quare illos per contemptum Equites

Asianos vocat. Porro Cappadocia, Bithynia, & Galatia, &c. regiones sunt Asiæ minoris, unde servi frequentes Romam advehebantur; ubi per malas artes ad primos Reipub. honores emergebant.

Altera &c. Qui ex Galatia Romam, nudis obinpiam pedibus, venales olim traducti, seu, transvecti sunt. Galatiam, quia nempe profecti in Asiam Galli regionem illam incoluere.

Indignum &c. Nemo Poeta in posterum cogetur ob egestatem exercere artes indignas, hoc est, indecoras hominibus doctis.

Nescit &c. Quisquis versus facit, qui orationem eloquentem, & sonoram astringit numeris.

Laurum. Qui honorem lauri, & gloriam artis Poeticæ degustavit; vel, qui est poesi initiatus, & sacer Apollini: laurus enim Phœbo sacra est; & si quis ejus folia dentibus teneret, is furorem poeticum facilius concipere credebatur.

Hoc agite. Incumbite jam, o vates, in poeticam sedulo, & acriter.

Circumspicit &c. Impera-

Materiamque sibi Ducis indulgentia quærit.
 Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
 Prælidia, atque ideo crocæ membrana tabellæ
 Impletur; lignorum aliquid posse ocyus, & quæ
 Componis, dona Veneris, Telesine, marito,
 Aut clude, & positos tinea pertunde libellos.
 Frange miser calamos, vigilataque prælia dele,
 Qui facis in parva sublimia carmina cella;
 Ut dignus venias hederis, & imagine macra.
 Spes nulla ulterior; didicit jam dives avarus
 Tantum admirari, tantum laudare desertos,
 Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas,
 Et pelagi patiens, & cassidis, atque ligonis:

tor vos incitat ad scribendum, nihilque aliud expectat, quam ut aliquos reperiat idoneos, in quibus remunerandis suam indulgentiam, & liberalitatem exercent.

Si qua &c. O Telesine, (Poetæ nomen est, ad quem hanc satyram scribit) si mercedem studiorum tuorum, opemque aliunde, quam a liberalitate Imperatoris expectas, & ea se fretus, libros imple carminibus; falleris, & rectius carmina tua, librosque in ignem conjicias, quam inani labore conficiaris.

Crocæ. In membranis scribebant Romani, quæ erant duplicis coloris: exterior pars erat lutei, seu crocei coloris, interior candidi.

Impletur. Supple, carminibus.

Lignorum &c. Ad ignem scilicet excicandum.

Marito Veneris. Vulcano, hoc est, igni.

Clude. Vox antiqua, pro, claude, inclusos in cista xeme, & absconde.

Tinea. A blattis, ac tineis pertundi, seu perforari, patere.

Vigilataque &c. Carmina, quæ de bellis magno labore, multisque vigiliis, elucubrasti.

Hederis. Corona ex hederis, quæ poetis dari solebat.

Imaginem macra. Statua aliqua, & imagine, quæ tibi nihil prodest ad inopiam tuam sublevandam; adeoque macra, & sterilis sit, vel, quæ repræsentet maciem tuam, contentione studii contractam.

Spes nulla &c. Nihil est ultra, quod speres, præter statuam, aut hederas: nihil nummorum spera.

Ut pueri &c. Ut pavonem mirantur pueri. Vocatur pavo avis Junonis, quæ Junoni sacra erat; & ipsius caudæ centum Argi oculos inseruisse Juno dicebatur.

Sed defluit &c. Interim miseri poetæ vita, & robur perit, & conteritur sensim in studio inutili ætas, militiæ, & agriculturæ idonea.

Pelagi. Artis nauticæ.

Tædia tunc subeunt animos; tunc seque, suamque
Terpsichoren odit facunda, & nuda senectus.

Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
Quem colis, & Musarum, & Apollinis æde relicta.

Ipse facit versus, atque uni cedit Homero

Propter mille annos: at si dulcedine famæ

Succensus recites, Maculonus commodat ædes:

Ac longe ferrata domus servire jubetur,

In qua sollicitas imitatur janua portas.

Scit dare libertos extrema in parte sedentes

Ordinis, & magnas comitum disponere voces.

Cassidis. Militiæ.

Ligonis. Agriculturæ.

Tunc. Cum est senior; cum videt optimam vitæ partem elapsam.

Terpsichoren. Id est, studia poetica: Terpsichore una est Musarum.

Facunda &c. Ipse poeta jam senex, inopsque, licet eloquens.

Accipe &c. Audi jam, quibus utatur artibus, ne tibi nummos tribuat dives ille, quem ut cliens quotidie, relicta Musarum æde, colis, sequerisque. Primo ipse versus facit, quos nempe tibi pro tuis versibus donet, quippe quos tuis nihilo deteriores credit.

Quem colis, &c. Quem ut colas, studia omittis, vel, relinquis commercium poetarum, qui solebant frequentes convenire in ædem Musarum, & in templum Apollinis Palatini, in cujus aditu bibliothecam Augustus extruxerat, a poetis frequentari solitam.

Atque uni &c. Uni Homero putat se cedere, patitur unum Homerum sibi anteferri.

Propter &c. Neque idcir-

co, quod Homerus fuerit ingeniosior; sed quia mille annis est antiquior.

At si &c. Quod si tu; o poeta, velis tuos versus recitare publice spe gloriæ impulsus, dives patronus domum suam ad id tibi commodabit.

Maculonus. Dive quispiam,

At longe &c. Tibi recitanti servire jubetur; hoc est, tibi commodatur domus a divite.

Ferrata &c. Superbiam notat divitum Romanorum, quorum janua, ferreis obicibus, & pessulis undique clausæ, instar erant portarum obsessæ civitatis, & hostium metu sollicita, hoc est, non minori diligentia custodiebantur.

Scit dare &c. Ille dives jubet in gratiam tuam, ut e suis libertis aliqui, in remotiori parte aulæ, in qua declamas tuos versus, & in ultimis ordinibus cathedrarum sedeant, qui quidem sint valentiori voce, & bonis lateribus, ut tibi identidem applaudant, cæterosque auditores exemplo suo ad plausum dandum excitent.

Nemo dabit regum, quanti subsellia constant,
 Et quæ conducto pendent anabathra tigillo;
 Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.
 Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
 Ducimus, & littus sterili versamus aratro.
 Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
 Consuetudo mali, tenet insanabile multos
 Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.
 Sed vatem egregium, cui non sit publicavena,
 Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
 Communi feriat carmen triviale moneta:

Comitum. Clientum, as-
 seclarum.

Regum. Divitum patro-
 norum.

Quanti &c. Pretium, quo
 conduxisti subsellia, & a-
 nabathra, hoc est, gradus,
 & scalas, quæ suspensæ sunt
 ad tigillum, seu trabem a
 te data pecunia conductam;
 per quas scalas ascendis ad
 suggestum unde declamas,
 ἀνάβαθρον ab ἀναβαίνω
 ascendo.

Quaque &c. Nemo divi-
 tum tibi dabit, unde solvas
 orchestram, sive cathedras
 in orchestra positas, quæ,
 postquam poema tuum re-
 citaveris, reportandæ erunt
 ad illos, a quibus eas con-
 duxeras. Orchestra locus
 erat honoratior in aula, vel
 theatro, ubi nobiliores se-
 sedebant. Vide Sat. 7.

Nos tamen &c. Sensus est:
 etsi nullus fructus sit labo-
 ris nostri, carmina tamen
 scribimus, & recitamus,
 sed tam inutiliter, quam si
 araremus pulverem, aut
 littus. Arare littus, pro-
 verbii loco dicitur de labo-
 re inutili.

Nam si &c. Causam as-

fert, cur nihilo minus va-
 tes carmina faciant; si ve-
 lis, inquit, omittere car-
 mina, discedere a studiis,
 non potes; impedit te am-
 bitio; & inveteratus, ac in-
 situs amor poeticæ, (quem
 ambitiosum malum vocat) ut
 laqueo te constrictum
 tenebit, quominus studium
 poetices possis relinquere.

Cacoethes. Mala confue-
 tudo, morbus inveteratus,
 κακός, malus; ἔθος, mos.

Senescit. Durat, ac per-
 severat,

Sed vatem &c. Sed ex-
 cellens poeta esse nemo po-
 test, nisi quem rei familia-
 ris angustia non premunt.

Cui non sit &c. Cui ratio
 scribendi vulgaris non sit;
 qui non habeat ingenium
 vulgare. Vena ingenii di-
 citur, metaphora sumpta a
 fontibus, qui longo tra-
 ctu, & quasi vena rivos de-
 ducunt.

Nihil expositum &c. Ni-
 hil humile, aut e trivio
 sumptum scribere; meta-
 phora ducta a nentibus,
 qui tenui filo lanam dicun-
 tur deducere.

Nec qui communi &c. Qui
 non

Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantum,
 Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
 Impatiens, cupidus sylvarum, aptusque bibendis
 Fontibus Aonidum: neque enim cantare sub antro
 Piceo, thyrsumve potest contingere sana
 Paupertas, atque æris inops, quo nocte, dieque
 Corpus eget: satur est, cum dicit Horatius, Evhoe.
 Quis locus ingenio, nisi cum se carmine solo
 Vexant, & dominis Cyrrhæ, Nisæque feruntur
 Pectora nostra, duas non admittentia curas?

non vulgari stylo condant
 carmina: metaphora ducta
 a monetariis, qui notam,
 & signum nummis imprin-
 unt.

Sentio tantum. Cujus idem
 mente solum concipio.

Anxietate &c. Id est, non
 evadit egregius vates, nisi
 animus ejus careat anxia
 sollicitudine querendi vi-
 cibus; oportet, ut nihil a-
 cerbum sit, quo vexetur,
 & in quo ferendo laboret.

Cupidus &c. Secessus, &
 solitudinis amans.

Aptusque &c. Natura fa-
 ctus ad poesim. Aonia enim
 regio est Bœotia, ubi mulci
 sunt montes consecrati Mu-
 sis; quæ Aonidos inde di-
 cuntur.

Neque enim &c. Sensus
 est; pauper, etiamsi con-
 pite sit, & mente sanus,
 tamen poeta egregius eva-
 dere non potest.

Thyrsumve. Thyrsus ha-
 sta erat, pampinis, & he-
 deris involuta, quam Bac-
 chi comites, in cujus tute-
 la poetæ sunt, gestabant,
 & agitabant; itaque thyrs-
 um contingere, est esse in
 comitatu Bacchi, poetam
 esse.

Sana. Sobria, & jejuna,
 adeoque minus apta concipi-
 endo furori Poetico, quo
 poetæ quodammodo insani
 fiunt, & quo tunc vulgo
 tantum afflantur, cum sa-
 turi sunt, & bene poti.

Satur est, &c. Satur erat
 Horatius, cum tam egregia
 carmina in laudem Baccæ
 funderet. Evhoe vox est,
 quæ Bacchantes utebantur,
 & quæ usus est idem Hora-
 tius in Bacchi laudibus:
 significat autem, *Euge fili;*
 quæ voce usus dicitur Jupi-
 ter, gratulans Baccho de re
 contra Gigantes bene ab il-
 lo gesta. Legunt aliqui,
Ohe; quæ interjectio est gra-
 tulantis, plaudentisve, &c.

Quis locus &c. Quomodo
 poeta ingenium potest ex-
 promere, nisi sit ab omni
 cura liber, & vacuus, ac
 de solis carminibus condendi
 sollicitus?

Et dominis &c. Nisi rapi-
 atur, agiteturque poeta
 ab Apolline, & Baccho: illi
 enim Cyrrha, urbs posita
 ad radicem Parnassi, sacra
 est: huic Nyssa, urbs Arabiae.

Duas &c. Curam carmi-
 nis condendi, & cibi querendi.

Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
 Attonitæ, currus, & equos, faciesque Deorum
 Aspicere, & qualis Rutulum confundat Brynnis.
 Nam, si Virgilio puer, & tolerabile deesset
 Hospitiuni, caderent omnes a crinibus hydri;
 Surda nihil gemeret grave buccina. Postimus, ut sit
 Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
 Cujus & alveolos, & lænam pignerat Atreus.
 Non habet infelix Numitor, quod mittat amico,
 Quintillæ quod donet, habet; nec defuit illi
 Unde emeret multa pascendum carne leonem.

Nec de Gr. Nec de do-
 medicis curls sollicitæ: lo-
 dix enim est vestis, qua
 lectus sternitur.

Currusque Gr. Informare
 animo, & exprimere ver-
 bus (ut poetæ heroici fa-
 ciunt) Deos pugnantes,
 &c.

Qualis Rutulum Gr. De-
 scribere Turnum, Rutulo-
 rum Regem, perturbatum a
 Furia per Jovem immissa;
 quod facit Virg. lib. 12.

Nam, si Gr. Si defuissent
 Virgilio commoda dome-
 stica; si caruisset domo,
 seruoque.

Caderent Gr. Idest: non
 potuisset fingere tam ele-
 ganter Furias anguibus cri-
 nitas, ut facit lib. 7. *Aneid.*

Surda Gr. Non describere
 adeo sonanti carmine tu-
 bas signum bello dantes, &
 rauco gemitu clangentes.

Postimus Gr. Immerito
 volumus, ut Rubrenus Lap-
 pa, poeta tragicus tragœ-
 dias faciat non inferiores
 antiquo cothurno, idest,
 prisca veterum tragœdiis;
 cum pauper sit, & oppres-
 sus ære alieno.

Quis Gr. Qui ita pau-

per est, ut dum tragœdiaz
 scribit, victus causa cogat-
 tur etiam vestem, vilemque
 suppellectilem oppignerare.
 De alveolis vide Satyr. v.
 Lana vestis erat crassior,
 quæ cæteris vestibus super-
 ponebatur. Cothurnus, cal-
 ceamenti altioris genus,
 usitatum in tragœdiis.

Pignorat Atreus. Pigno-
 ris loco tenet, aufertque
 Atreus scæerator: vel, si
 mavis, dum scriberet tra-
 gœdiam de Atreo, eo reda-
 ctus est paupertatis, ut co-
 actus sit lances, & vesti-
 menta oppignerare.

Numitor. Dives aliquis,
 & nobilis, quem ironice
 infelicem vocat; qui nihil
 habeat, quod poetæ, ho-
 nesto viro, & amico, do-
 net; dum habet, quod do-
 net mulieri impudicæ. A-
 treus, & Thyestes, Pello-
 pis filii. Nota fabula.

Nec defuit Gr. Idem Nu-
 mitor habuit pecuniæ satis,
 ut ex ea cicurem, & man-
 suetum leonem emeret,
 quem multa carne, multo
 sumptu, nutriet domi, &
 tamen non habuit, quod
 poetæ daret.

Jam domitum: constat leviori bellua sumptu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.

Contentus fama jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano, tenuique Salejo,
Gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
Curritus ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cum Statio Urbem,
Promisitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Anditur: sed cum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi, nisi vendat Agaven.
Ille & militia multis largitur honorem;

Constat &c. Ironice: scilicet poeta plus cibi consumeret, majori sumptu aleretur, quam leg.

Contentus &c. Esto sane, Lucanus, qui poeta dives fuit, nihil aliud quærat, quam gloriam; parta fama fruatur per otium in hortis suis: at alii poetæ pauperes, ut Salejus, & Serranus, sola fama, & gloria, non possunt esse contenti, nisi detur illis quoque, unde vivant. Quid enim, inquit, proderit ipsis gloria, quanta sit, si nihil aliud habeant, si egeant?

Lucanus. Poeta fuit Cordubensis, admodum dives: scripsit carmen, vel historiam prius de bello Pharsalico; ab Nerone jussus mori, in ætatis flore decessit.

Marmoreis. Id est, in quibus multæ erant statuæ, & ornamenta ex marmore.

Curritur &c. Etsi magnus sit concursus ad audiendam Statii Thebaidem; etsi placeat illa omnibus; tamen fame periret ipsius auctor Statio, nisi tragædias suas histrionibus venderet.

Amicæ. Omnibus gratæ Thebaidos. Thebais, est poema compositum a Statio de bello Thebano. Fuit autem Statio poeta nobilis Domitiano Imperatori carissimus.

Promisitque diem. Quo suos versus publice recitabit.

Tanta &c. Adeo placet omnibus suavitate carminis: tanta est ipsius audiendi cupiditas.

Cum fregit &c. Cum se fatigavit labore, & vehementi recitatione; ita ut scamna ipsa clamore prope frangantur, vel, si traxis, auditorum multitudine.

Paridi. Histrioni cuiusdam, qui ditissimus fuit, & Domitiano carus.

Intacta. Nondum editam in vulgus, novam, & recenscriptam.

Agaven. Tragædiam de Agave, matre Penthei; qui, quod Bacchum contempisset, a matre in furorē acta discerptus est. Ovid. lib. 3. Metam.

Ille &c. Non solum dat poetis histrionibus, unde vivant, quod divites nostri non faciunt;

Semestri vatum digitos circumligat auro.
 Quod non dant proceres, dabit histrio. Tu Camerinos,
 Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
 Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
 Haud tamen inideas vati, quem puppita pascunt.
 Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculejus,
 Aut Fabius? qui Cotta iterum? quis Lentulus alter?
 Tunc par ingenio pretium, tunc utile multis

ciunt; sed & illos interdum exhit ad munera militaria, & dignitates, v. gr. Præfecturas, Tribunatus militum.

Semestri &c. Largitur, cui voluerit, Equestrem dignitatem; cujus insigne annulus fuit aureus: qui quidem per sex menses hybernos erat major, & ponderis gravioris, per sex æstivos menses deponebatur, ut alius minor, & levior sumeretur: unde semestre aurum Poeta appellat. Erant etiam semestres Tribunus militum, de quibus accipi locus iste potest.

Tu Camerinos &c. Tu, o poeta, expectas mercedem, & munera ab Camerinis, & Bareas, hoc est, a nobilibus Romanis, quorum frequentare domos idcirco studeas: sed falleris: dat unus Paris Præfecturas, & Tribunatus militares, si quis illi tragœdiam aliquam, v. g. de Pelopea, aut Philomela obtulerit. Erat Camerinorum familia illustris: ex iis unus olim Sulpitius nimirum Camerinus, delectus fuerat, qui Athenas iret ad Solonis, & Græcorum leges exquirendas, & Romam deferendas. De Barea Sorano vide Tacitum lib. 16. An-

nal. in fine.

Pelopea. Filia fuit Thyestæ, & mater Ægysthi, qui Agamemnonem interfecit.

Philomela. Fuit illa Pandionis Atheniensium Regis filia, & Procnes soror: quæ cum a Tereo, sororis marito, vim passa esset, in Iusciniam mutata est, soror vero in hirundinem; de qua vide Sat. 6. & Ovid. Metam. 6.

Haud tamen &c. Nemo tamen ægre ferre debet, si poeta sibi vicium quærat e suis carminibus, quæ publice recitet, aut in theatro exhibeat; cum aliunde nihil habeat.

Puppita. Erant loca in theatro editiora quædam: pulpitum etiam sumitur pro suggestu, & cathedra, unde ad populum dicitur.

Quis tibi &c. Sed ubi nunc reperias virum liberalem, & munificum in eruditos, qualis Mæcenas olim fuit, qualis Cotta, &c. Mæcenas, eques Rom. Augusto carus, patronus eruditorum. Proculeji liberalitas laudatur ab Horatio Od. 2. Lib. 2.

Tunc par &c. Tempore Mæcenatis, Proculeji, &c. cum poætæ eruditi in pretio, & honore erant, merces.

Pallere, & vinum toto nescire Decembri.

Vester porro labor fecundior, historiarum Scriptores? petit hic plus temporis, atque olei plus: Namque oblita modi millesima pagina surgit Omnibus, & crescit multa damnosa papyro:

Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex. Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus apertæ? Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?

Sed genus ignavum, quod lecto gaudet, & umbra. Dic igitur, quid causidicis civilia præsent Officia, & magno comites in fasce libelli?

ces dabatur æqualis ipsorum ingenio: tunc illis erat utile libris impalescere, & abstinere (ut in studia incumberent) epulis, & comessationibus, quibus Romani cæteri per Saturnalia, mense Decembri, indulgebant?

Vester &c. Ironice. Sed vester labor, o historici, utilior forte est, & fecundior?

Petit &c. Hic labor petit plus operæ, & olei; hoc est, vobis diutius, lucerna accensa, vigilandum est, ut vestras historias elaboretis: quæ tamen inde merces?

Namque &c. Libri enim vestri supra modum omnem ad millesimam usque paginam augentur, & vestro quidem damno, qui tantam papyri vim sine lucro consumitis.

Sic ingens &c. Et id quidem postulat magna rerum narrandarum multitudo; immo & historiae leges, quæ jubent, ut nihil omittatur ab historico, sed omnia suo loco, & ordine cum suis omnibus circumstantiis describantur.

Quæ tamen &c. Sensus est: quæ tamen utilitas, quæ merces tui, in historia diligenter scribenda, laboris? metaphora ducta est ab agricultura.

Apertæ. Proscissæ, & arata.

Acta legenti. Scribæ, vel præconi. Acta enim sunt publica quælibet instrumenta, ut edicta, leges, &c. quæ a scribis, vel præconibus publice legebantur.

Sed genus &c. Sensus est: sed historici, inquires, sunt genus hominum ignavum, qui domi sedent quieti, aut jacentes in lectulis historias suas componunt. Bene est, inquit Juvenalis; at causidici certe otiosi, & ignavi non sunt; videamus igitur, an illi plus mercedis, & lucri ex labore suo referant.

Dic igitur &c. Cedo quid afferant illis lucri forensia officia, & actiones causarum civilium? quid eos juvet deferre secum magnam librorum, chartarumque sarcinam, quibus nempe ad agendas causas utantur?

Magna sonant. Vehementer

Ipsi magna sonant; sed tunc, cum creditor audit
Præcipue; vel, si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen:
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,
Conspuiturque sinus. Veram deprendere messem
Si libet: hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum ruffati pone Lacertæ.

Confedere duces: surgis tu pallidus Ajax,
Diturus dubia pro libertate, Bubulco

ter, & acricer declamant.

Sed tunc &c. Sed tunc præsertim declamant vehementius, quando creditur aliquis, v. g. cujus causam agunt, adest coram, eosque audit; aut si illos urget, atque instigat aliquis alius creditor, qui pecuniam repetat non ita certis nominibus, & argumentis debitam, atque adeo acrius urget causidicum, quam ille alius creditor, cujus certior, & planior causa.

Tetigit latus. Quasi ut magis eum instiget, & urgeat.

Cum codice. Accepti, & expensi: suis tabulis probaturus pecuniam sibi deberi.

Nomen. Æs alienum.

Tunc immensa &c. Tunc illi patroni pulmones, faucesque tanquam cavos folles, inflant, vocem intendunt, & ad fulciendam causam infinita mendacia magna contentione velut evomunt.

Conspuiturque &c. Id est, spuma, & sputis gremium suum inquinant, præ nimia dicendi contentione.

Veram &c. Si velis rescire, quem tandem fructum causidici, quam messem ex hac semente tam laboriosa colligant.

Hinc centum &c. Pone in una libræ lance patrimonia, & annuos proventus centum causidicorum: in altera lance solum patrimonium Lacertæ, (nomen est militis) videbis illos omnes ab hoc uno superari opibus.

Ruffati. Veste ruffata, id est, rubra induti: rubra enim veste milites Romani, ut & olim Græci, utebantur, ut ne terreret ipsos cruor e vulneribus defluens ejusdem nimirum coloris cum veste.

Confedere &c. Describit causidicum coram iudicibus dicentem, alluditque ad locum lib. 13. Metam. ubi Ovidius describit Ajacis cum Ulyssæ de armis Achillis, coram Græcis ducebus, contentionem. Sensus igitur est: sedent iudices, tu ad dicendum surgis, non animose, ut olim Ajax, sed pallidus, ac tremens, vel ob malam causam, vel ob eventum ancipitem.

Dubia &c. Id est, pro aliquo, cujus libertas in quaestionem vocatur, de quo dubitatur, an sit liber, an servus.

Bubulco. Vel rusticum aliquem iudicem, & e tribu rusticana sumptum intelligit, vel ignarum & imperitum,

Judice. Rumpe miser tensum jecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.

Quod vocis pretium? ficcus petasunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres, Afrorum epimonia, bulbi,
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.

Si quater egisti, si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes, ex fœdere, pragmaticorum.

Æmilio dabitur, quantum petet; (& melius nos
Egimus) hujus enim stat currus aheneus, alti
Quadrijuges in vestibulis, atque ipse feroci

zitem, vel denique est no-
men proprium.

Rumpe miser &c. Hoc est,
pulmonem fatiga, & sto-
machum declamando.

Ut tibi &c. Id scilicet
mercedis capies, ut post-
quam dicendo fueris defa-
tigatus, palmarum rami vi-
rides, in signum victoriæ, fi-
gantur ad fores domus tuæ,
& iis ornentur extremi gra-
dus scalarum, quibus in cu-
biculum tuum ascendis.

Petasunculus. Exiguus
petaso. Est petaso coxa
porcina salita.

Pelamidum. Pelamides,
sunt viles pisciculi.

Bulbi. Sunt radices quæ-
dam rotundæ, & tunicatæ,
e genere cœparum.

Epimonia. Vox est Græca,
& πικάννιος, quæ significat
aliquid, quod fit singulis
mensibus: quare bulbos ap-
pellat Afrorum epimonia, id
est, veluti menstrua quæ-
dam munera, quæ singulis
mensibus Romam afferant
vendenda.

Tiberi devectum. Vile, ut
Vejentanum, vel Hetrus-
cum, secundo flumine Ro-
mam deportatum, non ad-
verso flumine ex Campa-
nia, aut Græciâ advectum,

Si quater &c. Si ob cau-
sam quater actam, datur ti-
bi forte unus aureus num-
mus. Porro nummus aureus
continebat 100. sesterlios,
& respondet decem fere li-
bris Gallicæ monetz: Ita-
licæ vero duobus Scutatis
nummis, & bajochis circi-
ter triginta.

Inde cadunt &c. Id est,
ex aureo illo partes quæ-
dam decerpuntur distribuendæ,
ex pacto, pragmati-
cis, qui te juvant. Prag-
matici porro erant advocati
quidam peritiores juris, qui
causidicis leges, & jura
monstrabant, quibus in cer-
tis causis uterentur.

Æmilio. Diviti causidico.

Et melius nos &c. Nos ta-
men pauperes causidici,
quibus nihil fere datur,
majori diligentia, & fide
causam egimus, quam ille
Æmilius.

Hujus enim &c. Sed plus
datur Æmilio, quia dives,
& nobilis esse creditur, hæ-
betque in atrio suæ domus
ingentem currum ex ære,
quem equi quatuor, item
ahenei, veluti trahere vi-
deantur.

Atque ipse. Præterea sta-
tuam habet equestrem, in
qua

Bellatore sedens curvatum hastile minatur
 Eminus, & statua meditatur prælia lusca.
 Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
 Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
 Qui solet, & vexat lutulenta balnea turba,
 Perque forum juvenes longo premit asserere Medos,
 Empturus pueros, argentum, myrrhina, villas;
 Spondet enim Tyrio stalaria purpura filo.

qua feroci equo repræsentatur insidens, cum hasta, quam videtur coruscare, & quasi vibrare, velut in hostem adversum coniecturus, altero oculo clauso, ut istum dirigat, luscus imitatus.

Sic Pedo &c. Hunc in modum caudicis pauperes, qualis est Pedo, dum exiguum e suo labore fructum colligunt, & videri tamen divites, instar istius Æmiffii, gestiunt, rem familiarum dilapidant.

Conturbat. Subaudi: rationes. Decoquit.

Matho deficit. Id est, ad egestatem redigitur.

Exitus &c. Hæc eadem est calamitas, hic finis luctuosus Tongilli, dum, ut se divitem simulet, ea facit, quæ divites solent, lavatur rhinoceronte, &c.

Magno cum &c. Id est, utitur in balneis gutto, seu vase, ex cornu rhinocerontis facto, quali divites uti solebant ad oleum infundendum: cum alii guttum haberent vulgo factum ex cornu tauri. Rhinoceros porro est animal, cui unum est cornu in naso extremo. *ρῖν*

nasus: ῥίπας, cornu.

Et vexat &c. Et secum in balnea circumducit ad

pompam turbam comitum luto insectorum, ut qui ipsum per lutum secuti sint; & sic molestus est iis, qui in iisdem balneis cum eo lavantur.

Perque forum &c. Et jubet se portari per ferum in longa lectica ex asseribus facta, servosque premit corporis mole. Per longum asserem quidam non ipsam lecticam, sed perticas, quibus hinc inde gestatur, intelligunt.

Juvenes Medos. Servos e Media regione Asiæ, unde multi Romam servi mittebantur, valido, & robusto corpore.

Empturus &c. Fingens (ut videatur dives) velle se emere myrrhina vasa, servos, &c.

Argentum. Vasa argentea.

Myrrhina. Vasa ex co saxo facta, quod Myrrha dicitur, ex Oriente adveſto, insignis coloris, & odoris, de quo Plin. lib. 37. c. 2.

Spondet &c. Purpura enim, quam gestat, fidem facit hæc illum emere posse, esse divitem illum, & bene nummatum.

Stalaria. Stalarium vox est antiqua, quæ mendax, & illecebrosus significat. *Si- gni-*

Et tamen hoc ipsis est utile: purpura vendit
 Causidicum; vendunt amethystina: convenit illis
 Et strepitu, & facie majoris vivere census:
 Sed finem impense non servat prodiga Roma.
 Ut redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
 Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens:
 Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi servi
 Octo, decem comites, an post te sella, togati
 Antepedes: ideo conducta Paulus agebat
 Sardonyche; atque ideo pluris, quam Cossus, agebat,
 Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno,
 Quando licet Basilo stentem producere matrem?

gnificat etiam id, quod est
 mari advectum, transmari-
 num, ut purpura, quæ ex
 Pœnicia, & Tyro Romam
 defertur: stlata enim genus
 est navigii, a latitudine
 sic vocatum: antiqui enim
 statum dicebant, pro latum,
 unde stlatarius, qui eo na-
 vigio defertur.

Vendit. Id est, vestis pur-
 purea facit, ut causidicus
 majori pretio conducatur.

Amethystina. Vestimenta
 violacea, ab colore gemmæ,
 quæ amethystus dicitur.

Convenit &c. Utile est il-
 lis fingere se ditiores, quam
 vera sint.

Sed finem &c. Sed esto,
 dent aliquid famæ, & osten-
 tationi, at saltem si modum
 aliquem in eo tenerent: ve-
 rum Romani prodigi, &
 ambitiosi, id ut faciant,
 adduci non possunt.

Ut redeant &c. Etiam si
 reviviscerent summi illi o-
 ratores, ipse etiam Cicero;
 nemo tamen daret illi nunc
 ducentos sestertios, id est,
 viginti libras Turonenses,
 ut Galli vocant: Scutatos
 nummos, ut Itali, circiter

quatuor, cum sexaginta ba-
 jochis: nisi in ejus digito
 pretiosum anulum videret.

Respicit. Ut te scilicet
 patronum eligat.

Sella. Lectica.

Antepedes. Antecambulo-
 nes amici, seu clientes, qui
 ambitionis, & pompæ causa
 dominum, aut patronum
 præcedebant.

Ideo conducta &c. Id est,
 utebatur Paulus causidicus
 annulo conducto, (in quo
 erat gemma sardonyx di-
 cta) idcirco, quod illam ad
 opum ostentationem utilem
 esse videret.

Pluris &c. Majori pretio
 causas dicebat, quam Cos-
 sus, & Basilus, pauperes
 causidici.

Rara in &c. Raro putan-
 tur esse eloquentes, qui vi-
 li, & tenui veste induti
 sunt.

Quando &c. Quinam a-
 liquando pauperi causidi-
 co, quantumlibet disertus
 sit, gravior causa est com-
 missa? Quando matrem ali-
 quam orantem pro vita,
 & salute filii, in judicium
 adduxit, ut iudices ad mi-
 feri-

Quis bene dicentem Basilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potius nutricula caufidicorum
Africa, si placuit mercedem ponere linguæ.

Declamare doces, o ferrea pectora Vesci!
Cum perimit favos classis numerosa tyrannos.
Nam, quæcûque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem:
Occidit miseros crambe repetita magistros.
Qui color, & quod sit causæ genus, atque ubi summa
Quæstio, quæ veniant diversa parte sagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem solvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? Culpa decentis

sericordiam permoveret? im-
mo ne auditur quidem, li-
cet bene peroret.

Accipiat te &c. Si vis
lucrari aliquid agendis cau-
sis, pete Galliam, vel A-
fricam, ubi sunt in pretio
etiam pauperes caufidici,
modo sint eloquentes.

Declamare &c. Ostendit
jam, quam parum lucri
faciant rhetores, qui ar-
tem dicendi, & declaman-
di docebant juvenes a-
lumnos.

O ferrea &c. O Vesci,
quam ferreum pectus ha-
bes, & labore invictum!
Is Vescius erat Rhetor.

Dum perimit &c. Dum
discipulorum numerosa scho-
la recitat aliquam scriptio-
nem, cujus inscriptio, &
argumentum est de tyrannis
perimendis.

Nam quacumque &c. O-
portet patientissimum esse
præceptorem; utpote quem
necesse sit eadem, quæ se-
dens v. g. discipulis præle-
gerit, eadem, inquam,
stantem, iisdemque verbis,
& versibus, ad nauseam us-
que centies recitare disci-

pulis suis, ac inculcare.

Occidit &c. Eadem præ-
cepta iisdem inculcata,
præceptores miseros fati-
gant, atque enecant: non
secus, ac recalescens bras-
sica, & ad fastidium repo-
sita, nauseam convivis af-
fert. Proverbium apud Græ-
cos usitatum est; crambe,
seu brassica, bis apposita
mors est. Δις χράμβη
θάνατος.

Quis color, &c. Volunt
omnes discere omnia, quæ
ad artem dicendi perti-
nent; quis sit color, id est,
quis ornatus, quis modus
tractandæ causæ.

Et quod sit &c. Diversa
causarum genera, delibe-
rativum, demonstrativum,
judiciale.

Summa &c. Controversiæ
status: qua de re agatur: in
quo vertatur causæ cardo.

Quæ veniant &c. Quæ-
nam argumenta, velut sa-
gittæ, ab adversario, tor-
queantur.

Mercedem &c. Verba sunt
alicujus discipuli. Tu, o
rhetor, loqueris de merce-
de tibi danda; postulas mer-
cedem,

Scilicet arguitur, quod leva in parte mamillæ
 Nil falit Arcadico juveni, cujus mihi sexta
 Quacue die miserum dirus caput Hannibal implet:
 Quid quid idest, de quo deliberat, an petat Urbe
 A Cannis, an post nimbos, & fulmina, cautus
 Circumagat madidas a tempestate cohortes.
 Quantum vis stipulare, & protinus accipe, quod do,
 Ut toties illum pater audiat? Hæc alii sex,
 Et plures, uno conclamant ore sophistæ;
 Et veras agitant lites, raptore relicto:

cedem, quia me rhetoricam docuisti? an quid scioz nihil certe; nihil me docuisti: nulla tibi merces debetur.

Culpa &c. Verba sunt magistri respondentis. Scilicet culpa mea est, quod iste adolescens hebes sit, & stupidus in star asini; quod nihil ipsi saliat, seu palpitet, in sinistra parte pectoris; hoc est, quod nihil cordis, & ingenii habeat.

Arcadico. Pingui, hebeti, & asinino, in Arcadia enim, quæ est Græciæ pars, in Peloponneso, asini majores dicuntur esse, ac fortiores, quam aliis in locis.

Cujus mihi &c. Qui sexta quaque die hebdomadæ misero mihi caput obtundit importunis suis declamationibus de Hannibale, de liberante post victoriam Cannensem, an Urbem oppugnet, an relicta Roma, fatigatum imbribus exercitum alio ducat. Hannibal, cum ad Cannas, Apuliæ vicum, Romanos magna clade prostrigasset, bellum conficere poterat, si recta Romam petiisset; id vero ne faceret, imbre multo, & procella superveniente deterri-
 tus est.

Quantum vis, &c. Hoc dicit rhetor magister illi, qui sibi puerum instituendum tradidit. Pete, quid tibi dari velis; dabo ego, quidquid libuerit, etiam ipsius parenti, si potest illum declamantem patienter audire tam sæpe, quam a me auditur.

Stipulare. Stipulari est forense verbum, & significat pacisci: petere aliquid, aut promittere, interposita certa juris formula.

Hæc alii sex, &c. Sensus est: nec putès hæc ab uno tantum dici: longe plures sunt, qui idem uno ore conclamant, & conquerantur; quique malint idcirco in foro veras causas agere, (etsi non magna mercedel) quam in scholis fictas declamationes discipuli proponere, tanto labore, tantulo lucro.

Sophistæ. Ea vox in hoc loco significat Rhetores, qui artem dicendi, & declamandi docent.

Raptore &c. Relictis fictis declamationibus, & causis, quæ a pueris exercitationis causa tractantur, v. g. de Jafone, qui Medeam raptavit.

Fusa venena silent, malus, ingratusque maritus,
Et quæ jam veteres fanant mortaria cæcos.

Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, & vitæ diversum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra;
Summula ne pereat, qua vilis tessera vœnit
Frumenti: quippe hæc merces lautissima. Tenta,
Chryfogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis, & pluris porticus, in qua

Fusa &c. Id est; non jam
accusant veneficum, um-
bratili aliqua accusatione.

Malus &c. Non invehun-
tur in maritum aliquem fi-
ctum, a quo uxor se male
tractatam queratur.

Et quajam &c. Non su-
munt sibi proscribendi ma-
teria fabulam illam, qua
Medea dicitur promississe
Pelææ filiabus, se patrem
ipsarum jam senem juven-
tuti, & sanitati reddituram,
certis pharmacis, atq; her-
bis, in mortario tritis.

Ergo sibi &c. Sensus est:
itaque, si cui animus est, o-
misso munere docendi, e
scholarum umbra, & pulvere
descendere in forum, ut ve-
ras ibi causas agitet; ego il-
lum vehementer hortor, id
ut faciat, ac munus rhetori-
cam in umbra scholæ do-
cendi, laboremque deponat.

Dabit &c. Si mihi credit,
sibi ipse finem docendi im-
ponet. Ducta est metaphora
a gladiatoribus, qui, cum
missionem impetrabant, ru-
de donabantur. Erat autem
rudis virgula quædam, &
bacillus ligneus, quo dona-
bantur gladiatores emeriti.

Summula &c. Hoc est, ne,
si diutius rhetoricam doce-

re pergas, eo redigaris ino-
piæ, ut ne supersit quidem
summa pecuniæ exigua, qua
tesseram frumentariam e-
mas, aut vendas.

Tessera. Tabella lignea e-
rat; certis notis insignita,
figuræ plerumque quadratæ,
(unde & nomen accepit,)
qua accepta, ire ad publi-
ca horrea licebat, & fru-
mentum gratis accipere.
Quod si quis mallet pecu-
niam, quam frumentum,
poterat tesseram suam ven-
dere.

Quippe hæc &c. Etsi enim
vilis sit hæc merces, quæ
causidico datur, tamen est
amplissima, si eam compa-
res cum mercede rhetorum
in scholis docentium. Vi-
de enim, quantala merce-
de nobilium nostrorum filios
doceat Chryfogonus rhetor,
aut Pollio.

Artem, &c. Præcepta
Rhetoricæ, a Theodoro tra-
dita, minutatim dividens,
& explicans sigillatim. Fuit
ille rhetor ea tempestate
laudatissimus.

Balnea &c. Invehitur in
divites Romanos, qui, cum
balnea, & alia ejusmodi
ædificia maximis sumptibus
erigerent, in sola filiorum

Gestetur dominus, quoties pluit: anne ferenum
 Expectet, spargatve luto jumenta recenti?
 Hic potius: namque hic mundæ nitet ungula mulæ.
 Parte alia longis Numidarum fulta columnis
 Surgat, & argentem rapiat cœnatio Solem.
 Quanticumque domus, veniet qui fercula docti
 Componit, veniet, qui pulmentaria condit.
 Hos inter sumptus sestertia Quintiliano,
 Ut multum, duo sufficient: res nulla minoris

institutione parci erant.

Sextentis &c. Supple, sestertii constant: & sensus est, sestertia sexcenta dives aliquis ad extruenda domi suæ balnea, & plures adhuc nummos expendit ad extruendam porticum, sive ambulacrum, in quo pluvio tempore lectica gestetur. Redit autem hæc summa fere ad sexaginta mille libras Gallicæ moneta: Italica vero nummorum argenteorum, quos vulgo scutatos appellant, millia fere 14.

Anne &c. Ironice. Et vero vellesne, ut vir nobilis, & adeo lautus expectaret, donec ferenum esset tempus? aut per viam lutulentam, & imbre recenti corruptam, currum, & nitidos equos duci juberet?

Hic potius. Certe longe commodius est in porticu gestari: hic itaque gestetur vir ille dives.

Hic munda &c. Luto non spargitur pes nitidi, & mundi jumentum, quo currus trahitur.

Parte alia &c. Idest, videbis præterea in divitis illius domo magnificas cœnationes, fultas columnis ex lapide Numidico, qui

ad columnas optimus erat, & pulcherrimus. Cœnatio vocabatur locus, ubi cœnabant, seu triclinium.

Et argentem &c. Hoc est: ita compositis fenestris extructa, ut Solem minime calidum excipiat, orientem v. g. vel occidentem: tunc enim, etiam per æstatem, Sol non vehementer calidus est.

Quanticumque &c. Quanticumque tamen pretio domus constat, nihilominus habebit quoque dives ille structorem ad mensam, & ad fercula scite componenda, & ordinanda: coquum item peritissimum ad condienda opsonia.

Veniet. Emetur, aderit.

Pulmentaria. Cibos.

Hos inter, &c. Cum tot sumptus faciat dives pater ad luxum, & delicias; vix Quintiliano, filii præceptorum, sestertia duo dabit, id est, libras Gallicas 200. Italica scutatos nummos circiter 46. & quidem ad summum. Fuit Quintilianus orator celeberrimus, Domitiani tempore: annos 20. rhetoricam docuit, ejusque artis præcepta præclare literis mandavit.

Unde

Constabit patri, quam filius. Unde igitur tot
 Quintilianus habet saltu? Exempla novorum
 Fatorum transi: felix, & pulche, & acer;
 Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus;
 Appositam nigrae Lunam subtexit alutæ;
 Felix, orator quoque maximus, & jaculator,
 Et si perfrixit, cantat bene. Distat enim, quæ
 Sidera te excipiant modo primos incipientem
 Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.
 Si fortuna volet, fies de rhetore Consul:
 Si volet hæc eadem, fies de Consule rhetor.
 Ventidius quid enim? quid Tullius? ane aliud, quam

Unde &c. Quare igitur tot habet nemora? id est, quare tam dives est Quintilianus?

Transi &c. Omitte mihi Quintilianum; est enim exemplum novi, & inusitati cujusdam fati, & felicitatis; cum nemo præter eum ex liberalibus disciplinis dives factus sit.

Felix &c. Quis felix est, idem est pulcher, acer, nobilis, orator, & sophista maximus. Possunt accipi sic ista, ut dicantur de Quintiliano, quem vellet præclaris quidem corporis, animique dotibus ornatum fuisse; sed iis tamen non tam divitias suas debere, quam fortunæ beneficio.

Appositam, &c. Id est, Senator est. Senatores enim nigros calceos gerebant: quibus assuta erat figura Lunæ, seu potius littera, C, quæ crescenti Lunæ similis est. Designabatur autem hac littera numerus Senatorum, qui primi sunt a Romulo instituti, nempe centura.

Alutæ. Calceis ex aluta factis, seu potius intestis aluta: qua voce intelligimus pellem omnem mollem, & tenuem.

Jaculator. Dialecticus bonus, & sophista; qui argumenta, & rationes, instar jaculorum, in adversarium valide intorqueat.

Et si &c. Tanta est, inquit, fortuna hominis felicis, qualis est Quintilianus, ut, etiamsi raucus esset præ nimio frigore, tamen bene cantare, & commode declamare diceretur.

Distas &c. Refert plurimum, quæ te sidera nascentem aspexerint.

A matre &c. Ab alvo materna recens profusum, modo natum.

Ventidius &c. Quid enim vos docent aliud exempla Ventidii, & Servii Tullii, quam siderum, & fati miram esse vim? Porro Ventidius Bassus, e captivo, & mulione, Tribunus plebis, Prætor, & Consul evasit, ac demum de Parthis triumphavit, ad eos missus ab Antonio anno U. C. 718.

Sidus, & occulti miranda potentia fati?
 Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
 Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
 Poenituit multos vanæ, sterilibusque cathedræ;
 Sicut Trasmachi probat exitus, atque Secundi
 Carinatis: & hunc inopem vidistis, Athenæ,
 Nil præter gelidas aufæ conferre cicutas.

Dii majorum umbris tenuem, & sine pondere terram,
 Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver,
 Qui preceptorem sancti voluere parentis
 Esse loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles
 Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc

Servius vero Tullius, ex ancilla natus, Tarquinio Prisco successit, & sextus fuit Rex Romanorum.

Felix &c. Ille tamen rhetor fortunatus, qualis est Quintilianus, aut quicumque alius, tam rarus est, quam corvus albus.

Sterilibusque &c. Nullo fructu, & lucro docuisse rhetoricam.

Trasmachi. Carthaginensis rhetor fuit, qui propter exiguam mercedem coactus est docendi munus relinquere. Quidam illum egestate ad suspendium adactum esse narrant.

Secundi. Secundus Carinas, postquam rhetoricam Romæ aliquandiu professus fuisset, a Caligula Urbe pulsus, Athenas se contulit; ubi dicitur tanta oppressus egestate, ut præ desperatione veneno se interfecerit.

Nil aufæ &c. Nihil ipsi aufæ dare, præter venenum. Alludit ad Socratem, virum doctissimum, quem Athenienses, data cicuta, interfecerunt.

Gelidas &c. Cicutam gelidam vocat, quia hæc herba genus est veneni frigidissimi.

Dii majorum &c. Denti Dii majorum nostrorum manibus levem terram; & perpetuis floribus halantem terram esse jubeant circa illorum tumulum: his vocibus bene precari solebant mortuis.

Crocos. Crocus, seu Crocum, est herba odorata.

In urna. Ossa mortuorum, & cineres in urna recondebant, in eamque flores, & herbas odoratas coniciebant.

Qui &c. Qui tam sapienter illud sanxerunt, ut preceptores non minus sancte coleremus, quam parentes ipsos.

Metuens &c. Achilles ipse, jam grandis, Chironem præceptorem colebat plurimum, & metuebat.

Cantabat. Fidibus cantare discebat.

Patriis. Thessalis. Thessalia est pars Græciæ, unde oriundus Achilles.

Cui non &c. Erat tamen

Eliceret risum citharædi cauda magistri?

Sed Rufum, atque alios cædit sua quæque juvenus,
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis affert,
Quantum grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcūque est, (minus est autem, quam rhetoris æra,)
Discipuli custos præmordet Acænonetus;

Et qui dispensat, frangit sibi. Cede, Palæmon,
Et patere inde aliquid decrefcere: non aliter, qua
Institor hybernæ tegetis, niveique Cadurci:
Dummodo non pereat, mediæ quod noctis ab hora

difficile tunc a risu abstinere, & magistrum non irridere; quis enim non risisset caudatum illum citharædum? Chiron enim fuit Centaurus: ajunt autem Centauros inferiori parte, infra umbilicum, equos fuisse; superiori, homines; ut fabulis proditum est.

Sed &c. Nunc autem Rufum præceptorem etiam pueri, ipsius discipuli, verberant, cadunt, ac male mulcant.

Qui &c. Qui Ciceronem dicebat barbare loqui, & superflua eloquentia, Gallico, & Allobrogico more, uti.

Allobroga. Erant Allobroges Galliz populi circa Rhodanum.

Quis gremio &c. Deplorat egestatem Grammaticorum. Quis, inquit, in sinum Enceladi, & Palæmonis, celebrium grammaticæ magistrorum, tantum pecuniæ conjicit, id est, tantum iis dat, &c.?

Ex hoc &c. Ex hac exigua mercede, quæ grammaticis datur, quamvis exigua sit, & adhuc minor ære, seu

mercede, quæ datur rhetoribus, imminuit aliquid, & refecat.

Acænonetus. Pueri pedagogus. Nomen est proprium, vel ex Græco fictum, eumque significans, qui nihil sibi cum aliis vult esse commune. Legunt quidam, *Acanitus ipse,*

Frangit sibi. Aliquid præcidit, atque servat sibi.

Cede &c. Cede de jure tuo, infelix Palæmon, inquit Juvenalis, & patere tibi aliquid de mercede tua auferri; quemadmodum patiuntur mercatores de pretio, quod pro merce postularunt, imminui, ac detrahi aliquid.

Institor. Mercator.

Tegetis. Teges est vestis, qua lectus sternitur.

Cadurci. Est hic cadurcum, quoddam integumentum, vel velum lecti, sic dictum, quia fiebat ex lino, apud Cadurcum in Galliz collecto.

Dummodo &c. Dum mercedis aliquid habeas, & non pereat tibi labor ille, quem adhibuisti, ut surgeres summo mane, antequam

Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat,
 Qui docet obliquo lanam deducere ferro.
 Dummodò non pereat totidem olfecisse lucernas,
 Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
 Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
 Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
 Non egeat. Sed vos sevas imponite leges,
 Ut Præceptori verborum regula constet,
 Ut legat, historias, auctores noverit omnes,
 Tanquam unguis, digitosque suos; ut forte rogatus,
 Dum petit aut thermas, aut Phæbi balnea, dicat
 Nutricem Anchisæ, nomen, patriamque novercæ
 Archemori: dicat, quot Acestes vixerit annos,

fabri sederent in officina,
 & ii, qui lanam carminant, ac pectunt ferreis
 dentibus, oblique in lin-
 gnea tabula fixis.

Offecisse &c. Discipulo-
 rum nempe, qui cum lucer-
 nulis mane ventitant in
 scholam ante lucem.

Cum totus &c. Idest, cum
 Horatii, Virgiliique opera,
 quæ pueris prælegebat præ-
 ceptor, lucernæ fumo, &
 fuligine nigra essent, colo-
 remque mutarent.

Rara tamen &c. Quam-
 vis merces grammaticorum
 adeo sit exigua, raro ta-
 men eam sine lite, Tribuni-
 que sententiâ obtinent, co-
 gunturque, ut ea fruan-
 tur, confugere ad judicem,
 qui parentes compellat ad
 eam solvendam.

Tribuni. Ærarii Tribuni,
 qui de levioribus causis pe-
 cuniariis judicabat.

Sed vos &c. Convertit o-
 rationem Poeta ad ipsos
 parentes cum amara indi-
 gnatione: Vos, qui præcep-
 toribus vestrorum libero-
 rum tam exiguam merce-

dem tribuitis, petite tamen
 ab illis, & exigite multa
 dura, & aspera.

Ut præceptori &c. Ut ex-
 plorata illi, & perspecta
 ad unguem sint verborum
 omnes regulæ; ut emenda-
 te, & sine vitio loquatur.

Dum petit &c. Ut, si quis
 ab eo petat, dum profici-
 scitur ad thermas, &c. qua-
 nam fuerit nutrix Anchi-
 sæ, &c. statim ipsi respon-
 deat.

Thermas. Loca sunt, in
 quibus vel aquæ calidæ ser-
 vantur lavando corpori,
 vel igni, aerque calidus
 ad sudorem exprimendum.

Phæbi. Balneatoris cu-
 jusdam.

Archemori. Fuit ille fi-
 lius Rheti, Marrubiorum
 in Italia Regis. Rhetus du-
 xit Casperiam secundis nu-
 ptis, Archemori nover-
 cam. De illo agit Virg. 10.
 Æneid.

Acestes. Siciliae Rex, qui
 Æneam, tempestate jacta-
 tum, excepit in Sicilia: is
 ad summum senectutem per-
 venisse dicitur. Vide Virg.

Quot Sículus Phrygibus vini donaverit urnas:
Exigite, ut mores teneros, ceu pollice, ducat.
Hæc, inquit, cures; & cum se verterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

lib. 5. Æneid.

Quot Sículus &c. Quot
dolia vini idem Acestes
Trojanis Italiam petenti-
bus dederit.

Ceu pollice &c. Ceu te-
nuem argillam, quam fi-
guli manu tractantes in om-
nem partem ducunt, ac for-
mant.

Inquit. Pater aliquis,

præceptorem alloquens.

Cum &c. Finito anno.

Accipe &c. Levem pecu-
niæ summam, qualem po-
pulus colligebat, & po-
stulabat ab iis, qui ludis
gladiatoriiis interfuerant,
dandam gladiatori victo-
ri; quæ cum pro arbitrio
daretur a singulis, vulgo
tenuis erat.

SATYRA VIII.

De vera, & falsa nobilitate.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice,
longo
Sanguine censerî, pictosque ostendere vultus
Majorum, & stantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humerisque minorem

Stemmata &c. Quid e-
molumenti, aut solidæ lau-
dis habet ordo nobilium
avorum a genealogis in ta-
bula descriptus? Stemma-
ta porro sunt ramusculi,
vel lineæ in modum ra-
morum ex uno trunco du-
ctæ, quibus cognationum
variî gradus inter se ne-
scuntur: ita ut variæ per-
sonæ, ab una aliqua pro-
pagatæ, tanquam rami ex
uno stipite derivati, conti-
nua serie aliæ ex aliis des-
cribantur.

Pontice. Velamicus Juve-
nalis est, vel quispiam no-
bilis arrogans.

Longo, &c. Antiqua ma-
iorum serie nobilem affi-

mari.

Pictosque &c. Romani, ut
scribit Seneca lib. 3. de Be-
nef. cap. 28. imagines ma-
jorum, & nomina longo or-
ne, ac multis illigata flexu-
ris, in parte prima adium
collocabant.

Stantes &c. Æmiliano-
rum statuas triumphales,
quibus stantes in triumphali
curru representabantur.
Inter illos celeberrimus
fuit Scipio Æmilianus, de
quo postea dicitur, Pauli
Æmilii filius.

Jam dimidios. Statuas
Curiorum vetustate immi-
nutas, & exefas. De Curio
vide sat. 2.

Humerisque minorem. Id

Corvinum, & Galbam auriculis, nasoque carentem.
 Qui fructus generis, tabula jactare capaci
 Corvinum, & posthac multa deducere virga
 Fumosos Equitum cum Dictatore Magistros;
 Si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo
 Tot bellatorum, si luditur alea pernox
 Ante Numantinos? si dormire incipis ortu.

est, truncatum humeris, temporis diuturnitate absumptis.

Galbam. Fuit septimus Romanorum Imperator. Illius facta mentio Sat. 2. & 6.

Qui fructus &c. Quem capis fructum, quam utilitatem, e generis nobilitate, quando jactas, & ostentas familiam tuam in ampla tabula descriptam, & jam inde a nobili illo, & celebri Corvino longa serie deductam? quid prodest longo stemmate, multisque ramusculis illigatas ostentare fumosas imagines majorum tuorum, quorum alii Dictatores, alii Magistri Equitum fuerunt?

Corvinum. Valerium Corvinum, qui Gallum, a quo provocatus fuerat, ope corvi adversarium perterrenis devicit: unde Corvinus est appellatus.

Virga. Multis ramulis stipite deductis, includere Corvini effigiem, &c. Vel: longo radio designare, ac percurrere descriptos in tabula Corvinum, & equitum magistros.

Fumosos. Statuas vetustate obsoletas, vel nigras fumo; quia servabantur vulgo in atriiis ædium, ubi ignis solebat accendi a famulis. Vide Sat. 1.

Dictatore. Dictator erat extraordinarius, & summus Populi Romani Magistratus: qui difficillimis tantum temporibus creabatur, jusque summum in Republica obtinebat.

Equitum, &c. Magister Equitum cum Dictatore, & ab Dictatore creabatur: imperium habebat in Equites, ac reliquum exercitum, & sine Dictatoris facultate, ac jussu nihil moliebatur.

Si coram Lepidis, &c. Si male vivis coram illis statuis clarissimorum majorum tuorum, qualis fuit Æmilius Lepidus, bis Consul, Pontifexque Maximus, & Scipio Æmilianus, qui ob deletam Numantiam, urbem Hispania, Numantinus dictus est, ut & Africanus, ob deletam Carthaginem.

Effigies quo &c. Quid prodest ostentare imagines tot ducum, si coram illis veluti spectantibus, & pudore suffusis, ludas per totam noctem, & mane tantum dormire incipias: quo tempore majores illi tui, quibus ita gloriaris, solebant e castris prodire, ut hostem invaderent?

Ortu Luciferi. Id est, summo mane. Lucifer est stella.

Luciferi, quo signa duces, & castra movebant?
 Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara,
 Natus in Herculeo Fabius lare; si cupidus, si
 Vanus, & Euganea quantumvis mollior agna,
 Squallentes traducit avos; emptorque veneni
 Frangenda miseram funestat imagine gentem?
 Tota licet veteres exornent undique ceræ
 Atria, nobilitas sola est, atque unica virtus.

Paulus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto:

la, quam astronomi Venerem vocant: quæ manecum apparet, Lucifer dicitur, cum apparet sero, dicitur Hesperus, seu Vesper.

Cur Allobrogicis &c. Cur Allobrogicis majoribus gloriatur flagitiosus aliquis e Fabiorum gente? Fabius enim Maximus ob victos Allobroges, Galliarum populos, sibi, suisque posteris Allobrogici cognomen invenit.

Magna ara. Ara Herculis, cujus sacra familiae Fabiorum erant hereditaria, ut ait Livius. Hæc ara Circo Flaminiæ vicina erat, Herculi ab Evandro dicata, & ara Maxima vocabatur.

Natus &c. Ex ea familia oriundus, quæ Herculi peculiari quadam ratione addita est: gens enim Fabia originem ab Hercule ducere dicebatur. Lar, Deus uniuscujusque familiae proprius, & præses dicebatur. Accipitur vulgo pro ipsa domo.

Cupidus. Si pravis cupiditatibus irretitus.

Euganea. Euganei circo Patavium erant: ibi ovium lanæ mollissima.

Squallentes. Insultos,

& antiquis moribus viventes: vel imagines avorum fumo, & vetustate squallidas.

Traducit. Dedecorat, ignominia afficit. Traducere proprie, est aliquem per medium populum ducere, ut ludibrio sit.

Emptorque &c. Et poluit homo veneficus, contaminatque infelicem familiam, apposita in majorum stemmate statua sua: digna sane, quæ frangatur, ut quæ cæteris est dedecori.

Ceræ. Imagines majorum ceræ.

Paulus &c. Fac, ut moribus similis sis Paulo, Cossio, vel Druso, viris de Rep. optime meritis. Paulum Æmilium intelligit, qui Perseum Macedoniarum Regem vicit; vir ob frugalitatem, & modestiam laudatissimus.

Cossus. Illum intelligit, qui sub Augusto Getulos Africæ gentem domuit, unde & Getulicus dictus est. Vide Horatium nostrum Od. 3. Lib. 4. De alio Cossio dictum Sat. 1.

Drusus. Claudius Drusus, qui, ex hostium ducem Druso trucidato, nomen Drusi reportavit. Vel, Livius

Hos ante effigies majorum pone tuorum;
 Præcedant ipsas illi, te Consule, virgas:
 Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi,
 Jastitiæque tenax factis, dictisque mereri?
 Agnosco procerem: salve, Getulice, seu tu
 Silanus; quocumque alio de sanguine, rarus
 Civis, & egregius patriæ contingis ovanti:
 Exclamare libet, populus quod clamat Osiri
 Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui
 Indignus genere, & præclaro nomine tantum
 Insignis? Nanum cujusdam, Atlanta vocamus,

vius Drusus, cognomento
 Salinator, qui Asdrubalem
 Consul vicit,

Hos &c. Id est, mores: &
 sensus est, pluris æstima
 mores illos, quam statuas
 majorum.

Præcedant &c. Cum eris
 Consul, mores integri, &
 virtutes, insignia sint, &
 ornamenta tue dignitatis
 illustriora, quam fasces, &
 virgæ, quæ ante Consulem
 a duodecim lictoribus præ-
 ferri solent, ut insignia po-
 restatis. Vide Sat. v.

Prima mihi &c. Si vis a
 me nobilis æstimari: mihi
 debes, id est, requiro a te
 primo loco virtutes, quæ
 sunt animi bona.

Agnosco &c. Te vere tunc
 nobilem esse agnosco, salu-
 to te ut Getulicum ali-
 quem, ut Silanum &c.

Salve &c. Tam vere ex
 nobilis, quam si esses Cos-
 tus Getulicus, de quo su-
 pra, aut aliquis Silanus;
 quocumque ortus es san-
 guine, patriam tuis beas
 virtutibus.

Silanus. Fuit legatus P.
 Scipionis, Penos in Africa
 domuit.

Patria &c. Natus es fe-
 lici patriæ fato, & illi a
 Superis veluti donatus ob-
 tigisti.

Ovanti. De te exultanti,
 ob tuas virtutes beata, ac
 triumphanti.

Exclamare &c. Cum te
 justum, & sanctum video,
 non possum mihi tempera-
 re, quin latus exclamem,
Invenimus, invenimus: ut
 solent Ægyptii, ubi inve-
 nerunt Apim bovem, qui
 Deus ipsorum est: de quo
 vide Sat. 6. Porro idem vo-
 cabatur etiam Osiris, quia
 Osiridis animam in vatuli
 corpus transmigrasse dice-
 bant. Fuit autem Osiris Æ-
 gypti Rex, de Ægyptiis op-
 time meritis, & ideo di-
 vinos honores adeptus.

Quis enim &c. Quis enim
 illum vere nobilem esse
 dixerit, atque ob generis
 claritatem laudandum, qui
 &c.

Nanum &c. Sensus est,
 cum jocari volumus, na-
 num vocamus Atlanta, hoc
 est, gigantem, &c. Fuit
 enim Atlas, gigas maxi-
 mus, in montem, ut fabu-
 lis proditum est, conver-
 sus.

Æthiopem, cygnum; parvam, extortamque puellam,
 Europen; canibus prigris, scabieque vetusta
 Lavibus, & sicca lambentibus ora lucernæ,
 Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est
 Quod fremit in terris violentius: ergo cavebis,
 Et metues, ne tu sis Creticus, aut Camerinus.
 • His ego, quem monui? tecum est mihi sermo, Rubelli
 Plance: tumes alto Drusorum sanguine, tamquam

fus: Rex erat Mauritanæ,
 & Promethei frater.

Æthiopem, &c. Album
 instar cygni cum vocamus,
 qui sit niger instar Æthio-
 pis.

Extortam. Incurvam, gib-
 bosam, distortam.

Europen, &c. Vocamus
 proceram, & formosam;
 qualis fuit Europe, Age-
 noris Phœnicæ Regis filia,
 quæ ab Jove in taurum mu-
 tato rapta esse dicitur.

Canibus pigris &c. Cum
 jocari placet, canes tardos,
 & quibus ob senectutem,
 scabiemque pili excederunt,
 vocamus pardos, tigres,
 leones, & si quod est ad-
 huc ferocius animal, hujus
 nomen illis canibus damus.

Lavibus. Detonsis, pilos
 non habentibus.

Sicca. Oleo vacua.

Ergo &c. Sensus est: ca-
 ve ergo tu, homo ab avita
 virtute degener, ne pariter
 per jocum tantum appelle-
 ris iis nominibus, quæ majores
 tui virtutibus suis il-
 lustria fecerunt.

Creticus &c. Metellus,
 qui, domita Creta, Creti-
 cus est appellatus. Came-
 rinus, qui inter præcos
 Romanos famam æquitatis
 magnam, & virtutis con-
 secutus est, missus nempe

anno U. C. 303. Athenas ad
 cognoscendas, & colligen-
 das Græcorum leges, ut ex
 iis jus Romanum conficere-
 tur, quod in duodecim ta-
 bulas relatum est. Vide
 Sat. 2. & 7.

His ego &c. Quemnam his
 hæcenus admonui, nempe
 te, o Rubelli, &c.

Rubelli. Rubellius Plan-
 cus vir fuit nobilissimus;
 Neronis tempore; quem ta-
 men Juvenalis, tanquam
 præsentem alloquitur, etsi
 constet hanc Satyram scri-
 ptam longe post Neronis
 tempora, jam necato Ru-
 bellio: siquidem hic agit
 de Mario, qui, quod A-
 fricam spoliasset, accusatus
 est Trajano imperante, &
 de Pratore Celso, quem
 Plinius Epist. 5. l. 6. narrat
 Prætorum factum esse sub
 eodem Trajano. Dici po-
 test aliquem alium Rubel-
 lium hic appellari, qui e-
 jusdem esset familiæ, ac no-
 minis. Legunt alii, *Blande*,
 alii *Plante*. De hoc agit
 Tacit. 14. annal. & ait du-
 xisse nobilitatem ex Julia
 familia per matrem.

Tumes &c. Superbus es,
 quia ducis originem a Dru-
 sis, gente nobilissima. Istius
 enim Rubellii pater duxe-
 rat Juliam, Druso Tiberii
 filio.

Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
 Ut te conciperet, quæ sanguine fulget Juli,
 Non quæ ventoso conducta sub aere texit.
 Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
 Quorum nemo queat patriam monstrare parentis:
 Alt ego Cecropides. Vivas, & originis hujus
 Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
 Facundum invenies: solet hic defendere causas.
 Nobilis indocti: veniet de plebe togata,
 Qui juris nodos, & legum ænigmata solvat.
 Hic petit Euphratem juvenis, domitique Batavi.

filio natam; unde Rubellius ejus filius pari gradu Augustum contingebat, ac Nero.

Us te, &c. Ut nobilis matrona, e gente Julia, mater tua esset. Porro gens Julia dicebatur ducere originem ab Julio, seu Ascarnio, Æneæ filio.

Non qua &c. Non aliqua plebeja, quæ mercede conducta sub dio texit, idest, telam facit. Alii legunt, *aggera*: erat enim Romæ locus quidam editior, agger Tarquini dictus, ubi plebejæ mulieres texere solebant.

Vos humiles. Verba sunt Rubellii, plebejos contemnentis: Vos, inquit, viles estis, & pars plebis infima.

Cecropides. Idest: ego sum inter cives Romanos nobilissimus; nempe, qui a Principe civitatis Julio originem ducam: ut Athaniensium nobilissimi erant, qui a Cecrope primo ipsorum Rege prognati, Cecropidæ dicebantur.

Vivas &c. Ironice: Vive, inquit Poeta; ista tua

nobilitate pulcher, ac beatus esto.

Quiritem. Romanum aliquem civem. Romani dicti sunt Quirites a Curibus, urbe primaria Sabinorum, quos Romanis Romulus sociavit.

Veniet &c. Idest, multos de plebe infima invenies juris peritissimos: toga erat vestis exterior tunicæ imposita, qua Romani ut plurimum utebantur.

Qui juris &c. Qui explicet difficultates ortas e juris formulis, ex ambagibus, & obscuritate legum.

Hic petit, &c. Juvenes multi de plebe ad militiam in extremos Romani Imperii fines proficiscuntur, contra Parthos, & Germanos.

Euphratem. Fluvium Mesopotamiæ, qui ex Niphate, majoris Armeniæ monte, nascitur, & Romanos a Parthis dividebat.

Batavi &c. Hoc est, praesidia posita ad coercendos Batavos, ne rebellent. Erant illi inferioris Germaniæ populi, haud multo ante a Domitiano domiti.

Custodes aquilas, armis industrius; at tu
 Nil nisi Cecropide, truncoque simillimus Hermæ:
 Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
 Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.

Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
 Quis generosa putet, nisi fortia? Nempe voluerem:
 Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
 Fervet, & exultat rauco victoria Circo.
 Nobilis hic, quocumque venit de gramine; cujus

Porro aquilæ hic significant
 signa militaria, & cohortes,
 quæ in Belgio excubabant.

Nil nisi &c. Id est; nihil
 nisi vanum, & inane nobilis
 viri nomen habes, cæterum
 neque militiæ, neque domi
 bonus, & utilis es.

Truncoque &c. Plane similis
 es trunco Hermæ, seu Mercurii
 Statuæ capite truncata; tam
 ad omnia inutilis es, quam infima
 pars statuæ. Mercurii enim
 statuis caput vulgo marmoreum,
 & affabre factum imponebatur,
 reliqua pars corporis rudis erat,
 impulsa, & trunca, humeri sine
 brachiis, &c. Ejusmodi simulachra
 ad ornatum adhibebantur
 privatis in locis, ac publicis.
 Hermes, Ἑρμῆς; apud Græcos
 Mercurii nomen est.

Nullo &c. Nullum aliud est
 discrimen te inter, & illam
 statuam; nulla alia re illam
 superas, nisi quod tu vivis,
 illa vitæ est expertus.

Tua &c. Satyrice; quasi diceret
 Poeta illum non tam hominem
 esse, quam viventem quamdam,
 & animam statuam.

Dic mihi &c. Age, o Rubelli,
 qui te a Julio Cæsare,
 Trojanisque oriundum jasas.
 Augustus ab Ænea originem
 ducbat: quæ causa Virgilio
 fuit Æneidos componendæ.

Generosa. Nobilia.

Nisi fortia. Id est: nisi sint
 viribus, velocitate, aut aliqua
 id genus dote præstantia.

Voluerem. Velocem.

Facili cui &c. [Ordo est: cui
 plurima victoria fervet facili
 palma; id est, qui sæpe,
 & facile alios equos cursu
 vincit.]

Et exultat &c. Et cui victoriam
 gratulantur exultantes in
 circo spectatores, rauci
 clamando, & plaudendo.

Circo. Circus erat locus, in
 quo sedens populus ludos
 spectabat; ita dictus a
 forma totunda. Tres ejusmodi
 circi Romæ fuerunt; Maximus,
 Flaminius, & Neronis.

Nobilis &c. Hic equus censetur
 nobilis, (quocumque ex agro
 veniat) cujus præ cæteris
 equis fuga, hoc est, velocitas
 clara est, & spectata.

Gramine. Pascuo, agro, 72210-

Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis:
Sed venale pecus Corythæ posteritas, &
Hirpini, si rara jugo victoria sedit.

Nil ibi majorum respectus, gratia nulla
Umbrarum; dominos pretiis mutare jubentur
Exiguus, tritoque trahunt epirhediam collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

Ergo ut miremur te, non tua; primum aliquid da
Quod possim titulis incidere, præter honores,
Quos illi damus, & dedimus, quibus omnia debes.

Hæc satis ad juvenem, quæ nobis fama superbam
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo;

regione. Alii legunt. *germine* hoc est, profapia, & natalibus.

Et primus &c. Qui primus omnium pulverem in æquore seu planitie circi currendo excitat: hoc est, qui cæteros cursu antecedit.

Sed &c. Ordo est: at Corythæ, & Hirpini posteritas sunt pecus venale, id est, equi generosissima equa Corythæ, & laudatissimo equo Hirpino nati, non magni aestimantur, sed cum gregariis equis venduntur rhedariis, & molitoribus, si degenerer sint, & curuli certamine alios raro equos vicerint; si raro fuerint victores ii, qui sedebant in curru, quem illi equi degeneres traherent.

Corythæ. Equam hanc suis versibus poeta celebravit: equum Hirpinum laudat Martialis Lib. 3. Epigrammate 50. Vide nostras eo loci notas.

Nil ibi &c. Nemo respicit, attenditque ad majores illius equi degeneris, neque ob illius majorum umbras, & manes illum

pluris facit.

Epirhediam. Cufus, vehicula.

Nepotis. Nomen est mulionis: Legerem libenter cum viro erudito, *nepotes*, id est, nobilitatem equorum degeneres; si hæc lectio in aliquo haberetur bono codice.

Te, non tua. Te ipsam, non majores tuos, eorumque facta.

Da quod &c. Id est; ede aliquid, quod a te recte factum sit, non a tuis; cedo aliquid, quod ponere possim in inscriptionibus, & titulis tuarum imaginum, ac statuarum, præter majorum tuorum titulos, & honores.

Quibus &c. Quorum honoribus tantum magnuses; cum per te nihil laude dignum habeas.

Hæc satis &c. Hæc sufficiant, hæc obiter, & quasi aliud agendo, dicta sunt Rubellio.

Quem nobis &c. Quem adjungunt superbum esse, fastidum, que turgidum, eo quod sit propinquus, & affinis Neronis.

Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. Sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, sicut nihil ipse futuræ
Laudis agas: miserum est aliorum incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis testæ columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.

Est bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguae si quando citabere testis,
Incertæque rei: Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dicet perjuriam tauro;
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas.
Dignus morte, perit, cœnet licet ostrea centum

Rarus &c. Rarum est sapere in magnis opibus, atque in ampla fortuna, qualem habuit ille Rubellius.

Censeri. Nobilem æstimari.

Sic ut nihil &c. Ita ut nihil agas, unde laudem in futurum tempus consequaris; ita ut præterita tantum gloria majorum gaudeas.

Incumbere. Inniti, fulciri, ut domus columnis fulcitur.

Ne collapsa &c. Ne tua omnis gloria, & nobilitas, similis domui, quæ sublati, & subtractis, quibus imposita erat, columnis, labitur, subductis majorum honoribus, ruat, ac jaceat.

Stratus &c. Ut palmes, seu vitis, humi strata jacet, cum ab ulmo separata est, cui adjungi, & maritali solet, ut se erigat: ita tu quoque jacebis, & eris contemptui, subtractis majorum honoribus.

Viduas. A vite separatas.

Desiderat. Frustra requirit, & ab iis dolet se avulsam esse.

Arbiter &c. Id est, iudex esto incorruptus. Proprie arbiter est is, qui ad dirimendam litem ultro deligitur a litigantibus, ut eam amice componat.

Phalaris. Agrigentinarum in Sicilia Tyrannus fuit: is in aëreo tauro, cui subiciebat ignem, homines cruciabat. Sensus igitur est: licet Phalaris aliquis, proposito supplicii acerbissimi metu, mentiri te, ac perjurum esse jubeat, tamen &c.

Dicit &c. Velit te ad perjurium adigere, minitatus tibi taurum ahenum. Vide Persii Sat. 3.

Animam. Vitam.

Pudori. Virtuti, honestati.

Causas. Virtutem, veritatem, honestatem; propter quas optanda est, & ducenda vita. Sententia est: noli, ut vitam serves, virtutem amittere.

Dignus &c. Sensus est: qui, propter scelera, dignus est morte, jam perit; perinde se habet, ac si esset mortuus, nullo in præ-

Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.

Expectata diu tandem provincia cum te
 Rectorem accipiet, pone iræ frena, modumque,
 Pone & avaritiæ; miserere inopum sociorum:
 Ossa vides Regum vacuis exhausta medullis.
 Respice, quid moneant leges, quid Curia mandet,
 Præmia quanta bonas maneant, qua fulmine justo
 Et Capito, & Numitor ruerint, damante Senatu,
 Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
 Cum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
 Præconem, Chærippe, tuis circumspice pannis;

vio, & honore habendus est.

Gaurana. Lucrina. Gaurus mons est Campaniæ maritimus prope lacum Lucrinum, ubi optima ostrea.

Et Cosmi &c. Licet preciosissimis unguentis quotidie perfundatur, quæ Cosmus vendit, (famosus tunc Romæ unguentarius) licet in vas unguentis plenum, & odoribus te immergas, &c.

Expectata &c. Cum administranda tibi datur provincia, quam diu expectasti, & expectasti.

Pone &c. Ab ira, & avaritia tempera.

Sociorum. Provincialium, sociorum Pop. Rom. & fœderatorum.

Ossa &c. Reges a Præfectis exhaustos, & fortunis omnibus exutos: ut præter ossa, eaque medullis destituta, nihil ipsis superesse videatur.

Curia &c. Quæ tibi Senatus dederit mandata: nempe, ut iuste cum sociis agas.

Maneant. Expectent; sensusque est: vide, quanta provinciarum gubernatori-

bus merces, vel pœna proposita sit.

Quo fulmine &c. Quam gravi, & iusta pœna damnati sint à senatu Julius Numitor, & Capito, quod Ciliciam, Asiæ minoris regionem, cui præerant, spoliassent.

Piratæ, &c. Id est, ipsorum piratarum spoliatores. Cilices enim piraticam exercebant.

Sed quid, &c. Quid prodest miseris sociis, quod ii, a quibus fuere spoliati, damnentur, & puniantur; cum ab alio succedente Gubernatore, & præfecto adhuc spolientur?

Pansa. Posterior Præfectus

Natta. Præfectus prior.

Chærippe. Nomen est flammæ alicujus in provincia socii.

Tuis, &c. Sensus est: vide tuas vestes, tuam suppellectilem coram te a præcone vendi, jubente Præfecto Romano: vel potius, quare aliquem præconem, a quo jabeas vendi tuas vestes, & suppellectilem, auctione constituta, ut ex iis saltem redigas pecuniam, quam ab

Jamque tace: furor est post omnia perdere naulum.

Non idem gemitus olim, nec vulnus erat. par-
Dammorum, fociis florentibus, & modo victis.

Plena domus tunc omnis, & ingens stabat acervus

Nummorum, Spartana chlamys, conchyliæ Coa,

Et cum Parrhasii tabulis, signisque Myronis,

Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti

Multus ubique labor, raræ sine Mentore mensæ.

Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde

avaro Præfecto facilius tuearis, & defendas.

Jamque tace. Noli con-
queri de provinciæ Præfec-
to, & longam navigatio-
nem in Italiam suscipere,
ad eum accusandum Romæ
in Senatu.

Furor, &c. Infani: & fu-
rentis est, postquam omnia
perdidisti, etiam perdere
pretium navigationis: inu-
tilis enim erit tua Romam
navigatio: nam etiamsi
damnaretur præfectus, a quo
spoliatus es, non reddetur
tibi pecunia, sed in ararium
inferretur.

Naulum. Est pretium,
quod nautis solvitur pro
trajectione, & maritimo
itinere.

Non idem, &c. Cum socii
olim florentes, ac locuple-
tes erant, & recens victi a
Romanis, non tantus ipsis
erat dolor, damnumque,
quando spoliabantur; cum,
pluribus ablatis, multa ad-
huc superessent.

Plena, &c. Sensus est:
tunc enim erant socii divi-
tes; nunc autem egentes;
& nudi.

Spartana. Quæ tincta est
purpura e muricibus, qui
capiuntur circa Tænarum.
Læconia in Græcia promon-

torium, ubi Sparta. urbs
olim celebris.

Conchyliæ Coa. Tenuia, &
delicata vestimenta, tincta
Conchyliis, in Coa insula
capti. Conchyliæ proprie
sunt pisciuli conchis in-
clusi, quorum e sanguine
fit purpureus color. Cos au-
tem est insula maris Ægei,
una Cycladum.

Parrhasii. Pictoris egre-
gii, qui Ephesi floruit.

Signisquæ, &c. Statuis
a Myrone insigni statuatio-
factis.

Phidiacum, &c. Id est:
erant apud eos eburnæ sta-
tuæ a Phidia, sculptore
egregio, tam perite elabo-
ratæ, ut vivere, atque ani-
mata esse viderentur.

Polycleti &c. Multæ sta-
tuæ, a Polycleto Sicyonio,
statuario item insigni,
factæ.

Raræ, &c. Erant paucae
mensæ, in quibus non essent
pocula calata a Mentore,
celeberrimo Poculorum ca-
latores.

Inde, &c. Ex iis pro-
vincialium opibus facti pro-
sunt sacrilegi Dolabella,
Antonius, Verres, &c. qui
sociorum prædones fuere:
id est, illæ sociorum opes,
occasione dederunt furtis,
& ra-

Sacrilegus Verres: referebant navibus altis
 Occulta spolia, & plures de pace triumphos.
 Nunc fociis juga pauca boum, grex parvus equarum,
 Et pater armenti capto eripietur agello;
 Ipsi deinde Lares; si quod spectabile signum,
 Si quis in ædícula Deus unicus; hæc etenim sunt
 Pro summis, nam sunt hæc maxima. Despicias tu
 Forsitan imbelles, Rhodios, unctamq; Corinthum:
 Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
 Illyricumque latus; parce & messoribus illis,
 Qui saturant Urbem, Circo, scenæque vacantem.

& rapinis Dolabellæ, Ver-
 ris, &c.

Dolabella. Quem Scaurus
 accusavit, damnavitque,
 quod Asiam Proconsul ex-
 poliaffet.

Antonius. Senatu motus,
 quod Achajam deprædatus
 esset.

Verres. Siciliæ Prætor,
 & prædo, quem Cicero
 accusavit.

Occulta spolia. Furtim
 ablata sociorum bona.

Plores, &c. Idest; plura
 spolia ex amicorum provin-
 ciis abacta Romam repor-
 tabant, quam duces fortissi-
 mi de hostibus devictis olim
 deferrent. Solebant in trium-
 phis spolia hostium ferri
 publice.

Pater armenti. Taurus,
 vel equus, ad sobolem suf-
 ficiendam lectus.

Lares. Ipsi Dii, Penates,
 & domestici eripiuntur.

Si quod: &c. Si qua est
 statua paullo elegantior.

Hæc &c. Etsi enim hæc
 vilia sint, tamen a miseris
 fociis pro summis habentur,
 cum nihil jam habeant pre-
 tiosius.

Despicias, &c. Alloqui-

tur provinciæ Præfectum.
 Impune, inquit, depræda-
 ris molles, ignavosq; Rho-
 dios, & merito eos con-
 temnis: at cave spolies His-
 panos, Gallos, &c. ulcif-
 centur enim illi.

Unctamque. Unguentis
 perfusam, voluptatibus de-
 ditam.

Corinthum. Est urbs Græ-
 ciæ in Achaja, ferre in
 medio Isthmo Peloponnesia-
 co, divitiis suis, ac deliciis
 famosa.

Horrida. Ferox, inculta,
 & deliciarum contemptrix.

Vitanda est. Non est la-
 cessenda rapinis tuis.

Gallicus axis. Idest, Gal-
 lia, quæ, si Roma spectetur,
 ad axem, seu polum septem-
 trionalem vergit.

Illyricumque, &c. Illyrii,
 qui latus, seu littus dex-
 trum maris Adriatici inco-
 lunt; Sclavoniam nunc ap-
 pellamus.

Messoribus. Afros intel-
 ligit.

Qui saturant, &c. Ex
 Africa enim frumenta multa
 Romam advehebantur.

Circo, &c. Circensibus
 ludis, fabulisque theatri-
 bus.

Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?

Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus, & miseris: tollas licet omne, quod usquam est
Auri, atq; argenti, scutum, gladiumque relinques
Et jacula, & galeam; spoliatis arma supersunt.

Quod modo proposui, non est sententia; verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Si tibi sancta cohors comitum: si nemo tribunal
Vendit Acersecomes, si nullum in conjugè crimen,
Nec per conventus, nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno:
Tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te

bus indulgentem.

Scenæ. Scenæ proprie significat umbraculum e ramis arborum. Accipitur vulgo pro theatro, vel parte aliqua tabulæ tragicæ. Olim a Theatris arcebatur Sol, obductis ramalibus.

Quantum, &c. Sensus est: & vero parum inde lucri faceres, cum sint Afri nuper a Mario prorsus spoliati.

Tenues. Inopes, & miseros, *Marius.* Marius Priscus, qui damnatus est a Senatu, quod Africam spoliasset.

Discinxerit. Abstulerit iis zonam; idest, deprædatus sit omnino. Solebant antiqui nummos in cingulo, seu zona, ferre.

Fortibus, &c. Fortibus, iisdem miseris: quia nempe injuriarum tandem ultionem, ac Pœnas repetent.

Quod modo, &c. Quæ dixi hætenus, non sunt inanes sententiolæ; sed tam vera sunt, quam oracula, quæ in foliis arborum solebat olim Sibylla scribere. Sententia vulgo sumitur pro morali quodam effato, seu axio-

mate, quod amplificandæ, & ornandæ orationi servit.

Si tibi, &c. Idest; si domesticos habeas vitiorum expertes.

Tribunal vendit. Corruptus pecunia, extorquet sententiam iniquam a te ferendam e tribunali.

Acersecomes. Græca vox est, quæ innoxium significat; estque Apollinis epithetum apud poetas frequens. Significat hic aulicum, & amicum aliquem Præfecto carum.

Crimen. Avaritia.

Nec per &c. Nec uxor tua, similis Harpyiæ alicui, currit, &c.

Conventus. Erant in provinciis quædam oppida celebriora, quo conveniebant vicini populi, ut de rebus toti provinciæ communibus deliberarent, jus dicerent, &c.

Celæno. Una fuit e tribus Harpyis, quæ finguntur a poetis monstra fuisse sordida, & rapacissima: de quibus vide Virg. l. 3. Æneid.

Tunc licet, &c. Si talis es, per

Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
 Inter majores, ipsumque Promethea ponas:
 De quocumque voles proavum tibi sumito libro.
 Quod si præcipitem rapit ambitus, atque libido;
 Si frangis virgas sociorum in sanguine; si te
 Delectant hebetes lasso lictore secures:
 Incipit ipforum contra te stare parentum
 Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
 Omne animi vitium tanto conspectius in se
 Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur,
 Quo mihi ti? solitum falsas signare tabellas,
 In templis, quæ fecit avus, statuamque parentis
 Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
 Tempora Santonico velas adoperta cucullo?

per me licet repetas originem ab ipso Pico; patior, & libenter usurpare nobilitatis nomen, seu fictum, seu verum.

Pico. Fuit ille Saturni filius, Fauni Pater, primasque Rex Aboriginum, qui fuerunt primi Italiæ populi, & Indigenæ.

Ipsunque, &c. Ipsos etiam, si libet, Titanas, seu gigantes, qui contra Deos pugnaverunt: nota est historia: Sensus itaque est: permittam tibi, ut jam inde ab mundi origine repetas tuæ familiæ vetustatem.

Promethea. Japeti filium, & Deucalionis patrem, de quo vide Sat. 5.

Libro. Scriptore, vel historia.

Si frangis, &c. Si crudelis es in socios, quibus præes; si flagellis cædi eos jubes, donec ipforum sanguine cruentæ lictorum tuorum virgæ frangantur.

Si te, &c. Si amas videre lictorum secures crebris ictibus obtusas, ipsosque

lictores feriendo defatigatos.

Contra te stare. Tibi nocere.

Claramque, &c. Turpia tua flagitia nota omnibus facere, & illustrare, velut admota face.

Omne animi, &c. Sensus est: tanto graviora sunt scelera, omnibusque notiora, & magis conspicua, quanto nobiliores illi sunt, a quibus admittuntur.

Quo mihi te, &c. Quid mihi te nobilem jadis? te, inquam, qui soles, &c.

Tabellas. Testamenti, vel alterius instrumenti.

In templis. In iis obsignabant testamenta, & alia instrumenta, ut loci sanctitas metum, ac religionem obsignantibus injiceret.

Quo, si &c. Quorsum, inquam, te nobilem dicis, dum, ad adulteria clamnoctu committenda, caput involvis cucullo Santonico?

Cucullo. Est tegumentum capitis, e rudi panno factum, quo plebecula utebatur.

Præter majorum cineres, atque ossa, volucri
 Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse,
 Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul:
 Noctem quidem, sed Luna videt, sed sidera testes
 Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
 Cum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
 Sumet, & occursum nusquam trepidabit amici
 Jam senis, at virga prior innuet, atque maniplos
 Solvet, & infundet jumentis hordea lassis.
 Interea dum lanatas, torvumque juvencum,
 More Numæ, cædit, Jovis ante altaria, jurat
 Hipponam, & facies olida ad præsepia pictas,

tur Romæ. Santonicum vocat, quod eo Sanctones Gallicæ populi uterentur.

Præter; &c. Juxta cineres majorum suorum, hoc est, in via Flaminia, vel Latina, ubi multa nobilium sepulcra erant.

Volucri; &c. Veloci curru fertur.

Damasippus. Nobilis, qui-
 piam, aurigæ artem exer-
 cens; quales multi fuere
 tempore Neronis, qui hanc
 ipse artem exercebat. No-
 men est fictum e Græco;
 quasi, equorum domitor.
 δαμάω, domo, ἵππος,
 equus.

Et ipse, &c. Et ipso, licet
 Consul sit, rotas currus sui,
 ne nimium procurrant, strin-
 git, id est, coercet, adhibi-
 to multo sufflamine. Suff-
 flamen enim est retinacu-
 lum, quod per radios ro-
 tarum immisum, currum
 in descensu sistit, ne præ-
 ceptis per declive rapiatur.

Honoris. Consulatus.

Flagellum sumet. Ad a-
 gitandos equos, & ducen-
 dum curram.

Jam senis. Gravis scili-
 cet alicujus Senatoris, cu-
 jus auctoritatem; atatem-
 que revereri debuisse.

Innuet. Flagello infon-
 abit ad ostentationem artis;
 flagelli acuto crepitu ami-
 cum salutabit prior.

Manipulos. Fasciculos fæ-
 ni, quos jumentis apponat.

Lanatas. Oves lana te-
 ctas.

More Numæ. Tam reli-
 giosus scilicet, quam alter
 Numa: ut dictum sit per
 ironiam. Vel si mavis, sen-
 sus est: dum, pro more a
 Numa instituto, ipse, ut-
 pote Consul, ante aras Jo-
 vis oves, & taurum immo-
 lat, tacitus, & in sinu so-
 lam Hipponam invocat.

Hipponam. Jumentorum,
 & mulionum Deam: tan-
 quam Numen maxime sibi
 venerandum, quod habere
 propitium: ac placatum cu-
 rat. Eponam vocat Pruden-
 tius, & alii legunt *Solam*
Hippo: ita, ut Hippo sit
 nomen istius Deæ, quod in-
 flectatur, ut Dido, Didus.

Facies. Imagines ejusdem
 Deæ;

Sed cum pervigiles placet instaurare popinas;
 Quibus assiduo Syprohenix udus amomo
 Currit, Idumææ Syrophænix incola portæ;
 Hospitis affectu dominum, regemque salutat:
 Et cum venali Cyane succicta lagena.

Defensor culpæ dicet mihi: Fecimus & nos
 Hæc juvenes: Esto; desisti nempe, nec ultra
 Fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter audes;
 Quædam cum prima rescentur crimina barba.
 Indulge veniam pueris: Damasippus ad illos

Dea; atque aliorum ejusmodi Numinum, quæ equis præfunt.

Instaurare. Cum idem Damasippus, intermissa aurigatione, repetit popinas, in quibus ad multam noctem vigilare potores solent. Utitur verbo, *instaurare*, ut ostendat hoc sæpe fieri.

Syrophænix. Unguentarius aliquis e Syria, & Phœnicia, unde mittuntur unguenta, & odores.

Udus amomo. Assidua tractatione amomi habens manus udas, seu humidas. Unguenta fere pinguis sunt ob oleum admistum. Est autem amomum, arbuscula odorem suavissimum spirans, ex qua unguenta liquida conficiebantur.

Idumææ, &c. Id est, ejus domus est prope portam Judæorum. Erat enim Romæ porta quædam, sic dicta, quod per eam Vespasianus, & Titus de Judæis triumphantes ingressi essent. Est autem Idumæa Syriæ pars. Judææ vicina.

Hospitis affectu, &c. Blande salutatur, & perhumaniter: ut hospes solet adventantes salutare, & in suam

tabernam invitare: etiam appellatur dominum, & regem.

Et cum venali, &c. Adest Cyane, copa, seu tabernaria, vini amphoram afferens, & ad ministrandum succicta: ac Damasippum iisdem blanditiis excipit.

Defensor. Aliquis nobilis, qui culpam hanc Damasippi volet defendere, dicet se, cum juvenis esset, hæc eadem fecisse, ac proinde se ignoscere Damasippo.

Esto, &c. Respondet Poeta: Esto: fateor, hæc juvenis fecisti: sed jamdudum desisti hæc facere, nec ultra juvenilem ætatem errorem produxisti: at non item Damasippus, qui jam vir, immo & Consul, bellisque administrandis maturus, frequentat popinas, &c.

Breve sit, &c. Si quid improbe facis, ne facias diu.

Quædam, &c. Vitia sunt quædam, quæ cum prima barba plane deponenda sunt, hoc est, ubi ætas accesserit, ut quæ in viro minimo tolerari possint.

Indulge, &c. Possint hæc fortasse adolescentibus et

Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit
 Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
 Annibus, & Rheno, atque Istro: præstare Neronem
 Securum valet hæc ætas. Mitte Ostia, Cæsar,
 Mitte; sed in magna legatum quære popina.
 Invenies aliquo cum percussore jacentem,
 Permissum nautis, aut furibus, aut fugitivis,
 Inter carnifices, & fabros sandapilarum,

ætatem condonari: sed Damasippus, &c.

Ad illos &c. Nan erubescit potare in popinis, & thermis: quod vilissimi tantum faciunt. Thermæ porro loca sunt quædam calida, ubi Romani sudabant valetudinis ergo: sudorem vero provocabant vel igne, vel sole, vel aqua calida.

Inscripta lintea. Id est, ad popinas: popinis enim solebant apponi vela, eaque ut plurimum linea: in quibus inscribebant res in taberna venales.

Maturus, &c. Et jam ætate, ut aptus sit ad tractanda bella contra imperii hostes.

Armenia. In qua, Neronis tempore, grave fuit bellum contra Parthos, a Corbulone confectum. Vide Sat. 6.

Syriæque omnibus. Euphrati, & Oronti.

Tuendis. Contra Parthorum incurssiones.

Rheno, &c. Ne incurssent in vicinas sibi provincias Germani, Rheni, Istrique, seu Danubii accolæ. Rhenus oritur in Alpibus, desinit in Belgio. Ister sive Danubius, oritur in monte quodam Germaniæ, Arbona dicto, ac per Illyricum,

ubi proprie Ister appellatur, lapsus, in Pontum Euxinum, per ostia sex evolvitur.

Præstare, &c. Milites hac ætate, hoc est, juvenes adhuc, & robusti, qualis est Damasippus, possunt Imperatorem, & Imperium contra hostes tutum reddere.

Mitte, &c. Si tibi opus est viro nobili, o Imperator, quem Legatum mittas contra hostes Imperii, noli eum quærere in Ostiis Tiberinis, omitte urbem, ac portum Ostiensem, (unde solvebant naves in oras externas profecturæ) sed eum quære Romæ in aliqua popina. Vel, mitte illum, & ire jube ad Ostia Tyberina, sed prius illum in popina quære. In eo littore, in quo se Tyberis evolvit in mare, est urbs ceiebris, Ostia dicta.

Legatum. In re bellica is erat, qui vices gerebat Imperatoris, & ejus nomine alucebat exercitum.

Percussore. Sicario, aut gladiatore.

Fugitivis. Servis improbis, qui dominos deserere solent.

Sandapilarum. Vilium feretrorum, quibus plebeculæ, & damnatorum corpora efferebantur.

Et resupinati cessantia tympana Galli;
 Æqua ubi libertas, communia pocula, lectus
 Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
 Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
 Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas.
 At vos Trojugenæ vobis ignoscitis, & quæ
 Turpia Cerdoni, Voleso, Brutosque decebunt.
 Quid, si numquam adeo fœdis, adeoque pudendis
 Utimur exemplis, ut non pejora supersint?
 Consumptis opibus vocem, Damaspippe, locasti
 Sipario, clamorū ageres ut Phasma Catulli.

Resupinati. Ignavi, ebrii, in tergum jacentis.

Cessantia. &c. Inter sacerdotes Cybeles; qui, post suas per Urbem bacchationes, secedunt in popinas; ubi, relictis tympanis suis, potationi indulgent.

Galli. Erant sacerdotes Cybeles, qui in ejus sacris celebrandis maxime utebantur tympanis. Porro in Phrygia præcipue colebatur Cybele; ibi fluvius quidam est, Gallus dictus, unde nomen illis sacerdotibus.

Non alius, &c. Eodem in lecto stipati omnes ad eandem mensam accumbunt.

Remotior. Separata quædam mensa ab reliquis mensis (uti viris honestioribus poni solet) nulla hic est.

Sortitus, &c. Si haberes ejusmodi servum, qui eadem ageret, quæ isti nobiles, quid illi faceres? mitteres certe illum in ergastulum. Ergastulum autem locus erat, ubi servi compedibus vincti opus faciebant, fodiebant, arabant, &c.

Lucanos. Lucania est in extrema Italia.

Tusca. Tuscia, sive Horturia, pars Italiæ mediæ, supra Romanum agrum: Quænam sint ergastula, dictum Sat. 6.

At vos, &c. O Romani, servos ita vestros puniretis, vobis ipsi veniam datis: ignoscitis ea vobis, quæ in mancipiis plectenda putaretis.

Trojigena. Nobiles Romani, qui a Trojanis originem deducitis.

Cerdoni. Veteramentario vili, & ignobili futuri.

Volesos, Brutosque. Id est, Nobiles. Ironia est. Volesorum familia, e Sabinis orta, illustris Romæ fuit, ut & familia Brutorum.

Vocem. Histrionibus vocem tuam vendidisti, ut, pacta mercede, partes tuas ageres in theatro.

Sipario. Ludis scenicis. Est enim siparium, aulaum, seu velum, quo recti, latent mimi, & histriones, donec in scenam prodeant.

Phasma. Fabulam, Phasma dictam, id est spectrum, a Catullo commædiarum scriptore quodam elaboratam.

Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
 Judice me, dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
 Ignoscas populo: populi frons durior hujus,
 Qui sedet, & spectet triscurria Patriciorum,
 Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
 Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
 Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
 Nec dubitant Celsi Prætoris vendere ludis.
 Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone:

Clamsum. Magno clamore declamandum.

Laureolum. Personam cujusdam servi nomine Laureoli; qui in fabula, seu comœdia cruci affigebatur, quia fuerat in flagranti furto deprehensus.

Velox. Est cognomen Lentuli; vel, epithetum servo, cujus personam agebat Lentulus, accommodatum, agilis, acer.

Vera. Non ficta, in quam tolli fingebatur, & exhibebatur in ista comœdia, sed vera; vere in crucem agendus, quia cum esset nobili ortus genere, tam turpem personam agere non erubuit.

Nec tamen, &c. Sensus est, jure quidem nobiles illi arguendi sunt; sed & culpandus merito populus, qui eos hæc agentes spectet cum plausu, & laude.

Frons durior, & Oportet sane careat populus pudore, qui ad tam bæda spectacula non erubescat.

Triscurria. Facta omnino scurrilia: verbum est antiquum, vel fictum e vocula, *tris*, quæ Græce significat, *ter*, valde, & *scurra*.

Patriciorum. Vide Sar. v. *Planipedes, &c.* Qui nobi-

les, quales fuerunt Fabii, patienter audiat, dum comœdias agunt planis pedibus, sine cothurno, aut socco.

Ridere, &c. Qui potest ridere, dum spectas viros nobilissimos, quales fuerunt Mamerci, parasitorum, vel, servorum partes in comœdia sustinere, & alapis a dominis cædi.

Quanti sua, &c. Invehitur Poeta in nobiles, qui, nullo Tyranno cogente, sed sponte sua, ac proposita mercede, artem gladiatoriam exercent, atque adeo vitam suam veluti vendunt. Sensus itaque est: quid refert, quod ex ea re magna præmia consequantur? quolibet pretio id faciant, turpissimum est eis, sponte se tali muneri offerre.

Nulla, &c. Nemo enim plurimos Senatores, & Equites in arenam descendere coegit.

Celsi. Prætorum vulgo erat ludos edendos curare; præcipuum munus, jus dicere. Jubentius Celsus, de quo agitur, Prætor fuit Trajani tempore. Vide Plin. ep. 5. l. 6.

Finge tamen, &c. Ostendit Poeta, etsi turpissima sit ars

Quid fatius? Mortem sic quispiam exhorruit, ut sit
 Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
 Res haud mira tamen, citharædo Principe, mimus
 Nobilis. Hæc ultra, quid erit nisi ludus? Et illud
 Dedecus Urbis habe; nec Mirmillonis in armis,
 Nec clypeo Gracchum pugnans, aut falce supina.
 (Damnatur enim tales habitus, & damnatur, & odit)
 Nec galea frontem abscondit; movet ecce tridentem;
 Postquam librata pendentia retia dextra

gladiatoria, scenicam ad-
 huc esse longe turpiorem.
 Finge enim, inquit, ex hac
 parte artem gladiatoriam,
 ex illa scenicam tibi propo-
 ni: utra harum eligenda?
 an non exercenda potius gla-
 diatoria, quamvis propo-
 sito mortis periculo?

Mortem, &c. Estne aliquis
 adeo vecors? itane quis-
 quam mortem metuit, ut il-
 li se exponere non malit,
 quam histrionicam exerce-
 re, quam esse socius vilis-
 simi histrionis, qualis est
 Corinthus, & agere in co-
 mædia personam Latini mi-
 mi, qui zelotypia uxoris
 suæ Thymeles laborare se
 fingat?

Res haud, &c. Non mi-
 rum est tamen, cum Imper-
 ator ipse, videlicet Nero,
 citharædus esset, & sceni-
 cam exerceret artem, no-
 biles etiam idem factitasse,
 ac mimos egisse: nunc vero,
 cum Trajanus hac insania
 non laboret, quid excusa-
 re nobiles possunt?

Hæc ultra, &c. Deinceps
 quid erit aliud Romæ, quam
 ludus, quam artes turpissi-
 mæ? gladiatoria, & scenica?

Et illud, &c. Est & aliud
 Urbis dedecus: Gracchum,
 nempe nobilem aliquem,

pugnans, non
 Mirmillonis armis, &c.

Mirmillonis. Inter gla-
 diatores alter Mirmillo di-
 cebatur, sive Secutor; alter
 Retiarius. Mirmillo habe-
 bat pro armis galeam, scu-
 tum, & falcem: Retiarius
 fuscinam, seu tridentem,
 & rete, quo implicare ca-
 put Mirmillonis conabatur,
 cumque fuscina interficere.
 Insectatur Poeta nobiles,
 qui, cum Mirmillones esse
 possent, & capite galea tecto
 pugnare, adeo tamen pudor-
 em omnem exuerunt, ut
 malint esse Retiarii, & ca-
 pite aperto pugnare, ut ab
 omnibus cognoscantur.

Falce, &c. Falce incurva,
 qua utitur Mirmillo.

Damnatur. Quia videri
 volebant nobiles illi, &
 agnosci a spectatoribus.

Movet, &c. Ecce, inquit,
 prodit in arenam nobilis
 cum tridente.

Postquam, &c. Retiarius
 collectum, & suspensum
 dextera manu rete gestabat,
 & in Mirmillonis caput sci-
 te projicere conabatur: quod
 si aberrasset, ac librata
 manu frustra rete effudisset,
 nec adversarii caput impli-
 cuisset, fugiebat, ne ab illo
 interficeretur, tentabatque
 rete

Nequicquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.

Cedamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo jactetur spira galero.

Ergo ignominiam graviolem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho jussus pugnare Secutor.

Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?
Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

rete iterum colligere, & in
adversarium immittere.

Spectacula. Tabulata,
unde spectantur ludi, am-
phitheatri sedilia.

Cedamus, &c. Verba sunt
Mirmillonis: Parcamus, in-
quit Mirmillo, Retiario no-
bili; ne ipsum interficiamus,
sed effugere sinamus: est enim
nobilis, ut patet ex habitu
divite, & magifico. Vel potius,
verba sunt spectatorum, faciamus
locum nobili Retiario, sinamus
effugere, ne a Mirmillone
interficiatur. Legunt aliqui,
Credamus tunica; idest,
credamus hunc retiariam esse
nobilem, id ex ejus tunica
ornatiore, & vestibus
intelligamus.

Tunica. Idest, Retiario,
quia Retiarii tunicati pugnabant.
Tunica erat vestis brevior,
& interior, cui toga imponebatur.
Habebant etiam Retiarii gale-
rum, sub mento astrictum
funiculo; qui, cum esset
auro intextus, ostendebat
Gracchum esse divitem, &
nobilem.

Spira. Funiculus contortus,
& convolutus, qui sub
mento colligatus galeam,
seu pileum Retiarii retine-

bat, ne excideret capite.
Hujus funiculi extremae partes
abibant in humeros, &
huc illuc jactabantur.

Ergo, &c. Turpius fuit
Mirmilloni certare cum isto
nobili, quam vulnerari, &
interfici ab alio; quia, cum
illum elabi sineret invitus,
explosus est a populo spe-
ctante.

Secutor. Idest, Mirmillo,
sic dictus, quia Retiarum
sequebatur, & assequi tenta-
bat, post coniecta in cas-
sum retia, fugientem.

Libera si, &c. Si per-
mittatur populo libere pro-
ferre, quid sentiat, nullo
Tyranni metu.

Senecam. Optimum vi-
rum, sed humili loco natum.

Neroni. Imperatori; sed
vitiis inquinatissimo.

Non una. Sed multæ; nec
enim unum commiserat par-
ricidium: utpote qui fra-
trem, uxorem, immo ma-
trem ipsam interfecerat.

Simia, &c. Quicumque
paricidii convictus erat,
ille cum simia, gallo gal-
linaceo, vipera, & cane,
infutus culeo, hoc est, sac-
co coriaceo, in mare, vel
proximum flumen projecie-
batur.

Par Agamemnonidæ crimen ; sed causa facit rem
 Dissimilem : quippe ille , Deis auctoribus , ultos
 Patris erat cœsi media inter pocula : sed nec
 Electra jugulo se polluit , aut Spartani
 Sanguine conjugii : nullis aconita propinquis
 Miscuit : in scena numquam cantavit Orestes ,
 Troïca non scripsit . Quid enim Virginius armis :
 Debuit ulcisci magis , aut cum Vindice Galba ?
 Quid Nero tam sæva , crudaque tyrannide fecit ?
 Hæc opera , atque hæc sunt generosi Principis artes ,
 Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu

Par , &c. Fateor ; idem Orestes fecit , nempe matrem , ut Nero , peremit ; sed a Neroue tamen in eo discrepat , quod honesta de causa matrem interfecerit , *Agamemnonidæ* . Orestis , Agamemnonis , & Clytemnestræ filii .

Ille &c. Orestes enim , Diis approbantibus , & impellentibus , ulciscatur patrem , a matre , & Ægistho adultero interfectum in convivio .

Electra , &c. Cæde sororis suæ Electræ , ut Nero Britannici fratris .

Aut Spartani , &c. Non interfecit conjugem suam Hermionem Spartanam , filiam Menelai Regis Spartæ , seu Lacedæmonis : at Nero manus inquinavit cæde Octaviæ , Antoniæ , & Poppææ , uxorum suarum .

Nullis , &c. Nullos consanguineos suos veneno sustulit , ut Nero Britannicam fratrem , & Domitiam amitam .

Aconita . Vide Sat. 1.

Cantavit . Ut Nero sæpe .

Troïca , &c. Ut Nero , qui se poetam esse gloriabatur ,

& carmen de rebus ad Trojam gestis scripsit .

Quid enim , &c. Nihil fuit , quod Neronis duces , qui in eum arma civilia moverunt , magis ulcisci deberent , & punire atrocius , quam istam ejus insaniam , quod histrio , poeta , & citharædus esse non erubesceret .

Virginius , &c. Virginius , Vindex , & Galba , duces Neronis fuerunt : qui in eum rebellantes arma sumpserunt . Virginius Rufus Germanico exercitui præerat ; Julius Vindex Gallias administrabat : Sergius Sulpitius Galba Hispaniam .

Quid Nero , &c. Quid enim agebat Nero , toto illo tempore tam sævæ , & crudelis suæ Tybannidis ? Hæc opera sunt egregii Principis ; citharædus erat , & saltator . Vel , quid aliud sceleris fecit , quod potiori jure ulciscerentur Virginius , Vindex , &c .

Peregrina . Neapoli scilicet , & in Achaja , aliisque locis extra Italiam , saltavit Nero , & in scena histrionam egit .

Prostitui, Graeque apium meruisse coronæ.
Majorum effigies habeant insignia vocis.
Ante pedes Domiti, longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes;
Et de marmoreo citharam suspende colosso.

Quis, Catilina, tuis natalibus, atque Cethegi
Inveniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammæ domibus, templisque parastis,
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores:

Prostitui. Exponere sese,
& spectandum publice in
theatro præbere.

Graeque, &c. in Græco-
rum enim certaminibus, cum
citharædis certans apio co-
ronatus est Nero. Apium
autem est herba, ex qua
siebant coronæ dari solitæ
in Nemeæis certaminibus,
in magnæ Græciæ totius con-
cursu celebrari solitis.

Majorum, &c. O Nero,
cum alii duces, & Impera-
tores rerum a se fortiter
gestarum, & triumphorum
insignia statuis majorum
suorum affigere soleant; tu
coronam ex apio, præmium
tuæ vocis, & cantus, ap-
pende ad effigies majorum
tuorum.

Domiti, &c. Avi tui, vel
patris: uterque enim Do-
mitius Nero vocabatur.

Syrma, &c. Vestem lon-
gam, qua indutus eras, cum
in tragœdia personam Thye-
stæ, vel Antigones filia Oe-
dipi, ageres. Hæc patri suo
excæcato ducem se præbuit.
Thyestes filiorum suorum
carne pastus est, quos ipsi
epulandos Atreus frater ap-
posuerat. De Ædipo con-
sule Ovid. Libro VII. Me-
tamorph. & nostras ibi no-
tas. Num. 18.

Personam, &c. Larvam,
qua repræsentasti fabulam
Menalippes a Neptuno a-
mata, de qua Euripides co-
mœdiam scripsisse fertur.

Et de marmoreo, &c. Sci-
licet citharam a iudicibus
ad se delatam pronus ado-
ravit Nero, ferrique ad
Augusti statuam iussit, quam
ingentem instar colossi ere-
xerat: hoc autem ipsi Poeta
objicit.

Quis, Catilina, &c. Quid
tuo, Cethegique genere il-
lustrius? De utroque fit men-
tio. Sat. 2. & 10.

Ut Braccatorum, &c. Id
est; quasi essetis posteri, &
filii Gallorum, qui, sub
Brenno duce, Romam ce-
perunt, & intenderunt, an-
no ab U. C. 364. Porro Gal-
li Provinciæ Narbonensis,
a braccis, seu strictis fe-
moralibus, dicti sunt Brac-
cati. Braccatorum pueri est
locutio Græca, pro Brac-
caci Galli.

Senonum. Populi sunt
Galliæ Lugdunensis, sive
Celticæ. Illi Romanos ad
fluvium Alliam ingenti cla-
de affecerunt, a Camillo
postea profligati, ac deleti
sunt.

Minores. Posteri, nepo-
tes.

Ausi, quod liceat tunica punire molesta :
 Sed vigilat Consul , vexillaque vestra coercet .
 Hic novus Arpinas , ignobilis , & modo Romæ
 Municipalis Eques , galeatum ponit ubique
 Præsidium attonitis , & in omni gente laborat .
 Tantum igitur muros intra toga contulit illi
 Nominis , & tituli , quantum non Leucade , quantum
 Thessaliæ campis Octavius abstulit , udo
 Cædibus assiduus gladio , sed Roma parentem ,
 Roma patrem patriæ Ciceronem libera dicit .
 Arpinas alius Volscorum in monte solebat

Ausi, &c. Aggressi estis facinus dignum, quod ipsa molestia tunica puniretur. Erat autem tunica illa, vestis e stupa, & cannabe confecta, tum sebo, sulphure, & bitumine illita: ea induebantur, & obvoluti cremabantur graviores rei, maxime qui ob incendia damnabantur.

Consul. Cicero.

Vexillaque, &c. Id est: conatus vestros reprimis.

Hic novus, &c. Id est: hic, quem vocatis per contemptum ignobilem, & novum Arpinatem, Porro apud Romanos novus homo dicebatur is, qui nulla majorum nobilitate insignis foret.

Municipalis. Oriundus ex municipio Arpino, & Romæ factus nuper Eques. Porro Arpinum Volscorum est oppidulum, patria Ciceronis.

Galeatum, &c. Milites in omni regione Urbis contra conjuratorum insidias collocat.

Et in omni, &c. Populos omnes, tum in Italia, tum extra Italiam positos exci-
 bat, ac summo cum labo-

re, & diligentia adhibet ad Rempublicam conservandam.

Tantum, &c. Cicero tantam est gloriam in Urbe, & in pace, ob suam prudentiam consecutus: quantum adeptus non est Augustus, confectis, multa civium cæde, bellis civilibus. Toga hic sumitur pro pace, & civili prudentia: toga enim vestis est civium, ut sagum militum.

Leucade. Cruenta pugna navali, juxta Leucadem insulam Epyri, & Actium promontorium commissa, qua devicti sunt ab Augusto Antonius, & Cleopatra.

Thessalia, &c. Ad Philippos in Thessalia, ubi devicti sunt Erutus, & Cæsius ab Octavio.

Libera. Conjurationis Cætilinariæ metu soluta.

Arpinas alius. C. Marius, iidem ut Cicero, Arpini natus: qui etsi vir esset plane ignobilis, multa tamen præclare gessit.

In Monte, &c. Sensus est: Marius pauper agricola fuit, tum gregarius miles, & tamquam &c.

Poscere mercedes, alieno lassus aratro :
 Nodosam pest hæc frangebatur vertice vitem ;
 Si lentus pigra muniret castra dolabra .
 Hic tamen , & Cimbros , & summa pericula rerum
 Excipit , & solus trepidantem protegit Urbem .
 Atque adeo , postquã ad Cimbros , stragèque volabant ,
 Qui numquam attigerant majora cadavera , corvi ,
 Nobilis ornatur lauro collega secunda .

Plebejæ Deciorum animæ , plebeja fuerunt
 Nomina : pro totis legionibus hi tamen , & pro
 Omnibus auxiliis , atque omni pube Latina ,
 Sufficiunt Diis Infernis Terræque parenti ;

Poscere , &c. Petere pa-
 stam pecuniam , cum alic-
 um agrum arasset .

Nodosam , &c. Postea
 Marius , gregarius tunc
 miles , si , muniendis castris
 adhibitus , negligenter opus
 faceret , vapulabat a Cen-
 turione , qui vitem suam
 supra caput ipsius frange-
 bat . Porro vitis , idest ,
 bacillus ex palmite , erat
 insigne Centurionum , qui
 ejusmodi bacillum gesta-
 bant , ad milites in officio
 continendos .

Cimbros . Cimbros , &
 Teutonas ; quæ ex Dania , &
 Germania , maximo cum
 exercitu Romam tendentes ,
 magnum terrorem Italie in-
 cusserunt ; sed a Mario de-
 victi sunt ingenti clade .

Et solus , &c. Licet enim
 ambo Consules contra Cim-
 bros pugnaverint , gloria
 tamen hujus victoriæ tota
 Mario tribuebatur .

Postquam , &c. Postquam
 victor Marius Cimbros cor-
 vis vorandos dedit .

Qui numquam , &c. Cim-
 bri enim erant proceri , &
 ingentes mole , ac statura .

Nobilis , &c. Q. Catulus ,
 collega Marii , quamvis no-
 bilis , secundo tantum loco
 triumphavit ; hoc est , illi
 prælatus est Marius ; licet
 utriusque Consulis auspiciis
 res gesta esset , immo solè
 Mario delatus honor trium-
 phi erat , sed ejus socium
 adscivit . Q. Catulum .

Plebejæ , &c. Decii , pa-
 ter , & filius , qui se pro
 legionibus Romanis devove-
 runt , fuerunt plebejæ ani-
 mæ , hoc est , homines igno-
 biles . Pater Decius , bello
 Latino , cum fuisset admo-
 nitus in somnis , eam partem
 victricem fore , cujus dux
 in prælio cecidisset , equo
 calcaribus incitato , in me-
 dios hostes se conjecit , &
 ab iis interfectus , victoriam
 Romanis peperit . Vide *Li-
 vium* l. 8. c. 9. & *seq.* Patris
 exemplum filius in bello
 Samnitico secutus est , eadem
 gloria . *Liv.* l. 20. c. 28. & *seq.*

Auxiliis , &c. Copiis au-
 xiliaribus .

Pube . Populo , exercitu .
Sufficiant , &c. Satis fue-
 runt ad placandos Deos in-
 ferorum , & Tellurem : quæ

Pluris enim Decii, quam qui servantur ab illis,
 Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
 Et fasces meruit, Regum ultimus ille bonorum.
 Proditā laxabant portarum claustra Tyrannis
 Exulibus juvenes ipsius Consulibus, & quos
 Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
 Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ
 Imperii fines Tiberinum virgo natavit:
 Occulta ad Patres produxit crimina servus.

enim se ita devovebant, aliorum pericula, & necem in suum caput convertere credebantur.

Pluris enim, &c. Decii pluris æstimantur a Diis, quam ceteri omnes Romani, quos in eorum gratiam servant.

Ancilla, &c. Servius Tullus, Romanorum rex sextus, etsi matre captiva natus, meruit tamen Romano in Regia dignitate succedere.

Trabeam. Vestis est pannis albis, & purpureis, instar trabium longis, intertexta, qua Reges utebantur, & usi sunt deinde Consules.

Diadema. Fasciam, seu pannum, quo Reges caput vinciebant, coronam Regiam.

Quirini. Romuli. Vide Sat. 3.

Ultimus. Secutus enim est Tarquinius Superbus, Rex pessimus.

Proditā, &c. Ordo est: filii ipsius Bruti Consulibus Titius, & Tiberius, volebant laxare, seu, aperire per proditorem portas Romæ Tyrannis exulibus, seu Tarquinio Superbo Roma pulso; filii, inquam, Bruti, quos decuisset exem-

plo patris audere aliquid magnum pro asserenda Romanorum libertate, nondum satis confirmata, & adhuc nutante, & aliquid egregium aggredi, quod imitari, & admirari possent Cocles, Mutius, &c.

Coclite. Horatio, Coclite cognominato, propter oculum in pralio amissum; qui Porsenam cum suo exercitu solus in ponte sustinuit, donec pons a tergo rumperetur; quo effracto, deluit in flumen, & ad suos enatavit.

Mutius. Mutius Scævola, cum Porsenæ castra subjisset, ac pro illo satellitem ejus occidisset, ut errorem suæ manus plecteret, eam igni iniecit; qua animi constantia Rex permotus, remisit liberum, & ipse obsidionem solvit.

Et quæ, &c. Clælia, quæ, obses Porsenæ data, Tiberim tranavit deceptis hostibus, & ad Romanos equo vecta se recepit. Vocat autem hic Tiberim Imperii fines, quia tunc adeo angustum erat Imperium Romanum ut ejus limes esset Tiberis.

Occulta, &c. Id est, conjurationem filiorum Bruti Senæ

Matronis lugendus : at illos verbera iustis
Afficiunt pœnis, & legum prima securis.

Malo pater tibi sit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas, longeque revolvās
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo :
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum :
Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

ſenatoribus detexit ſervus
quidam.

Lugendus. Dignus, cujus
mortem lugerent, & pro ſte-
tu cohoneſtarent matronæ,
quippe quas a Tyrannorum
libidine liberaſſet, cum
conjunctionem de illis re-
ſtituendis inſitam protulit,
ac pateſcit : quemadmo-
dum eadem de cauſa Bruti
mortem per annum & eadem
matronæ ſteverunt.

At illos, &c. Filios enim
virgis caſos pater Brutus,
cum alijs conjuratis, secu-
ri percuſſit.

Et legem, &c. Suppli-
cium ſumptum de conjura-
tis ; quæ legum eſt prima,
hoc eſt, prima pars, &
præcipua juſtitia : leges en-
nim maxime vigent ſuppli-
cio improborum ; & id ma-
xime præcipit juſtitia, eſt-
que illius hæc prima lex,
ut improbi pleſtantur. Se-
curis hic pro capitali ſup-
plicio ſumitur.

Therſites. Unus omnium
Græcorum, qui ad obſidio-
nem Trojæ navigaverant,
animo, & corpore maxime
deformis.

Æacida, Achilles, qui
fuit Æaci nepos.

Vulcaniaque, &c. Modo
ſtrenuus ſis, & fortis, ut
fuit Achilles, qui armis a
Vulcano fabricatis mira ce-
didit facinora.

Ut longe, &c. Licet a
quanta volueris antiquitate
repetas nominis, & familiæ
tuz originem.

Ab infami, &c. Sensus
eſt : ducis originem, &
gentem, ſeu familiam tuam
habes ab iis propagatam,
qui confugerunt ad aſylum,
quod Romæ ab Romulo con-
ſtitutum eſt. Nam Romu-
lus, ut Romam naſcentem,
ac vacuam frequentaret ci-
vibus, & impleret, edi-
xit, ut illis omnibus lice-
ret impune eſſe, quicumque
ad eam ſe reciperent. Ita-
que undique confluxit ma-
gna multitudo ſceleratorum,
& ſicariorum, e quibus Ro-
ma conſtata eſt : hinc aſylum
illud appellat infame.

Dicere nolo. Latro, ſica-
rius, homicida, &c. qua-
les fere fuerunt, qui ad
aſylum hoc, & Romam re-
tens conditam confugere.

SATYRA IX.

*Nævolum quemdam inducit de parroni avaritia,
flagitiisque conquerentem.*

SCire velim, quare toties mihi, Nævole, tristis
Occurras fronte obducta, cen Marfya victus.
Non erat hac facie miserabilior Creperejus.
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, & fatuos non invenit. Unde repente
Tot rugæ? Certe modico contentus agebas.
Vernam Equitem, conviva joco mordente facetus,
Et salibus vehemens intra pomæria natis,

Scire, &c. Loquitur ipse
Juvenalis, & Nævolum in-
terrogat.

Obducta. Tristitiæ nube
quasi testa, dejecta, & con-
tracta.

Marfya. Fuit ille pastor
quidam in Phrygia, qui A-
pollinem cantu provocare
ausus, ab eo victus, &
misere ejulans pelle spo-
liatus est. Ovid. 6. Metam.

Hac facie. Tua: non erat
ac tristior.

Triplicem, &c. Qui, con-
sumptis opibus quærebat ab
aliquo fœneratore pecuniam,
promittens illi, & para-
tus præstare, idest, solve-
re pro illa pecunia mutuo
accepta usuram triplicem,
idest: tertio tanto mayo-
rem, quamquæ vulgo solvi
soleret, vel quam esset ipsa
fors, & caput summæ acce-
ptæ. Nam ob rem circuibat
forum, ubi sunt fœnerato-
res, & argentarii, nec ta-
men ullum adeo fatuum re-
geriebat, qui vellet ipsi
mutuum dare pecuniam;
quam nimirum intelligeret
ab eo numquam redditum iri.

Modico. Modicis opibus,
parvo sumptu, & quæstu.

Agebas, &c. Inter servos,
& vernas, ejusdem tecum
ordinis, & conditionis, tam
hilariter vivebas, quam si
fuites Eques Romanus: ver-
na, & servus cum esses, E-
quitis animum, & opes æ-
quabas cultu, nitore ve-
stium, &c. eras facetus, &
elegans conviva, dicax, &
acer in jacendis salibus,
non rusticis, & insulsis, sed
urbanis, quales intra pomæ-
ria, in Urbe, usurpantur.

Vernam. Verna est servus
e matre serva domi, & in
urbe natus. Erant isti ver-
næ vulgo vafri, dicaces, &
urbani. Equites alii erant
veri, & genuini: alii præ-
tio, vel gratia nomen hoc,
& honorem adepti. Senten-
tia igitur esse potest, Næv-
olum tam urbanum fuisse,
quam verum aliquem, &
veluti vernam equitem.

Pomæria. Pomærium erat
locus purus, & patens circa
muros Urbis, & certum spa-
tium, quod neque arari,
neque habitari fas erat.

Omnia nunc contra; vultus gravis, horrida sicca.
Sylva comæ, nullus tota nitor in cute, qualens
Præstabat calidi circumlita fascia visci.

Quid macies æri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olinque domestica febris?
Deprehendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprehendas & gaudia; sumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexisse videris
Propositum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repero, fanum Iſidis, & Ganymedem
Paci, & advectæ secreta palatia Matrîs,
Notior Aufidio Chio, celebrare solebas.

Utile & hoc multis vitæ genus; at mihi nullum
Inde operæ pretium: pingues aliquando lacernas,

Omnia, &c. Diversa nunc,
& contraria est priori, vitæ
tuz ratio.

Sicca. Non delibuta un-
guentis, iis caput ungebant.

Visci. Utebantur, ad cu-
rem polienda, & levigan-
dam, quodam medicamento
ex resina, visco, &c. quo
imbutos, & illitos panni-
culos cuti admovebant.

Ægri. Qualis cernitur in
vultu ægroti, morbo veteri
laborantis.

Quarta dies. Quo febris
nimium quartana solet re-
currere.

Deprehendas. Deprehendi
possunt. Sententia est: cor-
pus, vultus, est animi, vel
visus, vel læti index.

Flexisses. Mutasse vitæ
institutum, nolle am-
plius patronos divites, &
avaros sectari.

Repero, Recordor.

Iſidis. Dea erat Ægyptio-
rum, apud Romanos culta.
Vide Sat. 6.

Ganymedem. Templum
paci, in quo erat Gany-
medis statua. Is a Jove in

aquilam mutato raptus, ac
delatus in Cælum, ut Super-
ris pocula misceret.

Secreta. Quo in templo
arcana, & silenda mysteria
celebrantur.

Matris. Templum Cybe-
les, quæ Deorum mater, seu,
Magna Mater dicebatur.
Ejus simulacrum ab Phry-
giæ oppido Pessinunte Ro-
mam erat advectum. Vide
Sat. 3.

Aufidio. Is eliens dili-
gentissimus habebatur in co-
lendis patronis.

Chio. Oriundo ex insula
Chio. Hæc Ægei maris in-
sula est.

Celebrare. Frequentare
ad deducendos patronos,
honoris causa.

Utile. Respondet jam
Nævulus: Fateor istud vitæ
genus esse multis utile;
mihi non est, qui aliud
nihil facio lucri, nisi quod
vestem detritam a patrono
accipio, &c.

Lacernas. Lacerna, seu
penula erat vestis hyberna,
& crassior, quæ togæ su-
perim-

Munimenta togæ, duri, crassique coloris,
 Et male percussas textoris pectine Galli,
 Accipimus, tenue argentum venæque secundæ.
 Hæc tribui; deinde illa dedi; mox, plura tulisti.
 Computat, atque cavet: ponatur calculus, ablit
 Cum tabula pueri; numerata festertia quinque
 Omnibus in rebus: numerentur deinde labores.
 En cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
 Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver-

perimponeretur, ad eam, ut ait, muniendam, & conservandam; pinguem vocat e crasso filo confectam, vel attritam.

Male, &c. Negligenter textas a textore Gallo. Fiebant ejusmodi vulgo lacerne in Gallia. Pecten porro est lignum oblongum instar pectinis, quo textores inserunt subtegmen stamini, atque ut compactior, & densior tela sit, adeoque melior, sæpe, & graviter pectine percutiunt subtemen, & stamini implicant, quod contra fit in panno laxiori, & negligentius texto.

Vena, &c. Nummum ex argento non purgato, quale in aurifodina venis secundis, id est, deterioribus, reperitur.

Ille, tribui. Verba sunt patroni avari.

Tulisti. A me obtinuisti plura, quam deberem tibi dare.

Cavet. Ne deludatur.

Calculus. Ad numerandum.

Tabula. In qua computet: vel, libro expensi, & accepti.

Pueri. Servi, qui servant tabulas, & rationes.

Festertia, &c. Summa hæc redit ad libras monetæ Tu-

ronicæ, ut loquuntur Galli, quingentas. Respondet hæc summa nummis Romanis, Scutatis centum quindecim.

Omnibus, &c. Id est: si omnia, quæ tibi dedi, recte æstimes, videbis summam existere quinque festertiorum, illas omnes res valere quinque festertia.

Labores. Hoc Nævulus ait: At non numeras meos sudores, operam, ærumnas, in te affectando, colendo, &c. Vel potius, hoc: avarus patronus dicet, hoc sensu: numerata tuos labores, videbis eos non esse æstimandos quinque festertiis.

En cui, &c. En patronum, o Juvénalis, quem hæcenus colui. Hunc enim hominem adeo ingratum, dignum censens, cui mittatur umbella? &c.

Umbellam, Velum, quod opponitur capiti ad arcendum solem, & umbram conciliandam.

Succina. Lege Sat. 6.

Natalis, &c. Recurrente natali ejus die. Tunc patronis clientes, servi domini, munera mittebant. Kalendis vero Martiis, quo mense vernum tempus incipit, ac frequentiores plu-

Incipit, & strata positus, longaque cathedra
Munera femineis tractat secreta Kalendis.

Dic, passer, cui tot montes, tot prædia servas.
Appula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager foecundis vitibus implet,
Suspectumque iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat ærunnas lassæ donare clientis
Jugeribus paucis? Meliusne hic rusticus infans,
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello,
Cymbala pulsantis legatum fiet amici?

vix sunt, mittebantur munera feminis. Nævulus in-
nuit patronum suum esse
hominem libidinosum, &
effeminatum, cui, tam-
quam feminæ, munera Ka-
lendis Martiis, quas tertio
post versu, femineas vocat,
mittenda.

Strata. Pulvillis, aut ta-
petibus instrata.

Tractat. Recognoscit,
revolvit, &c.

Secreta. Seposita, in in-
teriore cellam abdita, ut
serventur commodius.

Passer. Vox blandientis
o homo delicate.

Appula. Erant agri fe-
races in Apulia, Italici
regione. Sat. 4.

Milvos, &c. Idest, agros
tam amplos, ut eos pervo-
lare milvi non possint, quin
desatigentur.

Trifolinus. Est ager ad-
modum fertilis, prope Nea-
polim, ita dictus ab trifolio,
herba quadam, quæ in eo
plurima nascitur: trifolium
autem a ternis foliis no-
men habet.

Suspectumque, &c. Est
mons Misæus, ac promon-
torium, quod Cumæ, (urbs

ad ejus radicem posita) sus-
piciunt. Suspicimus, quæ
supra nos sunt; despici-
mus, quæ infra.

Gaurus. Mons Campaniæ
Italiciæ, prope Puteolos.

Inanis. Vel, cavernosus,
vel, vacuus domibus, te
uno omnia possidente.

Nam quis. Qui plures
cados implet recenti vino?

Linit. Pice obturat, oper-
culum lino, & resina ob-
ducit.

Victuro. Ad servandum
mustum, seu vinum diu du-
raturum, & ad summam
senectutem perventurum.

Quantum erat, &c. An-
ponendum erat in loco, &
numero magni cujusdam
muneris, & beneficii, si
dedisses mihi pauca jüge-
ra, qui omnes meas fortu-
nas in obsequio tuo con-
sumpsi?

Meliusne, &c. An æquius
est, si villam hanc aliquam,
cum rusticis, qui sunt in ea,
infantibus, & matre, & ca-
tellis relinquantur testamento
amico cuiquam tuo, qui sic
e numero Gallorum sacer-
dotum, qui solent in sacris
Cybeles tympana pulsare,
vul-

Improbus es, cum poscis, ait. Sed pensio clamat, Posce: sed appellat puer unicus, ut Polyphemi Lata acies, per quam solers evasit Ulysses.

Alter emendus erit, namque hic non sufficit: ambo Pascendi: quid agam bruma spirante? quid, oro, Quid dicam scapulis fervorum, mense Decembri, Et pedibus? Durante, atque expectate cicadas?

Scicerte, quibus ista modis, quam sæpe rogarim, Et quæ pollicitus fueris mihi. Justa doloris,

Nævole, causa tui: contra tamen ille quid affert? Negligit, atque alium bipedem sibi quærit asellum.

Hæc soli commissa tibi celare memento,

Et tacitus nostras intra te fige querelas.

Nam res mortifera est inimicus pumice lævis.

Qui modo secretum commiserat, ardet, & odit,

Tamquam prodiderim, quidquid scio, sumere ferrum,

Fuste aperire caput, candelam apponere valvis

vulgo sunt homines impro-
bissimi. Vide Sat. 4.

Improbus. Importunus.
Avari verba ad Nævolum.

Sed, &c. Responsio Nævoli. Ego vero non tam posco, quam pensio domus a me conductæ, quæ mihi dicit, pete, unde solvas, & ei, qui domum locavit, me reddas.

Appellat. Poscit pecuniam.

Puer. Servus: quem unum habeo, ut Polyphemus unam aciem, idest, unum oculum.

Per quam, &c. Qua effossa, evasit e Polyphemi manibus Ulysses. Vide Odisseam lib. 10.

Alter. Servulus.

Scapulis. Humeris nudis, quos scilicet dominus vestire debet.

Cicadas. Æstatem, qua canunt cicadæ. An erunt contenti servi, si jubeam

eos durare nudos, donec æstas advenerit? neutiquam certe.

Justa, &c. Loquitur Juvenalis.

Asellum. Clientem tam stupidum, quam ego sum, a quo me sic decipi patior.

Hæc. Arcanas de avaro domino querelas.

Figæ. Absconde.

Nam, &c. Crudeles enim gerunt inimicitias isti effeminati, qui cutem pumice poliunt. Pumex, lapis scaber, & ad res lævigandas aptus.

Qui modo, &c. Qui modo me suorum arcanorum faciebat participem, ut si fuisset amicus ipsius summus, & derepente in me furit, & accusat, quod ea evulgaverim.

Ferrum. Quo me perimat. Gladium in me stringet.

Candelam. Qua meas ædes incendat.

Non dubitat: nec contemnas, aut despicias; quod
His opibus numquam, cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut Curia Martis Athenis.

O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas: servi ut taceant, jumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora. Claude fenestras,
Vela tegant rimas, junge ostia, tollito lumen
Emedio, clament omnes, prope nemo recumbat;
Quod tamen ad cantum gali facit ille secundum,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores: quod enim dubitant componere carnea

Despicias. Cave autem, putes nihil imminere mihi ab illo periculi, cum avarus sit; tamquam ipse sumptum nolit ullum, ut me perdat, facere; tantas opes habet, ut facile sit empturus venenum, quo me interimat. Cara dicitur annona, cum panis, cibi, & alia id genus, magno pretio constant; velis, cum parvo.

Curia Martis. Senatus Atheniensis, qui Areopagus dicitur, id est, pagus, seu collis Martis: eo quod Mars homicidii accusatus a Neptuno, duodecim Diis judicantibus, sex sententiis in eo loco fuit absolutus. Senatores porro Athenienses silentii, & arcani adeo tenaces erant, ut sollemne illis esset sententiam scripto, non verbo, ferre. Memineris igitur ea, quæ tibi de patrono meo dixi, non minori celare silentio, quam Areopagitæ sua senatusconsulta, & judicia celabant.

O Corydon. O homo rustice simplix, & bone, qui credas domini tui arcana

celari posse. Sumptum hoc hemistichium a Virgilio. Ecloga 1. versu 68.

Ut taceant. Quamvis taceant.

Junge. Claude: clauditur enim janua, cum junguntur simul valvæ.

Clament. Licet omnes vociferentur. Legunt aliqui: *taceant omnes.*

Ad cantum, &c. Submediam noctem, in tenebris ejus occulta, & tenebricosa flagitia.

Ante diem. Antequam luceat.

Audiet. Idem caupo audiet etiam ea scelera, quæ de suo domino finxerunt librarii, &c.

Librarius. Ea vox in eo loco formatur a nomine substantivo, *libra*, & cum significat, qui libra ponderat carnes, & alia id genus, quæ domi servis dantur: dispensator, promus. Eandem vocem aliter explicatam habes Sat. 6.

Archimagiri. Græca vox: principes, seu magistri coquorum, primarii coqui.

Carptores. Carminatores,

In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
 Baltea? Nec deerit, qui te per compita quærat
 Nolentem, & miseram vinofus inebriet aurem.
 Illos ergo roges, quidquid paullo ante petebas
 A nobis, taceant illi: sed prodere malunt
 Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
 Pro populo faciens, quantum Laufella bibebat.
 Vivendum recte, cum propter plurima, tum de his
 Præcipue caussis, ut linguas mancipiorum
 Contemnas; nam lingua mali pars pessima servi.
 Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
 Quorum animas & farre suo custodit, & ære.
 Idcirco ut possim linguam contemnere servi,
 Utile consilium modo, sed commune dedisti:

res, servi, qui lanificio,
 & carpendis lanis operam
 dabant.

Quod enim, &c. Quæ est
 enim tam sœda, & impro-
 ba cantilena, quam illi non
 audeant componere in suos
 heros, quando his rumori-
 bus, seu fabulis, & canti-
 lenis in vulgus iparsis, vo-
 lunt ulcisci pœnas, quas de
 ipsis sumpserunt domini,
 eos balteis, seu loris e co-
 rio factis, verberantes.

Nec deerit, &c. Reperien-
 tur ex illis servis nonnulli,
 qui te istas cantilenas au-
 dire nolentem quærant, &
 tuas aures iis recitandis in-
 ebrient, impleant, obtun-
 dantque, ipsi vinofi, &
 ebrii, ideoque ad secreta
 dominorum aperienda prom-
 ptiores.

Illos, &c. Pete igitur ab
 illis servis, quod modo me
 rogabas, nempe ut sileant,
 non facient tamen: ma-
 lunt enim arcanum prodere,
 quam vinum furtim raptum
 haurire; quod tamen liben-
 tissime faciunt.

Faciens. Sacrificans. Fie-
 bant sacrificia pro populo
 Romano Bonæ Deæ: his
 solæ mulieres intererant, &
 vino se multo certatim pro-
 luebant.

Laufella. Mulier vinosa.
Contemnas. Ut ne timere
 illas possis: ut nihil ha-
 beant, quod tibi merito
 possint objicere.

Deterior, &c. Sententia
 est. Ille tamen dominus est
 suis servis nequior, & mi-
 serior, qui cogitur illos ti-
 mere, qui est apud illos
 veluti servus, & manci-
 pium, sine libertate, sem-
 per in metu, ne sua pro-
 dantur ab illis scelera.

Quorum animas. Illis,
 quos pane suo pascis, quos
 pecunia sua sustentat.

Commune, & Docuisti
 me id, quod omnibus uni-
 verse faciendum, nempe
 bene vivendum mihi esse,
 ut linguas mancipiorum non
 timeam, sed aliud nunc a
 te peto; quid mihi jam fa-
 ciendum censeas: amisi bo-
 nam temporis, & ætatis par-
 tem.

Nunc mihi quid suades, post damnatum tempus, & spes
 Deceptas? festinat enim decurrere velox.
 Flosculus; angustæ, miseræque brevissima vitæ
 Portio: dum bibimus, dum ferta, unguenta, rosasque
 Poscimus, obrepit non intellecta senectus.
 O parvi, nostrique lares, quos thure minuto,
 Aut farre, & tenui soleo exornare corona,
 Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus.
 A tegete, & baculo? viginti millia fœnus.
 Pignoribus positis? argenti vascula puri,
 Sed quæ Fabricius Censor notet? & duo fortes
 De grege Mœsorum, qui me cervice locata
 Securum jubeant clamoso insistere Circo?

sem in colendo avaro patrone, &c.

Flosculus. Flos, vigor ætatis.

Portio. Subaudi, est.

Non intellecta. Nemine cogitante.

Lares. Dii domestici.

Farre. Farinam e tritico puriore, quod far vocatur, confectam, & sale consperfam in victimas conjiciebant. Hæc appellabatur mola falsa.

Figam, &c. Fixum aliquid habebō, certam aliquam pecuniæ summam, qua fretus effugiam mendicitatem in senectute. Teges est storea, qua se mendici, aut casulas suas tegunt.

Viginti, &c. Quandonam e pecunia mutuo commodata recipiam viginti millia sestertiorum, (conficiunt librarum Turonicarum duo millia. Monetæ Romanæ sunt nummi 400. scutati, ut loquuntur, & sexaginta) pro fœnore, quod mihi certum erit positus, & datis mihi tutis pignoribus ab iis scilicet,

qui fœnus hoc solvent mihi? Pignus est id, quod cautionis loco datur alteri, ut si gemmam tradas ei, a quo nummum sumas mutuuum, reddendam tibi, quando nummum vicissim reddes.

Puri. A scoria purgati & optimi.

Sed qua, &c. C. Fabricius Censor fuit admodum severus: is Cornelium Rufinum, bis Consulem creatum, ac semel Dictatorem, Senatu movit ea de causa, quod decem pondo vasa argentea domi haberet. Talia sibi optat vasa Navolus, Valer. Maxim. lib. 11. cap. 9.

Duo, &c. Duo servi robusti e Mœsia: est regio prope Thraciam. Inde Romam veniebant servi, ad læticas ferendas idonei ob robur, & proceritatem corporis.

Locata. Quam mihi locaverint, quorum operam pretio emerim.

Securum. Sedentem in lætica: Non timentem, ne

Sit mihi præterea curvus cælator, & alter,
 Qui multas facies fingat cito. Sufficiens hæc,
 Quando ego pauper ero: votum miserabile? nec spes
 His saltem; nam cum pro me Fortuna rogatur,
 Affigit ceras illa de nave petitas,
 Quæ Siculos cantus effugit remige furdo.

a turba comprimar.

Insistere. Interesse ludis
 Circensibus. De Circo di-
 ctum Sat. 6.

Calator. Qui signa im-
 primit vasis argenteis. So-
 lent autem isti artifices cur-
 vo corpore in opus incum-
 bere.

Facies, &c. Imagines, sta-
 tuas e cera, argilla, &c.
 faciat. Legunt aliqui, *pin-
 gat*: alii: *Qui multa fa-
 cies*, &c. Hanc lectionem
 explicui in Juvenale ma-
 jori, quem perpetua inter-
 pretatione illustravi.

Sufficiens hæc. Hæc mihi
 tamdiu sufficiens, quam-
 diu ero pauper: si dives fue-
 ro, plura petam. Sed ta-
 men frustra hæc vota misera
 facio, frustra spero magnas
 opes, frustra illas ipsas te-
 nues, quas commemoravi:
 nam cum rogo Fortunam,
 est illa meis votis tam fur-
 da, quam Ulyssis remiges,
 & socii, qui sibi aures ob-
 turarunt cera, ne Sirenum
 cantum audirent. Vide Odyss.
 lib. 12. Erant Sirenes in
 freto Siculo.

SATYRA X.

Hominum vota.

OMnibus in terris, quæ sunt a Gadibus usque
 Auroram, & Gangem, pauci dignoscere possunt
 Vera bona, atque illis multum diversa. remota
 Erroris nebula: quid enim ratione timemus,
 Aut cupimus? quid tam dextero pede concipis, ut te

Omnibus, &c. Id est, in
 universo orbe: ab oriente
 ad occidentem. Gades enim
 insula est in extrema Hi-
 spania, prope angustum fre-
 tum, per quod mare in me-
 dias terras influit, & quod
 Hispaniam ab Africa sepa-
 rat. Ganges vero fluvius est
 maximus India Orientalis.

Diversa. Ea, quæ sunt
 opposita veris bonis, adeo-
 que vera sunt mala.

Remota nebula. Citra er-

rorem, remota ignorantia,
 & errore, qui tenebras
 menti offundit.

Ratione. Rationis dudu,
 atque impulsu.

Quid tam, &c. Quid tam
 felici conatu meditaris um-
 quam, ac destinas, ut post-
 quam, consecutus es, quod
 optabas, non te pœniteat
 optasse illud, & suscepisse.

Dextero pede, &c. Dexte-
 ro pede aliquid concipere,
 est votum aliquod felix ede-
 re,

Conatus non pœniteat, votique peracti?
 Evertere domos totas optantibus ipsis
 Dii faciles. Nocitura toga, nocitura petuntur
 Militia: torrens dicendi copia multis,
 Et sua mortifera est facundia: viribus ille
 Confusus periit, admirandisque lacertis.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
 Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census,
 Quanto delphinis balæna Britannica major.
 Temporibus diris igitur, jussuque Neronis,
 Longinum, & magnos Seneca prædivitis hortos
 Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes

re, rem aliquam alite bona id est, bonis auspiciis suscipere. Dexterâ enim pars felix, & bene ominata credebatur, sinistra infelix.

Evertere, &c. Ordo est: Dii nimis indulgentes hominibus aliquid optantibus, fuerunt in causa, cur tot familiæ evertentur, Sic Neptunus Thesi domum evertit, dum ejus contra Hippolytum filium infon-tem preces facilius audivit.

Toga. Id est, pace; vide Sat. 8.

Torrens, &c. Abundans, & profluens eloquentia.

Viribus ille, &c. Nempe Milo Crotoniates, qui tantas habuisse vires dicitur, ut bovem uno nudæ manus ictu mastaverit, & integrum humeris solus gestaret. Is porro, cum iter faceret per sylvam, viresque suas experiri vellet in diducenda hiante quercu, ab arboris partibus in sese coeuntibus interceptus, & inclusus, mox a feris disscriptus est.

Strangulat. Exitio est.

Et cuncta, &c. Divitiæ

tanto majores aliorum patrimoniis, quanto balæna Britannica delphinis mole superat.

Britannica. In Oceano enim Anglico balæna maximæ capiuntur.

Temporibus diris. Quibus Nero, quæsitâ undique occasione, insidiabatur opibus divitum, & suam crudelitatem in omnes expro-
mebat.

Longinum. Cassium Longinum interfici jussit Nero, non alio objecto crimine, quàm quod Cassi, unius e Cæsaris percussoribus, statuam in vetere gentili stemmate retinisset; cum revera opibus illius inhiaret.

Seneca. Seneca vir optimus, quo præceptore ipse Nero usus fuerat, Pisonianæ conjurationis falso accusatus (cum re ipsa immensæ ejus divitiæ essent in causa) a Nerone mori jussus, incisis sibi venis, obiit.

Clausit cohors. Id est, manum militum, ab Imperatore missa ad interficiendum Lateranum, & Senecam,

Tota cohors. Rarus venit in cœnacula miles.
 Pauca licet portes argenti vascula puri,
 Nocte iter ingressus, gladium, contumque timebis,
 Et mutæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram:
 Cantabit vacuus coram latrone viator.

Prima fere vota, & cunctis notissima templis,
 Divitiæ ut crescant, & opes, ut maxima toto
 Nostra sit arca foro: sed nulla aconita bibuntur
 Fictilibus; tunc illa time, cum pocula sumas
 Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

Jamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
 Ridebat, quoties a lumine moverat unum,
 Protuleratque pedem; flebat contrarius alter?

cam, eorum ædes invasit,
 & clausit.

Lateranorum. Plauti Laterani, Consulis designati, a Nerone divitiis ejus inhiante cæsi.

Rarus, &c. Raro in pauperum domos percussores mittuntur. Cœnacula erant partes superiores domus, & regulis proximæ. Ita dicta sunt, quia olim in iis ipsi divites, auræ frigidioris captandæ causâ, canabant; mox ea pauperibus reliquerunt, quod ad illas difficilior esset ascensus.

Puri. Non calati, non elaborati, atque adeo non tanti pretii.

Gladium. Latronis.

Contum. Contus proprie lignum est cuspide ferrea præfixum, quo utuntur nautæ: hic longiorem hastam significat.

Cantabit, &c. Viator qui vacuum habet crumenam, nihil a latronibus timebit.

Prima. Hoc primo loco ante omnia precamur in templis.

Arca foro. In foro enim,

five in templis foro vicinis, arcas habebant cives opulenti, in quibus pecunias deponebant, ut essent tutiores, utpote in loco benemunito, ac sacro.

Fictilibus. In vasis testaceis, & argilla: sensusque est, pauperibus nulla parari venena.

Setinum. Vinum optimum, quod colligebatur prope Setiam, urbem Campaniæ in Italia.

Ardebit, &c. In aureo poculo splendet, ac velut ignescet.

Jamne: &c. Nonne jam merito laudabis sapientissimos philosophos, qui alter ridendo, alter flendo, uterque suo modo, etsi diverso, stultitiam hominum, & vota damnaverunt? Heraclitum, & Democritum indicat.

Alter. Democritus, qui quoties in publicum procedebat, semper ridebat hominum ineptias.

Contrarius, &c. Heraclitus, qui misérias hominum semper dessebat.

Sed facilis cuius rigidi censura cachinni:
 Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor,
 Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
 Democritus, quamquam non essent urbibus illis
 Prætexta, & trabæ, fasces, lectica, tribunal.
 Quid, si vidisset Prætorem curribus altis
 Extantem, & medio sublimem in pulvere Circi,
 In tunica Jovis, & pictæ sarrana ferentem
 Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
 Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
 Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi Consul

Sed facilis, &c. Facile est cuilibet (quod fecit Democritus) censuram humanæ vitæ quamdam exercere ridentem; facilis est censura vitiorum, quæ sit cachinno; sed mirum est, unde suppeteret Heraclito tantæ lacrymarum copia.

Quamquam, &c. Etsi in urbe Abdera, (ubi natus Democritus) aliisque urbibus Thraciæ, non erat idem luxus, ac fastus, quem videmus Romæ; non prætexta, trabæ, fasces, &c. subaudi: quanto magis risisset, si hæc omnia vidisset?

Prætexta. Dicebatur ea toga, cujus limbus infimus, & circuitus purpura prætextus erat, sive circumdatus; erat insignis quorundam magistratuum. Vide Sat. 8.

Fasces. Virgæ in fasces circa securim collectæ, quæ ante Consules, & Prætores ferebantur.

Lectica. Vehiculi genus, quo servorum humeris portabatur.

Tribunal, ex quo jus dicebatur, quoque variis ornamentis insignitum erat.

Quid, si, &c. Quid actu-

rum putas fuisse Democritum, quantos cachinnos editurum, si vidisset Prætorem, &c.

In curribus, &c. Describit Prætorem ludos Circenses spectantem, & disponentem, sublimem in curru, & ornatum vestibibus, quibus uti solebant ii, qui triumpharent.

In tunica, &c. Indutum tunica insigni, qualem triumphantes ferebant. e templo Jovis, & Capitolio sumptam: unde tunica Jovis appellatur.

Pictæ. Figuris acu pictis, præsertim stellis aureis ornata.

Sarrana. Tyria, id est, purpurea; nam Tyrus, urbs Phœnicæ, unde advehebatur purpura, dicta est olim Sarra; quare Sarranus idem sonat, ac Tyrius.

Aulæa, Togam latam, & longam instar aulæorum, quibus aularum parietes teguntur.

Magnæque, &c. Hoc est, coronam rotundam tantæ ponderis, quanto ferendo vix ullum caput sufficit, ac par est.

Quippe tenet, &c. Servus seu

Ne placeat, curru servus portatur eodem.
 Da nunc, & volucrem, scepro quæ surgit eburno,
 Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
 Agminis officia, & niveos ad fræna Quirites,
 Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
 Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
 Occursus hominum; cuius prudentia monstrat
 Summos posse viros, & magna exempla daturus,
 Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci;
 Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi.
 Ergo supervacua hæc, aut perniciofa petuntur

seu minister publicus, coronam sustentabat a tergo triumphantis, nec sine labore multo, ac sudore illam ejus capiti imminentem gestabat.

Consul. Consules, itidem ut Prætores, ludos in Circo edebant, ibique cum toga picta, ceterisque triumphantium insignibus, vehebantur. Illorum, ac ceterorum, qui triumphum agerent, fastum ride,

Sibi ne, &c. Ne se efferat nimium, & se homine majorem putet; in eodem curru portatur servus qui cum illo veluti triumphet, illumque conceptis verbis admoneat: *Hominem esse te memento,* &c.

Da nunc, &c. Sensus est: adde etiam aliud triumphantis insigne, aquilam nempe, eburnei scepro vertici impositam.

Officia. Amicos, servos, ministros, qui honoris, & officii causa triumphantem comitantur.

Niveos, &c. Solebant enim cives multi adesse circa currum triumphantis, albis vestibus induti.

Quos sportula, &c. Qui ideo illum affectantur, ut ab eo sportulam accipiant: quos sportulæ accipiendæ spes illi adjungit, & conciliat.

Defossa, &c. Sportula abdita in crumena triumphantis: plerumque enim clientibus pro sportula pecunia dabatur. De sportula plura vide Sat. 1. & 3.

Materiam, &c. Quotiescumque Democritus hominibus occurrebat, quoties domo offerebat pedem, toties reperiebat, quod rideret.

Cujus. Democriti.

Magna, &c. Magnarum virtutum exemplo produros, ceteris exemplo futuros.

Vervecum, &c. Id est; posse in barbara urbe, & inculta regione nasci. Abdera, Democriti patria, urbs fuit Thraciæ, ubi homines barbari erant, & rudes, instar vervecum: stupidi enim, ac stolidi per convicium appellantur verveces; quia hoc animal est admodum vecors, & hebes.

Crasso aere. Qui pingues & hebes.

Propter quæ fas est genua incerare Deorum.

Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
Invidiæ; mergit longa, atque insignis honorum
Pagina: descendunt statuæ, restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Jam strident ignes, jam follibus, atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ,

& hebetes reddit, ut tenuis
aer contra ingeniosos facit.

Propter quæ. Quæ tamen
a Diis ipsis, tamquam valde
ut lia, petimus, more, &
jure passim recepto.

Interare. Vel, cereas
candelas ad Deorum statuas
& genua apponere, ad Deos
sibi conciliandos: vel po-
tius, concepta vota, & ta-
bulis conscripta, in Deo-
rum statuis, & genibus ce-
ra figere.

Subjecta. Obnoxia, ex-
posita.

Mergit. Idest, pergit,
obruit, exitio est.

Honorum pagina. Hoc est,
nocent illi honores multi
ipsis dati. Per paginam
autem vel intelligit stem-
mata, & tabulam, in qua
describitur ratio generis,
& majorum honores: vel
Fastos, & alios id genus
libros, in quibus Consula-
tus, & alii civium honores
præscribebantur,

Statuæ, &c. Nobilium
statuæ sua basi funibus de-
turbantur; qui enim dam-
nati erant gravioris alicu-
jus criminis, eorum frange-
bantur statuæ, idque decre-
to Magistratus, vel populi
furore. Restem autem, &

laqueos statuis altioribus
injacere, easque detrahere
moris fuit, immo & per
Urbem raptare.

Ipsas deinde, &c. Fran-
guntur securibus rotæ cur-
rum triumphalium. Biga
est currus, qui a duobus
equis junctis trahitur; sic
triga, & quadriga, qui a
tribus, & quatuor.

Caballis. Equis ex ære,
aut saxo sculptis, currum
triumphalem trahentibus.

Ignes. Quibus funduntur,
& liquantur statuæ.

Adoratum, &c. Sejanî
caput tanto nuper in hono-
re habitum.

Crepat. Cum crepitu re-
solvitur in ignes, & liqua-
tur.

Sejanus. Statua Sejanî,
is tanta primum gratia fuit
apud Tiberium, ut ipsi pe-
ne par esse videretur: ve-
rum, cum potentia, & opi-
bus abuteretur, affectaretq;
Imperium, ab illo damnatus,
& mori cum ignominia jus-
sus est.

Ex facie, &c. Idest, ex
facie Sejanî, quem totus
orbis secundum ab Tiberio
Imperatore agnoscebat, &
reverebatur.

Sartago. Vas est culina-
rium,

Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum,
 Cretatumque bovem; Sejanos ducitur unco
 Spectandus; gaudent omnes: Quæ labra? quis illi
 Vultus erat? nunquam, si quid mihi credis, amavi
 Hunc hominem: sed quo cecidit sub crimine? quisnam
 Delator? quibus indiciis, quo teste probavit?
 Nil horum, verbosa, & grandis epistola venit
 A Capreis. Bene habet, nil plus interrogo: sed quid
 Turba Remi? Sequitur fortunam, ut semper, & odit
 Damnatos. Idem populus, si Nurtia Thusco
 Favisset, si oppressa foret secunda senectus
 Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora

rium, ad escas frigidandas.

Pone, &c. Verba sunt populi Sejano insultantis: Latitiam ostende, inquit unus aliquis alium alloquens, orna domum, & fores tuas fertis, & frondibus.

Cretatumque. Immola Jovi in Capitolio bovem candidum, quasi re bene peracta. Diis Superis, v. g. Jovi, Junoni, &c. victimas candidas immolabant; Diis Inferis, puta Plutoni, & Proserpinæ, nigras.

Ducitur, &c. Ad supplicium unco trahitur in Germanias scalas. Locus erat, in quo scelerati morte afficiebantur.

Spectandus. Proponendus toti populo ad spectaculum, & ludibrium.

Quæ labra, &c. Quam erat deformis, quam truculentus?

Quo cecidit, &c. Propter quod crimen morte damnatus est?

Quo teste, &c. Cujus testimonio crimen ejus probavit accusator?

Nil horum, &c. Respondet unus aliquis de popu-

lo: Non constat de crimine, de testibus: nihil ejusmodi dicitur.

A Capreis, &c. A Tiberio, qui in Capreis, insula parva littoris Italici contra Neapolim, morabatur, ubi voluptatibus sordissimis indulgebat; hinc scripsit ad Senatum de Sejano condemnando.

Bene habet. Sufficit hoc mihi, ait alter; satis mihi est ad Sejanum, condemnandum, quod epistola Tiberii damnatus fuerit.

Sed quid? Supple, sentit, loquitur?

Turba Remi. Populus Romanus, a Romulo, & Remo propagatus.

Idem, &c. Hæc jam dicit Poeta: Si Nurtia Thuscorum Dea, Sejano Thusco ita favisset, ut Tiberium senem in Capreis secure delitescentem opprimeret; hac ipsa hora, qua populus Sejanum condemnabat, eundem Sejanum Imperatorem salutare paratus fuisset.

Nurtia. Hæc Dea maxime colebatur in oppido

Augustum. Jam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas; nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem, & Circenses. Perituros audio multos,
Nil dubium; magna est fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram:
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defensus! curramus præcipites, &

Hetruriæ, Volsinio, Sejani
patria.

Ex quo, &c. Ex quo tem-
pore per suffragia, ut olim
fiscat, non eligimus Magi-
stratus, sed solus Impera-
tor illos eligit; ex eo tem-
pore populus de Repub. sol-
licitus non est, & quis ob-
tineat principatum, & quo
jure, parum laborat.

Vendimus. Solebant enim,
qui petebant Magistratus,
populi suffragia sibi coemere
muneribus, & largitionibus.

Qui dabat. Populus, qui
olim eligebat pacis, & bel-
li Magistratus.

Imperium. Præfecturas e-
xercituum; qui enim toti
exercitui præerat, is Impe-
rator dicebatur, maxime
ubi aliquam insignem de
hoste victoriam retulisset.

Fasces. Id est, Consula-
tum, & Præturam. His e-
nim magistratibus fasces a
lictoribus præferebantur.
Vide Sat. 8.

Legiones. Præfecturas mi-
litares. Porro in legione ad
summum numerabantur sex
millia militum: ejus partes
erant cohortes decem, & in
singulis cohortibus manipu-
li tres.

Se continet. Otium agit,

abstinet ab administranda
Republica.

Panem, &c. Panem, quo
vivat; ludos, quibus se ob-
lectet. Circenses autem ludæ
erant ii, qui celebrabantur
in Circo maximo.

Perituros, &c. Alter po-
puli introducitur dialogis-
mus: Audio, inquit unus
aliquis, multos Sejani causa
perituros.

Magna, &c. Ita Impera-
toris valde est accensa; ma-
gnam paratur incendium.

Pallidulus mi, &c. Pro;
mihi; sensusque est; ami-
cus Brutinius mihi occur-
rit, prope Martis Ultoris
templum, pallidus, ac ma-
le metuens, ne sæviret Ti-
berius in amicos Sejani, e
quorum erat numero.

Quam timeo, &c. Valde
vercor, ne Tiberius male
se a Romanis defensum exi-
stimans, & eos Sejano ni-
mium favisse arguens in
eosdem ruat, non sanius,
quam Ajax, qui postquam
in contentione de Achillis
armis ab Ulisse superatus
est, per dementiam, & fu-
rorem, gladio in pecudes
sævit, ratus se plebem, &
proceres Græcorum mactare.
Ovid. 13. Metam.

Dum jacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem,
 Sed videant servi, ne quis neget, & pavidum in jus
 Cervice astricta dominum trahat. Hi sermones
 Tunc de Selano, secreta hæc murmura vulgi,
 Visne salutari, sicut Sejanus? habere
 Tantumdem? atque illi fellas donare Curules,
 Illum exercitibus præponere? tutor haberi
 Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
 Cum grege Chaldæo? Vis certe pila, cohortes,

Jacet. Insepultus in Tiberina ripa.

Hostem. Sejanum Tiberii hostem.

Sed videant, &c. Dum Sejanum calcabimus, faciendum ut servi nostri præsententes adsint, & videant hunc a nobis calcari, ne quis eum a nobis calcatum, & ludibrio habitum fuisse neget: ac nos, tamquam Sejani amicos, accuset.

Et pavidum, &c. Ne nos dominos servi nostri per vim trahant ad iudices, injecto in collum laqueo; ut res, & damnati trahi solent.

Visne, &c. Estne aliquis, qui velit salutari, & appellari honorificis illis nominibus, quibus Sejanus salutabatur; nempe collega, & amicus summus Imperatoris, &c.

Tantumdem. Id est, tantas opes, quantas habuit Sejanus.

Atque illi, &c. Et quem admodum Sejanus faciebat, alii cuiquam donare Magistratus, alium exercitui præficere, &c.

Donare, &c. Creare Magistratus urbanos: sellis enim curulibus in curiam vehi, & ex iis jus dicere

solebant Magistratus. Erant illæ sellæ ex ebore: Curules dicebantur, vel a Curibus urbe Sabinorum, unde pleuraque dignitatis ornamenta, atque insignia Romani sumpserunt; vel ex eo, quod illæ sellæ in curribus ponerentur, cum veherentur Magistratus in curiam.

Tutor, &c. Et existimari vicarius, ac veluti defensor, ac tutor Tiberii; qui, ut pupillus impar administrando Imperio, latebat otiosus in Capreis, insula exigua, & scopulosa.

Grege Chaldæo. Cum mathematicis, & ariolis; iis enim delectabatur Tiberius: illi appellantur Chaldæi, quia Chaldæi, seu Babylonii peritissimi astrologiz fuerunt, maxime judiciariæ, seu divinatrici.

Vis certe, &c. Id est, scio te velle, & optare militarem aliquam dignitatem; & præesse cum Imperio exercitui, ut Sejanus, qui castra habebat in ipsa Urbe: ubi milites prætorianos, & domesticum quasi exercitum ad Imperatoris custodiam tenebat.

Pila. Pilum erat peditem Romanorum hastile exiguum, & missile.

Egregios Equites, & castra domestica: quidni
Hæc cupias, & qui nolunt occidere quemquam,
Possè volunt. Sed quæ præclara, & prospera tanti,
Ut rebus lætis par sit mensura malorum?

Hujus, qui trahitur, prætextam sumere mavis,
An Fidenarum. Gabiorumque esse Potestas,
Et de mensura jus dicere? vasa minora
Frangere pannosus cacuis Ædilis Ulubris?

Ergo, quid optandum foret, ignorasse fateris
Sejanum, nam, qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos, quid Pompejos evertit, & illum,
Ad sua, qui domitos deduxit flagra Quirites?

Quidni, &c. Facile ad-
ducor, ut credam tibi hæc
placere.

Possè volunt. Volunt ha-
bere potestatem occidendi,
cui nolint ea uti.

Sed quæ, &c. Sensus est;
quæ dignitas tanti est;
quænam meretur optari ea
lege, ut, quantum habes
commodi, & boni, tan-
tumdem habeas mali, &
periculi? ut pari mensura
bonis mala æquentur?

Hujus, &c. An mavis
summum imperium Sejanum,
quæ vides unco in locum
supplicii raptari, quam,
&c.

Prætextam. Hæc vox sæ-
pe jam explicata est.

Fidenarum. Municipio-
rum vilium, quales erant
Fidenæ, & Gabii, oppidula
Italiae.

Potestas. Magistratus.

De mensura, &c. Ædi-
lium enim erat de mensu-
ris publicis; & ponderibus
curare, ac statuere; ut &
de ædibus urbis, annonæ, &c.

Ulubris. Ulubræ, oppi-
dum pene desertum in Latio.

Minora. Angustiora, &
arctiora iusto.

Pannosus. Egens, fordide
vestitus.

Numerosa, &c. Sensus est:
Sejanus, dum se ad altissi-
mos honores extollebat, æ-
dificabat veluti turrim al-
tissimam multis tabulatis,
& contignationibus con-
stantem, unde gravius ca-
deret.

Et impulsæ, &c. Unde
& ipse impulsus in ruinam
immani casu, in subjectum,
& profundum præcipitium
rueret.

Crassos. Patrem, & fi-
lium a Parthis trucidatos,
ambos ditissimos.

Pompejos. Pompejum Ma-
gnum, ejusque duos filios.
a Cæsare, & Cæsarianis op-
pressos in bello civili.

Illum, qui &c. Julium
Cæsarem, qui in Senatu in-
terfectus est.

Ad sua, &c. Id est, qui
domuit Romanum populum,

Summus nempe locus nulla non arte petitus,
 Magnaque Numinibus vota exaudita malignis.
 Ad generum Cereris sine cæde, & vulnere pauci
 Descendant Reges, & sicca morte tyranni.

Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis,
 Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
 Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam;
 Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.
 Eloquio sed uterque perit orator; utrumque
 Largus, & exundans letho dedit ingenii fons:
 Ingenio manus est, & cervix cæsa; nec unquam
 Sanguine caussidici maduerunt rostra pusilli.

& illum veluti flagris suis
 subjecit; qui Romanos,
 tamquam mancipia, exiit
 libertate, ac levis turpiter
 cecidit.

Summus, &c. Responsio
 est Poetæ. Nempe illis exitio
 fuit, illos evertit sua
 dignitas, & primus in Re-
 pub. locus, quem tam cu-
 pide ambierant.

Malignis. Non propitiis,
 non amicis: utpote, qui
 importunitate votorum vi-
 cti, res optantibus nocitu-
 ras annuerent.

Ad generum, &c. Pluto-
 nem Proserpinæ, Cereris fi-
 liæ maritum; idest, ad mor-
 tem, & Inferos.

Sicca. Non cruenta, non
 violenta.

Eloquium, &c. Puer, qui
 tenui mercede litteris ini-
 tiatur, quem servus dedu-
 cit ad scholam, & redu-
 cit, optat in festis Miner-
 væ, (quæ scientiarum est.
 præses) eloquentiam De-
 mosthenis, aut Ciceronis.

Quinquatribus. Quinqua-
 tria, sive Quinquatrus,
 fuerunt Minervæ festa, quæ
 ita dicta sunt a quinque die-

bus, quibus celebrabantur,
 vel, a die quinta post idus
 Martias, qua die inchoa-
 bantur.

Colit Minervam. Litteras
 docetur, & amat, iis dele-
 ctatur: quas uno asse, idest,
 exigua mercede præceptor-
 ri data sibi peperit, edi-
 dicit. Potest hoc idem ex-
 plicari de parva Minerva
 statua, uno asse empta,
 quam puer domi colat.

Capsæ. Quæ libros pueri
 continet; quam servus cu-
 stodit, ne quis libros fure-
 tur.

Eloquio, &c. Tamen De-
 mosthenes, & Cicero, pe-
 riere propter suam eloquen-
 tiam, & ingenium eximium.

Manus, &c. Manus enim
 & caput Ciceronis abscis-
 sa, & affixa sunt ab Anto-
 nio in rostris, e quibus in
 eum suas orationes pronun-
 tiaverat.

Rostra. Erat locus in fo-
 ro, unde ad populum di-
 cebatur; ita dictus; a ro-
 stris navium Antiatium,
 quibus adornatus erat.

Pusilli. Mali, vel me-
 diocrius.

O fortunatam natam me Consule Romanam!
 Antonj gladios potuit contemnere, si sic
 Omnia dixisset: ridenda poemata malo,
 Quam te conspicuæ divina Philippica famæ,
 Volveris a prima quæ proxima. Sævus & illum
 Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
 Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.
 Diis ille adversis genitus, fatoque sinistro,
 Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
 A carbone, & forcipibus, gladiosque parante
 Incude, & luteo Vulcano, ad rhetora misit
 Bellorum exuviæ, truncis affixa trophæis

O fortunatam, &c. Ver-
 sus hic Ciceronis est, de
 oppressa Catilinæ conjura-
 tione in suo Consulatu, pa-
 rum sane concinnus.

Si sic. Tam barbare, tam
 ineleganter.

Quam te, &c. Id est,
 quam admirabilem illam
 orationem, quæ secunda est
 ex illis, quas Cicero in
 Antonium scripsit, vocavit-
 que Philippicas, imitatus
 eas, quas in Philippum
 Macedonia Regem habuerat
 Demosthenes.

Illum, &c. Demosthenem;
 qui, cum audisset se quæri
 ad necem a percussoribus,
 Athenis in Thraciam pro-
 fugit ad templum Neptuni,
 a cujus ara satelles eum
 abstrahere dum conaretur,
 Demosthenes, veneno, quod
 in calamo servabat, hau-
 sto, sibi necem attulit.

Torrentem. Magna vi,
 & copia dicentem, instar
 torrentis verba devolven-
 tem.

Fræna. Qui moderabatur,
 & veluti habenis ducebat,
 quo vellet, populum, a quo
 audiebatur tam frequenti

concione, quam si ad ludos,
 & theatra populus conflu-
 xisset. Alii volunt Demo-
 sthenem recitasse suas ora-
 tiones e theatro; quod ali-
 quando tunc fiebat.

Diis ille, &c. Demo-
 sthenes Diis iratis natus
 est, Deos infensos habuit.

Pater. Pater Demosthe-
 nis, qui gladiatorum faber
 fuit.

Ardentis, &c. Lippus ob-
 fumum, fuliginem, & can-
 dentis ferri massas, quas
 in officina sua tractare con-
 fuerat.

Et luteo, &c. A lutosa,
 & nigra Vulcani, id est, sa-
 bri ferrarii officina.

Rhetora. Scholam rheto-
 ris Isui, qui Demosthenis
 magister fuit.

Bellorum, &c. Ostendit
 jam Poeta, quam inania
 sint illorum vota, qui ad
 arma se conferunt, & in
 gloria bellica summum bo-
 num constituunt.

Truncis, &c. Lorica affi-
 xa in trophæis mutilatis,
 & truncatis. Trophæa enim
 erant arbores truncata, &
 decisis ramis aptata, quæ

Lorica, & fracta de casside bucula pendens,
 Et curtum temone jugum, victæque triremis
 Aplustre, & summo tristis captivus in arcu;
 Humanis majora bonis creduntur: ad hæc se
 Romanus, Grajusque, ac Barbarus Induperator
 Erexit; causas discriminis, atque laboris
 Inde habuit; tanto major famæ fitis est, quam
 Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
 Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim
 Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido.
 Hæfuri saxis cinerum custodibus, ad quæ
 Discutienda valent sterilis mala roborâ ficus:
 Quandoquidem data sunt ipsis quoque fatâ sepulcris.

induebantur hostium spo-
 liis, & armis, in eoque
 loco statuebantur, ubi ho-
 stes in fugam versi erant.
Bucula. Ea pars est gal-
 læ, quæ buccam, seu,
 os militis tegit,

Curtum, &c. Carens, sive
 mutilus temone currus. Ju-
 gum proprie est lignum tran-
 sversum in anteriori cur-
 ru, quod equos jungit, ut
 simul trahant currum.

Aplustre. Sunt aplustria,
 ornamenta navium, quæ ab
 victis navibus diripiebant
 victores, &, ut victoriæ
 monumenta, servabant do-
 mi, foribus appendebant.

Et summo, &c. Effigies ca-
 ptivorum tristium e lapide
 facta, positaque in fastigio
 arcus, seu fornicis trium-
 phalis, ob victoriam ex-
 tructi.

Humanis, &c. Id est, ea
 omnia magni æstimantur ab
 hominibus, & divina quæ-
 dam bona putantur.

Induperator. Imperator:
 vox vetus.

Ad hæc se, &c. Ut ea
 consequerentur Græci, &

Romani Imperatores, omni
 ope contenderunt.

Inde, &c. Hæc gloriæ cu-
 piditas in causa fuit, cur
 pericula, & labores maxi-
 mos adirent.

Tanto, &c. Adeo verum
 est gloriæ avidiores esse ho-
 mines, quam veræ virtutis.

Patriam &c. Multi ta-
 men fuerunt exitio suæ pa-
 triæ, propter suam ambi-
 tionem, & gloriæ sitim im-
 modicam.

Hæfuri &c. Inscrubendi:
 id est, ut haberent titulum,
 & elogium, quod suo se-
 pulcro insculperant.

Saxis, &c. Saxeis sepul-
 cris, in quibus urnæ, ci-
 neresque mortuorum con-
 duntur, & asservantur.

Ad quæ &c. Tamen ad
 saxa, & sepulcorum moles
 magnificas destruendas, sa-
 tis vinum habet ficus ste-
 rilis, seu caprificus: est
 enim arbuscula quædam,
 quæ inter saxa nascitur, &
 ea sensim disjicit,

Quandoquidem &c. Nam,
 & ipsa sepulcra percunt,
 ac destruantur, ut homi-
 nes,

Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
 Invenies? hic est, quem non capit Africa, Mauro
 Perfusa Oceano, Niloque admota tepenti.
 Rursus ad Æthiopum populos, aliosque elephantes;
 Additur imperiis Hispania; Pyrenæum
 Transiit: opposuit natura Alpenque, nivemque,
 Diduxit scopulos, & montem rupit aceto:
 Jam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit:
 Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas
 Frangimus, & media vexillum pono Suburra.
 O qualis facies, & quali digna tabella,
 Cum Getula ducem portaret bellua luscum!
 Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
 Nempe, & in exilium præceps fugit; atque ibi magnus,

mes, & res ceteræ mortali-
 um.

Expende Hannibalem. Hannibal's cineres pondera.

Quem &c. Qui tota Africa contentus non erat.

Mauro. Atlantico mari, quo alluitur Mauritania.

Nilo &c. Porrecta, & patens Africa usque ad Nilum, qui a meridie in septentrionem fluit per Ægyptum, Æthiopiam Zonæ torridæ subjectam; unde tepentem illum appellat.

Rursus &c. Non contentus unius Æthiopiæ, seu Africæ, cujus pars est Æthiopia, regnis, & elephantis, addit Imperio Hispaniam.

Pyrenæum. Montem, qui Hispaniam dividit a Gallia.

Alpenque &c. Alpes sunt montes altissimi, perpetuisque tecti nivibus, qui Italiam a Gallia, & Germania separant.

Rupit aceto. Hannibal enim, ut ait Livius, montem facto incendio, infuscu: insuper aceto dirupit.

Actum &c. Frustra sunt

tot relatæ hæcenus victo-
 riæ.

Pano. Carthaginensi.

Portas &c. Supple, Roma: idest, nisi Romam ipsam capio.

Suburra. Vico Urbis Roma celeberrimo.

O qualis &c. Quam lepidum erat videre Hannibalem luscum, elephantis infidentem!

Getula &c. Elephas, & Getulia, Lybiæ parte.

Luscum. Uno oculo captum. Alterum enim oculum Hannibal amiserat vigiliis, & nocturno humore, dum Romam properaret.

Exitus &c. Quis Hannibal's finis fuit? quem tot victoriarum, quem ambitionis suæ fructum tulit?

O gloria! O quam inanis est hominum gloria!

Vincitur &c. A Scipione, qui bellum in Africam deportaverat; ubi victus Hannibal, & a suis postea damnatus, ac pulsus in exilium, fugit in Syriam, & Bithyniam.

Mirandusque cliens fedet ad prætoria Regis,
 Donec Bithyno libeat vigilare Tyranno.
 Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
 Non gladii, non saxa dabunt, non telâ, sed ille
 Cannarum vindex, ac tanti sanguinis ultior
 Annulus. I demens; & sævas curre per Alpes,
 Ut pueris placeas, & declamatio fias.

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis;
 Æstuat infelix angusto limite mundi,
 Ut Gyaræ clausus scopulis, parvæque Seriphæ:
 Cum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
 Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
 Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim

Cliens. Ille dicitur cliens, qui se in alterius patrocini-um, & tutelam tradidit.

Ad prætoria. Id est, ad Regi cubiculi aditum. Prætorium proprie est domus Prætoris, sive ducis exercitus; palatium Imperatoris: hic, significat palatia Antiochi Regis Syriæ, & Prusæ Regis Bithyniæ, apud quos exulabat Hannibal.

Donec &c. Expectans ad Prusæ januam mane, donec evigilare, & surgere e lectulo regi libeat, ut cum nempe salutet.

Finem animæ &c. Hannibali, qui omnia perturbaverat bellis, & cladibus, non tela, aut saxa vitam eripient, sed annulus ultor effusi ab eo Romani sanguinis in prælio Cannensi.

Annulus. In cujus nempe pala, seu gemma, venenum abditum habebat, quo se peremit.

I demens. Alloquitur poeta Hannibalem, & irridet.

Ut pueris &c. Nempe id lucri facies, ut sis argumentum querilium in scho-

lis declamationum.

Unus &c. Cum Alexander Anaxarchum philosophum de infinitis mundis audisset disputantem, flevisse fertur, dixisseque. Me miserum, qui nondum unius dominus factus sim!

Pellæo juveni. Alexandro, nato in urbe Pella, Macedonia primaria.

Æstuat &c. Mundi limites videntur ipsi angustiores; vix habet respirandi libere, ac se vertendi locum, quasi si inclusus esset in aliqua exigua insula, qualis est Gyara, vel Seriphus, dux insulæ maris Ægei angustissimæ.

A figulis munitam urbem &c. Id est, Babylonem, quam muris e latere, ac testa structis cinxit Semiramis: qua in urbe veneno periit Alexander.

Sarcophago. Sepulcro; ita dicitur Græce, quia carnes vorat.

Mors sola &c. Sola mors docet, quam exigua res sit homo.

Creditur &c. Litteris proditum.

Velificatus Athos, & quidquid Græcia mendax
 Audet in historia: constratum classibus iisdem;
 Suppositumque rotis solidum mare: credimus altes
 Defecisse annes, epotaque flumina Medo
 Prandente, & madidis cantat quæ Sosthratus alis.
 Ille tamen qualis rediit Salamine relicta?
 In Corum, atque Eurum solitus sæviæ flagellis
 Barbarus, Æolio numquam hoc in carcere passos?
 Ipsum conpedibus qui vinxerat Ennosigæum?

ditum est, montem Athos factum fuisse navibus, ac velis pervium. Athos est mons altissimus in Macedonia, a Xerxe Persarum Rege abscissus a continente, & circumnavigatus. Velificatus hic est significationis passivæ.

Et quidquid &c. Credimus etiam omnia, quæ mendaces plerumque Græci in sua historia scribunt, v. g. mare fuisse prorsus opertum navibus iisdem, quibus Athos velificatus fuerat. Tanta enim erat Persicarum navium multitudo, ut iis mare tegeretur, & insterneretur.

Suppositumque &c. Videlicet ponte facto e navibus, dicitur Xerxes Asiam, & Europam junxisse, & per eum suos currus, equitatumque transvexisse. Quare tunc suppositum fuit mare rotis curruum, per pontem transeuntium.

Medo. Exercitu e Medis, & Persis, qui tantus erat, ut in prandio unico, totum aliquod flumen ebiberet, atque exhauriret; si tamen credere dignum est.

Madidis &c. Credimus ea portenta, quæ canit Poeta Sosthratus madidus, hoc

est, bene potus, & ebrius: vel, serore poetico si obreptus, ut præ nimia contentione toto corpore sudet. Dantur poetis vulgo alæ, & Apollinis cycni appellantur.

Ille tamen &c. Irridet Poeta Xerxem: Quomodo tamen, inquit, ille in Asiam rediit, postquam navili prælio a Themistocle victus est, prope Salaminem? Dicitur in scapha piscatoria coactus fuisse transmittere Helle spontum, ut in Asiam rediret.

Salamine. Insula est in mari Ægæo, e regione Atticæ.

In Corum &c. Ille, qui flagris ventos ceciderat. Xerxes enim jussit ventos, & mare ipsum flagris verberari, & mari catenas injici, iratus Neptuno, quia pons ab ipso compactus tempestate disiectus fuisset. Corus est ventus ab occidente spirans, Eurus ab oriente.

Æolio &c. Æolus, ventorum rex. Numquam ille ventos (inquit Poeta) flagris cecidit.

Ennosigæum. Neptunum maris Deum. Vox Græca est, quæ significat, terram quatens: estque Neptuni

Mitius id sane, quod non & stigmatum dignum
 Credidit: huic quisquam vellet servire Deorum?
 Sed qualis reddit? nempe una nave, cruentis
 Fluctibus, ac tarda per densa cadavera prora:
 Has toties optata exegit gloria pœnas.

Da spatium vitæ, multos da Jupiter annos:
 Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas:
 Sed quam continuis, & quantis longa senectus
 Plena malis? deformem, & tetrum ante omnia vultum,
 Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
 Pendentisque genas, & tales, aspice rugas,
 Quales, umbriferos ubi pandit Tabracha saltus,
 In vetula scalpit jam mater simia bucca.
 Plurima sunt juvenum discrimina: pulchrior ille:
 Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo:
 Una senum facies; cum voce trementia labra,
 Et jam lævæ caput, madidique infantia nasi.

epithetum frequens apud
 poetas Græcos.

Mitius &c. Ironice cle-
 menter sane cum Neptuno
 Xerxes egit, quod eum can-
 denti ferro notari, & inuri
 non jusserit. Est enim stiga-
 ma, nota iniusta maxime in
 fronte, qua quis ad igno-
 miniam afficitur.

Huic &c. Tam stulto, &
 tam vesano Principi quis
 Deorum vellet opitulari,
 & operam navare?

Nave. Scapha piscatoria.

Cruentis &c. Per cruen-
 tos sanguine Persarum flu-
 ctus.

Ac tarda &c. Per cada-
 vera suorum caesorum, & in
 undis fluitantium, tanta
 multitudine, ut navigii cur-
 sum retardarent.

Recto &c. Palam, & cla-
 ra voce, non clam, & de-
 missio vultu.

Solum. Præ ceteris.

Pallidus. Anxius, & sol-

licitus, timens, ne non ob-
 tineas, quod petis.

Dissimilemque sui. Ab eo,
 qui erat in juventute, di-
 versum.

Cute. Pelle delicata.

Quales, &c. Ordo est:
 quales rugas scalpit simia
 senior in sua vetula bucca,
 ubi Tabracha, &c. hoc est,
 in sylvis, juxta Tabracham,
 urbem Africae, simiarum
 plenis.

Jam mater. Annosa si-
 mia, eoque horridior: si-
 mia enim vetulae sunt ad-
 modum deformes.

Plurima, &c. Juvenes alii
 alia re sunt inter se dissimi-
 les: alii alia dote præstant:
 senum omnium eadem est
 facies, iidem morbi, ea-
 dem incommoda.

Lævæ. Calvum, pilis ca-
 rens.

Madidique &c. More in-
 fantium, ipsi humor perpe-
 tuo de naribus pendet.

Frangendus misero gingiva panis inermi:
 Usque adeo gravis uxori, gnatisque, sibi que,
 Ut captatori moveat fastigia Collo.
 Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
 Qui vix cornicines exaudiat, atque tubarum
 Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris,
 Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
 Præterea minimus gelido jam corpore sanguis
 Febre calet sola; circumfilit agmine facto
 Morborum omne genus, quorum si nomina quaras,
 Quot Themison ægros autumno occiderit uno,
 Percurrant citius; quot villas possideat nunc,
 Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
 Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis; ambos
 Perdidit ille oculos, & luscis invidet; hujus
 Pallida labra cibum capiunt digitis alienis:
 Ipse ad conspectum cænx diducere rictum
 Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
 Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni

Frangendus &c. Necessè est miserum ienem, cui jam dentes omnes exciderint, ipsa gingiva edentula, & inermi panem suum frangere.

Ut captatori &c. Adeo ut nauseam moveat vel iis ipsis, qui ejus hereditatem captant: etsi ejusmodi homines gravia omnia, & molesta soleant æquo animo ferre. Cossus nomen est alicujus hereditæ.

Quid refert &c. Nihil interest, an procul ab aëtoribus, & scena sedeat, cum spectat ludos; siquidem vix turbas audiet; adeo surdus est.

Cornicines. Hos, qui in hanc cornua, tubas &c.

Clamore &c. Oportet, ut clamet alta voce famulus, ut possit a sene audiri, cum cum admonet, quoniam

sic hora, quis eum convenit, &c.

Minimus &c. Parum habet in corpore sanguinis, idque frigidum, & quod non incalescat, nisi cum laborat febrili senex.

Themison. Medicus imperitus.

Autumno. Tunc enim morbi frequentiores, & graviores esse solent.

Quo tondente &c. Cinnamus, vel Crispinus, olim tonsor, postea Imperatoris libertus. Vide Sat. 2.

Invidet. Habet, quod luscis invideat, qui uno tantum oculo caret.

Hiat &c. Os aperit, dum taxat, nihil aliud potest.

Jejuna. Quæ cibo abstinet, quem pullis importat.

Sed omni &c. Sed omnibus corporis incommodis longe gravius quiddam est

Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici.

Ut vigeant sensus animi; ducenda tamen sunt
Funera gnatorum; rogos aspiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque sororibus urnæ.
Hæc data pæna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus, multis in luctibus, inque
Perpetuo mærore, & nigra veste senescant.

Rex Pylius, magno si quicquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ:

Felix nimirum, qui tot per sæcula mortem
Distulit; atque suos jam dextra computat annos,
Quique novum toties mustum bibit: oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine; cum videt acris

in senibus, quod mens eos,
& ratio deficit; ita ut nec
agnoscant, &c.

Ut vigeant &c. Fac ta-
men vigeant in aliquo sene-
sensus animi.

Sororibus. Sororum offi-
bus, & cineribus.

Nigra. Pulla, lugubri.

Rex Pylius. Nestor, qui
regnabat in Pilo, urbe Pe-
loponnesi.

Exemplum, &c. Fuit e-
xemplum vitæ longissimæ
post cornicis vitam. Cum
enim tres hominum ætates
ab Homero vixisse dicitur,
proxime accessit ad vitam
cornicis, quæ novem vi-
vere fertur ætates. Unum
porro ætatem quidam annis
triginta definiunt, alii
pluribus, quidam centenis
totis.

Felix &c. Nempe illum
putas felicem, qui tamdiu
vixerit.

Jam dextra &c. Veteres
utebantur manuum digitis,
ad annos ætatis numeran-

dos; & læva manu indica-
bant omnes numeros infra
centenarium, digitis va-
rie conformatis; dextra
vero numeros supra cente-
narium. Itaque si dextera
jam Nestor utebatur ad an-
nos computandos, vixerat
jam amplius centum annis.

Mustum. Tot nempe au-
tumnis, quot annos vixe-
rat.

Nimio de &c. De vita
longiore, quam ipsi Parca
largiantur. Parca hominum
annos, dicuntur nere in
colu; ut homo tamdiu vi-
vat, donec filium ab iis præ-
cidatur. Porro stamen idem
est in hoc loco, ut filium.
quod e colu ducitur: alibi
significat fila stabilia, &
longiora, quibus dum tela
textitur, alia transversa in-
vertuntur.

Cum videt &c. Cum vi-
det filium suum Antilo-
chum, jam barbatum, &
adultæ ætate, a Memnone
pro Trojanis pugnante occi-
sum,

Antilochi barbam ardentem; cum quærit ab omni
 Quisquis adest, focio, cur hæc in tempora duret,
 Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo.
 Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem;
 Atque alius, cui fas Ithacum lugere natanrem.

Incolumi Troja Priamus venisset ad umbras
 Assaraci, magnis sollempnibus, Hectore funus
 Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
 Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
 Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
 Si forte extinctus diverso tempore, quo jam
 Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
 Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
 Everfa, & flammis Asiam, ferroque cadentem.
 Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,

cisum, & rogo impositum
 ardentemque.

Hæc eadem. Subaudi,
 quæritur.

Peleus. Pater Achillis,
 quem Paris in templo Apol-
 linis sagitta interemit.

Alius. Laertes, Ulyssi
 pater.

cui fas, &c. Id est, qui
 nimis diu vixit: siquidem
 per senectutem licuit illi
 esse misero, & lugere filium
 suum natantem, hoc est,
 per maria decem jam annos
 jactatum, & errantem.
 Porro Ulysses Ithacum vo-
 cat, a Patria Ithaca, quæ
 Insula est in mari Jonio,
 prope Epirum, parva, &
 aspera.

Venisset, &c. Ad sepul-
 cra majorum, ad manes
 Assaraci apud Inferos de-
 scendisset, stante adhuc, &
 florente Troja.

Assaraci. Fuit Assaracus
 Trois Trojanorum Regis fi-
 lius, & Ili frater: Huius vero
 pater Laomedontis, cujus

filius Priamus fuit.

Magnis sollempnibus, &c.
 Cum sollempni, & magna
 pompa.

Hectore, &c. Hectore, &
 reliquis suis filiis adhuc
 viventibus, qui patris fu-
 nus, seu cadaver, ad ro-
 gum extulissent.

Iliadum. Trojanorum
 mulierum. Troja Ilium est
 vocata.

Ut primos, &c. Adeo ut
 nãmiam funebrem inchoasset
 Cassandra, &c.

Cassandra, Polyxena.
 Priami filia fuerunt.

Diverfo. Alio tempore,
 atque illo, quo periit; su-
 prius mortuus fuisset.

Audaces. Quibus Hele-
 nam raperet, ipse audax.

Longa dies. Longa vi-
 ta.

Contulit. Juvit, profuit.

Asiam. Aliæ partem ma-
 gnam, Phrygiam.

Tunc miles, &c. Scilicet
 Priamus ætate confectus,
 Troja jam capta, arma

Et ruit ante aram summi Jovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenuæ, & miserabile collum
Præbet, ab ingrato jam fastiditus aratro.

Exitus ille utcumque hominis: sed torva canino
Latravit ritu, quæ post hunc vixerat, uxor.

Festino ad nostros, Regem transeo Ponti,
Et Crasum, quem vox justi facunda Solonis
Respicere ad longæ iussit spatia vitæ.
Exilium, & carcer, Minturnarumque paludés,
Et mendicatus victa Charthagine panis,
Hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
Natura in terris, quid Roma beatus unquam;
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,

sumpsit. Vide Virg. 2. Æn.
versu 509.

Tiara. Diademate, pileo
Regio.

Ruit, &c. Occisus a Pyr-
rho, Achillis filio. Vide
lib. 2. Æneid.

Ab ingrato &c. Abstra-
ctus ab aratro ab ingrato
agricola, qui bovem, ob
senium agro colendo inutil-
lem, interficit, immemor
ejus laborum.

Exitus, &c. Sensus est:
mors Priami, etsi miserri-
ma, hominis tamen mors
fuit, non bellæ; ut He-
cubæ mors. Ovid. 13. Me-
tam. n. 15.

Uxor. Hecuba, Priami
uxor, quæ in canem con-
versa dicitur, & canis in-
star latravit.

Nostros. Ad Romana e-
xempla.

Regem Ponti. Mithrida-
tem, qui post bella 40. an-
nos contra Romanos gesta,
tandem victus a Pompejo,
sibi ipse mortem conscii-
vit.

Crasum. Lydia Regem,

qui, cum se beatum puta-
ret, sapienter est monitus
a Solone, uno e Græciæ sa-
pientibus, neminem ante
obitum felicem dicendum
esse; iussusque ab eo est res-
picere ad mortem; quip-
pe quæ de hominum felici-
tate certissimum iudicium
sola ferret.

Exilium, &c. Senectus
causa fuit ærumnarum C.
Marii, qui a Sylla supera-
tus, e palude Minturnensi,
ubi latuit, extractus, & in
carcerem coniectus est; de-
in exul mendicavit in urbe
a Romanis victa, nempe
Carthagine.

Hinc &c. Ex vita longæ
his omnibus causam sente-
ctus dedit.

Illo cive. Mario.

Si &c. Id est, si post tri-
umphos suos obiisset.

Circumducto. Per urbis
Romanae vicos. Qui enim
triumphabant, captivos post
currum victos trahebant.

Captivorum. Cimbrorum
& Teutonum. Vide Sat. 8.

Optimam. Lætam, trium-
phan-

Cum de Teutonico vellet descendere curru?
 Provida Pompejo dederat Campania febres
 Optandas? sed multæ urbes, & publica vota
 Vicerunt: igitur fortuna ipsius, & Urbis
 Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
 Lentulus, hac pœna caruit; ceciditque Cethegus
 Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.

Formam optat modico pueris, majore puellis
 Murnure, cum Veneris fanum videt anxia mater
 Usque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
 Corripias? pulcra gaudet Latona Diana.
 Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem

phantem, & quasi opima
 spolia fatentem.

Teutonico. Quo, de Teu-
 tonibus triumphans, vehe-
 batur. Teutones Germaniæ
 populi, a Mario victi. Ipse
 ab Africa, in quam se re-
 ceperat, Syllam fugiens,
 revocatus a Cinna, bellum
 civile moliente, Romam
 cum eo victor inivit, & eade
 inimicorum, ac sanguine
 satiatus, crapula, & senio
 confectus paulo post obiit.

Provida &c. Factum esse
 Superum, ac Fortunæ nutu
 videbatur, ut Pompejus an-
 te bella civilia febrim in Cam-
 pania laboraret: quasi præ-
 vidisset illa eum postea cru-
 deli morte periturum. Cam-
 pania, pars Italiæ, ubi Ca-
 pua.

Optandas. Optandum e-
 nim erat, ut iis febribus
 confectus moreretur, adhuc
 florente fortuna.

Vinceret. Id est, vitam
 Pompejo impetraverunt.

Fortuna. Adversa fortuna
 Pompeii, & Romæ, quæ in
 ejus morte libertatem per-
 didit.

Servatum. Morbis, &

morti ereptum, Ptolemaï
 gladio reservavit, post Phar-
 salicam pugnam, ex qua
 fugit in Ægyptum, ubi ca-
 sus est.

Hoc cruciatu, &c. Non
 enim ei caput abscissum;
 sed in carcere cum reliquis
 conjuratis strangulatus est.

Lentulus. Qui in patriam
 cum Catilina, & Cethego
 conjuraverat. Vide Sallu-
 stium de bello Catil.

Integer. Non abscisso ca-
 pite, ut Pompejus.

Majore murmure. Voce
 clariori, majori studio, &
 contentione.

Cum Veneris &c. Quæ Dea
 scilicet formæ præest.

Usque ad &c. Ita ut mo-
 dum omnem vota excedant;
 ut nimia, & quasi delicata
 vota sint: quæ v. gr. optat
 filio formam Apollinæ si-
 milem, &c.

Cur tamen &c. At (obii-
 ciet aliquis) cur hæc vota
 reprehendis? nonne Lato-
 na ipsa gratulatur sibi ob
 Dianæ filix pulcritudinem?

Sed vetat, &c. Monet
 optandam non esse insignem
 formam Lucretiæ, cum ob-
 cam

Ipsa habuit; cuperet Rutilæ Virginia gibbum
 Accipere, atque suam Rutilæ dare. Filius autem
 Corporis egregii miseros, trepidosque parentes
 Semper habet: rara est adeo concordia formæ,
 Atque pudicitia! sanctos licet horrida mores
 Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas:
 Præterea castum ingenium, vultumque modesto
 Sanguine ferventem tribuat natura benigna
 Larga manu (quid enim puero conferre potest plus,
 Custode, & cura natura potentior omni?)

Sed casto quid forma nocet? Quid profuit olim

eam perierit: illa enim a
 Sexto, Tarquini superbi fi-
 lio, per vim temerata, sibi
 mortem conscivit.

Rutilæ &c. Deformis, &
 gibbosa alicujus puellæ.

Virginia. Filia L. Virgi-
 nii, quæ, ne in potestatem
 veniret Appi Claudii De-
 cemviri, a patre fuit inter-
 fecta. Is enim, centurio,
 & vir probus, cum ab Appio
 pudicitiam filię attentari co-
 gnovisset, Romam advolans
 e castris, eam ultro jugu-
 lavit, maluitque filiam nul-
 lam habere, quam turpem.
 Liv. lib. 3. c. 44.

Suam. Faciem, & for-
 mam.

Trepidus. De castitate fi-
 lii sollicitos.

Sanctos licet, &c. Licet
 puer severe domi fuerit e-
 ducatus, sanctosque mores
 edoctus a parentibus seve-
 ris, & castis, qui similes
 fuerint priscis illis Sabinis,
 pudicitia, & morum sancti-
 tate celebratis.

Modesto &c. Id est facile
 erubescens: rubor enim
 (ut ajunt) est castitatis co-
 lor. Fit autem rubor, cum
 fervet sanguis in vultu, &

genas tingit.

Quid enim, &c. Quid e-
 nim alicui puero ipsa natu-
 ra ad tuendam probitatem
 efficacius conferre potest,
 quam naturalem propensio-
 nem ad castitatem, & mo-
 destiam? natura, inquam,
 potentior omni custode, &
 parentum cura?

Sed &c. Objectio est. At
 enim, inquires, quid nocet
 pulchritudo illi, qui ca-
 stus esse omnino decreverit?

Quid &c. Respondet ob-
 jectioni. Quid Hippolyto
 profuit firmum propositum
 servandæ castitatis? ob for-
 mam nihilominus periit.
 Ergo ille Thesei Regis A-
 thenarum filius, qui cum
 Phædræ novercæ suæ infan-
 do amori non responderet,
 apud patrem ab ea fuit ac-
 cusatus, quasi nolentem pro-
 vocasset. Hippolytus ira-
 tum patrem fugiens, ab e-
 quis, territis marino mon-
 stro, dejectus curru, & di-
 scerptus est. Bellerophon
 filius erat Glauci regis Co-
 rynthi: is cum apud Præ-
 tum regem Argivorum ver-
 saretur, ab Stenobæa ejus
 uxore sollicitatus, & apud

Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
 Erubuit nempe hæc, ceu fastidita repulsa:
 Nec Stenobæa minus, quam Cressa excanduit, & se
 Concussere ambæ, Mulier sævissima tunc est,
 Cum stimulus odio pudor admovet. Elige quidnam
 Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
 Destinatur? Optimus hic, & formosissimus idem
 Gentis Patriciæ, rapitur miser extinguendus
 Messalinæ oculis: dudum sedet illa parato
 Flammeolo; lyriusque palam genialis in hortis.

Præterea itidem accusatus, ab eo gravissimis est periculis objectus.

Hæc. Phædra nempe, repulsam ab Hippolyto passa, erubuit quasi ab eo contempta. Consule Ovid. lib. 15. Metam. numero, ut edidi, 11. Item Appendicis Ovidianæ cap. 16. De Bellerophonte meminit idem Ovid. Lib. 4. num. 12. lib. 6. n. 3. Append. c. 14.

Cressa. Phædra Thesei uxor secunda, filia Minois Regis Cræta. Cressa autem est vox à Græco facta, significans feminam Cretensem.

Se concussere. Se ad ultionem excitarunt. Ductum ab athleticis, qui pectus, aut latera concutiunt, ad iram provocandam, & vires acuendas.

Pudor. Metus turpitudinis, & infamiæ.

Elige &c. Probat recentiori exemplo formam obesse vel castissimis. C. Silius adolescens probus, & formosus fuit sub Claudio Romano Imperatore quinto. Is Consul designatus cum fuisset, vocatus est a Messalina Imperatoris conjugè admo-

dum impudica, ut ei palam, vivente viro, ac absente ipsa nuberet; ni faceret, iussus est ab eadem mori. Hoc igitur dicit Juvenalis: Age, quid putas faciendum Silio, cui nubere vult Messalina? quid illi dedisset consilii, si te consulisset? en ille optimus Patriciæ familiæ suæ juvenis vocatur, & rapitur occidendus in oculis Messalinæ, si ejus nuptias respuat: at si eas admittat, non potest necem effugere, quam illi, re audita, Imperator irrogabit. En cui periculo forma juvenem obicit.

Gentis. Familiæ. Erant patricii, homines nobilissimi apud Romanos; orti ab centum primis Senatoribus, quos Romulus Patres appellavit, & eorum postereros, Patricios.

Sedet. Expectat Silium.

Flammeolo. Flammeum erat vestis nuptialis, coloris ignei, a quo etiam habebat nomen.

Genialis. Subaudi lectus, nuptialis lectus purpureus. Is a Genio sic est appellatus, quia illi præesse Genius dicebatur, qui nativita-

Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
 Antiquo; veniat cum signatoribus auspex.
 Hæc tu secreta; & paucis commissa putabas:
 Non nisi legitime vult nubere. Quid placeat, dic:
 Ni parere velis, pereundum est ante lucernas:
 Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
 Nota Urbi, & populo contingat Principis aures.
 Dedecus ille domus sciet ultimus: interea tu
 Obsequere imperio, si tanti est vita dierum
 Paucorum: quidquid levius, meliusque putaris,
 Præbenda est gladio pulcra hæc, & candida cervix.
 Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis;
 Permittes ipsi expendere Numinibus, quid
 Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris,
 Nam pro jucundis, aptissima quæque dabunt Dii:
 Carior est illis homo, quam sibi, Nos animorum
 Impulsu, & cæca, magnaue cupidine ducti
 Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis
 Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
 Ut tamen & poscas aliquid, voveasque facellis

ratis puerorum curam habebat.

Ritu antiquo. Antiquo more dotem viro dabat uxor, eamque modicam.

Decies centena &c. Subaudi, sestertiorum millia; quæ summa libras Francicas continet centum millia, nummos vero argenteos Italos, qui vulgo scutati appellantur, viginti duo millia, & quingentos. Hæc summa pecunia legibus erat instituta pro dote ordinata.

Signatoribus. Cum testibus, & scribis publicis, qui obsignent tabulas, & contractum matrimonii.

Auspex. Sacerdos, qui, captatis rite auspiciis, caeremonias matrimonii peragat.

Legitime. Ironia: palam, quasi legitimum celebraret matrimonium adultera, & impudens femina. Vide Svet. c. 26. & 27.

Die. O Sili, elige.

Lucernas. Vesperam, cum lucernæ acceduntur.

Ultimus. Erat enim homo vecors, & stolidus. Lege Cornel Tac. lib. 11. Ann.

Quidquid. Utrumlibet eligas, moriendum tibi erit.

Permittes &c. Relinques hoc Deorum arbitrio, ut expendant ipsi: quid tibi futurum sit utilius.

Pro jucundis &c. Quæ una fere petimus.

Aptissima. Utilissima.

Animorum. Id est, affectuum cupiditatum.

Voveasque &c. Et in templis

Extæ, & candiduli divina tomacula porci:
 Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano:
 Fortem posce animum, & mortis terrore carentem;
 Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
 Naturæ, qui ferre queat quoscumque labores;
 Nesciat irasci, cupiat nihil: & potiores
 Herculis ærunnas credat, sævosque labores
 Et venere, & cænis, & plumis Sardanapali.
 Monstro, quod ipse tibi possis dare: femita certe
 Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
 Nullum numen habes, si sit prudentia; nos te,
 Nos facimus, Fortuna, Deam; Cæloque locamus

plis Deorum, victimæ ali-
 cujus viscera ipsis immoles.

Tomacula. Farcimina e
 jecore, & carnibus porci-
 nis concisis, qualia Diis of-
 ferri solebant.

Mortis terrore carentem
 &c. Qui mortem non ti-
 meat.

Qui spatium &c. Qui vi-
 tam longam putet unum ef-
 se ex naturæ muneribus le-
 vissimum, & extremo loco
 ponendum. Vel, qui extre-
 mum vitæ spatium, hoc est,
 mortem, inter naturæ dona
 recenseat: qui optandam
 mortem esse putet.

Et potiores &c. Sensus est,
 qui virtutem, etiam cum la-
 bore conjunctam, volupta-
 tibus omnibus anteponat.

Sardanapali, Ultimi Af-

syriorum Regis, viri mollis-
 simi, qui lectulis e pluma
 fartis utebatur, atque om-
 ni voluptatum generi in-
 dulgebat.

Monstro. Docebo te, quod
 efficere per te ipse possis,
 ut sis beatus; virtutem cole,
 in qua sola est ad veram
 felicitatem via.

Habes. O Fortuna, nul-
 lum habes numen, nullam
 potestatem in nos, si pru-
 dentiam sequimur, & vir-
 tutem.

Nos facimus &c. Nostro
 vitio sit, ut locum Fortuna
 inter Deos habeat: si enim
 essemus virtute, si pruden-
 tia præditi, nobis fortuna
 non esset opus, eam non in-
 vocaremus, ut Deum, ab ea
 nullo modo penderemus.

S A T Y R A XI.

*Invitat Persicum, & amicum suum, ad frugalem
cœnam, & occasione data belluones insectatur.*

Atticus eximie si cœnat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens; quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo; nam, dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens sanguine, fertur,
Non cogente quidem, sed nec prohibente Tribuno,
Scripturus leges, & regia verba lanistæ,
Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum

Atticus. Dives aliquis.
Lautus &c. Honestè, ac
splendide sumptum facere
dicitur.

Rutilus. Nobilis adole-
scens qui bona luxu, & gu-
la perdidit.

Quid enim &c. Quid e-
nim est magis ridiculum,
quam pauper, qui Apicius
esse velit; quam si quis pau-
per laute, & delicate velit
vivere, instar famosi illius
ob gulam Apicii, de quo
Sat. 4. Dicitur impendisse
in profusas epulas sexagies
centena aureorum millia.

Omnis &c. Omnes in con-
viviis, in balneis, in foro,
& theatro, loquuntur de
Rutilo, & eum irrident.
De Thermis dictum Sat. 7.
& 8.

Stationes. Erant loca in
foro, in quibus solebant
cives consistere, & misce-
re sermones.

Nam, dum &c. Dum sa-
tis habet virium ad galeam
ferendam; donec adhuc
membra juvenili calore
ardent; fertur, pergit

in ludum gladiatorium,
ut excipiat ibi, exscribat-
que præcepta artis, quæ tra-
duntur a lanista; (sic vo-
cabantur gladiatorum ma-
gistri) & quæstum aliquem
ex arte gladiatoria faciat,
reductus ad egestatem. Gla-
diatores pretio conduceban-
tur ad spectacula, ad exe-
quias, &c. Hinc merito ri-
detur, qui ad artem adeo
vilem cogatur descende-
re.

Tribuno. Debuisset tribu-
nus plebis impedire, ne ci-
vis, ne vir nobilis gladia-
toriam artem tractaret, quæ
vulgo mancipiorum erat.

Regia verba. Verba, qui-
bus lanistæ suis discipulis
imperant: Attolle; declina
&c.

Elusus. Deceptus: senten-
tia est, multos reperire est,
qui quamvis ære alieno sint
obrupti, tamen genium cur-
rant, ita ut eorum domibus
exclusi creditores, & elusi,
non alibi eos certius, quam
in macello reperiant, ac
deprehendant.

Creditor introitum solet expectare macelli;
 Et quibus in solo vivendi causa palato est.
 Egregius cenat, meliusque miserrimus horum,
 Et cito casurus jam perluciente ruina.
 Interea gustus elementa per omnia quærent,
 Numquam animo pretiis obstantibus: interius si
 Attendas, magis illa juvant, quæ pluris emuntur.
 Ergo haud difficile est perituram arcessere summam,
 Lancibus oppositis, & matris imagine fracta,
 Et quadringentis nummis condire gulosum
 Fictile; sic veniunt ad Miscellanea ludi.
 Refert ergo, quis hæc eadem paret; in Rutilo nam
 Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
 Sumit, & a censu famam trahit. Illum ego jure

Expectare. Ut in jus trahat, pecuniamque repetat.

Quibus &c. Quos dicas, ideo tantum vivere, ut edant, & bibant.

Egregius. Adverbium comparationis est, magis egregie.

Miserrimus. Pauperrimus: & sensus est; quo sunt egeniores, eo deliciarioribus utuntur cibis.

Et cito &c. Brevi ad extremam egestatem redigendus.

Perlucente. Metaphora ducitur ab hiante, & rimoso muro; ea enim vox significat rimas muri jam ita patentes esse, ut murus quasi perluceat; id est, trans rimas prospectus pateat.

Gustus. Cibos exquisiti saporis; gulæ irritamenta.

Numquam &c. Numquam deterriti ab emendo, pretii magnitudine.

Interius &c. Si rei veritatem velis propius attendere.

Juuant. Placent.

Arcessere. Conficere: sensusque est; illi gulosi facile inveniunt pecuniam, quæ ab

iis male perdenda; & insumenda est nempe patinas, & statuas majorum vendunt.

Oppositis. Pignori datis.

Et quadringentis &c. Sensus est: & in vase fictili præparare exquisitiores cibos, qui consistent sestertiis 400. Quanta hæc summa sit, explicatum est Sat. 1.

Sic veniunt &c. Ita sumptis per gulam opibus, eo deveniunt, ut cogantur fieri ludii, id est, histriones, & in ludis Miscellaneis personam agere. Ponitur hic, *ludi*, per contractionem pro, *luaii*.

Miscellanea. Ludi erant, qui & Miscelli vocabantur, sic dicti a rerum, quæ in iis exhibebantur, varietate. Erant etiam ibi viles variis e dapibus mixti, quibus gladiatores vescerantur.

Refert &c. Videndum est, quis sumptum faciat, ut indulgeat gulæ; an dives, ut Ventidius; an pauper, ut Rutilius.

A censu &c. Id est, laudatur, quia sit a divite.

Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
 Omnibus in Libya sit montibus: hic tamen idem
 Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
 Sacculus. E Cælo descendit, *Ἰσθδὶ σκαυρόν.*
 Figendum, & memori tractandum pectore, sive
 Conjugium quæras, vel sacri in parte Senatus
 Esse velis: nec enim lorica poscit Achillis
 Therfites, in qua se traducebet Ulysses.
 Ancipitem seu tu magno discrimine causam
 Protegere affectas; te consule, dic tibi quis sit,
 Orator vehemens, an Curtius, an Matho. Buccæ
 Noscenda est mensura tuæ, spectandaque rebus
 In summis, minimisque; etiam cum piscis emetur,
 Ne mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
 In oculis: quis enim te, deficiente crumena,
 Et crescente gula, manet exitus? ære paterno,
 Ac rebus merfis in ventrem, fœnoris, atque

Qui scit &c. Qui multa
 curiosa, & inutilia novit;
 ignorat autem, quam distet
 parva sua crumena, hoc est,
 modicæ opes, a magnis di-
 vitum opibus, quæ in arca
 ferrea servantur.

Atlas. Mons Mauritaniæ
 editissimus.

Descendit &c. Divina illa
 sententia, *Nosce te ipsum*,
 fertur e Cælo descendisse;
 hæc revocanda sæpe in me-
 moriam, &c. Hanc senten-
 tiam tribuit Cicero Apollini
 Lib. 1. Tusc. 9. Alii Tha-
 leti, uni e septem Græciæ
 sapientibus.

In parte &c. Senator esse.

Nec enim &c. Therfites,
 homo inter Græcos vilissi-
 mus, cum se ipsum nosce-
 ret, ac suæ ignaviæ esset
 conscius, non petiit Achil-
 lis arma; in quibus ipse
 Ulysses, qui ea obtinuit,
 se ridendum præbebat, cum
 illis ferendis ne ipse qui-

dem par esset. Ovid. 17.
 Metam.

Ancipitem &c. Si descen-
 dere dubiam causam in fo-
 ro cupis,

Te consule. Tuas perpen-
 de vires; an sis oratorelo-
 quens, an quales fuere Cur-
 rius, & Matho, viles causæ
 fidici.

Buccæ &c. Oris: elo-
 quentiæ tuæ, ingenii ca-
 ptus.

Mullum. Magnum, &
 pretii majorii piscem.

Gobio. Id est, pecunia,
 qua possis emere gobionem,
 vilem pisciculum.

Ære &c. Cum opes pe-
 ternas consumpseris, ser-
 viendo gulæ, & ventri.

Fœnoris &c. In ventrem
 satis amplum ad capien-
 dum fœnus, argentum, &
 gros, pecora. Per ventrem,
 gulam intelligit, quæ hæc
 omnia devorat, absorbet-
 que.

Argenti gravis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus a dominis post cuncta novissimus egit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.

Non prematuri cineres, nec funus acerbum,
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.

Hi plerumque gradus: conducta pecunia, Romæ,
Et coram dominis consumitur: inde ubi paullum
Nescio quid superest, & pallet scœnoris auctor,
Qui vertere solum, Bajas, & ad Ostia currunt.
Cedere namque foro jam non tibi deterius, quam
Esquillis a ferventi migrare Suburra.

Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno:
Sanguinis in facie non hæret gutta; morantur

Gravis. Non signati, puri.
Talibus &c. Ejusmodi hel-
luones, post alia omnia
consumpta, ad extremum
coguntur vendere ipsum an-
nulum, insigne Equestris
dignitatis.

Non prematuri &c. Libi-
dinosis, & gulosis non mors
prematura, sed senectus,
morbis, & egestate oppres-
sa, timenda est.

Hi plerumque &c. Hi sunt
vulgo gradus, ut per quos
Belluones deveniunt ad ex-
tremam egestatem.

Conducta. Mutuo sumpta.

Dominis. Creditoribus,
qui pecuniæ datæ domini
sunt.

Et pallet &c. Et timet
scœnator, ne creditum per-
dat.

Qui &c. Patriam dese-
runt, & postea currunt, &c.

Bajas. Urbem maritimam
Campaniæ, prope Neapolim.

Ostia. Urbem, & por-
tum, ad ostia Tiberis, sex-
decim a Roma milliaribus
distantem.

Currunt. Ut hinc, si pre-

mantur a creditoribus, na-
vi possint aufugere.

Cedere &c. Urbem enim
deserere non videtur ali-
quid turpius, quam si tan-
tum a Suburra, vico Urbis
frequentissimo, in alium
minus celebratum, puta in
collem Esquillinum, mi-
graret.

Foro. Circa forum taber-
nas habebant suas, & men-
sas argentarii, quibuscum
nihil erat, quod agerent:
qui fidem, & opes amife-
rant. Itaque foro cedere di-
cebantur.

Esquillas. Unum e se-
ptem Romæ montibus, at-
que adeo frigidiore utentem
cælo. Suburra in humili
posita loco, erat calidior.
Sat. 3.

Circensibus. De his ludis
sæpe meminit. Vide Sat.
3. &c.

Sanguinis &c. Non eru-
bescunt ullo modo, quod
decoxerint, quod patriam
deseruerint.

Morantur &c. Pauci reti-
nere curant pudorem, jam

Pauci ridiculum, & fugientem ex Urbe pudorem.

Experiere hodie, nunquid pulcherrima dictu,
 Perfice, non præstem vita, nec moribus, & re;
 Sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
 Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas?
 Nam cum sis conviva mihi promissus, habebis
 Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
 Hospes, & ipse tamen contingens sanguine Cælum;
 Alter aquis, alter flammis ad sidera missus,
 Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
 De Tiburtino venet pinguisimus agro
 Hædulus, & toto grege mollior, inscius herbae,
 Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
 Qui plus lactis habet, quam sanguinis: & montani
 Asparagi, posito quos legit villica fuso

ex Urbe fugientem, idest, qui jam in Urbe fere nullus est: Paucos pudet fraudare creditorem.

Experiere. Cognosces hodie e cœna, ad quam te invitavi, o Perfice, an frugalitatem, quam adeo laudo, ipse revera colam, an moribus non præstem, quod verbis profiteor?

Siliquas. Viles cibos. Siliqua proprie sunt legumina, sive olerum tunicae.

Occultus ganeo. Idest; dum clam domi gulosus utor lautis cibis, & genium curo.

Pultes &c. Sensus est: an is sim, qui coram aliis servo imperem, ut viles cibos parer, ac demissa voce jubeam, ut lautiores apponat.

Nam cum &c. Sensus est: cum enim promiseris te domi meæ cœnaturum, tam frugali convivio excipieris a me, quam olim ab Evandro Hercules, & postea Aeneas excepti sunt: de quo vide Virg. lib. 8. Aeneid.

Tirynthius. Hercules, sic

dictus a Tirynthe, oppido Græciæ, ubi educatus.

Minor. Aeneas minor Hercule.

Contingens. Deorum confanguineus. Ex Venere natus scilicet.

Alter aquis &c. Aeneas, Numidio fluvio submersus, & sic in Cælum translatus.

Alter flammis &c. Herculea, qui venenatam tunicam a Dejanira sibi missam cum induisset, furore correptus, pyram in Oeta monte extructam conscendit, & flammis absumptus est, relatusque inter Deos. Ovid. lib. 9. Metam.

Nullis &c. Non comparata in macello, & preparata.

Tiburtino. Tibur, oppidum Latii, in Romæ conspectu.

Inscius. Qui nondum herbis vesci cœpit, nondum a lacte depulsus.

Salicti. Salicium, locus est salicibus constitus.

Posito fuso. Deposita colu,

Grandia præterea, tortoque calentia sceno
 Ova adsunt ipsis cum matribus: & servatae
 Parte anni, quales fuerant in vitibus uvæ.
 Signinum, Syriumque pyrum, de corbibus iisdem
 Emula Picenis, & odoris mala recentis,
 Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
 Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
 Hæc olim nostri jam luxuriosa Senatus
 Cæna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
 Ipse focus brevibus ponebat oluscula, quæ nunc
 Squallidus in magna fastidit compede follor.

Sicci terga suis, rara pendentia crate,
 Moris erat quondam festis servare diebus,
 Et natalitium cognatis ponere lardum,
 Accedente nova, si quam dabat hostia, carne.
 Cognatorum aliquis, titulo ter Consulis, atque
 Caltrorum imperiis, & Dictatoris honore
 Functus, ad has epulas solito maturius ibat,

Tortoque &c. Id est, recentia ova, & adhuc a nido, qui e sceno torto conflatus est, calentia.

Matribus. Gallinis.

Signinum. A Signia, Latii oppido.

Syrium. Aut in Syria, parte Asiæ, natum; aut ex arboribus, olim advectis e Syria, collectum.

Emula &c. Quæ nihil cedunt malis, seu pomis, in Piceno agro natis. Picenum est pars Italiæ, ubi Ancona: ibi mala optima sunt.

Et odoris &c. Quæ eundem habent odorem, ac si essent recentia.

Siccatum &c. Quæ crudum, & noxium, quem autumno habuerant, humorem decoxerunt hyberno frigore, & siccarunt.

Jam luxuriosa. Cum jam Senatores essent lautiores,

& ab antiqua parsimonia deficerent.

Curius. Curius Dentatus, frugalitate sua celebris. Sat. 2.

In magna &c. Quæ olera fastidiunt etiam servi, qui, catenis vincti, terram in agris fodiunt.

Sicci, &c. In crate lignea fumo, & vento exsiccati. Rara crates dicitur, quia constat e viminibus laxis, & a se invicem disjunctis.

Natalitium. Seppositum ad natalem diem celebrandum, quo die lautius vescabantur.

Accedente, &c. Addita carne recenti victimæ aliqujus, si quam forte mactarent.

Titulo ter Consulis. Ter adeptus Consulatum.

Solito maturius. Tamquam ad epulas lautiores.

Erectum domito referens a monte ligonem.
 Cum tremere autem Fabios, aurum: Catonem,
 Et Scauros, & Fabricios, rigidique severos
 Censoris mores etiam collega timeret;
 Nemo inter curas, & seria duxit habendum,
 Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
 Clarum Trojugenis factura, ac nobile fulcrum:
 Sed nudo latere, & parvis frons area lectis,
 Vile coronati caput ostendebat aselli,
 Ad quod lascivi ludebant ruris alumnis.
 Tales ergo cibi, qualis domus, atque supellex.
 Tunc rudis, & Grajas mirari nescius artes,
 Urbibus everfis, prædarum in parte reperta
 Magnorum artificum frangebat pocula miles;
 Ut phaleris gauderet equus; cælatque cassis

Erectum. Humeris sublatum.

Domito. Culto, subacto, arato.

Cum tremere. Sensus est Corro, quamdiu Romani Fabios, Scauros, severum illum Catonem Censorium, aliosque id genus Censores rigidos, & luxui infestos formidarunt; nemo illorum de ornanda mensa, aut lectulo cogitavit.

Censoris. Censores erant duo: Magistratum gerebant quinquennium; & emendandis civium moribus maxime vacabant.

Collega timeret. Fuere enim Censores, ab ipsis collegis graviter interdum notati, & reprehensi, ut Decius a Fabio, Salinator a Nerone, &c. consule Valer. Max. Lib. II. c. 9.

Trojugenis. Nobilibus Romanis, qui e Trojanis oriundi.

Factura, &c. Id est, ad ornandum lignum, quo su-

stinebatur lectulus, in quo mensæ accumbent. Tempore enim Juvenalis, testæ seu putamina testudinum, secabantur in laminas, quibus mensas, & lectos ornare moris erat.

Nudo latere. Lecti sponda inornata, & inculta.

Frons. Anterior lecti parte ornata sustinebat caput asini, fertis coronati, circa quod rustici luderent.

Tunc rudis, &c. Miles Romanus tunc rudis, & Græcorum artificum præclara opera, statuas, vasa contemnens,

Urbibus, &c. Frangebat argentea, sive aurea vasa, facta olim ab egregiis artificibus, & in spoliis urbium everfarum reperta,

Ut phaleris, &c. Ut inde phaleras (equorum sunt ornamenta) equo suo conferret.

Cælatque, &c. Sensus est: ut cæaret in casside simulacra ostendenda peritura

Romuleæ simulacra feræ mansuescere iussæ
Imperii fato, & geminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis, & hasti,
Pendentisque Dei, perituro ostenderet hosti:
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.

Ponebant igitur Thusco farrata catino
Omnia tunc, quibus invidias, si lividulus sis.

Templorum quoque majestas præsentior; & vox
Nocte fere media, medianque audita per Urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus: his monuit nos,
Hanc rebus Latiis curam præstare solebat
Fidtilis, & nullo violatus Jupiter auro.

Illam domi natas, nostraque ex arbore mensas

turo hosti; nempe effigiem
Iuppæ, quæ Romani Imperii
fato iussa est mansuescere,
& lac præbere Romulo, &
Remo, sub rupe Quirinalis
montis; item ipsos geminos,
Remum & Romulum; nec
non effigiem nudam patris
ipsorum Martis, fulgentis
clypeo, atque hasta, & pen-
dentis, seu extantis e ga-
lea, hostiq; veluti immi-
nentis.

Quirinos. Sic vocat Re-
mum, & Romulum, quam-
vis Romulus tantum dice-
retur proprie Quirinus, ab
hasta, quam Sabini Quirim
appellabant, qua solebat
armatis incedere.

Ponebant, &c. Ergo vilia
tunc, & e farre confecta
cibaria ponebant in catino
Thusco, id est, fidtili, quia
in Etruria vulgo fiebant
ejusmodi vasa fidtilia.

Omnia tunc, &c. Quæ tunc
omnia erant ipsorum fercu-
la, vel etiam vasa; sed
quibus tamen ita contenti
erant, & beati, ut illis
merito invidias, si qua tan-

gi potes invidia.

Et vox, &c. Narrat Li-
vius a Romano quodam vi-
gile vocem humana clario-
rem auditam in Capitolio,
quæ Gallos adventare ad-
moneret.

Litore, &c. Gallia enim
allitur Oceano occidentali.

Gallis, &c. Qui Romanam
incenderunt. Vide sub finem
Sat. 8.

Et Diis, &c. Diis ipsis
vaticinantibus.

His monuit. His vocibus
Romanos monuit de peri-
culo.

Hanc, &c. Sic Romanam
rem curabat Jupiter.

Fidtilis. Jupiter fidtilem
habens statuam, & simpli-
citer cultus.

Et nullo, &c. Nondum
ullam ceter habens ex auro
statuam; quo illum viola-
tum dicit, id est, corru-
tum, inquinatum, seu of-
fensum, quod scilicet illi
displiceant ejusmodi statuæ,
quia sunt indicia luxus, &c.

Domi, &c. Factas e fago,
nuce, aut alia domestica

Tempora viderunt: hos lignum stabat in usus.
 Annosam si forte nucem dejecerat Eurus:
 At nunc divitibus coenandi nulla voluptas,
 Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur
 Unguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
 Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu,
 Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
 Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus;
 Et quos deposuit Nabathæo bel'ua saltu,
 Jam nimios, capitique graves: hinc surgit orexis,
 Hinc stomacho vires: nam pes argenteus illis,
 Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
 Convivam caveo, qui me sibi comparat, & res
 Despiciat exiguas; adeo nulla unica nobis
 Est eboris; nec tessellæ, nec calculus ex hac

arbore, quam ventus forte deiecisset, evertissetque; non e citro, cedro, aliisque ejusmodi pretiosis lignis, quæ ex Africa, Asiave afferuntur in Italiam ad mensas conficiendas.

Rhombus. Piscis exquisitus, & magni pretii.

Unguenta. Quibus delibuti accumbebant.

Rosæ. Serta ex rosis, quibus coronari solebant convivæ.

Orbes. Mensas rotundas.

Ebur. Per eburneus.

Et magno, &c. Effigies pardi ore aperto hiantis, qui instas pedis mensam sustinet, facta ex dentibus elephantis, quos mittit Africa.

Quos, &c. Qui ab insula Elephantide, per urbem Africae Syenen, tamquam per portam, mittuntur Romam. Ea ratione in Sat. 3. vocat Cumas januam Bajarum, quia per Cumas iter est Bajas. Syene est urbs Ægypti, in limite Æthiopiæ.

Prope illam est Insula Elephantina, sive Elephantis, intra ipsum Nilum.

Celeres. Agiles, veloces.

Obscurior. Nigrior.

Nabathæo saltu. Id est, in sylvis Arabiae; Arabia enim dicta est. quoque Nabathæa.

Kellua. Elephas; qui dentes jam nimios, & capiti graves, arborei incusos deponit.

Hinc surgit, &c. Ironice: scilicet ex hac lautitia suppellectilis, ex ebore illo, oritur edendi appetitus; hinc vires adduntur stomacho, ut cibos facilius digerat.

Nam pes, &c. Sensus est: tam spernunt Romani mensam non eburneo pede, sed argenteo sultam, quam anulum e ferro, non ex auro constantem.

Qui me, &c. Qui tenuem, & frugalem mensam meam cum suis opibus, & deliciis comparans, eam despiciat.

Tessella. Per tessellas intelli-

Materia? quin ipsa manubria cultellorum
Oliæ; non tamen his ulla umquam opsonia fiunt
Rancidula: haud ideo pejor gallina secatur.

Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus;
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,
Et Getulus oryx, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat ulmea cœna Suburra.
Nec frustum capræ subducere, nec latus Afræ
Novit avis noster tirunculus, ac rudis omni

telligit vel talos ipsos, &
tesseras, quibus luditur;
vel abaci, & alveoli luso-
rii arcam, sectis ex ebore,
ebeno, aut alia materia
particulis, in quadrum ple-
rumquedescriptis, stratam.

Calculus. Latrunculi,
scrupi lusorii.

Non tamen, &c. Non ideo
fiunt mei cibi rancidi, &
insulsi; non sunt deteriores
gallinæ, quia secantur cul-
tellis, quorum sunt ex osse
manubria.

Structor. Qui mensæ da-
pes secat, fruit, & compo-
nit suo loco, & ordine.

Cui cedere, &c. Qui sit pe-
ritissimus illorum omnium,
qui artem opsonia perite
secandi discunt.

Pergula. Proprie est am-
bulacrum quoddam in via
ipsis ædificiis conjunctum,
ubi magistri solebant disci-
pulos erudire: quare hic
pro schola Structorum su-
mitur.

Tripheri. Qui artem ci-
borum dissecandorum docuit
Romæ in vico Suburræ.

Apud quem, &c. Ordo
est: apud quem lautissima
cœna, sed ulmea, id est,

constans e volucrum, & a-
nimalium, apri, leporis,
&c. simulacris ulmeis, e
ligno, seu vimine ulmeo
factis, obtuso cultello se-
catur in vico Suburra, non
sine strepitu. Faciebant au-
tem periculum in cibis ul-
meis secandis, & ea disce-
bant, quæ in veris cibis
secandis postea observarent.

Sumine. Sumen, est ven-
ter suillus, qui tunc in de-
liciis erat.

Pygargus. Caprea sylve-
stris; aut avis ex aquilarum
genere, caudam habens al-
bicantem; unde & nomen
accepit.

Scythicæ volucres. Phasia-
ni; sic dicti, a Phasi fluvio
Colchidis, unde primum in
Europam aves illæ asporta-
tæ sunt. Scythicas vocat,
quia Colchis est Scythiæ vi-
cina.

Phœnicopterus. Avis a
puniceo alarum colore ha-
bens nomen: cujus lingua
potissimum in deliciis erat.

Oryx. Animale caprarum
genere, frequens in Africa.

Subducere. Perite seca-
re.

Afræ avis. Gallinæ Nu-
mici-

Tempore, & exiguæ frustis imputus ofella.
 Plepejos calices, & paucis assibus emptos,
 Porriget incultus puer, atque a frigore tutus:
 Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus:
 Quisquam erit, & magno: cum posces, posce Latine.
 Idem habitus cunctis; tonsi, rectique capilli,
 Atque hodie tantum propter conviva pexi.
 Pastori duri est hic filius, ille bubulci,
 Suspirat longo non visam tempore matrem,
 Et casulam, & notos tristis desiderat hædos:
 Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
 Quales esse decet, quos ardens purpura vestit.
 Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
 A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
 Namque una, atque eadem vini patria, atque ministri.
 Forsitan expectes, ut Gaditana canoro
 Incipiat cantare choro, plausuque probetur:
 Non capit has nugas humilis domus; audiat ille
 Testarum crepitus cum cantibus, ille fruatur

micida. Numidia pars Africa.

Noster, &c. Servus meus, qui in arte ciborum secandorum plane rudis est, ab tiro.

Et frustis, &c. Qui frusta carnis porcinae tantum secare novit, & iis concidendis tantum se exercuit. Offa est massa levior carnis, maxime porcinae, vel panis, vel etiam paltis.

Tutus. Vestibus potius contra vim frigoris munitus, quam ornatus ad elegantiam.

Non Phryx, &c. Non elegans aliquod e Phrygia, aut Lyeia mancipium.

Non a mangone, &c. Non a venditore servorum magno pretio emptus.

Latine. Italus enim est, non Asiaticus aliquis; Latine tantum scit.

Cunctis. Meis servis, & ministris.

Resti. Non calamistrati, non cincinnati.

Suspirat. Dolet, quod a matre tamdiu absit.

Quos, &c. Id est, pueros liberaliter institutos, & qui prætextam, id est, vestem limbo purpureo insignitam gerunt: gerebant autem usque ad annum circiter 16.

Ardens. Ignei coloris.

Diffusa. Nata, & expressa, vel, in cados, & amphoras fusa.

Gaditana. Saltatrix aliqua & psaltria, quales multæ Romæ e Gadibus, insula prope Hispaniam in angusto freto sita, veniebant.

Canoro choro. In cantantium cætu.

Humilis. Pauper.

Testarum. Hic intelliguntur

Vocibus obscænis, omnique libidinis arte,
 Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem.
 Namque ibi fortunæ veniam damus: alea turpis,
 Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
 Omnia cum faciunt, hilares, nitidique; vocantur
 Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
 Alifoni dubiam facientia carmina palmam:
 Quid refert, tales versus qua voce legantur?

Sed nunc dilatis averte negotia curis,
 Et gratam requiem dona tibi; quando licebit
 Per totam cessare diem: non fœnoris ulla
 Mentio, nec prima si luce egressa, reverti
 Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor
 Protinus meum, quidquid dolet, exue limen:
 Pone domum, & servos, & quidquid frangitur illis,
 Aut perit: ingratos ante omnia pone sodales.

tur crepitacula in morem
 testarum excavata, quibus
 per certas vices manu com-
 pectis edebant canorum stre-
 picum, ut hodie fit.

Qui, &c. Dives, qui abacum, vel pavementum, aut etiam rotundam pelvim Lacedæmonio marmore factam, rejecto vino conspuens lubricat, id est, aspergit, & lævigat, qualia sunt marmora humida. Lacedæmon, sive Sparta, civitas Peloponnesi, in Græcia.

Pytismate. Græca vox, significans sputum, sive quod ore ejicitur, ut vinum probandi gratia, vel oris abluendi causa haustum, & statim rejectum.

Ibi. In divitum peccatis excusamus illorum opes, & fortunam; ignoscimus divitibus, cum peccant.

Mediocribus. Plebejis hominibus & tenuibus.

Nitidi. Lauti, magnifici.

Conditor, &c. Recitabunt tibi carmina Homeri,

qui Iliadem scripsit.

Dubiam, &c. Quæ tam egregia sunt, ut merito legentibus dubitationem injiciant, uter præstantior poeta sit, Homerus, an Virgilius.

Quid refert, &c. Id est nihil necesse est eleganti, & concinna voce tales versus legere, qui satis placent per se se.

Dilatis. Rejeatis in aliud tempus.

Cessare. Quiescere, genio indulgere.

Nec prima, &c. Nec ad iram uxor te provocet; quod tardius domum redeat, quæ prima luce fuerat egressa.

Quidquid, &c. Quidquid te anxium, & sollicitum habet.

Pone domum, &c. Omitte domesticas curas, & quidquid a servis aut amittitur, aut frangitur.

Ingratos, &c. Ac præsertim depono memoriam, ob-

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ
 Idæum sollemne colunt, similisque triumpho
 Prædo caballorum Prætor sedet: ac, mihi pace
 Immensæ, nimixque licet si dicere plebis,
 Totam hodie Ramam Circus capit, & fragor aurem
 Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
 Nam si deficeret, mæstam, attonitamque videres
 Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
 Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor, & audax

liviscere ingratorum ami-
 corum.

Interea, &c. Sensus est,
 dum nos epulabimur, alii
 ludos spectabunt.

Megalesiacæ. Ludorum
 Circensium, institutorum in
 honorem Cybeles, magnæ
 matris Deorum, ex Ida Ro-
 mam olim advectæ,

Spectacula, &c. Ordo est:
 spectacula, & ludi, indicti,
 ac denunciati populo per
 mappam ex aliquo loco e-
 dito suspensam, celebrant
 festum Idæum: hoc est, fe-
 stum Idææ matris, seu Cy-
 beles, celebratur spectacu-
 lis, & ludis Circensibus.

Mappa. Suspensa mappa
 signum erat ludorum Cir-
 censium celebrandorum. Iste
 vero mox inde ortus est,
 quod aliquando cum plebs
 in Circo sedens ederet stre-
 pitum, ac Neronem, qui
 tum prandebat, rogaret,
 ut quamprimum ludos ju-
 beret inchoari; ille, map-
 pa projecta per fenestram,
 jussit eos statim inchoari.

Similisque, &c. Prætor
 triumphanti similis sedet in
 Circo, ad ludos spectandos,
 disponendosque.

Prædo, &c. Qui equos vili
 pretio emebat, vel invitis
 dominis eripiebat, ut illis

ad ludos uteretur, & ad
 currus in circo agitandos.

Fragor. Clamor, & plau-
 sus spectatorum.

Eventum, &c. Ex quo
 conjicio relatum fuisse præ-
 mium ab aliquo, ex illa
 aurigarum factione, quæ
 viridi, seu prasino panno
 utitur: cui scilicet factioni
 pleriq; Romanorum, ipsi-
 que etiam Imperatores fa-
 vebant. Erant autem auri-
 garum, qui equos in Circo
 agitabant, quatuor veluti
 factiones, suis singulæ vesti-
 bus, coloribusque distinctæ,
 qui singulis anni tempesta-
 tibus quasi respondebant:
 prima colore prasino, seu
 viridi, qui Veri convenit,
 utebatur; altera rufato,
 seu rubro, qui Æstati; ter-
 tia albo, qui Autumno;
 quarta veneto, seu cæruleo,
 qui Hyemi. Addidit subin-
 de aliam Domitianus, quæ
 panno purpureo utebatur;
 & aliam, quæ aurato.

Nam si, &c. Si enim pra-
 sina factio vinceretur.

Cannarum. Vide Sat. 2.
 & 10.

Spectent. Supple, ludos.

Audax sponso. Concer-
 tatio, depositis pignoribus,
 nempe utra factio vincat:
 an alba, an viridis, &c.

Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ.
 Nostra bibat vernum contracta cuticula Solem,
 Effugiatque togam. Jam nunc in balnea salva
 Fronte licet vadas, quamquam solida hora superfit:
 Ad sextam; facere hoc non possis quinque diebus.
 Continuis; quia sunt talis quoque tædia vitæ
 Magua: voluptates commendat rarior usus.

Nostra, &c. Id est, nos, qui senes sumus, omissis his nugis, assideamus ad Solem vernum, togam deponamus, & apricemur in otio.

Effugiat togam. Urbanas: ac forenses curas omittat. Cives in urbe, ac foro toga plurimum utebantur.

Contracta. Rugis aspera.

In balnea, &c. Hodie salvo pudore potes adire balnea, etiamsi tantum sit hora quinta, nempe post ortum solis. Diem in horas 12. Romani dividebat. Legitima balnei hora erat hycme, nona, idest, post me-

ridiem tertia; æstate, octava: sed festis diebus horam balnei, atque cænæ prævertere licebat absque intemperantiæ nota.

Sextam. Hæc in meridiem incidebat.

Facere hoc. Scilicet frequentare conviva, & genio indulgere.

Quinque diebus. Megalesia per dies quinque celebrabantur.

Talis. Otiosæ, voluptuaria.

Commendas. Gratiore facit.

SATYRA XII.

Catulli naufragium, hereditatum captatores.

Natali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
 Qua festus promissa Deis animalia cespes
 Expectat: niveam Reginae cædimus agnam;
 Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura:

Natali die, &c. Solebant Romani diem illum ducere latissimum, quo nati erant.

Qua, &c. Hæc dies mihi natali meo jucundior est, qua die debeo immolare in ara facta e cespite victimas Diis promissas, ob amicum meum Catullum, e naufragio servatum.

Regina, &c. Junoni, Deo-

rum Reginae, ovem albam immolabo.

Par vellus, &c. Idest, parvis velleris agna: ovis nivea, similiter immolabitur Palladi, quæ pugnat armata clypeo, in quo est caput Gorgonis Mauræ, seu Medusæ, quæ Maura hic appellatur, quia in Mauritania habitabat. Vide Sat. 3.

Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
 Tarpejo servata Jovi, frontemque coruscat:
 Quippe ferox vitulus, templis maturus, & aræ.
 Spargendusque mero, quem jam pudet ubera matris
 Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.

Si res ampla domi similisque affectibus esset,
 Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
 Mole piger, nec finitima nutritus in herba;
 Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
 Iret, & a grandi cervix ferienda ministro,
 Ob reditum tæpidantis adhuc, horrendaque passu
 Nuper, & incolumem sese mirantis amici.
 Nam præter pelagi casus, & fulguris ictum
 Evasi, densæ Cælum abscondere tenebræ
 Nube una, subitusque antennas impulit ignis;
 Cum se quisque illo percussum crederet, & mox
 Attonitus nullum conferri posse putaret
 Naufragium velis ardentibus: omnia fiunt
 Talia, tam graviter; si quando poetica surgit
 Tempestas. Genus ecce aliud discriminis, audi,

Sed procul, &c. At Jovi
 servatur immolandus ferox
 vitulus, qui funem, quo ad
 aram trahitur, excutit, ca-
 put agitando, & quassando.

Tarpejo. Capitolino.

Spargendusque, &c. Sole-
 dant enim inter victimarum
 cornua vinum fundere.

Qui vexat, &c. Qui ar-
 bores recentibus cornibus
 pulsat.

Similisque, &c. Si respon-
 derent opes voluntati, &
 animo, si essem tam dives,
 quam sum amicus Catulli.

Hispulla. Mulier obesa,
 & crassa. quam aliud agen-
 do carpit.

Finitima, &c. In vicinis
 Pascuis.

Læta, &c. Sensus est: sed
 sunderetur a me sanguis vi-
 tima, quæ adeo pinguis,

& nitida esset, ut facile in-
 telligeretur esse nutrita in
 lætis, & fertilibus pascuis,
 quæ sunt ad ripiam Cli-
 tumni, fluminis Italiæ.

Casus. Pericula varia.

Evasi. Evitati ab illo.

Nube una. Tanta, ut tor-
 tum Cælum sola tegeret.

Subitusque, &c. Repenti-
 num fulmen antennas, hoc
 est, transversa ligna, unde
 vel pendent, percussit,
 incenditque.

Nullum, &c. Et putaret
 fatius esse naufragio, quam
 incendio perire: naufra-
 gium levius aliquid esse,
 neque comparandum cum
 nave incensa.

Talia, &c. Eadem peri-
 cula expertus est Catullus,
 quæ describunt poeta, cum
 tempestatem narrant exag-
 gerans

Et miserere iterum; quamquam sit cetera fortis
 Eiusdem: pars dira quidem, sed cognita multis,
 Et quam votiva testantur fana tabella
 Plurima: pictores quis nescit ab Ifide pasci?

Accidit & nostro similis fortuna Catullo:
 Cum plenus fluctu totus foret alveus, & iam
 Alternum puppis latus evertentibus undis
 Arboris incertæ, nullam prudentia cani
 Rectoris conferret opem, decidere jactu
 Cœpit cum ventis, cupiens evadere: In æquor
 Fundite, quæ mea sunt, dicebat, cuncta Catullus,
 Præcipitare volens etiam pulcherrima, vestem
 Purpuream, teneris quoque Mœcenatibus aptam,
 Atque alias, quarum generosi graminis ipsum

gerando tragicum in morem.

Sortis ejusdem. Æque dura,
 & gravia: inter se simillima.

Pars, &c. Hoc infortunium,
 quod dicturus sum, nempe projectio mercium
 in mare, pars est quidem
 illius naufragii, sed quæ aliis
 multis accidit, & quæ dicta
 conspicitur in tabulis cotivis,
 quæ in templis Deorum a naufragis
 suspendi solent.

Pictores, &c. Quis nescit
 pictores vitare pecunia; quam
 conficiunt pingendis tabellis,
 quæ in fano Ifidis a naufragis
 appenduntur? Erat Isis Ægyptiorum
 Dea; sed quæ Romæ maxime tunc
 colebatur, & quæ adeo sæpe
 a naufragantibus invocabatur.

Similis, &c. Similis nempe
 fortunæ aliorum naufragorum.

Totus alveus. Tota interior
 navis capacitas.

Alternum, &c. Cum nunc
 laeus hoc, nunc illud undæ
 evertent, & inclinarent.

Arboris incertæ. Navis
 fluitantis, & jactatæ.

Nullam, &c. Nec ullam
 opem afferret navigantibus
 fenis, & prudentis gubernatoris
 industria.

Decidere, &c. Ortam cum
 ventis veluti litem quasi dirimere,
 & pacisci ea lege cœpit,
 ut bona suo projiciendo
 vitam incolumem retineret.

Teneris, &c. Hominibus
 delicatis, & mollibus, qualis
 fuit Mœcenas.

Atque alias, &c. Alias
 etiam vestes ex lana Batice,
 nativo, non ascitio colore
 tinctas.

Quarum, &c. Ordo est:
 quarum vestium pecus, seu
 lanam e pecore sumptum
 infecit, hoc est, tinxit
 ipsa natura graminis egregii,
 quo vescuntur oves: neque
 oritur iste color tantum ex
 gramina, & pascuis, sed
 etiam ex ipso fluvio Bæti,
 & aere illius regionis, qui
 arcanas vires habet ad
 lanam imbuendam eximio
 quodam, ac splendido colore.

Est

Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, Bæticus adjuvat aer.

Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, vel conjuge Fusci:
Adde & bascaudas, & mille escaria multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi,
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audeat
Argento præferre caput, rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.

Jactatur rerum utilium pars maxima; sed nec
Dammæ levant: tunc adversis urgentibus illuc
Decidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando

Est autem Bætis fluvius Hispaniæ versus meridiem, vulgo *Quadalquivir*.

Ille. Catullus.

Mittere. In æquor projicere.

Parthenio, &c. Parthenio perito artifice factas, vel factas ita affabre, ut iis libenter fuisset usus Parthenius, homo politissimus, & lautissimus, Domitiani cubicularius.

Urna, &c. Pateram, quæ urnam vini integram caperet: qualis patera deceret Pholum unum e Centauris, vini avidissimum, aut Fusci uxorem vinosam, & bibacem.

Bascaudas. Vasa quædam Anglica, seu lebetes.

Escaria. Vasa idonea escis apponendis.

Cælati. Supple, auri, argenti.

Biberat, &c. Pocula cælati, in quibus biberat olim Philippus, Alexandri Magni pater. Emptorem O-

lynthi vocat, quia Olynthum, urbem Thraciæ pulcherrimam, gubernatore corrupto, auro cepit.

Quis audeat, &c. Quis est adeo generosus, ut maliam vitam servare, quam opes?

Non propter, &c. Quidam non faciunt patrimonia, id est, opes non colligunt, propter vitam commodius ducendam; sed ideo videntur vivere, ut opes colligant: tanta est illorum cecitas!

Jactatur. In mare projicitur.

Levant. Minuunt tempestatem.

Illuc, &c. Necessitate compulsus, eo recidit, eo redactus est, ut malus ipsi secandus esset.

Ac se, &c. Tunc se Catullus, in angustias antea redactus, explicat, & expeditiorem facit, ad vim tempestatis perferendam, sublato malo, & reciso.

Discriminis, &c. Siquidem tunc

Præsidia afferrimus, navem factura minorem.
 I nunc, & ventis animam committe, dolato
 Confusus ligno, digitis a morte remotus;
 Quatuor, ac septem, si sit latissima tæda;
 Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ,
 Aspice fumendas in tempestate secures.

Sed postquam jacuit planū mare; tempora postquam
 Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,
 Et pelago; postquam Parcæ meliora benigna
 Pensa manu ducunt hilares, & staminis albi
 Lanificæ: modica non multo fortior aura
 Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit,
 Vestibus extensis, & quod superaverat unum,
 Velo prora suo: jam deficientibus Austris,

tunc ultimum est discrimen,
 cum non alio præsidio illi
 subveniri potest, quam si
 navis mutiletur, & fiat mi-
 nor, ejus aliqua parte trun-
 cata, secto malo.

Dolato. Navi e lignis
 dolatis factæ.

Digitis. &c. Cum inter
 te, & morem, non majus
 intervallum sit, quam digi-
 torum quatuor, aut septem,
 quanta scilicet est crassitu-
 do asserum, quibus navis
 constat.

Tæda. Tabula, asser. Tæ-
 da est arbor, ex qua fiunt
 naves.

Reticulis. Peris, seu sac-
 culis, in modum tetis fa-
 ctis, quibus utebantur via-
 tores, nautæ, vectores, ad
 panem, & alia id genus fe-
 renda.

Ventre lagenæ. Lagenæ
 ventricosa, capaci, &
 ampla.

Accipe. &c. Vide, ut su-
 mas, noli omittere secu-
 res, quibus malum abscin-
 das in tempestate.

Postquam. &c. Postquam

mare conquievit, sedata
 tempestate.

Victoris. Catulli, qui na-
 vi vehebatur.

Parcæ. &c. Postquam mi-
 tigatæ Parcæ feliciorē jam
 cursum illi, & navigationem
 dederunt. Si quid calami-
 tosum eveniebat, Parcæ,
 quæ hominum vitam, & sor-
 tem e sua colu. suspensam
 habebant, dicebantur ni-
 grum stamen e colu. dedu-
 cere: si quid feliciter ac-
 cidebat, album.

Albi. &c. Lanam albam
 trahentes.

Ventus. &c. Elare cœpit
 ventus modicus.

Inopi. &c. Tunc prora,
 seu navis, cucurrit, id est,
 navigavit, arte miserabi-
 li; nempe adhibitis instar
 velorum, & extensis Catul-
 li, nautarumque vestibus,
 cum uno velo, quod supe-
 rerat, aliis fulgure, & nau-
 fragio absumptis.

Deficientibus. &c. Spirare
 desinentibus, procellosis in
 meridie ventis.

Tunc gratus. &c. Tunc con-
 spe-

Spes vitæ cum Sole redit: tum gratus Julo,
Atque novercali sedes prælata Lavino.

Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, latis Phrygibus mirabile fumen,
Et nãmquam visis triginta clara mamillis.

Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Thyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursus,
Quæ pelago occurrunt medio: longeque relinquunt
Italiam: non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit. Sed trunca puppe magister
Interiora petit Bajanæ pervia clymbæ,
Turi stagna sinus; gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Spexerunt nautæ Albanum montem, ubi Julius Æneæ filius condidit Albam, quam prætulit Lavinio, seu Lavino, urbi, sic appellatæ ab Lavinia, uxore secunda Æneæ, & noverca Juli, cujus mater Creusa.

Cui, &c. Qui doctus est Albanus, quia in eo loco reperta fuerat scrofa, seu porca alba, cum 30. mamillis, hoc est 30. porcelli; quos mamillis alebat. Virg. Lib. 3. & 8.

Sumen. Sus, vel porca, pars ponitur pro toto; sumen enim est venter suillus. Latini autem dicuntur Phryges, sive Trojani, ob suem ex oraculo inventam.

Intrat, &c. Navis Catullii, intrat in portum Ostiensem, munitum molibus, quæ quasi brachiis aquor amplectuntur, & includunt.

Pharon. Pharus fuit excelsa turris, ad introitum Alexandrini portus in Ægypto posita, in qua turri faces accensa per noctem stabant, quæ nautis portum ostenderent. Similem isti

turrim Claudius Imperator, in portu Ostiensi, qui mare Tyrhenum, seu Hetruscum spectant, extrui jussit, quam ideo hic Thyrrhenam Pharon vocat.

Porrectaque, &c. Moles, aggeres ex utraque parte portus Ostiensis, in medium mare, instar brachiorum productos, qui ab Italia videntur veluti longius recedere.

Rursus. Quia portum Ostiensem, olim ab Agrippa jussu Augusti ædificatum: & Claudio Imperatore auctum, Trajanus instauraverat.

Trunca, &c. Gubernator navis fractæ, & malo carentis, subit in sinum interiorum portus, ubi mare instar stagni placidum est, & tutæ sunt etiam naviculæ; quales reperiuntur in lacu Lucrino juxta Bajas.

Verticeraso. Scilicet nautæ in tempestatis periculo condebant sibi caput, & crines Diis marinis, veluti in sacrificium offerbant.

Garrula. Quæ magnam loquacitatis materiam in his

Ite igitur pueri, linguis, animisque faventes,
 Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
 Ac molles ornate focos, glebanque virentem.
 Jam sequar, & sacro, quod restat, rite peracto,
 Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
 Accipiant fragili simulacra nitentia cera.
 Hic nostrum placabo Jovem, Laribusque paternis
 Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.
 Cuncta nitent, longos erexit janua ramos,
 Et matutinis operitur festa lucernis.

Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine: Catullus,
 Pro cuius reditu tot pono altaria, parvos
 Tres habet heredes. Libet expectare, quis ægram,
 Et claudentem oculos gallinam impendat amico.
 Tam sterili: verum hæc nimia est impensa, coturnix

præbent.

Ite, &c. Hortatur servos ad sacrificium peragendum.

Linguis, &c. Hoc est; taceat, & attenti estote. Verba sunt sollempnia, quibus in sacrificiis utebantur.

Farra, &c. Cultros mola inspergite. Erat autem confecta ista mola ex farre: seu tritico tosto, & sale; & ea inspergebantur cultri: quibus cædenda victima; ignis, quo absumenda; & ipsius victima caput.

Ornate, &c. Ignem præparate ad sacrificium, aramque e cespite. Molles focos vocat, nempe aram factam e molli cespite, & gramineo, herbis conspersam, & floribus.

Quod restat. Quod unum ultimo loco faciendum superest, nempe ut laribus meis dem thura.

Ubi parva, &c. Ubi coronas e floribus imponam statuis cereis. Deorum domesticorum.

Nostrum. Quem domi privatim colo, & veneror.

Laribusque, &c. Diis privatis, ac domesticis, quos avus meus, paterque coluerunt.

Omnes, &c. Violas omnis coloris spargam humi, albas, luteas, &c.

Cuncta. Fingit servos dicto audientes omnia comparasse: Ea jam, inquit, nitent omnia; jam ramis ornata est viridibus janua, jam lucernæ in ea summo positæ sunt ad festum celebrandum.

Nec suspecta. Noli suspicari, me hæc omnia facere, quod Catulli hereditatem captare his officii velim.

Tot, &c. Tot sacrificia instituo, alia Jovi, alia Minervæ, &c.

Libet, &c. Quem reperias, qui in gratiam amici sterilis, id est, a quo nihil sit sperandum, velit gallinam immolare jam vetulam, & ægribundam; quamquam

quid

Nulla umquam pro parte cadet . Sentire calorem
 Si cœpit locuplex Gallita , & Paccius , orbi ;
 Legitime fixi vestitur tota tabellis
 Porticus ; existunt , qui promittant hecatomben ;
 Quatenus hic non sunt nec venalis elephanti ,
 Nec Latio , aut usquam nostro sub sidere talis
 Bellua concipitur , sed furva gente petita
 Arboribus Rutulis , & Turni pascitur agro ,
 Cæsaris armentum : nulli servire paratum
 Privato ; siquidem Tyrio servire solebant
 Hannibali , & nostris ducibus , Regique Molosso
 Horum majores , & dorso ferre cohortes ,
 Partem aliquam belli , & euntem in prælia turrim .
 Nulla igitur mora per Novium , mora nulla per Hi-
 strum

Pacuvium , quin illud ebur ducatur ad aras ,

quid dico gallinam ? vix
 coturnicem immolaverit ,
 pro eo , qui liberos habeat ,
 qui pater sit .

Sentire , &c. Si vero divi-
 res aliqui liberi orbi , ut
 Paccius , & Gallita , febri-
 culæ calorem sentire cape-
 rint , statim atrium illorum
 domus , vel templi vestibu-
 lum ornatur totum , ac te-
 regitur tabellis , in quibus
 scripta sunt vota capto-
 rum .

Legitime . Rite positis ,
 servatis omnibus , quibus
 id fit , cæremoniis .

Hecatomben . Sacrificium
 centum boum .

Quatenus , &c. Quoniam
 hic Romæ non venduntur
 elephanti , nec in nostra
 regione generantur ; si enim
 essent in promptu , eos sa-
 crificarent .

Furva , &c. Ex Africa ,
 aut India , ubi homines fur-
 va , idest , nigro sunt colo-
 re , deportatur in Italiam ,

ubi ad Imperatorum delicias
 servatur , in ea parte Ita-
 liæ , ubi Rutuli olim , & eo-
 rum Rex Turnus , fuerunt .

Nulli , &c. Et vero ele-
 phanti non serviebant olim
 privatis hominibus , sed
 tantum ducibus nostris , ut
 Scipioni ; & exteris , ut
 Pyrrho , Molossorum in E-
 piro Græciæ parte Regi , &
 Hannibali Tyrio , idest ,
 Carthaginensi ; Carthago
 enim a Didone Tyria con-
 dita est .

Horum , &c. Illorum , qui
 nunc sunt , elephantorum
 avi , & proavi solebant in
 turribus dorso impositis co-
 hortas totas ferre .

Nulla , &c. Non dubita-
 rent igitur Novius , & Hi-
 ster Pacuvius , heredita-
 tum captatores , elephantos
 immolare , si essent venales
 Romæ .

Illud ebur . Idest , ele-
 phantes , quorum dentes
 sunt ebur .

Et cadat ante Lares Gallitæ victima sacra,
 Tantis digna Deis, & captoribus horum.
 Alter enim, si concedas mactare, vovebit
 De grege fervorum magno, & pulcherrima quæque
 Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
 Imponet vittas, & si qua est nubilis illi
 Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
 Non speret tragicæ furtiva piacula cervæ.
 Laudo meum civem, nec comparo testamento
 Mille rates: nam si Libitinam evaserit æger,
 Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
 Post meritum sane mirandum; atque omnia soli

Deis. Digna victima Pac-
 cio; & Gallita, qui instar
 Deorum a captatoribus col-
 untur.

Alter, &c. Neque vero mi-
 rare, si dixerim elephantem
 facile a captatoribus immo-
 latum iri, si præsto essent;
 eorum enim aliquis, si lex
 sineret, voveret se macta-
 turum suos etiam servos,
 immo & ipsos liberos.

Imponet, &c. Victimarum
 capita vitulis, sive tæniis
 quibusdam, & lemniscis
 ornabantur.

Iphigenia. Id est, filia.
 Alludit poeta ad historiam
 Iphigeniæ, quæ ad placan-
 dam Dianam Græcis ira-
 tam, ab Agamemnone pa-
 tre sacrificio destinata est:
 verum cum ad aram addu-
 cta fuisset, ab ipsa Diana
 servata est, ejusque in lo-
 cum cervæ substituta.

Etsi, &c. Etiam si non spe-
 ret cervam pro filia sua fur-
 tim suppositum iri. Tragi-
 cam illam cervam hic ap-
 pellat, quia hoc argumen-
 tum, de substituta in locum
 Iphigeniæ cervæ, sæpe in
 tragædiis agitatum fuit.

Piacula. Ea vox signifi-
 cat sacrificium, seu victi-
 mam, qua piatur crimen,
 & purgatur.

Laudo, &c. Ironice. Lau-
 do Romanos captatores: hæc
 illi recte faciunt, qui para-
 ti sint filiam immolare, ut
 in testamento alicujus orbi
 heredes scribantur: præstat
 enim hoc, quam mille na-
 ves, & Græcorum exerci-
 tum integrum servare, quod
 Agamemnon, in immolanda
 filia, spectabat.

Libitinam. Id est, mor-
 tem. Libitina Dea erat, cu-
 jus in templo vendebantur
 ea omnia, quæ ad funus
 pertinebant.

Delebit, &c. Delebit prius
 testamentum, ut novum con-
 ficiat, in quo Pacuvius scri-
 batur solus hæres.

Inclusus, &c. Id est, ine-
 scatus hoc sacrificio, & ve-
 luti piscis, hamo captus.
 Nassa est vas vimineum ob-
 longum, angusto collo, quo
 piscatores utuntur ad pisces
 capiendos, in quod nempe
 cum ingressi fuerint, exire
 nequeunt.

Post, &c. Post tantum be-
 nefi-

Forſan Pacuvio breviter dabit: ille ſuperbus
 Incedet, victis rivalibus: Ergo vides, quam
 Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
 Vivat Pacuvius, quæſo, vel Neſtora totum:
 Poſſideat quantum rapuit Nero; montibus aurum
 Exæquet: nec amet quemquam, nec ametur ab ullo,

neſcium a captatore accep-
 tum, qui, pro divitis ſa-
 lute, ne propriæ quidem fi-
 liæ parcere voluerit.

Rivalibus. Suis æmulis,
 eidem hereditati inhiantibus.

Ergo vides, &c. Vides,
 quam utilitatem illi captato-
 ri attulerit filia, quam in-

ſtar Mycenidis, hoc eſt,
 Iphigeniæ Mycenarum Regis
 filia, pro divite orbo ju-
 gulaturus erat.

Vivat, &c. Imprecatio
 eſt. Vivat ſane Pacuvius tot-
 annes, quot Neſtor vixit;
 cumulos auri montibus æ-
 quales extruat; ſed miſer
 vivat, & omnibus inviſus.

S A T Y R A XIII.

*Amicum de negato deſiſto merentem conſolatur: de-
 que improborum panis, ac ſclerata conſcientia
 cruciatu ſplendide diſſerit.*

EXemplo quodcumque malo committitur, ipſi
 Diſplicet auctori: prima eſt hæcultio, quod ſe
 Iudice nemo nocens abſolvitur, improba quamvis
 Gratia fallaci Prætoris vicerit urna,
 Quid ſentire putas omnes, Calvine, recenti
 De ſcelere, & fidei violatæ crimine? ſed nec

Exemplo, &c. Ideſt, quid-
 quid ſclerate fit, & malo
 exemplo.

Auctori. Illi, qui ſcelus
 admittit.

Prima, &c. Pœna iſta ſcler-
 lerum prima, & præcipua
 eſt, quod ſclerati ſui ſunt
 iudices, ſe ipſi condemnant,
 atque a propria conſcientia
 torquentur.

Improba, &c. Licet impro-
 bi, per gratiam, iudicijque
 corruptelam, fallaci urna,
 id eſt, iniquam iudicis ſen-
 tentia abſoluti fuerimus. Hi
 urnam conjiciebantur ſuf-
 fragia iudicij; quæ reco-

gnoscens Prætor, damna-
 tum aliquem, vel abſolu-
 tum pronuntiabant: Præto-
 ris enim erant iudicij præſe-
 ſe. Legitur in quibuſdam
 codicibus; *Fallacem Præto-
 rit erit urnam.* Sententia
 eadem eſt.

Quid, &c. Qualem putas
 videri omnibus perfidum
 illum, qui, per ſummum
 ſcelus, deſiſtum tibi nu-
 per negavit? nempe exc-
 crandum ac deteſtabilem,
 qui datam tibi fidem vio-
 laverit.

Sed nec, &c. Præterea non
 adeo exigua tibi ſunt opes,
 ut ad

Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
 Jacturæ te mergat onus, nec rara videmus,
 Quæ pateris, casus multis hic cognitus, ac jam
 Tritus, & e medio fortunæ ductus acervo.
 Ponamus nimios gemitus: flagrantior æquo
 Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
 Tu, quamvis levium minimam, exiguanque, malorum
 Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
 Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
 Depositem. Stupet hæc, qui jam post terga reliquit
 Sexaginta annos, Fontejo Consule natus?
 An nihil in melius tot rerum proficis usu?
 Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis,
 Victrix fortunæ sapientia. Dicimus autem
 Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
 Nec jactare jugum, vita didicere magistra.

ut ad egestatem redigi, ut
 obrui, & mergi dolore de-
 beas eb ejusmodi dam-
 num.

Casus, &c. Communis hic,
 & usitatus casus est, ut de-
 positum denegetur; nec pe-
 culiaris ille tibi, aut sum-
 mus, sed sumptus e medio
 veluti acervo vulgarium il-
 lorum casuum, quibus ho-
 mines fortuna vexare quo-
 tidie solet.

Flagrantior, &c. Vehe-
 mentior, quam res poscat.

Vulnere. Damno, doloris
 causa.

Spumantibus, &c. Aestuas
 iracundia.

Sacrum. Quod sancte con-
 servandum, & reddendum
 fuerat: quod interposita ju-
 risjurandi fide, & religione
 promiserat se redditurum.

Stupet, &c. Tunc hoc mi-
 raris, qui sexagenario ma-
 jores?

Fontejo. Vixit. Fontejus
 sub Nerone, & Consul fuit

anno ab U. C. 812. Neronis
 quinto: A quo tempore an-
 nus sexagesimus incidit in
 annum Adriani tertium,
 Urbis 872.

An nihil, &c. Nihilne
 tandem profecisti, & didi-
 cisti tam longa experientia,
 ad melius, & fortius res
 adversas ferendas?

Magna, &c. Magnam qui-
 dem vim affert ad ferendas
 res adversas sapientia, quæ
 fortunam vincit, & in li-
 bris philosophicis tam e-
 gregia in eam rem dat præ-
 cepta; at non minus tamen
 ad hoc juvat, nec minus fe-
 lices non facit experientia
 vitæ longioris, quæ docet
 nos colla submittere, & pa-
 tienter adversa ferre.

Nec jactare, &c. Non æ-
 gre ferre impositam nobis
 necessitatem multam præter
 voluntatem patiendi: me-
 taphora ducta a bobus,
 qui jugum jactant, & ex-
 cutiunt.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni; numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Nunc ætas agitur, pejoraque sæcula ferri
Temporibus; quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum, Divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Fessidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic, senior bulla dignissime, nescis
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, cum
Exigis a quoquam, ne pejeret: & putet ullis

Quæ tam, &c. Nulla dies est tam sacra, in qua non aliquis in furto deprehendatur, in fraude, &c.

Et partos, &c. In qua non aliquis necem alteri afferat, vel gladio, vel veneno in pyxide contento, ut ejus nummos auferat. Pyxis proprie est theca e buxo: sumitur pro qualibet capsula.

Thebarum, &c. Thebæ, civitas erat Græciæ in Bœotia, quæ septem habebat portas. Nilus item ostiis septem in mare devolvitur. Dives appellatur hic, quia dicitur Ægyptum, & fecundat exundans annis singulis.

Nunc ætas, &c. Ætas nostra pejor adhuc est ætate ferrea: neque ullum est metallum, a quo jam denominari possit: est enim ferrum omnium metallorum ultimum. Quatuor vulgo distinguuntur ætates, a metallis quatuor denominatæ; aurea, qua homines probi erant, & sceleris expertes; argentea, qua pristinam probitatem exuere cœpe-

runt; ærea, qua deteriores evaserunt; ferrea, qua nequissimi. Legunt aliqui. *Nona ætas agitur*: quia Græci non tantum 4 ætates numerabant, ut Latini, sed octo: auream, argenteam, electream, æream, cupream, stanneam, plumbeam, ferream.

Nos, &c. Imploramus Deum, hominumque fidem.

Quanto, &c. Quanto clamore clientes, qui a Fessidio patrono suo accipiunt sportulam, cum agentem causas in foro laudant per adulationem. Quid sit sportula, vide Sat. 1.

Dic, &c. O Calvine, jam senex, & digne tamen, qui, ut puer, feras bullam; quippe qui non magis, quam puer, sapias. Erat bulla corculum quoddam, vel aliquid simile ex auro, crystallo, &c. factum, quod e collo puerorum appendebatur.

Veneres. Illecebras. Vide Sat. 5.

Exigis, &c. Cum exigis

Esse aliquod Numen templis, aræque rubenti?

Quondam hoc indigenæ vivebant more, priusquam
Sumeret agrestem, posito diademate, falcem
Saturnus fugiens; tunc, cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris;
Nulla super nubes convivia Cæliculorum;
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & jam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus: nec turba Deorum
Talis, ut est hodie; contentaque sidera paucis
Numinibus, miserum urgebant Atlanta minori
Pondere; nondum aliquis fortitus triste profund;

ut aliquis hoc sæculo cor-
ruptissimo datum jusjuran-
dum servet, ac Deorum
tangatur metu.

Rubenti. Victimarum nempe in ea immolatarum sanguine, vel igne, qui ad sacrificia accenditur.

Hoc more. Fidem, & jurisjurandi religionem servabant.

Indigenæ. Primi Italiæ incolæ ex ipsa oriundi, non aliunde orti, ut Romani, qui a Trojanis originem ducebant.

Priusquam, &c. Antequam Saturnus, a Jove filio pulsus, in Italiam veniret e Creta insula, ibique corona, & regno exutus, vires, sumpta falce, coleret: idest, ætate aurca.

Privatus. Nondum Rex, in Creta degens, ubi Ida mons.

Puer, &c. Ganymedes, filius Trois Regis Ilii, sive Trojæ, qui a Jove raptus est in Cælum, ut ibi vinum Superis misceret.

Uxor. Hebe, Dea juven-tutis, quæ Herculi in Cæ-

lum recepto nupsit: hæc, priusquam Ganymedes a Jove raperetur, Superis vina miscerat.

Ad cyathos. Præsto erat ad calices Jovi porrigendos.

Et jam, &c. Sensus est: nec bibebat Vulcanus in Cælo nectar; eoque exhausto, seu siccatis poculis, in quibus biberat, non extergebat os brachiis fuligine officinæ suæ nigris.

Liparæa. Lipara est insula in freto Siculo, in qua Vulcanus suas tabernas, seu officinas habere dicebatur.

Sibi. Priusquam, domi suæ, non in turba cum aliis.

Atlanta. Atlas enim Cælum, & sidera ferre humeris fingebatur. Fuit Atlas Mauritanix Rex Astrologix peritissimus, ideo Cælum ferre dictus.

Nondum, &c. Idest, nondum Neptuno maris imperium forte contigerat. Fingunt enim poëtæ tres Saturni filios, Jovem, Neptunum, & Plutonem, ut orbis universi imperium inter se dividerent, sortes misisse, &

Jovi

Imperium; aut Sicula torvus cum conjugē Pluto:
 Nec rota, nec furia, nec saxum, aut vulturis atrī
 Pœna; sed infernis hilares sine Regibus umbrae.
 Improbitas illo fuit admirabilis ævo:

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum
 Si juvenis vetulo non affurrexerat, & si
 Barbato cuicumque puer: licet ipse videret
 Plura domi fraga, & majores glandis acerbos.
 Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
 Primaque par adeo sacra lanugo senectæ.

Nunc, si depositum non inficietur anicus,
 Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
 Prodigiōsa fides, & Thuscis digna libellis,
 Quaque coronata lustrari debeat agna,

Jovi Cælum, & terram,
Neptuno mare, Plutoni in-
feros sotte obtigisse.

Sicula, &c. Proserpina,
 Cereris filia, quam Pluto
 rapuit in Ætna, Sicilia
 monte.

Nec, &c. Nondum erant
 apud Inferos statuta sup-
 plicia.

Rota. Ixionis, qui apud
 Inferos rotæ est affixus. Hæc
 omnia vide apud Virgilium
 6. Æneid. & Ovid. 4. Metam.

Furia. Tres, scelerum
 apud eisdem Inferos ultri-
 ces.

Saxum. Dicitur Sisyphus
 ea pœna damnatus, ut sa-
 xum in montem perpetuo
 attollat, quod, ubi ad ca-
 cumen est deportatum, sua
 sponte retro semper devol-
 vitur.

Vulturis. Tytii jecur, &
 Promethei a vulture lania-
 tur.

Hilares. Erant sui juris,
 nullis subditæ Regi.

Improbitas, &c. Mirum
 erat illo ævo, si quis foret
 improbus.

Piandum. Puniendum.

Affurrexerat. Surgendo
 honorem non exhibuerat.

Licet. Quamvis ipse puer
 ditiores haberet parentes,
 glans enim, & fraga hœ-
 minum tunc cibi, & opes
 omnes erant.

Præcedere. Superare.

Primaque, &c. Et prima
 lanugo, seu juvenus, par
 erat senectæ; quia, quem
 admodum senes ab omni-
 bus non senibus colebantur,
 ita & juvenes ab iis, qui
 forent ætate inferiores.

Veterem follem. Crume-
 nam, sacculum a longo
 tempore depositum.

Ærugine. Id est: cum tota
 pecunia, quæ ob longiorem
 in arca moram, rubigine,
 ac situ inquinata sit.

Tuscis, &c. Digna fide-
 litas, quæ referatur in li-
 bros sacerdotum, & ha-
 ruspicum Hetruscorum, cum
 aliis prodigiis. Haruspici-
 na fuit Romam advecta pri-
 mum ab Etruria.

Lustrari. Expiari, tam-
 quam monstrum, & prodigi-
 um

Egregium, sanctumque virum si cerno, bimembri
 Hoc monstrum puero, & miranti jam sub aratro
 Piscibus inventis, & fœtæ comparo mulæ;
 Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber,
 Atque examen apum longa confederit uva
 Culmine delubri; tamquam in mare fluxerit annis
 Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.

Intercepta decem quereris sestertia fraude
 Sacrilega; quid si bis centum perdidit alter
 Hoc arcana modo? majorem tertius illa
 Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
 Tam facile, & primum est Superos contemnere testes,
 Si mortalis idem nemo sciat! Aspice quanta

gium: si quid enim porten-
 tosum accidisset, solebant
 veteres immolare victimas,
 ut iram Deorum, ejus hæc
 monstra signum esse vide-
 bantur, averterent: coron-
 abant autem fertis victi-
 mas.

Bimembri, &c. Aliquid
 mihi videtur esse tam pro-
 digiosum, quam si puer
 natus sit cum duplici v. g.
 capite, vel cum membris
 partim hominis, partim
 belluæ, &c.

Miranti, &c. Mirum enim
 esset, si agricola pisces in
 agro vivos inter arandum
 inveniret:

Fata, &c. Prægnanti,
 mulæ enim steriles sunt.

Sollicitus, &c. Si videro
 civem bonum, & fidum,
 tam sum sollicitus, & ob
 rei novitatem perturbatus,
 quam si lapidibus pluisset.

Atque, &c. Prodigii enim
 instar habebatur, si in tem-
 pli alicujus tecto confedis-
 set examen apum.

Uva. Id est, in morem
 uvæ compositum, cum nem-

pe apes ita glomerant se,
 ita pedibus inter se nexis
 junguntur, ut racemi spe-
 ciem exhibeant.

Tamquam, &c. Ut si, mu-
 tatis in lac undis, fluvius
 aliquis inuitatos illos, &
 mirabiles fluctus in mare
 cum impetu torrentis, in-
 star, devolveret.

Intercepta. Ablata per
 fraudem, decem sponso se-
 stertia sunt libræ Turonicæ
 1000. Romani vero nummi
 230.

Arcana. Fidei alterius
 clam, & sine testibus com-
 missa.

Hoc modo. Simili perfidia
 pressum.

Majorem, &c. Quid, si
 tertius aliquis amiserit plus-
 quam ducenta sestertia, im-
 mo summam ingentem, quæ
 vis contineri poterat in ar-
 ca grandiori?

Facile est. Parum curant
 scelerati, quod Deos suo-
 rum flagitiorum testes ha-
 beant, consciosque, si ea-
 dem sua scelera ignorentur
 ab hominibus.

Voce neget, quæ sit ficti constantia vultus.
 Per Solis radios, Tarpejaque fulmina jurat,
 Et Martis frameam, & Cyrrhæi spicula vatis?
 Per calamos venatricis, pharetramque puellæ,
 Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem:
 Addit & Herculeos arcus, hastamque Minervæ
 Quidquid habent telorum armamentaria Cæli:
 Si vero & pater est: Comedam, inquit, flebile gnati
 Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.

Sunt, qui in Fortunæ jam casibus omnia ponunt,
 Et nullo credunt mundum rectore moveri,
 Natura volvent vices & lucis, & anni;
 Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt,
 Est alius metuens, ne crimen pœna sequatur:

Neget. Supple, depositum.

Quæ sit, &c. Id est, quantum composito ad fraudem vultum constantiam præferat.

Tarpeja. Id est, Jovis Capitolini. Capitolium enim in turpe Tarpeja extructum erat Romæ.

Frameam. Ensem, vel hastam.

Cyrrhæi, &c. Tela Apollinis, qui colebatur in urbe Cyrrha, ad radices montis Parnassi.

Calamos, &c. Sagittas Dianæ.

Pater Ægæi. Neptunus, Ægæus enim, Athenarum Rex, & pater Thesei, Neptuni filius fuit. Vel, Pater Ægæi, explicæ, præses, & potens Ægæi maris. Est illud mare inter Græciam, & Asiam minorem:

Addit, &c. Jurat etiam per arcum Herculis.

Si vero &c. Si perfidus ille, qui depositum negat, filios habet.

Comedam &c. Imprecatio-

nes sunt pejerantis perfidi. Si fallo, inquit ille, si mentior, faxint Superi, ut mihi filius meus epulandus apponatur, ut olim Thyestæ.

Sinciput. Pars est capitis anterioris: hic pro capite toto sumitur.

Elix &c. Costi, & aceto Phario, id est Ægyptio, conditi. Acetum Ægyptium erat laudatissimum. De Pharo vide Sat. 12.

Sunt, qui &c. Exponit causas quare homines tam facile pejerent. Quidam nullos esse Deos credunt, & omnia fieri casu putant, & cæco naturæ impetu.

Vices &c. Diem, & noctem, vel quatuor anni tempestates.

Intrepidi. Id est, nullo Deorum metu, quos negant esse: nullo etiam metu pœnarum, impiis debitaram, quæ nullæ sunt, si nulli sunt Superi.

Est alius &c. Putant alii Deos quidem esse: pœnas ab iis infligendas metuunt; sed parati sunt pœnas omnes ferre,

Hic putat esse Deos, & pejerat, atque ita secum:
 Decernat, quodcumque volet de corpore nostro
 Isis, & irato feriat mea lumina sistro,
 Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.
 Et phthisis, & vomicæ putres, & dimidium crus,
 Sunt tanti. Pauper locupletem optare podagram
 Nec dubitet Ladas; si non eget Anticyra, nec
 Archigene: quid enim velocis gloria plantæ
 Præstat, & esuriens Pisææ ramus olivæ?
 Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est:
 Si curant igitur cunctos punire nocentes,
 Quando ad me venient? sed & exorabile Numen
 Fortasse experiar: solet his ignoscere; multi
 Committunt eadem diverso crimina fato:

ferre, modo ditescant.

Secum. Subaudi, cogitat.

Quæcumque &c. Per quem. Libet Deum jurant: altaria enim tangere soliti erant, qui jurarent.

Decernat. Statuat de me, de meo corpore, quod libuerit: immittat mihi, quos voluerit morbos. De Iside fit mentio Satyra sexta, & duodecima.

Isis, &c. Irata Isis feriat me sistro, & oculos mihi pertundet, cæcum me reddat. Isis enim perjuris maxime infesta esse dicebatur, & eos punire cæcitate.

Sistro. Instrumentum est musicum, instar fistulæ, quo in sacris Isidis utebantur Ægyptii.

Abnego. Nego apud me depositos.

Et Phthisis &c. Morbis omnibus, & panis corporis bene, ac merito emuntur nummi; tanti valent: ita sentit ille perjurus. Phthisis est tabes lenta, qua corpus paulatim atteritur: vomicæ sunt ulcera interiora, apo-

stemata purulenta,

Dimidium. Media parte fractum, sectum, mutilum.

Pauper &c. Sententia est.

Ne ipse quidem Ladas (qui athleta fuit velocissimus, sed pauper) dubitaret summæ suæ velocitati podagram præferre, si ipsum divitem tactura esset.

Si non &c. Si modo sapit, si non eget helleboro, nec modico. Phrenetici enim curantur helleboro, quod nascitur in Insula Anticyra. Archigenes fuit medicus præstantissimus.

Quid enim &c. Quam habet utilitatem velocitas, & corona ex olivæ ramo, victori data in ludis Olympicis, prope urbem Græciæ Pisam celebratis, si sit cum paupertate conjuncta? si cursor iste cum sua gloria, & corona esuriat, ac fame pereat?

Ut sit. Verba sunt perjuri: Quamvis, inquit, magna sit Deorum ira, tamen est ad puniendum tarda.

His. Tabulis, delictis.

Ille cracem præiurii sceleris tulit, hic diademata.
 Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
 Confirmat. Tunc te sacra ad delubra vocantem
 Præcedit, trahere inimo ultro, ac vexare paratus:
 Nam cum magnæ malæ superest audacia causæ,
 Creditur a multis fiducia. Mimum agit ille,
 Urbani qualem fugitivus scurra Catulli.
 Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
 Vel potius quantum Gradivus Homericus: Audis
 Jupiter hæc, nec labra moves cum mittere vocem
 Debueras vel marmoreus, vel aeneus? aut cur
 In carbone tuo charta pia thura soluta
 Ponimus, & sectum vituli jecur, albaque porci
 Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est
 Effigies inter vestras, statuamque Bathylli.

Accipe, quæ contra valeat solatia ferre,

Fato. Eventu, successu.

Confirmat. Corroborat.

Tunc &c. Ita confirmatus perjurus ultro, & sponte ad templum, ubi pejeret, pergit, immo te trahet, ac vocabit, quasi a te injuste accusetur.

Nam cum &c. Sensus est: cum enim aliquis in mala causâ maxime audax est, & impudens, putatur a multis esse propter innocentiam confidens, ac securus.

Mimum &c. Ille perjurus, instar histrionis, personam veluti quamdam agit, dum vera se dicere tam audaciter simulat.

Urbani &c. Ita clamat, ita te calumniatur, ut quidam servus, qui in comœdia a Catullo, urbano, & faceto poeta, scripta, herum vexans, & improbe in jus trahens exhibetur.

Stentora. Fuit Stentor Græcus miles, tantum voce valens, quantum alii quin-

quaginta, Homero teste.

Gradivus. Mars, qui, cum fuisset a Diomede vulneratus, tantum exclamavit, quantum decem virorum millia. Homer. Iliad. f.

Audis &c. Verba sunt Calvini in perjurum exclamantis: & Jovem contestantis.

Aut cur &c. Sententia est: cur te, ut Deorum maximum, sacrificiis colimus, si hæc scelera inulta pateris?

In carbone tuo. In ara tua carbonibus operata; in accerra, in qua thus adolemus.

Soluta. Id est, aperta, in qua nempe thus erat involutum.

Omenta. Intestina. Proprie omentum est adeps, quo exta involvuntur.

Bathylli. Citharædi, & mimi, cui statua posita fuit a Polycrate, Samiorum tyranno, in templo Junonis.

Accipe &c. Audi nunc ratio-

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit,
 A Cynicis tunica distantia; nec Epicurum
 Suspicit, exigui latum plantaribus horti.
 Curentur dubii medicis majoribus ægri:
 Tu venam vel discipulo committe Philippi.

Si nullum in terris tam detestabile factum
 Ostendis, taceo, nec pugnis cadere peccus
 Te veto, nec plana faciem contudere palma:
 Quandoquidem accepto claudenda est janua danno;
 Et majore domus gemitu, majore tumultu
 Planguntur nuntii, quam funera. Nemo dolorem

rationes, quibus tuum solari dolorem possim, ego qui numquam legi philosophorum libros.

Cynicos &c. Cynici, & Stoici philosophi erant, qui summum bonum ponebant in virtute, quam sufficere ad beatam vitam dicebant, horum Princeps fuit Zeno: illorum, Antisthenes, Socratis discipulus, Cynici a voce Græca, quæ canem significat, appellati sunt, quod canum impudentiam, & mordacitatem imitarentur: Stoici, a voce Græca, quæ porticum sonat, quia Zeno in porticu solebat docere.

Stoica dogmata. Id est, sententias, opiniones Stoicorum.

Tunica &c. Dicuntur hic Stoici a Cynicis tunica tantum discrepare, quia nempe utriusque sectæ doctrina erat ferme eadem, ut in eo fere tantum differre viderentur, quod Cynici non uterentur tunica, sed solo pallio: Stoici autem, præter pallium, tunica etiam induerentur.

Non Epicurum &c. Non miratur Epicurum, ejus pla-

cita non veneratur. Is summum bonum in voluptate posuisse dicitur, sive in doloris immunitate, ut sanum corpus esset, animus a perturbatione vacuus; hortum colere, & plantaribus, sive oleribus visitare solebat.

Curentur &c. Metaphorice. Qui graviter, & periculose ægrotant, adhibeant illi sane peritissimos medicos; hoc est, qui graviora damna passi sunt, petant a Philosophis solatia: tu, cui tantum festertia decem ablata sunt, potes a me curari, ut qui leviter ægrotat, venam aperendam sine periculo præbere potest etiam alicui discipulo Philippi, medici ea ætate imperiti.

Tam detestabile &c. Quam facinus in te admissum.

Plana &c. Vultum explicata manu verberare, alapis cadere.

Quandoquidem &c. Et vero jactura pecuniæ censetur gravissimum omnium damnum, quo accepto claudenda sit domus janua, ut fieri solet in gravi aliquo luctu, & in funere.

Nemo &c. Quando pecuniam

Fingit in hoc casu, vestem diducere summam.
 Contentus, vexare oculos humore coacto:
 Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
 Sed si cuncta vides simili fora plena querela:
 Si decies lectis diversa in parte tabellis,
 Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
 Arguit ipsorum quos littera, gemmaque princeps
 Sardonychus, loculs quæ custoditur eburnis;
 Te nunc, delicias, extra communia censes
 Ponendum? quia tu gallinæ filius albæ,
 Nos viles pulli, nati infelicibus ovibus?
 Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
 Si flectas oculos majora ad crimina. Confer
 Conductum latronem, incendia sulphure cæpta,

niam aliquis amisit, in hoc casu non fingit dolorem, neque vestem leviter tantum dividit, seu lacerat, aut fictas mittit lacrymas, quod in cognatorum morte saepe fit; sed vere, & ex animo amissam pecuniam luget.

Humore coacto. Lacrymis per vim extortis.

Querela. Hominum, qui de simili damno queruntur.

Si decies, &c. Si postquam cautiones, tabellæ, & instrumenta ejusmodi, lecta sunt diversis in locis decem, & obsignata, illi ipsi tamen perjuri homines dicunt vana, & e mentita esse chirographa, seu tabellarum subscriptiones. Solebant debitores sygraphas a se dandas creditoribus, quibus fidem suam obligabant ad reddendam pecuniam, legere coram multis testibus, ut res esset creditoribus tutior.

Ligni. Tabellæ. Romani in ligno cera obducto scribebant.

Arguit, &c. Quos tamen

perjuros falsum dicere, factis arguit sua ipsorum manus, & signum annulo impressum.

Princeps. Gemma Sardonychus, sive Sardonyx, quæ maxime in annulis, quibus obsignabant tabulas, erat in usu apud Romanos, unde princeps gemma hic appellatur. Sardonychus autem est nominativus Latinus, factus e genitivo Græco, *Sardonychos*, Legunt alii, *Sardonyche*, ut Penelope,

Te nunc, &c. Te hominem delicatum putas eximendum a communibus casibus, & damnis?

Gallina, &c. Hoc proverbium in eos jactatur, qui eximios se, & aliis potiores esse volunt. Quæ alba erant, videbantur aliis præstare, eximia esse.

Bile, Ira, dolore.

Confer, &c. Compara cum tuo damno latrocinium, vel homicidium, quod fit a latrone pecunia ad id conducto.

Atque dolo, primos cum janua colligit ignes.
 Confer & hos, veteris qui tollunt grandia templi
 Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
 Dona, vel antiquo positas a Rege coronas.
 Hæc ibi si non sunt, minor extat sacrilegus, qui
 Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipsam
 Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat:
 An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
 Confer & artifices, mercatoremque veneni,
 Et deducendum corio in bovis in mare, cum quo
 Clauditur adversis innoxia simia fatis.
 Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus Urbis.
 Usque a Lucifero, donec lux occidat, audit?
 Humani generis mores tibi nosse volenti
 Sufficit una domus: paucos consume dies, &

Primos, &c. Cum admoto
 ad januam sulphure, & a-
 lio fomite, janua primum
 deslagrat.

Qui tollunt. Qui furto
 sacrilego furripiunt.

Adorandæ. Ob vetusta-
 tem, qua rubiginem con-
 traxerunt, in pretio habenda
 majori,

Hæc ibi, &c. Si in templi
 ejusmodi coronæ non sunt,
 aut pocula; erunt, qui mi-
 nora facta, & sacrilegia
 committant, radant nempe,
 &c.

Herculis, &c. Idest, sta-
 tuæ Herculis inauratæ.

Bracteolam, &c. Tenuem
 laminam e statua Castoris
 aurea, vel argentea educat,
 furetur.

Castore. Castor, & Pol-
 lux fratres: ille Jovis, &
 Lede filius.

An dubitet, &c. Sensus
 est: an levius aliquid ejus-
 modi sacrilegium admitte-
 re pertimescat, qui, cum
 occasio se obtulit, solet ip-

sam Tonantis, seu Jovis sta-
 tuam auferre, atque con-
 flare, hoc est, igni lique-
 facere, ne furtum agnosca-
 tur?

Arcifices veneni. Venefi-
 cos, qui venena vendunt.

Deducendum, &c. Intelli-
 git parricidam aliquem:
 parricidæ enim includeban-
 tur culco, qui saccus erat
 e corio bovis, cum gallo,
 cane, simia, & serpente,
 atque ita in mare projecie-
 bantur.

Adversis fatis. Infelici-
 ter, præter jus, fasque quip-
 pe quæ innocens cum sit,
 mori cum parricida jubetur.

Hæc quota, &c. Hæc est
 minima pars scelerum, quæ
 quotidie audit Rutilius Gal-
 licus, Præfectus Urbis. Is
 fuit apud Domitianum val-
 de graciosus, judex, & cus-
 tos Urbis præcipuus ab eo
 constitutus.

A Lucifero. A summo ma-
 ne ad vesperam.

Consume, &c. In exquiren-
 dis

Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
 Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
 In Meroe crasso majorem infante mamillam?
 Cærulea quis stupuit Germani lumina, flavam
 Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?
 Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.
 Ad subitas Thracum volucres, nubemque sonoram
 Pigmæus parvis currit bellator in armis;
 Mox impar hosti, raptusque per aera curvis
 Unguibus a sæva fertur gæue: si videas hoc
 Gentibus in nostris, risu quatiare? sed illic,
 Quamquam eadem assidue spectentur prælia: ridet
 Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
 Nullane perjuri capitis, fraudisque nefandæ
 Poena erit? Abreptum crede hunc graviore catena
 Protinus, & nostro (quid plus velit ira) necari
 Arbitrio, manet illa tamen jactura, nec unquam

dis iis, quæ admittuntur una
 tantum in domo, sceleribus.

Aude, &c. Quasi dicat, non
 audebis te miserum dicere,
 cum alibi graviora videris
 scelera, & damna, quæ alii
 patiuntur.

Quis tumidam, &c. Sen-
 tentia est; non debes mirari
 scelera in eo loco, ubi sunt
 frequentissima, v. g. Romæ:
 sicut nemo miratur in Alpi-
 bus strumosos homines esse,
 & tumidis faucibus quia
 hoc ibi vulgare est; femi-
 nis in Ægypto mamillas esse
 valde crassas, & ipsis infan-
 tibus majores; in Germania
 cæruleos oculos viris, & fla-
 vos erines, eosque cinnam-
 atos, crispatosque, & infle-
 xos instar cornuum, ac ma-
 didos unguentis.

Meroe. Est insula Ægypti
 intra Nilum. Alpes Galliam
 ab Italia dividunt.

Cornua. Retortos, & in-
 curvos instar cornuum cir-

ros, seu capillorum cinnam-
 nos.

Ad subitas, &c. Contra
 subitas gruum incursiones,
 arma sumunt Pygmæi. Grues
 vocat Thracias volucres,
 quia multæ sunt in ripa
 fluvii Strymonis, qui est in
 limite Thraciæ.

Nubemque sonoram. Tur-
 bam gruum, instar nubis
 imminentiæ, magno cum
 strepitu.

Pygmæus. Pygmæos ajunt
 esse populos, qui longitu-
 dinem unius cubiti non ex-
 cedunt, & magna cum
 gruibus gerere prælia di-
 cuntur.

Nullane, &c. Ergone, in-
 quit Calvinus, impune erit
 illi perjurio?

Abreptum, &c. Finge il-
 lum hinc in carcerem sta-
 tim abripi, & tuo necari
 arbitrio; quid possis optare
 amplius?

Manet, &c. Non tamen
 tibi

Depositum tibi sospes erit : sed corpore trunco
 Invidiosa dabit minimus solatia sanguis.
 At vindicta bonum vita jucundius ipsa.
 Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
 Interdum, aut levibus videas flagrantia caussis;
 Quantulacumque adeo est occasio, sufficit iræ.
 Chrysiippus non dicet idem, nec mite Thaletis
 Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
 Qui partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ
 Accusatori nollet dare. Plurima felix,
 Paullatim vitia, atque errores exuit omnes,
 Prima ducens rectum sapientia: quippe minuti
 Semper, & infirmi est animi, exiguique voluptas,
 Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
 Nemo magis gaudet, quam fœmina. Cur tamen hos tu
 Evalisse putes, quos diri conscia facti
 Mens habet attonitos, & furdo verberare cædit,

tibi propterea restituetur depositum.

Sed corpore, &c. Sed levem dumtaxat consolationem, & individiam plenam acciperes, ex sanguine scilicet, qui ab ejus corpore lacerat, flueret.

At vindicta, &c. Reponit Calvinus: Suave est ulcisci.

Nempe, &c. Respondet Juvenalis: Nempe hoc imperiti sentiunt, quibus vel minima occasio sufficit ad iram concipiendam.

Chrysiippus, &c. At non idem sentit Chrysiippus, Stoicus philosophus, homo mitissimus; nec non Thales, unus e septem Græciæ sapientibus.

Senex, &c. Socrates, Athenis natus; quæ civitas non procul abest ab Hymetto monte, ob sua mella nobili.

Qui partem, &c. Qui a-

deo fuit mansuetus, ut suo accusatori nolisset dare partem cicutæ, idest, veneni, quo in carcere extinctus est. Socrates enim hausto in carcere veneno periit, accusatus ab Anyto homine feditioso, & locuplete, quasi non recte de Diis sentiret.

Plurima, &c. Sapientia, quæ felices homines facit, & quod rectum est, docet, ex eorum animis vitia plurima, & falsas opiniones eximit.

Minuti. Parvi, debilis.

Continuo &c. Idest, vel inde concludas licet, ultionem esse animi exigui signum, quod ea maxime femine delectantur.

Evalisse. Carere omni pœna, inultum scelus ferre.

Quos, &c. Qui conscientia mala vexantur, & ab ea, ut occulto tortore, agitantur flagello tacito, &

Occultum quatiante animo tortoque flagellum?
 Pæna autem vehemens, ac multo sævior illis,
 Quas & Cæditius gravis invenit, aut Rhadamanthus,
 Nocte, dieque suum gestare in pectore testem.

Spartano cuidam respondit Pythia vates,
 Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
 Depositem retinere, & fraudem jure tueri.
 Jurando: quærebat enim, quæ Numinis esset
 Mens, & an hæc illi facinus suaderet Apollo:
 Reddidit ergo metu, non moribus, & tamen omnem
 Vocem adyti dignam templo, veramque probavit
 Extinctus tota pariter cum prole, domoque,
 Et quamvis longa deductis gente propinquis.
 Has patitur pœnas peccandi sola voluntas,
 Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
 Facti crimen habet. Cedo, si conata peregit?

torquentur.

Pæna autem, &c. Ordo est: gestare suum testem in pectore diu, noctuque, est pæna vehemens, & longe illis sævior, quas &c.

Cæditius. Judex quidam Romanus severissimus.

Rhadamanthus. Judex inferorum, cum Æaco, & Minoe.

Spartano, &c. Narrat hoc Herodotus l. 6. & Lacedæmonio illi nomen fuisse Glaucæ docet: qui cum negaret depositam apud se ab amico quodam Milesio pecuniã, oraculum Delphicum consuluit, an jure jurando pecuniã prædaretur? Pythia sacerdos Apollinis respondit, ipsum, eo quod pejerare decrevisset, cum tota familia Periturum Glaucus veniam a Numine periret, & depositum redderet; ipse tamen paullo post cum universa familia extinctus est.

Pythia. Mulier, Apolli-

nis Delphici sacerdos, per quam reddebat oracula. Dicitur est autem Apollo, Pythius a serpente Pythone, quem occidit.

Haud, &c. Puniendum ipsum aliquando, vel ea de causa tantum, quod detinendo deposito cogitasset.

Quærebat. Ab oraculo Delphico.

Facinus. Depositem nempe retinere. Negavit Apollo id licere, & minas graves addidit, quibus permotus Glaucus reddidit depositum.

Moribus. Amore virtutis.

Et tamen, &c. Veram esse, dignamque Deo oraculi vocem, suo, suorumque omnium exitio comprobavit.

Adyti. Adytum est pars interior templi, in quam non licet cuilibet subire.

Quamvis, &c. Licet illi propinqui ampla in familia bene multi essent.

Gente. Familia, stirpe.

Facti, &c. Perinde innocens

Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat;
 Faucibus ut morbo siccis, interque molares
 Difficili crescente cibo: sed vina misellus
 Expuit: Albani, veteris pretiosa senectus
 Displicet: ostendas melius, densissima ruga
 Cogitur in frontem; velut acri ducta Falerno.

Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
 Et toto versata toro jam membra quiescunt:
 Continuo templum, & violati Numinis aras,
 Et (quod præcipuis mentem sudoribus urget)
 Te videt in fomis: tua sacra, & major imago
 Humana, turbat pavidum, cogitque fateri.
 Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
 Cum tonat, exanimes primo quoque murmure Cæli;
 Non quasi fortuito, nec ventorum rabie,
 Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
 Illa nihil nocuit; cura graviore timetur,

cens est, ac si scelus secisset.

Cedo, &c. Sensus est; si ea peregit, quæ conatus, & meditatus fuerat, quam putas cum poena plæcti? scilicet urget hominem anxietas perpetua, &c.

Faucibus, &c. Perinde, ac si morbo, & febris laboraret, ita præ metu, & anxietate siccas fauces habet, ut vix cibum deglutire possit. Quare manet inter molares dentes cibus, & ibi videtur crescere, cum semper ingestus non trajiciatur. Porro molares sunt dentes majores, a cibo molendo dicti.

Albani, &c. Vinum pretiosissimum, & vetustissimum, in Albanis montibus natum, illi displicet: si aliud vinum etiam suavius ipsi porrigas, illud contracta in rugas fronte respuit, quasi acetum Falernum, seu vinum jam corruptum,

biberet.

Si forte, &c. Si forte illa, qua torquetur, anxietas brevem ipsi somnum permittit; & ejus membra, quæ diu in lectulo huc, illuc agitavit, tandem quiescunt.

Sacra. Minitans, terribilis. Humana major: quasi umbra, & furia alicujus.

Primo, &c. Non tantum cum gravius tonat, sed cum levis procella murmur edit.

Fateri. Supple, suum crimen.

Non quasi, &c. Quasi non casu, & ventorum, nubiumque conflictu tonet, ac fulguret, sed certo Numinis irati consilio, ignis fulmineus, ut eum puniat, immittatur.

Illam, &c. Si prima tempestas non nocuit, proximam majori anxietate timet; quasi hac die serena, & tranquilla, gravior alia

Proxima tempeſtas, velut hoc dilata ſereno.

Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si capere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt a Numine, ſaxa Deorum
Hæc, & tela putant: pecudem ſpondere facello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. Quid enim ſperare nocentibus ægris
Conceſſum? vel quæ non dignior hoſtiavita?

Mobilis, & varia eſt ferme natura malorum:
Cum ſcelus admittunt; ſuper eſt conſtantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire peractis
Criminibus: tamen ad mores natura recurrit
Damnatos fixa, & mutari neſcia. Nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi? Quando recepit
Ejectum ſemel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum eſt, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum.

quædam tempeſtas tantum
differatur.

Vigili. Quæ ipſi ſomnum
eripiat.

Saxa, & tela. Quibus
nocentes percutiunt.

Balantum, &c. Non au-
dent promittere ſe ſacrifi-
caturus ovem, aut gallum
Diis Laribus.

Quid enim, &c. Quid
enim ſperent ab iratis ob
ipſorum ſcelera Numini-
bus: quæ victima non eſt
dignior vivere, quam illi
ſcelerati?

Mobilis, &c. Homines
mali laborant inconstantia:
cum ſcelus admittunt, au-
dacia ipſis multæ eſt; poſt
facinus peractum, pavidi,
& attoniti ſunt: tunc intel-
ligunt, quid ſit fas, & ne-
ſas, quidnam ſit inter vir-
tutem, & vitium discrimen,
& tamen, abripiente
eos natura ad malum, ve-

luti neceſſitate quadam com-
puſſi, redeunt ad ſua ſcele-
ra, quæ condemnaverant
ipſi, & deteſtati erant,

Quando, &c. Quis unquam
poſtquam ſemel frontem per-
tricit, hoc eſt, pudorem
omnem abiecit, depositum
pudorem viſus eſt rece-
piſſe?

Attrita. Erubeſcere ne-
ſcia, perfricta.

Dabit, &c. Sensus eſt:
perfidus ille, qui depositam
pecuniam tibi furatus eſt,
deprehendetur in aliquo alio
ſcelere, & veluti laqueo
capietur: metaphora ducta
a belluis, quæ laqueo im-
plicantur.

Patietur, &c. In carce-
rem unco trahetur, ut mor-
ris erat reos in carcerem,
& ad ſupplicii locum tra-
here; vel, in carcerem con-
jectus, ibi unco ferreo con-
stringetur.

Aut maris Ægæi rupem, scopulosque frequentes
 Exulibus magnis: pœna gaudebis amara
 Nominis invisi, tandemque fatebere lætus
 Nec furdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

Aut maris, &c. Aut in insulam aliquam maris Ægæi exul ibit.

Frequentes. Frequentatos, & plenos sceleratis exulibus, & famosis.

Nominis. Perfidi, & invisi tibi hominis.

Tiresiam. Id est, cæcum, ut fuit Tiresias, famosus ille vates Thebanus.

S A T Y R A X I V.

Quam sancte pueri sint educandi.

Plurima sunt, Fuscine, & fama digna sinistra;
 Et nitidis maculam, ac rugam figentia rebus,
 Quæ monstrant ipsi pueris, traduntque parentes.
 Si damnosa senem juvat alea, ludit & hæres
 Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
 Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
 Concedit juvenis, qui radere tubera terræ,
 Boletum condire, & eodem jure natantes
 Mergere ficedulas didicit ne bulone parente,
 Et cana monstrante gula. Cum septimus annus

Plurima, &c. Multa sunt merito reprehendenda, & castis, purisque moribus turpitudinis labem inurentia, quæ parentes ipsi docent suos filios.

Si damnosa, &c. Si pater aliquis jam senex alea delectatur; illius filius, & hæres eundem ludum ludit.

Bullatus. Puer adhuc, & bullam collo gestans. De bulla, vide Sat. 13. vers. 33. & sub finem Sat. 5.

Eadem arma. Talos, tesseras.

Fritillo. Fritillus est vasculum oblongum instar turriculæ, in quod immittuntur, & agitantur tesseræ, mox in tabulam lusoriam

effunduntur.

Nec melius, &c. Sensus est: Juvenis aliquis, qui a parente senec intemperantiam didicit, nullam spem propinquis suis relinquit, fore ut melius, temperantiusque aliquando, quam pater suus, vivat.

Tubera terræ. Fungi sunt, inter quos boleti præstantissimi habebantur. Radere autem est expurgare, corticem detrahere.

Jure. Condimento, pulmento.

Ficedulas. Sunt aves exquisiti saporis, ita dictæ, quod maxime ficibus vesciantur.

Cana gula. Parente seneculo

Tranſierit puero, nondum omni dente renato,
 Barbatoſ licet admoveas mille inde magiſtros,
 Hinc totidem cupiet lauto cœnare paratu
 Semper, & a magna non degenerare culina,

Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
 Præcipit? atque animoſ ſervorum, & corpora noſtra
 Materia conſtare putat, paribuſque elementis?
 An ſævire docet Rutiluſ? qui gaudet acerbo
 Plagarum ſtrepitu, & nullam Sirena flagelliſ
 Comparat, Antiphateſ trepidi lariſ, ac Polyphemuſ?
 Tum felix, quotieſ aliquiſ, tortore vocato,
 Uritur ardenti, duo propter lintea, ferro?

Sic natura jubet: velociuſ, & citiuſ noſ
 Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magniſ

guloſo.

Renato. Infantibuſ enim dentes anno ſeptimo excidunt, & in priorum locum alii poſtea renaſcuntur.

Barbatoſ. Graves, & ſeveroſ Philoſophoſ; illi enim barbam alebant.

Hinc totidem. Ex alia parte alioſ mille præceptoreſ.

Et a magna, &c. Ideſt, non deſſectere a paterno luxu: atque, ut pater, culinam habere exquiſitiſ obſoniis inſtructam.

Mitem animum, &c. Senſuſ: pater crudeliſ, dum in ſervos flagelliſ ſæviti, quaſo, an præcipiti, & docet pueroſ humanitatem, an potiuſ ſævitiã?

Atque, &c. Putatne ſervorum, quos tam dire cædit, animoſ ex eadem origine procreatoſ, corpora ex eadem materia, & carne conſtare, ex qua ſuum conſtat?

Rutiluſ. Romanuſ quidã, notã in ſervos ſuoſ crudelitariſ.

Nulla Sirena, &c. Qui Sirenum cantum longe dulciorem eſſe putat flagelloſum, plagarumque ſerviſ inſtictarum ſtrepitum.

Antiphateſ, &c. Qui domuſ ſuã non tam dominuſ eſt, quam carniſex; Antiphataſ ſimiliſ, Regiſ Laſtrigunum crudeliſſimi, de quo Homer. Odyſ. lib. 19. item ſimiliſ Polyphemo, qui ſocioſ Ulyſſiſ devoravit. Virg. Æneid. lib. 3.

Lariſ. Domuſ Lareſ Dii erant domeſtici: ſæpe pro ipſa domo ſumuntur.

Tum felix, &c. Qui tum ſe beatum putat, quotieſ alicui ſervo, qui duo lintea furatuſ fuerit, inuri a tortore notam in fronte candenti ferro jubet.

Sic, &c. Ita inſitum eſt a natura.

Magniſ, &c. Cum in animoſ demittantur ab ipſiſ parentibuſ; qui vitiis, quã ipſi faciunt, magnam auctoriã, & ponduſ conciliant apud liberoſ.

Hæc.

Cum subeant animos auctoribus . Unus , & alter
 Forsitan hæc spernant juvenes , quibus arte benigna ,
 Et meliore luto finxit præcordia Titan :
 Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt ,
 Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ .

Abstineas igitur damnandis : hujus enim vel
 Una potens ratio est , ne crimina nostra sequantur
 Ex nobis geniti : quoniam dociles imitandis
 Turpibus , ac pravis omnes sumus , & Catilinam
 Quocumq; in populo videas , quocumque sub axe ;
 Sed nec Brutus erit , Bruti nec avunculus usquam .
 Nil dictu foedum , visuque hæc limina tangat ;
 Maxima debetur puero reverentia : si quid
 Turpe paras , ne tu pueri contempseris annos :
 Sed peccaturo obsistat tibi filius infans .
 Nam si quid dignum Censoris fecerit ira
 Quandoque , & similem tibi se non corpore tantum ,
 Nec vultu dederit , morum quoque filius ; & cum

Hæc . Vitiourum exempla .

Quibus , &c. Idest ; quibus
 procliviorum ad virtutem
 indolem natura dedit .

Titan . Sol , qui non parum
 confert ad corporum tem-
 perationem ; vel Prometheus
 filius Japeti , unius e Ti-
 tanibus , qui homines e lu-
 to finxit .

Sed reliquos , &c. Sed al-
 lios mala , & fugienda pa-
 rentum exempla in vitia
 pertrahunt .

Orbita . proprie vestigium
 est , & sulcus a rota humi
 impressus : hic sumitur pro
 pravo exemplo .

Damnandis . A vitiis , quæ
 merito damnanda sunt .

Dociles . Proni sumus ad
 imitanda scelera .

Catilinam , &c. Idest : qui-
 que scelerati multi repe-
 riuntur , qualis Catilina
 fuit .

Sed nec , &c. Sed boni sunt

pauci , Bruto , & ipsius avun-
 culo Catoni similes . Cato
 frater erat Serviliæ , Bruti
 matris . De Catilina est men-
 tio Sat. 2. & 8. de Bruto ,
 Sat. 4. De Catone , Sat. 2.
 & 11.

Paras . Vis admittere .

Ne , tu &c. Noli respicere
 pueri ætatem teneram quasi
 nondum idoneam ad pec-
 candum , ignaram , exper-
 temque sceleris ; at cave
 potius , ne imitetur olim ,
 quæ tu coram ipso feceris :
 & ea te cogitatio a scelere
 deterreat .

Dignum , &c. Aliquid sce-
 leris , quod merito a Cen-
 sore damnetur , & emendetur .
 Censores præerant moribus
 civium emendandis .

Quandoque . Aliquando ,
 olim .

Morum quoque filius . Hæ-
 res tuorum etiam vitiourum ,
 & moribus similis .

Omnia deterius tua per vestigia peccet;
 Corripies nimirum, & castigabis acerbo
 Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis?
 Unde tibi frontem, libertatemque parentis,
 Cum facias pejora senex? vacuumque cerebro
 Jampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
 Hospite venturo, cessabit nemo tuorum:
 Verre pavementum, nitidas ostende columnas,
 Arida cum tota descendat arena tela,
 Hic lavet argentum, vasa aspera tergeat alter;
 Vox domini fremit instantis, virgamque tenentis.
 Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
 Atria displiceant oculis venientis amici,
 Ne perfusa luto sit porticus, & tamen uno
 Semodio scobis hæc emendat servulus unus:
 Illud non agitas, ut sanctam filius omni
 Aspiciat sine labe domum, vitioque carentem?

Tua per, &c. Exemplo tuo.

Corripies, &c. Eum tunc emendare, & castigare cogitabis?

Tabulas, &c. Minaberis te tabulas testamenti mutaturum, & alios scripturum hæredes?

Unde tibi, &c. Unde tibi sumes frontem illam plenam gravitatis, libertatemque, qua severi parentes filios objurgare solent? qua fronte id audebis?

Vacuumque, &c. Id est: cum jamdudum ob vitia tua insanias; phrenetici enim curantur educio e capite per cucurbitam sanguine. Est autem cucurbita, ut hic sumitur, vitreum, aut aneum vas, inane, & vacuum, instar fructus illius, qui cucurbita dicitur, in quo, ex incisa capitis carne sanguis viscosus, vi ignis in cucurbitam immissi, exprimitur.

Cessabit. Si te hospes domus conveniat, tui omnes servi erunt occupati in verrenda domo, & paranda.

Verre, &c. Ordo est: vox domini fremit, id est, magno fremitu inclamat unumquemque servorum, Verre pavementum, &c.

Nitidas ostende. Absterge. *Descendat.* Scopis deiciatur.)

Lavet. Quidam legunt, *lave*, nempe pocula non cælata, polita.

Aspera. Figuris, & signis, quibus ornata, & cælata sunt.

Virgamque tenentis. Quaminetur, & verberet.

Semodio scobis. Dimidio modio ramentorum ligni. Scobis significat pulverem, qui e ligno, vel metallis, ferra, aut frictu crebro deterritur, ac raditur.

Agitas. Provides, cogitas.

Gratum est, quod patriæ civem, populoque dedisti,
 Si facis ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
 Utilis, & bellorum, & pacis rebus agendis.
 Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus
 hunc tu

Moribus instituas. Serpente ciconia pullos
 Nutrit, & inventa per devia rura lacerta:
 Illa eadem sumptis quærunt animalia pennis.
 Vultur jumento, & canibus, crucibusque relictis,
 Ad fœtus properat, partemque cadaveris affert:
 Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, & se-
 Pascentis propria, cum jam facit arbore nidos.
 Sed leporem, aut capream famulæ Jovis, & generosæ
 In saltu venantur aves: tunc præda cubili
 Ponitur: inde autem cum se matura levarit
 Progenies, stimulantē fame, festinat ad illam,
 Quam primum raptō prædam gustaverit ovo.
 Ædificator erat Centronius, & modo curvo
 Littore Cajetæ, summa nunc Tiburis arce,
 Nunc Prænестinis in montibus alta parabat

Gratum est, &c. Placet,
 quod auxeris patriam uno
 cive, dum illi tuum filium
 dedisti; sed cum fac, ut bo-
 nam civem reddas.

Sumptis pennis. Cum gran-
 diores jam e nido evolant.

Eadem animalia. Lacer-
 ta, ac serpentes, quibus in
 nido a parentibus nutriti
 sunt.

Jumento. Jumentū cada-
 vere.

Crucibus. Patibulis, in
 quibus homines suspensi a
 vulture laniantur.

Ad fœtus, &c. Ad pullos
 suos redit, cum parte aliqua
 cadaveris, quam illis affert.

Hic est, &c. Vultur, cum
 factus est magnus, & jam ip-
 se sibi cibum quærat, cum jam
 suum ipse nidum facit, eo-
 dem se nutrit cibo, quo edu-
 catus est, cum esset pullus.

Famulæ Jovis. Aquilæ,
 quæ Jovis fulmina gestare
 dicuntur.

Generosæ aves. Ut mil-
 vi, accipitres.

Præda, &c. Idest; in ni-
 do pullis prædam suam ap-
 ponit.

Cum se, &c. Cum nido
 egressi fuerint pulli, jam
 quærendo cibo habiles, &
 maturi.

Rupto ovo. Cum primum
 educti sunt pulli, rupto ovo,
 in quo continebantur.

Cajetæ. Urbs est Italiæ,
 in littore maris Tyrrheni
 sita.

Tiburis arce, &c. Tibur
 enim, & Præneste urbes
 sunt in montibus sitæ, haud
 longe ab urbe Roma, nunc
 Tivoli, Palestrina.

Alta, &c. Idest; magni-
 ficas, exselsæque villas,
 ædificas.

Culmina villarum, Græcis, longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atque Herculis ædem.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes: nec parva tamèn mensura relicta
Partis erat, totam hanc turbavit filius anens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.

Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,
Nil præter nubes, & Cœli Numen adorant;
Nec distare putant humana carne fuillam:
Romanas autem soliti contemnere leges,
Judaicum ediscunt, & servant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses.
Sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.

Sponte tamen juvenes imitantur cætera, solam

ædificabat.

Græcis. Petebatur enim
e Laconia, Græciæ parte,
marmor viride pretiosissi-
mum.

Vincens, &c. Hoc est ma-
jori sumptu: & ornatu vil-
las extrucebat, quam extru-
cta sint ipsa Herculis, &
Fortunæ templa, quæ in
Prænestina, & Tiburtina
urbe, item in Romana erant.

Imminuit, &c. Magnam
patrimonii partem dilapi-
davit, & absumpsit.

Turbavit. Perdidit, dil-
sipavit.

Quidam, &c. Sensus est:
multi, quia eorum parentes
Sabbatum colebant, id est,
religionem Judaicam pro-
fitebantur, ipsi quoque ni-
hil præter nubes adorant,
& quoddam Cœli Numen;
hoc est, eandem & ipsi re-
ligionem colunt. Erat dies
Sabbati singulis hebdoma-
dis festus apud Judæos.
Dicebantur iidem illi nu-
bes adorare; non quod

revera adorarent, sed quia,
erecto in Cœlum vultu,
ejus opificem Deum véné-
rabantur.

Nec distare, &c. Judæis
enim vetitum erat porco
vesci, & ab eo tam absti-
nebant, quam ab humana
carne.

Jus. Leges, & cæremon-
ias.

Arcano. Libros enim
Moysis, magni illius He-
bræorum legislatoris, Ju-
dæi non evulgabant.

Volumine. Pentateuchum
appellant, Græca voce,
quia libros quinque a Moy-
se scriptos continet.

Sed pater, &c. Sed pater
in causa est, cur filius le-
ges Mosaica servet.

Ignava, &c. Id est, qui
Judæorum more, die Sab-
bati nihil egit, & ab om-
nibus operibus, quæ in
vita exercentur, v. gr. a
mercatura facienda, &c.
septima die hebdomadæ
abstinuit.

Inviti quoque avaritiam exercere jubentur :
 Fallit enim vitium specie virtutis, & umbra;
 Cum sit triste habitu, vultuque, & veste severum.
 Nec dubie, tamquam frugi, laudatur avarus;
 Tanquam parcus homo, & rerum tutela suarum.
 Certa magis, quam si fortunas servet easdem
 Hesperidum serpens, aut Ponticus. Adde, quod
 hunc, de

Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
 Artificem, quippe his crescunt patrimonia fabris;
 Sed crescunt, quocumque modo, majoraque fiunt.
 Incude assidua, semperque ardente camino.
 Et pater ergo animi felices credit avaros,
 Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
 Pauperis esse putat; juvenes hortatur, ut illam
 Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.

Sunt quædam vitiorum elementa; his protinus illos.

Cætera. Ludum, gulam.

Inviti. Quia juvenes
 natura sunt liberales, &
 prodigi.

Fallit, &c. Hoc enim
 vitium, nempe avaritia,
 specie virtutis decipit ho-
 mines, virtus putatur esse.

Tamquam frugi. Tamquam
 homo fragilis, & abstinens.

Rerum tutela. Laudatur
 avarus, quod opes suas me-
 lius tueatur, quam si eas
 servaret pervigil ille ser-
 pens, qui aurea Hesperidum
 poma servabat, aut ille
 alter draeco, qui aureum
 vellus apud Colchos in Pon-
 to, quæ est regio Asiæ mi-
 noris) custodiebat; qui ab
 Jasone sopitus est. Medea
 juvante. Ovid. 7. Metam.

Hunc. Avarum.

Verendum artificem. In
 honore habendum, ut ho-
 minem navum, & indu-
 strium.

Quippe, &c. Sensus est:

nec mirum, si laudatur,
 ut periti artifices, quippe
 qui divitias norunt arte
 sua augere, & extendere.

Quocumque modo. Per
 fas, & nefas; bonis, ma-
 lisque artibus.

Incude, &c. Assidua
 cura, labore, ac studio
 colligendarum opum: me-
 taphora ducta a fabris, qui
 assidue cudendo ferrum ex-
 tendunt.

Animi felices. Fortuna-
 tos: Græca locutio est.

Qui nulla, &c. Hoc est,
 qui nullum extitisse unquam
 pauperem beatum putat.

Illam ire viam. Eandem
 avaritiam sectari.

Et eidem, &c. Et eidem
 quasi professioni, & studio
 avaritiæ insistere, exempla
 avarorum sequi, & illorum
 veluti disciplinam ample-
 cti.

Sunt, &c. Elementa sunt
 quædam principia, & ty-
 roci-

Imbuit, & cogit minimas ediscere fordes:
 Mox acquirendi docet infatiabile votum.
 Servorum ventres modio castigat iniquo
 Ipse quoque esuriens, neque enim omnia sustinet
 unquam

Mucida cærulei panis consumere frustra,
 Hesternum solitus medio servare minuta
 Septembri, nec non differe in tempora cœnæ,
 Alterius conchem, æstivi cum parte lacerti
 Signatam, vel dimidio, putrique filuro;
 Filaque festivi numerata includere porri:
 Invitatus ad hæc aliquis de ponte, negabit.

rocinia avaritiæ, quibus patres avari filio protinus, id est, a primis annis imbuunt.

Cogit minimas, &c. Non statim ad extremas avaritiæ fordes filium deducit, sed velut per gradus: primo enim docet ea, quæ in avaritia minime fordida sunt; eum quæ fordidissima.

Sordes. Avari vulgo appellantur fordidus.

Servorum, &c. Nutrit parce suos servos, & coercet, attenuat, plectit eorum ventres fame, illis nempe frumenti, & eiborum modium, seu mensuram iniquam, id est minorem, quam par sit, distribuens. Certos enim frumenti modios in singulos menses servi a dominis solebant accipere.

Ipse quoque, &c. Nec servos tantum, sed & seipsum fame enecat.

Neque enim, &c. Tanta enim est avaritiæ, ut non ausit comedere omnia, quæ habet, mucidi, & jam corrupti panis frustula; sed partem illorum in crâniâ reservet.

Cærulei. Est iste color murcoris, & situs in pane.

Minuta. Est condimentum quoddam e cibis minutatim concisis.

Septembri. Quo mense, ob calorem, qui Romæ tunc etiam magnus est, cibi facile corrumpuntur.

Nec non &c. Et in hanc, hodiernam, v. g. cœnam, alterius, sive hesternæ cœnæ conchem, hoc est, fabam coctam, & elixam servare.

Lacerti. Pisciculi, æstate calida cocti, quo tempore facile obsonia putrescunt.

Signatam. In arca observata, & sigillo munita clausam, ne quis tam exquisitos scilicet cibos furetur.

Siluro. Vili pisciculo.

Sestivi. Quod in varias particulas oblongas, ut filum, scinditur.

Numerata. Id est, quæ porri fila numerat, antequam includat, ne quis scilicet servus ea furetur.

Invitatus, &c. Famelicus mendiculus, ad istas epulas si invitetur, recusabit.

Aliquis de ponte. Aliquis mens-

Sed quo divitias hæc per tormenta coactas;
 Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis,
 Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
 Interea plene cum turget facculus ore,
 Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit,
 Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
 Altera villa tibi cum rus non sufficit unum,
 Et proferre libet fines: majorque videtur,
 Et melior vicina seges; mercaris & hanc, &
 Arbusta, & densa, montem, qui canet oliua,
 Quorum si pretio dominus non vincitur ullo;
 Nocte, boves macri, lassoque famelica collo;
 Armenta, ad virides hujus mittentur aristas;
 Nec prius inde domum, quam tota novalia sævus
 In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
 Dicere vix possis, quam multi talia plorent.
 Et quot venales injuria fecerit agros.

Sed qui sermones? quam fœdæ buccina famæ?
 Quid nocet hoc, inquit? tunicam mihi malo lupini,

mendicus; in pontibus enim
 solent illi mendicare.

Sed quo, &c. Quorsum,
 quo consilio colligis opes
 tanto labore? Nonne insani
 homini est vivere misere,
 & mendici more, ut dives
 moriaris?

Phrenesis. Dementia.

Interea, &c. Dum per has
 sordes sacculum, idest, cru-
 menam, implet pecunia.

Proferre, &c. Extendere
 agrorum limites.

Et melior, &c. Ager vici-
 ni videtur tibi uberior;
 quam tuus.

Canet. Candidus est:
 oleæ enim folia albicant.

Si pretio, &c. Si non po-
 test induci ullo pretio, ut
 ea vendat.

Lassoque, &c. Quod diu
 jugo subjecta colla habue-
 rint; ut inde per laborem

contracta sit fames.

Domum. Supple, redu-
 cuntur.

Quam tota, &c. Idest,
 quam tota seges ab fameli-
 cis armentis ita depasta sit,
 ut si falcibus fuisset succisa.

Novalia. Agri culti, &
 sati. Proprie novale est
 ager, qui alternis annis se-
 ritur, & novatur aratro.

Et quot, &c. Et quam mul-
 ti fuerint per avari inju-
 riam, & malas artes coacti
 suos agros illi vendere.

Sed qui, &c. Sensus est:
 sed quid homines de avaro
 dicunt? quam male apud
 omnes audit?

Quid nocet, &c. Verba
 sunt avari respondentis.

Tunicam, &c. Malim ha-
 bere putamen, & siliquam
 oleris vilissimi, qualis est
 lupinus, quam famam ex-
 cel-

Quam si me toto laudet vicinia pago,
 Exigui ruris paucissima farra secantem.
 Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
 Et luctum, & curam effugies, & tempora vite
 Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
 Si tantum culti solus possederis agri,
 Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.

Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis
 Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosque Molossos,
 Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
 Vulneribus: merces ea sanguinis, atque laboris;
 Nullis visa unquam meritis minor, aut ingrata
 Curta fides patriæ: saturabat glebula talis
 Patrem ipsum, turbamque causæ, qua facta jacebat
 Uxor, & infantes ludebant quatuor, unus
 Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
 A serobe, vel fulco redeuntibus, altera cœna
 Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ
 Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto,

cellentem cum paupertate.

Farra. Si parum frumenti ex angusto agro colligam.

Scilicet, &c. Verba sunt Poetæ avaro respondentis.

Quantum. Quantum populus Romanus recens conditus possidebat.

Tatio. Rege Sabinorum, qui socius imperii a Romulo ascitus est.

Mox etiam, &c. Consecutis deinde temporibus, Romanis militibus jam senibus, & bello attritis; ager modicus dabatur mercedis loco, &c.

Punica. Bella cum Carthaginensibus gesta.

Pyrrhum. Cum Pyrrho, Rege Epirotarum, Romani gravia bella gesserunt. Molossi sunt populi ejusdem Epiri. Pars est Græciæ, ad occasum.

Jugera. Jugerum est pars agri tanta, quantam arare per diem potest jugum bouum, seu duo boves aratro juncti.

Curta, &c. Exigua, mutila: nulli tunc videbatur ingrata, nulli minus liberalis, & fidelis patria.

Saturabat, &c. Ager exiguus, militi in mercedem attributus, alendæ toti familiæ satis erat.

Turbam. Filios, servos, &c.

Vernula. Servulus. Verna est proprie ancillæ filius.

A serobe. Id est, domum revertentibus post laborem rusticum, post serobes, seu fossas; in quas vites novellæ, aut aliæ plantæ demitterentur, confectas; post sulcos aratro ductos per humum, in terra colenda.

Alteræ. Diversa nempe a priori, quæ pueris data erat.

Inde.

Inde fere scelerum causæ; nec plura venena
 Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum
 Humanæ mentis vitium, quam sæva cupido
 Immodici census: nam dives qui fieri vult,
 Et cito vult fieri. Sed, quæ reverentia legum?
 Quis metus, aut pudor est unquam properantis avari?
 Vivite contenti casulis, & collibus istis,
 O pueri, Marsus dicebat, & Hernicus olim,
 Vestinusque senex; panem quæramus aratro,
 Qui satis est mensis; laudant hoc Numina ruris,
 Quorum ope, & auxilio, gratæ post munus arisæ,
 Contingunt homini veteris fastidia quercus.
 Nil vitium fecisse volet, quem non pudet alto
 Per glaciem perone tegi, qui summovet Euros
 Pellibus inversis; peregrina, ignotaque nobis
 Ad scelus, atque nefas, quod cumque est, purpura
 ducit.

Hæc illi veteres præcepta minoribus; at nunc
 Post finem autumnii media de nocte supinum
 Clamorus juvenem patet excitat: Accipe ceras,

Inde. Ex avaritia, & habendi cupiditate.

Properantis. Cito ditescere cupientis.

Marsus. Marsi, Hernici, Vestini, erant antiqui Italiae populi, frugales, & moderati.

Qui satis est mensis. Quantum ad victum sufficit.

Hoc. Istam frugalitatem.

Post, &c. Post inventum frumentum, & panem.

Contingunt, &c. Homines quercum, & glandes, quibus antea vescabantur, cum fastidio reliquerunt.

Nil vitium, &c. Id est, nihil sceleris unquam admittet, qui duriter, & parce vestitur, & vescitur.

Alto perone. Alte succincto, supra genua producto. Pero est rustici calceamenti genus e crudo corio.

Per glaciem. Hyeme.

Summovet Euros. Arcet frigus.

Pellibus inversis. Villos, & lanam interius habentibus, & ad corpus conversam; quæ lana in ipsis ovibus exterius cernitur.

Peregrina. Sensus est: at luxus, & pompa vestium ad omne scelus ducit. Purpuram peregrinam vocat, quia Romæ non fit, sed e peregrinis, & ignotis regionibus advehitur, puta ex Syria, & Africa, &c.

Hæc ille, &c. Hæc præcepta dabant olim junioribus veteres illi.

Post finem, &c. Cum tempestas frigidior, adeoque somnus longior, & gratior est.

Supinum. Jacentem in lectulo.

Accipe, &c. Accipe, inquit,

Scribe puer, vigila, causas age, perlege rubras
 Majorum leges, aut vitem posce libello:
 Sed caput intactum buxo, naresque pilosas
 Annotet, & grandes miretur Lælius alas;
 Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
 Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
 Afferat: aut longos castrorum ferre labores
 Si piget, & trepido solvunt tibi cornua ventrem
 Cum lituis audita; pares, quod vendere possis
 Pluris dimidio; nec te fastidia mercis
 Ullius subeant, ablegandæ Tyberim ultra;
 Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
 Unguenta, & corium: Lucri bonus est odor ex re
 Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore

quit, ceras, idest, tabulas
 cera obductas, in quibus
 scribas, numeres, &c.

Rubras. Rubrica scriptas;
 vel titulos juris minio scri-
 ptos.

Aut vicem, &c. Vel, sup-
 plice libello pete munus
 Centurionis in exercitu ha-
 bebant enim Centuriones pro
 insigni sarmentum.

Sed caput, &c. Sed fac, ut
 Lælius dux exercitus, a quo
 munus hoc Centurionis pe-
 tes, videat esse tibi crinem
 buxo, seu pectine intactum,
 hoc est, impexum, & ne-
 glectum, alas, seu axillas,
 & lacertos ingentes, &c.
 tunc enim te fortem, & ro-
 bustum credet.

Dirue, &c. Profitere no-
 men inter milites, bellum
 cum Mauris gere, illorum
 attegias, hoc est, mapalia,
 seu casas deiice, Anglorum
 arecet evertit; ut anno ætatis
 sexagesimo possis obtinere
 munus signiferi in aliqua
 legione, & ex eo munere
 magnas opes consequi. Bri-
 gantes sunt Angliæ populi.

Aquila, vexillum, & infi-
 gne militiæ Romanæ.

Solvunt, &c. Si tubarum
 clangor tibi metum affert;
 quo alvus, ut meticulosus
 accidit, tibi solvatur, &
 defluat. Cornu est tuba ob-
 torta, & brevior: lituus,
 longior, tenuior, & a sum-
 mo leviter incurva.

Pares, &c. Vide ut com-
 pares, ut emas merces, quas
 carius dimidio vendas, quam
 illas emeris.

Nec te, &c. Sensus est: nec
 te pudeat contrectare mer-
 ces etiam sædiores, & quas
 cogaris in regionem Urbis
 Transyberinam deportare,
 idest, pelles, & coria: in
 ea enim Urbis regione ple-
 bœcula morabatur, ibique
 pelles animalibus derepta
 lavabantur in Tyberi.

Corium. Fœtidas anima-
 lium pelles, quæ a coria-
 rii mundantur, siccantur
 &c.

Lucri. Ha vox imperato-
 ris Vespasiani fuit. Syc-
 ton. in ejus vita, cap.
 22.

Verferur, Diis, atque ipso Jove digna, Poetæ:
Vnde habeas querit nemo; sed oportet habere.
 Hoc monstrant vetulæ pueris poscentibus assem;
 Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellæ.

Talibus instantem monitis quemcumque parentem
 Sic possem affari: Dic, o vanissime, quis te
 Festinare jubet? meliorem præsto magistro
 Discipulum: securus abi, vinceris, ut Ajax
 Præterit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles,
 Parcendum est teneris: nondum implere medullas
 Nativæ mala nequitiae: cum pectore barbam
 Cæperit, & longi mucronem admittere cultri,
 Falsus erit testis, vendet perjuriam summa
 Exigua, Cereris tangens aramque, pedemque.
 Elatam jam crede nurum, si limina vestra
 Mortifera cum dote subit: quibus illa premetur

Poeta &c. Ennii. Habeto
 semper in ore divinam il-
 lam Ennii sententiam: *Un-*
de habeas, &c. habeas, sub-
 audi, pecuniam, rem.

Poscentibus assem, Ad
 nuces emendas, pura, &c.
 sensusque est: hoc docentur
 pueri ab ipsis incunabulis.

Ante alpha, &c. Id est,
 antequam discant legere.

Instantem monitis, Hæc
 præcepta filio inculcantem.

Quis te festinare, &c. Cur
 properas filium informare
 ad avaritiam? spondeo, ac
 in me recipio futurum,
 ut te, suum in hac arte
 magistrum, vincat.

Vinceris, ut Ajax, &c.
 Sensus est: confide, erit ne-
 quior te filius, ut Ajax
 fuit Telamone patre for-
 tior, Achilles Pelen.

Pelea. Est accusativus
 Græcus, pro, *Peleum.* Por-
 ro fuit Peleus Æaci filius,
 & Achillem ex Thetide
 genuit.

Parcendum, &c. Noli te-

neros puerorum animos a-
 deo urgere; nondum mali-
 tia, ipsis innata, eorum me-
 dullas, & cor alte subit; *;*
 subibit autem postea.

Longi cultri. Novacula,
 qua tondeatur: cum cæpe-
 rit barbam radere.

Cereris, &c. Non dubi-
 tans pejerare ante aram Ce-
 reris, & pedem illius sta-
 tuæ tangens. Per Cererem
 jurare, apud Romanos ma-
 xime sanctum erat.

Elatam. Jam periisse puta
 hujus tui filii uxorem,
 tuamque proinde nurum;
 tam certum crede ab illo
 esse tollendam, quam si jam
 sublata foret, & ad sepul-
 chrum elata.

Si limina, &c. Si domum
 vestram ingrediatur cum
 grandi dote; quæ in causa
 erit, cur ipsi mors a tuo
 filio afferatur, ut nempe
 ipse dotem optimam possi-
 deat.

Quibus, &c. Quam arcte
 illius miseræ fauces premen-
 tur,

Per somnum digitis! Nam quæ terraque, marique
 Acquirenda putas, brevior via conferet illi;
 Nullus enim magni sceleris labor. Hæc ego nunquam
 Mandavi, dices olim, nec talia fuas:
 Mentis causa malæ tamen est, & origo nenes te.
 Nam quisquis magni census præcepit amorem,
 Et lævo monitu pueros producit avaros,
 Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
 Dat libertatem; totas effundit habenas
 Curriculo; quem si revoces, subsistere nescit,
 Et te contempto rapitur, metisque relictis.
 Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
 Permittas; adeo indulgent sibi latius ipsi.

Cum dicis juveni, stultum qui donet amico
 Quis paupertatem levet, attollatque propinqui,
 Et spoliare doces, & circumscribere, & omni
 Crimine divitias acquirere: quarum amor in te,
 Quantum erat patriæ Deciorum in pectore, quantum

tur, ac elidentur a tuo filio.

Nam quæ, &c. Mors enim, uxori per scelus allata, conferet illi facilius, & citius opes illas magnas, quas terra, & mari, multisque periculis acquirendas ipsi proponis.

Nullus, &c. Maxima scelera minimo labore fiunt.

Mentis, &c. Tu tamen avaram illi mentem inspirasti, quæ tot scelerum causa unica fuit.

Præceptis. Filiis commendavit.

Et lævo, &c. Et pravus, sinisterisque consiliis filios avaritiam docet, atque efficit paulatim avaros.

Et qui, &c. Sensus est: qui enim dat filio libertatem augendi, & multiplicandi per majas artes patrimonii; is totas habenas currui laxat; idem facit, atque avariga, qui equis curriculum,

scu exiguum currum trahentibus habenas laxas permittit, quem curriculum postea si revocare velit, non potest.

Metisque, &c. Rapitur ultra metas, & terminos, quos præscripseras.

Nemo, &c. Non putant sibi sufficere, si tantum peccent, quantum permittis: adeo indulgent sibi, & ulterius, quam a te præscriptum erat, excurrunt. Ovid. 3. Metamorph.

Stultum. Supple eum esse.

Levet. Qui propinquum paupertate laborantem sublevet, adjuvetque.

Et spoliare &c. His ipsis verbis doces filium tuum artem alios spoliandi, & fraudibus circumveniendi, &c.

Amor in te. Supple, tantus est.

Deciorum. Decii Romanos

Dilexit Thebas, si Græcia vera, Menœceus;
 In quarum fulcis legiones, dentibus anguis,
 Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capeffunt
 Continuo, tanquam & tubicen surrexerit una.
 Ergo ignem, cujus scintillas ipse dedisti,
 Flagrantem late, & rapientem cuncta videb's.
 Nec tibi parcetur misero; trepidumque magistrum
 In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
 Nota mathematicis genesis tua; sed grave tardas
 Expectare colus: morieris stamine nondum
 Abrupto: jam nunc obstas, & vota morar's;
 Jam torquet juvenem longa, & cervina senectus,
 Ocyus. Archigenem quære, atque eme, quod Mit-
 hridates

nos inter famosi, quod se
 pro patria devoverint. Vi-
 de Sat. 8. sub finem.

Menœceus. Thebanus fuit,
 qui, Argivis Thebas obsi-
 dentibus, cum audivisset
 oraculo responsum esse, ur-
 bem fore salvam, si ultimus
 e Cadmi familia sponte sua
 se interimeret, ipse sibi ul-
 tro manus attulit.

In quarum, &c. In quarum
 Thebarum agro, e semina-
 ris a Cadmo draconis den-
 tibus, dicuntur armata
 militiam legiones subito na-
 ta esse, & pugnam statim
 inter se commisisse, quam
 signo dato.

Cujus, &c. Quam tu pri-
 mus excitasti.

Trepidumque, &c. Et
 tuus ille filius, quem tam
 egregiis præceptis imbuisti,
 jam leonis ritu ferox fa-
 ctus, & crudelis, e medio
 te ipsum tollet, mortem
 tibi afferet.

In cavea. Metamphorice;
 id est, in demo tua, ubi
 cum educaſti: cavea enim
 proprie locus est, in quo

bellæ includuntur.

Nota, &c. Mathemati-
 ci, qui norunt tuam gene-
 sim, seu nativitatē tuæ ho-
 ram, & quo subsidere sic
 natus, promittunt tibi vi-
 tam diuturnam.

Sed grave, &c. Sensus
 est: sed molestum est filio
 tuo expectare finem vitæ
 tuæ tam diuturnæ; expecta-
 re, donec absolvantur sta-
 mina, quibus Parca vitam
 tuam ducunt in sua colu.

Morieris, &c. Antequam
 Parca filium, unde tua vita
 pendet, abruperint, morie-
 ris, veneno scilicet tibi per
 filium parato.

Jam nunc, &c. Illi jam
 nunc negotium lacesſis, &
 in paterna bona succedere
 volenti obstas.

Cervina, &c. Scilicet
 cervi diutissime vivunt.

Archigenem, &c. Medicus
 erat Romæ tunc celebris.
 Sensus est: eme ab aliquo
 medico antidotum, a Mi-
 thridate Rege Ponti com-
 positum contra venena, si
 vi adhuc uno anno vivere,

Composuit; si vis aliam decerpere ficum,
Utque alias tractare rosas; medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater, aut Rex.

Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti;
Si spectes, quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiscus, & ad vigilem ponendi Castora nummi.
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Floræ,

& alias ficus ex arbore decerpere, aut rosas: Regi enim a subditis sibi metuenti, aut patri a filio, necessarium est ejusmodi medicamentum, quod sumat, antequam cibus vescatur, quibus aspersum forte fuerit venenum. De Mithridate actum Sat. 6. versu ultimo.

Monstro, &c. Ostendam tibi in avarorum vita, curis, laboribus, aliquid omnibus comædiis, & spectaculis jucundius, cui non compares ludos in theatris spectari solitos.

Prætoris pulpita. Scenicos ludos, a Prætoribus vulgo edi, seu, disponi, & parari solitos. Pulpita erant editiora quædam in theatro loca, ubi histriones, & alii ejusmodi ludiones morabantur.

Lauti. Divitis, magnifici.

Quanto, &c. Quantis vitæ periculis opes augeantur, familiæ bona crescant; quantum sudandum sit, ut fiscus multus, id est, multi sacculi aggerantur in arca ærea, & nummi portandi in templum Castoris, ubi sunt vigiles, & excubiæ ad num-

mos custodiendos, & arca ibi depositas.

Fiscus. Proprie est calathus, seu corbis vimineus, in quo pecunia condebatur: significat aliquando ærarium, sive Principis thesaurum.

Ex quo, &c. Deportabantur nummi in templum Castoris, ex quo tempore pecuniæ depositæ in templo Martis Ultoris a furibus ablatae sunt, & ipse Mars ab iisdem latronibus galea etiam sua spoliatus est; forte quia galea hæc erat aurea; vel joco id dicit.

Mars Ultor. Erat Romæ forum, Augusti dictum, & in eo foro templum Martis Ultoris, quod Augustus quoque extruxerat, post Actiacam pugnam: in eo servabantur divitum arca, & pecuniæ, ut essent in Deorum veluti manibus tutiores: sed cum furto fuissent sublatae noctu, translatae sunt in templum Castoris, & additi custodes.

Ergo, &c. Potes omittere ludos omnes in honorem Floræ, Cereris, & Cybelles, edi solitos, in quibus aulae, & vestes magnificæ

Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquant;
 Tanto majores humana negotia ludi.
 An magis oblectunt animum jactata petauro
 Corpora, quæque solent rectum descendere funem,
 Quam tu Corycia semper qui puppe moraris,
 Atque habitas, Coro semper tollendus, & Austro
 Perditus, ac vilis facci mercator olentis?
 Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ
 Passum, & municipes Jovis advexisse lagenas?
 Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
 Victum illa mercede parat, brumamque famemque
 Illa teste cavet, tu propter mille talenta,

populo curioso exhibentur: aleo hominum negotia, & inanes curæ sunt majores, & suaviore ludi, istis omnibus. Floræ ludi dicebantur Floralia; Cereris, Cerealia; Cybeles, Megaleia. Per aulæa, possunt etiam intelligi vela, & omnis scenæ apparatus.

Petauro. Petaurum ludi genus erat, quo, per angustum circum linteum, corpus transmittentur insigni agilitate, & industria: alii volunt fuisse rotam, quam duo versarent, alter superne, alter infra nitens, ita ut vicissim attollerentur, ac deprimerentur.

Luceque &c. Et corpora funambulorum, quæ per rectum funem ex aliquo superiore loco descendunt.

Corycia &c. Navi Corycum petente. Corycus est urbs, & mons Ciliciæ, quæ est regio maritima Asiæ minoris.

Coro &c. A Coro, & Austro (qui venti sunt procellosi) agitandus, naufragio perdendus.

Olentis. Ecetidi, ob mer-

ces odoris gravioris, in eo sacco inclusas, ut sunt piper, crocus, &c.

Creta. Est insula in mari Mediterraneo, ferme obversa mari Ægæo, *Candia*. Antiqua dicitur, quia fuit a veteribus, ob Jovis in ea editi natales, celebrata.

Passum. Est vini dulcis genus, quod ex uvis passis, hoc est, ad solem siccatis exprimebantur.

Municipes &c. Id est, vinum Creticum, in patria Jovis, & eodem quasi municipio, nempe Creta, natum.

Hic tamen &c. Funambulus ille, qui per testem, seu funem extensum, trepidantem vestigio graditur, hac arte, hoc fune, cogitur hoc facere, ut comparet sibi pecuniam, mercedem sui laboris, qua caveat, hoc invitet hyemem, & famem, res ad victum, vestitumque necessarias emat.

Tu propter &c. Sed tu, o avare, nulla necessitate adductus, temerarius es, gravibus periculis, sine causa, temere te objicis; nempe

Et centum villas temerarius. Aspice portus,
 Et plenum magnis trabibus mare: plus hominū est jam
 In pelago. Veniet classis, quocumque vocarit
 Spes lucri; nec Carpathium, Getulaque tantum
 Æquora transilet; sed longe Calpe relicta,
 Audiet Herculeo stridentem gurgite Solem.
 Grande operæ pretium est, ut tenso folle reverti
 Inde domum possis, tumidaque superbus aluta,
 Oceani monstra, & juvenes vidisse marinos.

Non unus mentes agitat furor: ille sororis

ut possideas centum villas,
 & mille auri talenta, quibus carere facile potes.

Talenta. Talentum Ægyptium respondebat monetæ Gallicæ libris, ferme 2688. Romanæ vero nummis scutatis 557. Atticum 2400. Gallicis libris. Consule, si vacat, laterculum sesteriorum ad calcem Horatii nostri positum.

Aspice &c. Aspice hinc portus, hinc mare: portus ferme vacui sunt, mare plenum navibus: & in ipso mari plus hominum est jam, quam in terra, & portibus.

Carpathium. Hoc mare est circa Rhodum, & Cretam; ab insula Carpatho, ibi sita, sic appellatum.

Getula. Africana. Getulia est pars Africæ.

Sed longe &c. Sensus est: etiam in Oceanum exiit, trans Gaditanum fretum.

Calpe. Calpe, & Abila duo sunt montes; hic in Mauritania. ille in extrema Hispania; ambo sibi oppositi, & exiguo divini freti Gaditano. Illi duo montes, Herculis columna appellantur; vicinum mare, Herculeum dicitur: quia eum ad eam orbis partem

(quæ finis orbis terrarum esse a veteribus credebatur) Hercules devenisset, illi substitit, & illos montes, quasi metas suorum laborum esse voluit; quare in iis columnas lapideas extruxit, quæ instar metarum essent.

Stridentem &c. Poetæ fingunt Solem in littoribus Oceani, finitimis Hispaniæ magno cum strepitu occidere quotidie, ut cum ferrum candens aquæ immergitur.

Grande &c. Nimirum mercedem fers labore, & opera dignam, si (ut redeas domum opibus onustus) ignotum æquor, & periculosum adeas, ubi videas varia monstra, & juvenes marinos, hoc est, Tritones, &c. certe non est tanti.

Tenso folle. Sacculo distento inflat folle, & nummis referto.

Tumida aluta. Aluta pellis est agnina, & delicatior, ex qua crumena, & marsupia conficiuntur. Vocat autem crumenam ex aluta tumidam, hoc est, plenam auro.

Non unus, &c. Sensus est: ho-

In manibus, vultu Eumenidum terretur, & igni:
 Hic bove percusso mugire Agamemnona credit,
 Aut Ithacum: parcat tunicis licet, atque lacernis,
 Curatoris eget, qui navem mercibus implet
 Ad summum latus, & tabula distinguitur unda;
 Cum sit causa mali tanti, discriminis huius,
 Concisum argentum in titulos, faciesque minutas.
 Occurrunt nubes, & fulgura: Solvite funem,
 Frumenti dominus clamat, piperisque coemptor:
 Nil color hic Cœli, nil fasciæ nigra minatur;
 Æstivum tonat. Infelix, ac forsitan ipsa.

homines alii alia laborant
 infania; avari gravissima.

Ule sororis, &c. Orestes,
 quem furentem, & furias
 videre sibi videntem, Ele-
 Ætra soror custodiebat, at-
 que ad sanam mentem re-
 vocare conabatur. Furia
 appellabantur Eumenides a
 voce Græca, quæ benevo-
 lum sonat, quia sunt mi-
 nime benevolæ: per anti-
 phrasim.

Igni. Facibus, quas illi
 Eumenides intentabant.

Hic, &c. Ajax, dum bo-
 ves, & pecudes flagellis
 cadit, in furorem versus,
 ex dolore ob Achillis arma
 Ulyssi adjudicata, putat se
 in Agamemnonem sævire,
 aut Ulysses, Ithacæ insu-
 læ Principem. Vide Sat. 1.
 7. 10. Ovid. 13. Metam.

Parcat, &c. Licet avarus,
 qui navigat, vestes
 non laceret, ut furiosi,
 tamen non minus eget ali-
 quo tutore, & bonorum cu-
 ratore, quam qui vere in-
 saniunt.

Tunicis. Tunica vestis
 erat interior, eaque fere
 manicis carens; lacerna,
 exterior instar pallii.

Ad summum latus. Us-
 que ad oras extremas navis.

Tabula, &c. Qui ab
 unda, & naufragio distin-
 guitur, & remotus est una
 tabula, asserere, quo navis
 constat: qui si frangatur,
 ipsi pereundum sit.

In titulos. In nummos,
 qui faciem Imperatorum,
 & eorum titulos subscriptos
 gerunt, v. g. Germanici,
 Parthici, &c.

Occurrunt, &c. Si exoritur
 tempestas, dum navis est
 adhuc in portu, avarus ali-
 quis, qui frumentum navi
 devehendum in alienas oras
 habet, aut piper, clamat,
 hortaturque nautas, ut ni-
 hilominus solvant funes,
 quibus navis retinetur in
 portu, ut mari se commit-
 tant: non esse ab nigro Cœ-
 li colore, & nubium, quæ
 instat atræ fasciæ Cœlum
 circumdant, metuendum:
 tonitrua illa esse tonitruis
 æstivis similia, quæ, cum
 summus est calor, sine pe-
 riculo fiunt.

Infelix &c. Sed infelix
 ille avarus eadem fortasse
 nocte, navi fracta, in mare
 cadet, & cum inter fluctus

Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
 Obrutus, & zonam læva, morsuque tenebit.
 Sed, cujus votis modo non suffecerat aurum,
 Quod Tagus, & rutila volvit Pactolus arena.
 Frigida sufficient velantes pectora panni,
 Exiguusque cibus; mersa rate naufragus assem
 Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.

Tantis parta malis, cura majore, metuque
 Servantur: misera est magni custodia census.
 Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
 Servorum noctur Licinus jubet; attonitus pro
 Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
 Atque ebore, & lara testudine. Dolia nudi
 Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
 Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit.

enatare conabitur, crumenam tenebit manu, ac dentibus.

Zonam. In zona crumenas, & pecuniam habebant Romani.

Tagus. Fluvius Hispaniæ, qui aureas volvere arenas dicebatur, ut Pactolus, Lydiæ fluvius, in Asia.

Sufficient, &c. Nihil sufficiet aliquis pannus vilis, quo nudum corpus, & naufragum tegat.

Naufragus assem &c. Solebant naufragi, rebus amissis, stipem per urbes petere, utque hominibus moverent commiserationem, ferebant naufragii sui imaginem pictam in tabella.

Misera. Miseriarum plena, & solitudinis.

Hamis. Hama, hamæ, est vel uncus ferreus, quo muri sepuntur, & vallantur, ne furibus pateat ascensus: vel vas aquarium, ut si domus divitis incendio corripitur, illud aqua re-

stringui possit.

Licinus. Dives aliquis, forte Licinus ille, libentus, vel tonsor Claudii Imperatoris.

Attonitus &c. Metuens, ne vasa pretiosa ex electro facta, signa seu statua, columnæ e Phrygio marmore, auferantur, incendaturve.

Ebore. Mensis ebore, & testudinum putaminibus, ac squammis, ut tunc fibat, ornatis.

Dolia &c. Sensus est, pauperes non timere incendia. Diogenes, philosophus Cynicus, pro domo dolium habebat: erant autem antiquorum dolia, et testa sæpe, & argilla facta; itaque incendi non poterant.

Si fregeris &c. Si dolium Diogenis frangas, ille sibi cras aliud comparabit, & in eo novam domum inveniet: aut priorem fractam plumbo reficiet.

Sensit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.

Nullum numen abest, si sit prudentia: nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam. Mensura tamen, quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam,
In quantum litis, atque fames, & frigora poscunt;
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis:
Quantum Socratici ceperunt ante penates:
Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.

Acribus exemplis videor te cludere? misce
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam,
Bis septem ordinibus, quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque si rugam trahit, extenditque labellum,
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.

ciet, conjungendo partes
fractas, & committendo.

Sensit &c. Intellexit,
quanta esset hominis nihil
cupientis felicitas. Aliquan-
do venit ad Diogenem Ale-
xander; cumque illum pau-
perem appellaret, Uter,
inquit ille, pauperior? tu-
ne, cui orbis non sufficit,
an ego, qui dolio meo con-
tentus sum?

Testa. Dolio testaceo.

Passurus &c. Qui, cum
res maximas gereret, ma-
xima, & gravissima pati
pericula cogaretur.

Nullum &c. Vide finem
Sat. 9.

Edam. Dicam.

In quantum &c. Id est,
quantum ad victum, vesti-
tumque sufficit.

Quantum, Epicure, &c.
Hic aqua, & pane cibario
contentus, horto suo, &
oleribus vicitavit.

Socratici, &c. Quantum
suffecit Socrati, qui ante
Epicurum vixit, & ejus fa-

milia: is enim rebus natu-
ræ necessariis contentus vi-
vebat.

Acribus &c. O avaræ,
si tibi videor te in angu-
stias compellere, & ad ni-
miam frugalitatem hæra-
ri, exemplis severioribus
istorum philosophorum.

Misce &c. Tempora il-
lam philosophorum severi-
tatem Romanis moribus, &
lautitia effice censum eque-
strem; compara tibi sum-
mam illam pecuniæ, quam
Roscius Otho Tribunus ple-
bis, lege Roscia jussit, ut
haberent, qui sederent in
primis quatuordecim ordi-
nibus theatri, nempe Equi-
tes. Quanta sit hæc summa,
dictum Sat. 1.

Hæc quoque &c. Si hæc
tibi summa non sufficit,
si eam ut nimis angustam
respis, contracta in rugas
fronte, & quemadmodum
irati, & fastidiosi solent,
porrecto labello.

Sume &c. Id est, con-
M. 5. sic ù

Si nondum implevi gremium, si panditur ultra
 Nec Cræsi fortuna unquam, nec Persica regna
 Sufficiunt animo, nec divitiæ Narcissi,
 Indulfit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
 Paruit imperiis, uxorem occidere iussus.

sice tibi censum duorum, immo trium Equitum: 400. enim sestertia erant equitum census.

Si nondum &c. Hoc est; si tantas opes tibi permit- tens, nondum satisfacere cupidi- tati tuæ, si aliquid præterea optas.

Nec Cræsi &c. Cræsus Rex Lydiæ, Darius, & Xerxes, Persum Reges, erant ditissimi: item Nar- cissus, libertus Claudii

Imperatoris, apud eum ita graciosus, ut omnia illius arbitrio gererentur, sic ut & ipsi Principi quodammodo videretur imperare.

Uxorem &c. Messalinam, cujus impudicitiam tamen probe cognitam haberet Claudius, tamen adeo ve- cors, & bonus erat, ut ipsi decrevisset parcere, nisi a Narcisso veluti iussus fuisset eam neci dedere.

S A T Y R A XV.

Ægyptiorum superstitio, & crudelitas.

Q Uis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
 Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat,
 Pars hæc, illa payet saturam serpentibus Ibin:
 Effigies sacri nitet aurea cercopithecii,
 Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,

Qualia &c. Quam por- tentosa, & indigna colat numina.

Crocodilon. Una pars Ægypti crocodilum, altera ibin colit. Crocodilus serpens est in aquis Nili morari solitus; unde in homines insilit. Ibis est volucris ciconiæ non absimilis, quæ serpentes devorat.

Effigies &c. Visitur in templis, ornata auro statua cercopithecii, idest, simiæ caudatæ.

Ubi &c. Thebis, ubi

Plinius scribit fuisse in templo Serapidis dimidiatam Memnonis effigiem, citharam tenentem, quæ quotidie Solis Orientis percussu radiis sonum reddebat citharæ sono similem, magica, ut credebatur, arte; quare magicas chordas vocat. Hæc statua, olim integra, postea terræ motu fracta est media ex parte.

Memnone. Fuit Memnon Auroræ filius, qui cum ex Æthiopia Trojam venisset, opem Priamo laturus, ab Achille interfectus est.

Atque vetus Thebæ centum jacet obruta portis.
 Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
 Oppida tota canem venerantur: nemo Dianam,
 Porrum, & cæpe nefas violare, ac frangere morsu:
 O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
 Numina! Lanatis animalibus abstinet omnis
 Mensa; nefas illic fœtum jugulare capellæ.
 Carnibus humanis vesci licet. Attonito cum
 Tale super cœnam facinus narraret Ulysses
 Alcinoo, bilem, aut risum fortasse quibusdam
 Moverat, ut mendax aretalogus: in mare nemo
 Hunc abicit, sæva dignum, veraque Charybdi,
 Fingentem immanes Læstrigonas, & Cyclopas?
 Nam citius Scyllam, vel concurrentia faxa.

Vetus Theba. Urbs Ægypti olim nobilis, in qua centum erant portæ; alia ejusdem nominis fuit in Eæotia, Græciæ regione.

Illic cæruleos &c. In aliqua parte Ægypti pisces marinos adorant, in alia pisces fluviatiles. Per cæruleos enim, pisces marinos intelligit, quia cæruleus est color maris.

Tota canem, &c. Ridet Ægyptios, quod canes venerarentur, nemo vero illorum Dianam coleret, canum veluti Deam, & dominam, quippe quæ venationi præest.

Violare &c. Succidere, & comedere.

Lanatis &c. Ovibus, & capellis parcabant Ægyptii, quia Lanam, & lac hominibus præbent.

Tale facinus. Nempe facinus hominis, qui carnibus humanis vesceretur, qualis fuit Polyphemus Cyclops, de quo Ulysses loquebatur cum Alcinoo Rege Phæacum, cui super men-

sam, inter cœnandum suos errores narrabat. Odyf. l. 9.

Aretalogus. Ita vocatur, qui sermonibus facetis risum captat, scurra, circulator.

In mare &c. Inducuntur aliqui e Phæacibus, quibus iram portentosis sermonibus Ulysses moverat, loquentes ita inter sese; Nemone hunc adeo mendacem in mare projicit? dignus est, qui demergatur in aliquam veram Charybdim, non fictam, & falsam, qualem nobis descripsit; dignus, inquam, quia fingit Læstrigonas, &c.

Læstrigonas. Illi, ut Cyclopes, hominibus vescabantur: erant populi Italiæ; Cyclopes in Sicilia versabantur.

Nam citius, &c. Sensus est: alia, quæ nobis narrat fabulosa, Scyllam, &c. crederem potius, esse homines, qui humana carne vescantur.

Scyllam. Monstrum quoddam Ulysses esse dicebat canibus

Cyaneæ, plenos, & tempestatibus utres
 Crediderim, aut tenui percussum verberare Circes,
 Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis;
 Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?
 Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
 De Corcyrea temetum duxerat urna:
 Solus enim hoc Ithacus nullos suis teste canebat.
 Nos miranda quidem, sed nuper, Consule Junio,

nibus marinis succindum, a quo naves totæ devorarentur. Est scopulus in freto Siculo, Charybdi proximus, & oppositus, prope quem mare maxime procellosum est, & frequentia naufragia.

Concurrentia &c. Cyaneæ vocantur exiguæ duæ insulæ prope Bosphorum Thracium. Ibi duo sunt scopuli, qui navigantibus concurrere, & collidi inter se videntur, si eminus spectentur, ob utriusque viciniam: quare vocantur Symplegades, a voce Græca, quæ concurrere, & conerui, significat. Legendum porro in versu Cyaneæ, quo in vocabulo produceretur ultima Syllaba ob duas consonantes, quæ sequuntur in voce plenos.

Plenos &c. Ulysses ab Æolo ventorum Rege, utrem, sive saccum acceperat, in quo procellosi venti omnes erant inclusi; qui, soluto per curiositatem Ulyssis sciorum utre, cum evolassent, gravissimam tempestatem excitarunt.

Grunnisse Elpenora. Fuit Elpenor unus ex Ulyssis sociis, & remigibus, qui a Circe in porcum una cum aliis quibusdam est muta-

tus, cum eos virga leviter tetigisset.

Tam vacui &c. An ille tam nullius cerebri, tam stolidos Phæacas putavit esse, quibus Polyphami crudelitatem persuaderet?

Sic aliquis &c. Hæc dicere, non immerito potuisset aliquis e Phæacibus, cum Alcinoo discumbentibus, qui parum adhuc vini ex urna Corcyræa bibisset, & nondum ebrius plane foret: ebriis enim omnia facile persuadentur.

Corcyræa. Corcyra est insula prope Epirum, ubi regnabat Alcinoos, nunc *Corfu*. Temetum, id est, vinum, quod sic appellatur; quia tentat, evereitque mentem.

Solus enim &c. Merito Phæaces Ulyssis fidem negabant, qui nullo teste, rem tam diram narrabat; solus enim e naufragio enataverat: at ego rem a multis nuper visam dico.

Consule Junio. Fuit hic Junius Sabinus, Consul cum Domitiano anno U. C. 839, cum relegatus in Ægyptum Juvenalis fuit, ob Paridem Domitiano gratiosum versibus aliquot perstrictum. Vide Satyram 7. Vox autem ista, *Junia*, hic dissyllaba est, ut alibi, *Ludium*, ut

Gesta super calidæ referemus munia Copti:

Nos vulgi scelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam scelus, a Pyrrha, quamquam omnia firmata
volvas,

Nullus apud tragicos populus facit: accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.

Inter finitimos vetus, atque antique simulas,
Immortale odium, & nunquam sanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos, & Tentyra. Summus utrique
Inde furor vulgo, quod Numina vicinorum
Odit uterque locus, cum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi, rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus, ac ducibus; ne
Latum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cæna
Sentirent, positis ad templâ, & compita mensis,
Pervigilique toro, quem nocte, ac luce jacentem

Tenuja, Virgilio trisyllabum est. *Vindemiator*, quatuor syllabarum apud Horatium.

Super calida &c. In Ægypto: Coptus enim celebris est Ægypti civitas, Arabiæ vicus; ubi Solæstæne calidissimus est.

Nos vulgi &c. Non unius hominis, aut Polyphemi, sed totius populi, & urbis facinus narrabimus, quale nulli unquam cothurni, hoc est, tragiæ nulla exhibuerunt.

Nam scelus &c. Sensus est: nam si omnia firmata, hoc est, tragiæ (in quibus actores, utuntur longis vestibus, quæ firmata dicuntur) revolvas a Pyrrha, hoc est, a mundi exordio, ab ipso usque diluvio, quod sub Deucalione, & Pyrrha contigit, non invenies ullum facinus tragicum, quod a toto populo fiat, sed ab uno aliquo tantum homine.

Ombos &c. Ombi, sive Combi, ut alii legunt, erat Ægypti civitas, ut & Tentyra: est autem *Tentyra* numeri pluralis. Ordo est: inter finitimas, seu vicinas Ægypti civitates duas, Ombos, nempe, & Tentyra, fuit olim, estque modo odium vetus, & insanabile.

Quod Numina &c. Ombi enim colebant crocodilum, Tentyritæ eundem execrabantur, ac perimebant. Vicissim illi colebant accipitrem, quem in ipsorum odium solebant Ombi cruci affigere.

Sed &c. Sensus est: cunctis ducibus inimicorum, nempe Tentyritarum, visa est accipienda occasio commoda hostes invadendi, cum illi diem festum celebrarent solemnibus epulis, & ingenti gaudio, ut lætitiâ luctu verterent.

Pervigilique toro. Lectos intel-

Septimus interdum Sol invenit. Horrida fane
 Ægyptus, sed luxuria, quantum ipse notavi,
 Barbara famoso non cedit turba Canopo.
 Adde, quod & facilis victoria de madidis, &
 Blæsis, atque mero titubantibus. Inde virorum
 Saltatus nigro tibiçine, qualiacumque
 Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ;
 Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima sonare
 Incipiunt animis ardentibus; hæc cuba rixa:
 Deine clamore pari concurritur, & vice teli,
 Sævitur nuda manus: paucæ sine vulnere malæ;
 Vix cuiquam, aut nulli: toto certamine nasus
 Integer: aspicere jam cuncta per agmina vultus
 Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
 Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
 Ludere se credunt ipsi tamen, & pueriles
 Exercere acies, quod nulla cadavera calcent.

intelligit, quibus mensis
 accumbebant per totam no-
 tem, immo & per septem
 interdum continuos dies.

Horrida &c. Fateor Ægypti partem illam esse barbaram, & incultam: sed tamen (quantum ipse præsens observare potui) non est minus dedita luxuriæ, & deliciis, quam pars ea Ægypti, in qua est Canopus, civitas 120. tantum stadiis Alexandria distans, ob luxuriam famosa.

Adde quod &c. Incitabat præterea Tentyritas ad oppugnandos Ombos, quod facilem de ebriis victoriam sperarent.

Blæsis. Blæsi dicuntur, qui interrupta, & titubanti voce loquuntur: hoc autem ebriis maxime contigit, quorum ut corpus, ita lingua titubat.

Inde &c. Ex una parte,

nempe Omborum, fremebant omnia saltibus, & tripudiis lærantium, ad cantum Æthiopsis alicujus tibicinis; coronati erant viri floribus, & unguentis, licet non admodum pretiosis, delibuti: ex altera parte Tentyritæ jejuni quidem erant, at odio incitati.

Sed jurgia &c. Initium pugnæ factum a jurgiis, & clamoribus, quibus, ut tuba, signum datum est ad rixam.

Malæ. Genæ: ora omnibus cruenta, & faucia.

Alias. Contusas, sanguineas, atque ita deformatas, ut non agnosceres easdem esse.

Hiantia. Detecta, aperta.

Plenos &c. Pugnos cruentos sanguine oculorum, quos hosti effoderant, contuderantque.

Et sane, quo tot rixantis millia turbæ,
 Si vivunt omnes? ergo acrior impetus, & jam
 Saxa inclinatis per humum quæsitâ lacertis
 Incipiunt torquere; domestica seditione
 Tela: nec hunc lapidem, quales & Turnus, & Ajax,
 Et quo Tydides percussit pondere coxam
 Æneæ; sed quem valeant emittere dextræ
 Illis dissimiles, & nostro tempore natæ;
 Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero:
 Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
 Ergo Deus, quicumque aspexit, ridet, & odit.

A diverticulo repetatur fabula: postquam
 Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
 Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis:
 Terga fugæ celeri præstantibus omnibus, instant,
 Qui vicina colunt, umbrosæ Tentyra palmæ.
 Labitur hic quidam, nimia formidine cursum
 Præcipitans, capiturque; ast illum in plurima sectum
 Fruſta, ac particulas, ut multis mortuus unus
 Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
 Victrix turba; nec ardenti decoxit alieno,
 Aut verubus; longum usque adeo, tardumque putavit
 Expectare focos, contenta cadavere crudo.

Quo tot &c. Quorsum
 tanta rixa, si nemo truci-
 datus?

Inclinatis &c. Demissis,
 dejectis humi ad lapides
 colligendos, qui lapides
 sunt usitata arma in sedi-
 tionibus, & familiaria.

Nec hunc &c. Non sunt
 lapides tanti, & pares illis,
 quos in Æneam Turnus,
 & Diomedes, in Hectorem,
 Ajax projiciebat, nempe
 ingentes, sere instar mon-
 tium; sed tales, quales
 possunt ab hominibus hujus
 ævi projici, qui non sunt
 tam robusti, quam illi ho-
 mines præſcorum temporum,
 quorum genus jam tum mi-
 ni coepit, cum Homerus

viveret. Homerus Iliad. 7.
 Virgil. Æneid. 12.

Ergo Deus &c. Cum Deus
 homines, ut nunc sunt,
 videt malos, & puſillos,
 ridet eorum imbecillitatem,
 odit malitiam.

A diverticulo &c. Redea-
 mus ad nostram historiam,
 ab illa digressionem.

Aucti &c. Ubi novæ
 Tentyritis copię advene-
 runt, gladios stringunt, &
 Ombis fugientibus victores
 instant.

Qui vicina &c. Tentyri-
 tæ, qui habitant urbem
 Tentyra, vicinam palmis
 umbrosis, seu palmeto fre-
 quenti, ac denſo.

Quidam. Unus aliquis e-
 tur-

Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem.
 Quem summa Coeli raptum de parte Prometheus
 Donavit terris: elemento gratulor, & te
 Exultare reor. Sed qui mordere cadaver
 Sustinuit, nihil unquam hac carne libentius edit;
 Nama scelere in tanto ne quæras, & dubites, an
 Prima voluptatem gula senserit: ultimus autem
 Qui stetit, absumpto jam toto corpore, ductis
 Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.

Vascones, ut fama est, alimentis talibus usi,
 Produxere animas: sed res diversa, sed illic
 Fortunæ invidia est, bellorumque ultima, casus
 Extremi, longæ dira obsidionis egestas.

Hujus enim, quod nunc agitur, miserabile debet
 Exemplum esse tibi: sicut modo dicta mihi gens,

urba Omborum fugien-
 tium.

Hic &c. Sensus est: illud
 saltem est in immani sce-
 lere, unde latari possumus,
 nempe quod ignem, rem
 tam sacram non polluerint,
 humanam carnem coquen-
 do, vel torrendo.

Quem summa &c. Fin-
 gunt enim poëta Jovem
 iratum hominibus ignem il-
 lis subtraxisse: Prometheus
 autem ignem e curru solis
 sumptum furtim in terras
 detulisse.

Et te &c. O Volusi, qui
 ignem, ut rem sacram ve-
 neraris.

Ne dubites &c. Noli du-
 bitare, an qui primus, avi-
 da, & gulosa crudelitate
 carnes nefandas attingit, iis
 delectatus fuerit: siquidem
 & qui ultimus restabat,
 postquam totum jam corpus
 absumptum est, digitis san-
 guinem humi sparsum col-
 legit, ut aliquid saltem de
 hostis sanguine gustaret.

Vascones. Prope Pyre-
 naes montes sedent & a
 Romanis oblecti, Metello
 duce, in bello Sertoriano,
 cæteris cibis deficientibus,
 humana carne victitarunt.
 Val. Max. lib. 7. cap. 6.

Produxere &c. Sustenta-
 vere vitam, longius duxere.

Sed res &c. Alia Vasco-
 nibus cur hoc facerent,
 quam Ægyptiis, causa fuit.

Illic &c. Vascones eo
 adegit fortunæ quoddam in-
 eos odium, & inclementia,
 extremæ belli angustia.

Hujus enim &c. Illud
 enim, de quo loquor, fa-
 ctum, cum Vascones car-
 nibus humanis victitarunt,
 debet esse dignum commi-
 seratione, quia necessitate,
 & sua fortitudine compulsi
 hoc fecerunt.

Sicut &c. Quemadmodum
 iidem, quos modo dixi,
 Vascones, post absumptas
 herbas, & animalia etiam
 scædissima, & quidquid ede-
 re cogebat, famis quedam

Post omnes herbas, post cuncta animalia quidquid
 Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
 Pallorem, ac maciem, & tenues miserantibus artus,
 Membra aliena fame lacerabant, esse parati
 Et sua. Quisnam hominū veniam dare quisve Deorum
 Viribus abnuerit dira, atque immania passis,
 Et quibus ipsorum poterant ignoscere manes,
 Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
 Zenonis præcepta monent: nec enim omnia, quædam
 Pro vita facienda putat: sed Cantaber undæ
 Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
 Nunc totus Grajas, nostrasque habet orbis Athenas;
 Gallia caudicos docuit facunda Britannos;

rabies, lacerabant, & in
 cibum vertebant aliorum
 hominum corpora parati
 esse, seu, comedere vel
 propria membra, sine mi-
 seratione ipsorum hostium.

Quisnam &c. Quis Deus,
 quis homo sit tam ferreus,
 ut non libenter ignoscat
 viris fortibus, in tantas
 angustias coniectis? ipsæ
 animæ defunctorum, quo-
 rum laniabantur cadavera,
 illis ignovissent.

Viribus. Id est, viris for-
 tibus. Alii legunt, *urbibus*.

Melius nos &c. Nos ta-
 men Romani idem, atque
 Vascones non faceremus:
 sumus enim melius instituti
 a Philosophis Stoicis, quo-
 rum princeps Zeno; qui
 tametsi doceat, quædam fas
 esse pro vita conservanda
 facere, non tamen omnia,
 minime vero omnium, ve-
 sci humanis carnibus.

Sed Cantaber &c. Sed
 quis illam philosophiam
 Cantabros docuisset? quo-
 modo Stoici esse, & tam bene
 instituti potuissent, ætate
 præsertim Metelli, cum non-

dum Hispania Romanis mo-
 ribus imbuta esset? Metel-
 lus cum Sertorio bellum ge-
 rebat circa annum ab U. C.
 670. Cantabria sub Augusto
 tantum fuit perdomita cir-
 ca annum U. C. 750. erant
 autem Cantabri tunc in ea
 Hispaniæ parte, quæ nunc
 appellatur Biscaya, & Na-
 varra. Vasconum vicini.

Antiqui Metelli. Vocat
 Metellum antiquum, ut cum
 ab aliis recentioribus ejus-
 dem nominis, & familiæ
 Romanis distinguat: neque
 enim revera erat valde an-
 tiquus ille Metellus; quip-
 pe qui Pompeji tempore vi-
 xerit.

Nunc totus &c. Id est;
 nunc orbis totus philoso-
 phiæ Græcæ, ac Romanis
 præceptis abundat. Athe-
 nas pro philosophia posuit,
 quia in hac urbe Græciæ
 primaria præcipui philoso-
 phi floruerunt Socrates, Pla-
 to, Aristoteles, Zeno, &c.

Gallia &c. Britanni, sive
 Angli, docti a Gallis vici-
 nis suis, causas agere no-
 runt, eloquentiam a Gallis
 didi-

De conducendo loquitur jam rhetore Thule.
 Nobilis ille tamen populus, quem diximus; & par
 Virtute, atque fide, sed major clade Saguntus,
 Tale quid excusat: Mæotide sæviar ara
 Ægyptus. Quippe illa nefandi Taurica sacri
 Inventrix, homines (ut jam, quæ carmina tradunt,
 Digna fide credas) tantum immolat: ulterius nil,
 Aut gravius cultro timet hostia. Quis modo casus
 Impulit hos? quæ tanta fames, infestaque vallo
 Arma coegerunt tam detestabile monstrum
 Audere? Anne aliam, terra Memphitide sicca,

didicerunt: Thule (quæ nunc Novæburgia, aut Irlan-
 dia est) jam cogitat retho-
 rem conducere, qui publi-
 ce in scholis doceat, agat
 in foro, &c.

Nobilis. Generosus, in-
 clytus. Sententia est: Ille,
 quem supra memoravi, po-
 pulus nobilis, nempe Vas-
 cones, & Saguntus, civi-
 tas par virtute, & fide Vas-
 conibus, majori tamen cla-
 de affecta; excusant se me-
 rito, si humanis carnibus
 victitarunt; causantur obsi-
 dionem, famem, incertiam,
 & ignorantiam philoso-
 phiæ; aliqua tali excusa-
 tione utuntur. At Ægyptus
 est sævior ara Mæotide.
 Legunt alii: *Tale quid ex-
 cusat, vel excuset Mæotide
 sævior ara Ægyptus?* eadem
 sermo sententia: nempe quid
 simile causari potest Ægy-
 ptus? Saguntus porro est
 urbs in Hispania; quam
 cum obsideret Hannibal,
 maluerunt Saguntini, post
 expertas omnes famis inau-
 ditæ angustias, se, ac sua
 omnia in ignem conjicere,
 quam deficere a Romanis.

Mæotide &c. Sensus est:

quod fecerunt Ægyptii, su-
 perat crudelitatem sacerdo-
 tum Dianæ Tauricæ, prope
 Mæotidem paludem; qui ta-
 met si hospites, & advenas
 mactarent ad aras; eorum
 tamen carnibus non vescen-
 bantur.

Quippe illa &c. Taurica
 Chersonesus, quæ dira
 ejusmodi sacrificia in ho-
 norem Dianæ invenit. Tau-
 rica Chersonesus est penin-
 sula illa, quæ hodie Tar-
 taria minor, seu Præco-
 pensis, appellatur. Hanc
 alluit Mæotis palus, de qua
 Sat. 4. vers. 36. pag. 54.

Ut jam, &c. Si credis
 fide digna, quæ poetæ ce-
 cinerunt.

Nil gravius cultro timet.
 Id est, non timet, ne man-
 ducetur.

Hos. Ægyptius.

Infestaque, &c. An arma,
 sive hostes, vallo, & obsi-
 dione urbi infesti, eamque
 ad dira omnia compellen-
 tes?

Anne alia, &c. Sensus
 est: si Nilus nollit in agros
 Ægyptios effundi pro more,
 ut eos fecundos faceret, at-
 que adco terra sicca Mem-
 phitis.

Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
 Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones unquam,
 Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrsi,
 Hac rabie sævit imbellis, & inutile vulgus,
 Parvula fœtilibus solitum dare vela phaselis,
 Et brevibus pictæ remis incumbere testæ.

Nec pœnam sceleri invenies, nec digna parabis
 Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
 Et similes, ira, atque fames. Mollissima corda
 Humano generi dare se natura fatetur,
 Quæ lacrymas dedit, hæc nostri pars optima sensus.
 Plorare ergo jubet causam dicentis amici,
 Squalloremque rei, pupillum ad jura vocantem
 Circum scriptorem, cujus manantia fletu.
 Ora puellares faciunt incerta capilli.

phitis foret, & sterilis; an
 Ægyptii possent aliquid
 committere immanius, quo
 eius in se odium, invidiam
 & offensionem, concitasse
 merito dicerentur; vel: si
 Nilus nolisset surgere, id
 est, aquas abundantes in
 Ægyptum effundere; an po-
 terant eum odiosum, & in-
 visum, facere alio majori
 crimine perpetrato?

Terra Memphiside. Idest
 Ægyptia; quia Memphis
 nobilis est Ægypti civitas.

Qua nec, &c. Ordo est: im-
 belle vulgus Ægyptiorum
 hac rabie sævit, eam exer-
 cuit in cadaver mortui cru-
 delitatem, qua nec Cimbri,
 nec Britones, &c. unquam
 sævierunt. Cimbri populi
 sunt Germaniæ, ubi nunc
 Dania. Britones, seu Bri-
 tanni, Angliæ sunt populi,
 vel, ut alii volunt, Galliæ
 ad occidentem. Sauromatæ,
 seu Sarmatæ, erant ubi nunc
 Moscovia est, & Polonia:
 nec procul habitabant A-

gathyrsi: feroces illi om-
 nes, & truculenti populi.

Parvula, &c. Vulgus
 Ægyptiorum, qui solent na-
 vigare in Nilo phaselis,
 hoc est, cymbis, & scaphis
 fœtilibus e testa, & argilla
 factis, easque remis incum-
 bentes agitare.

Nec digna, &c. Qui sola
 impulsu iracundia id fa-
 ciunt, quod suadere tantum
 potest extrema fames, illis
 digna pœna parari non po-
 test.

Quæ lacrymas dedit. Na-
 tura, quæ nos ad lacrymas
 pronos, & alienæ misera-
 tionem calamitatis finxit,
 hæc hominum propensio
 longe est optima; inter
 humanas affectiones, hæc
 est laudatissima.

Plorare, &c. Natura igitur
 nos jubet plorare squallo-
 rem, & tristitiam amici,
 qui reus agitur, & causam
 apud judices dicit; deslere
 pupilli calamitatem, qui
 tutorem, a quo deceptus
 est,

Naturæ imperio geminus, cum funus adultæ
 Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
 Et minor igne rogi. Quis enim bonus, aut face dignus
 Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
 Ulla aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
 A grege mutorum; atque ideo venerabile soli
 Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
 Atque exercendis, capiendisque artibus apti,
 Sensum a Cœlesti demissum traximus arce,
 Cujus egent prona, & terram spectantia. Mundi
 Principio indulsit communis conditor illis
 Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
 Affectus petere auxilium, & præstare juberet:
 Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
 De nemore, & proavis habitatas linquere sylvas;
 Ædificare domos, laribus conjungere nostri
 Tectum aliud, tutos vicino limite somnos
 Ut collata daret fiducia; protegere armis

est, & bonis spoliatus, vocat in judicium, accusatque lacrimas, capillis longioribus, quales habent puellæ, neglectis, & in genas ita confuse sparsis, ut nescias an puer, an puella sit.

Adultæ. Grandioris, nobilis.

Et minor, &c. Id est, brevior suo rogo: vel junior, quam ut corpus ejus cremetur: infantes enim, ante natos dentes defuncti, non cremabantur, sed condebantur humo.

Quis enim, &c. Quis vir bonus, & qualis esse debet, qui arcanis Cereris saceris interest, putat aliorum mala esse a se penitus aliena, nihil ad se pertinere.

Face arcana. Myſteria, & sacra Cereris noctu celebrari solebant silentio, fa-

cibus accensis, quas manu tenebant sacrificantes; iis nemo nisi castus, & purus intererat: idque signum probitatis putabant esse sacerdotes, si quis non extincta face cucurrisset.

Hoc. Ista commiseratio innata nobis.

Mutorum. Brutorum animalium.

Sensum. Animum, rationis compotem, quo animantes carent.

Animas. Nempe animus, quæ nutriendi tantum, & sentiendi vim habent.

Animum quoque. Rationem, intelligentiam, animam consilii, rationisque participem.

Dispersos, &c. Homines vagos in unum cœtum, & civitatem congregare.

Laribus. Domui.

Tutos, &c. Sensus est: ut majori cum fiducia, &

tran-

Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere civem;
 Comuni dare signa tuba, defendier iisdem
 Turribus, atque una portarum clave teneri.
 Sed jam serpentum major concordia: parcit
 Cognatis maculis similis fera: quando leoni
 Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquata
 Expiravit aper majoris dentibus apri?
 Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
 Perpetuam: sævis inter se convenit urfis.
 Ast homini ferrum lethale incude nefanda
 Produxisse parum est, cum rastra, & sarcula tantum
 Assueti coquere, & marris, ac vomere lassī,
 Nescierint primi gladios excudere fabri:
 Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ
 Occidisse aliquem, sed pectora, brachia, vultum,
 Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
 Vel quò non fugeret, si nunc hæc monstra videret
 Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit, qui

tranquillitate somnum cape-
 remus, propter vicinas do-
 mos, cum nostra collatas,
 sive conjunctas; cum aliis
 alius conferre posset auxi-
 lium; si quis noctu casus
 contingerent.

Lapsum. Calamitate pro-
 pte eversum, & perditum.

Communi dare, &c. Id est,
 bellum conjunctis viribus
 inferre hosti.

Cognatis maculis. Feris
 eadem pellem, iisdem
 spariam maculis, hoc est,
 eandem habentibus natu-
 ram.

Convenit urfis. Inter urfos
 pax, & concordia viget.

Ast hominis, &c. Sensus
 est: non satis est hominum
 crudelitati gladios fabri-
 casse, quibus alios homi-
 nes occidant; cum primi fa-
 bri instrumenta tantum ru-

stica, rastra, v. gr. sarcu-
 la, &c. producerent: vide-
 mus populos, quibus non
 sufficit homines occidere,
 nisi & comedant.

Vomere lassī. Lassī euden-
 do marras, & vomeres.
 Marra est ligonis genus.

Pythagoras. Fuit philo-
 sophus insignis, ex insula
 Samo in Græcia oriundus:
 In Italiam venit, regnante
 Tarquinio Superbo. Doce-
 bat ille, hominum animas
 transire post mortem in cor-
 pora non solum hominum,
 sed etiam animalium. Ita-
 que animalibus non vesce-
 batur, in quibus humanas
 animas putaret esse.

Et ventri, &c. Qui non
 omnibus leguminibus vesce-
 batur. Abstinebat enim fa-
 bis, vel quia fabæ ventrem
 inflant, ac distendent, sen-
 sus-

Tanquam homine, & ventri indulfit non omne legumen?

usque dicuntur hebetare; esse mortuorum animas: ut vel, quod in fabis putaret ait Plin. lib. 18.

SATYRA XVI.

Militia commoda.

Quis numerare queat felicitis præmia, Galle, Militiæ? nam si subeantur prospera castra Me pavidum excipiet tyronem porta secundo Sidere: plus etenim fati valet hora benigni, Quam si nos Veneris commendet epistola Marti, Et Samia genitrix, quæ delectatur arena.

Commoda tractemus primum communia: quorum Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus Audeat, inro etsi pulsetur, dissimulet, nec Audeat excussos Prætori ostendere dentes, Et nigram in facie tumidis livoribus offam,

Nam si, &c. Si mihi con-
tingat militiam profiteri in
castris fortunatis, ubi nem-
pe sit Imperator strenuus,
faves, & boni commilito-
bes, &c. ego in ea liben-
ter ingrediar, & militiæ no-
men dabo, quamvis sim
tyro pavidus; Tunc me
porta castrorum illorum
accipiet faustis ominibus,
modo faveant mihi beni-
gna sidera, & benignum fa-
tum aspiret.

Portas. Hic intelligitur
porta castrorum; in qui-
bus apud Romanos erant
duæ portæ præcipuæ, una
hosti obversa, quæ Præto-
ria dicebatur; altera De-
cumana. Vide Rosinum. de
antiqu. Rom. lib. 10. cap. 18.

Plus, &c. Vis enim fati
major est ad felicem mili-

tiam, quam si Venus, ami-
ca Martis, militiæ Dei, vel
Juno ejus mater, nos ipsi
Marti per litteras commen-
det.

Samia. Colebatur enim
maxime Juno in Samo, in-
sula maris Ægæi.

Communia. Omnibus mi-
litibus.

Pulsare. Vexare, nego-
tium tibi facessere, ferire.

Togatus. Id est, civis, qui
miles non est, sagum enim
erat militum veltis; toga,
civium.

Excussos. Quos ipse ex-
cussit miles, a quò vapula-
vit.

Et nigram, &c. Et partem
carnis in vultu contusam
ictibus, & lividam. Offa
proprie est fructum carnis,
panis, &c. dicitur, & de
omni

Atque oculos, medico nil promittente, relictos.
 Bardiacus iudex datur hæc punire volenti,
 Calceus, & grandes magna ad subsellia furæ,
 Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
 Servato, miles ne vallum litiget extra
 Et procul a signis. Justissima Centurionum
 Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
 Ultio, si justæ defertur causa querelæ.
 Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipulis
 Consensu magno officiant. Curabitis ut sit

omni re, quæ in tumorem
 excrevit.

Nil promittente. Desperante illos restitui, & sanari posse, adeo ictibus deformati sunt; quamvis non fuerint effusi, sed adhuc in capite relictæ.

Bardiacos, &c. Si quis civis velit litem intendere militi, & eum in jus vocet ad penas expetendas: datur illi pro iudice aliquis Centurio; qui militi favēbit scilicet, Bardiacus dicitur, quia Centuriones solebant in castris uti crassa, & militari veste: seu, cucullo, qui Bardiacus dicebatur, eo quod eo plurimum uterentur Bardi, Galliæ populi, unde & Bardocucullus etiam appellatur.

Calceus, &c. Id est, Centurionis illius, & Bardiaci iudicis, cujus ad subsellia, seu tribunal venisti, apparent ingentes calcei, magna crura, & grandes ocreæ: solebant enim Centuriones esse viri proceri, & fortes. Non tam homo datur iudex, quam vestis ejus, calcei, & ocreæ, quæ omnia in eo eminent, atque exant.

Legibus, &c. Quia legibus castrorum, & ea maxime, quam L. Furius Camillus sancivit, cautum est, ut ne milites cogantur extra castra litigare, & procul a vexillis.

Justissima. Hæc dicit civis, qui militem accusat: Bene est, inquit, æquum est, ut cognoscat, ac iudicet de mea, & militis causa Centurio aliquis; siquidem id lege sancitum est.

Nec mihi, &c. Sensus est: & licet Centurionem habeam iudicem, puniet tamen militem, a quo injuria sum affectus, si justas ad eum querelas detulerō.

Tota, &c. Respondet Juvenalis. Nihil inde proficere: nam tota cohors tibi erit infesta, ob unum e suo numero accusatum; omnes ad unum milites tibi militem accusanti adversabuntur.

Cohors. Est decima pars legionis: in ea milites erant alias quatuor millia, alias sex millia: cohortes semper decem, in cohorte manipuli tres.

Curabitis, &c. Sensus est, o togati, facietis equidem
 ut

Vindicta gravior, quam injuria: dignum erit ergo
 Declamatoris Mutinensis corde Vagelli,
 Cum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
 Millia clavorum. Quis tam procul ablit ab Urbe?
 Præterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
 Ut veniat? Lacrymæ siccentur protinus, & se
 Excusaturos non sollicitemus amicos.
 Da testem, judex cum dixerit; audeat ille
 Nescio quis, pugnos vidit, qui, dicere; Vidi;
 Et credam dignum barba, dignumque capillis

ut ultio vobis non desit, ut
 vindicta vobis petentibus
 concedatur de milite: at
 illa vindicta vobis erit per-
 niciosior, quam ipsa inju-
 ria facta vobis a milite,
 nam omnes milites habebi-
 tis intensos, & ad facien-
 dam injuriam paratos.

Dignum, &c. Itaque tam
 facis stolide, dum militem
 in jus vocas, quam facit
 Vagellius ille Mutinensis,
 malus patronus, & Causi-
 dicus, qui causas pessimas
 suscipit, in quibus semper
 est inferior, & vincitur.

Cum duo, &c. Sensus est:
 temerarium est, cum duo
 tantum crura habeas, hoc
 est, unus cum sis, tot cali-
 gas, & clavos, idest, tot
 milites, offendere: caliga
 enim est genus quoddam
 calceamenti militaris, quod
 clavis est ornatum.

Quis tam procul ab urbe.
 Quis est tam hebes, & ru-
 sticus, tam ab urbanorum
 hominum moribus abhor-
 rens, ut audeat, tantu suo
 periculo, venire tecum in
 castra, ut militem accuset?

Tam Pylades. Tam tibi
 amicus. Pylades, & Ore-
 stes noti sunt ob amicitiam,

Responsum erat oraculo,
 sanatum iri Orestem a fe-
 rriis, quibus post occisam
 matrem agitabantur, si aram
 Dianæ Tauricæ adiret; pro-
 fectus est cum eo Pylades:
 verum cum ibi decimus
 quisque hospes immolaretur,
 & mactaretur Dianæ,
 & Orestes decimus esset,
 Pylades decimum se esse
 affirmavit, ut pro amico
 moreretur.

Molem, &c. Ultra val-
 lum, & aggerem, intra
 castra.

Lacrymæ, &c. Lacrymas
 absterge, deponere marorem,
 & sensum illatæ injuriæ
 dissimula, nec amicos fru-
 stra vexa.

Da testem, &c. Ubi Cen-
 turio judex istius causæ, di-
 xerit civi militem accusan-
 ti: testem profer in mili-
 tem; eritne aliquis, qui au-
 dit testari se pugnos a mi-
 lite tibi incussos vidisse,
 etsi revera videri? nemo
 erit, aut ille certe, si quis
 existat, existimabitur a me
 homo antiquæ probitatis,
 & fidei.

Barba, &c. Antiqui enim
 barbam, & capillos non
 tondebant.

Majorum. Citius falsum producere testem
 Contra paganum possis, quam vera loquentem,
 Contra fortunam armati, contraque pudorem.

Præmia, nunc alia, atque alia emolumenta notemus
 Sacramentorum. Convallem ruris aviti
 Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit,
 Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
 Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo?
 Debitor aut sumptos pergît non reddere nummos
 Vana supervacui dicens chirographa ligni;
 Expectandus erit, qui lites inchoat, annus,
 Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda.

Citius, &c. Sensus est: longe facilius falsus testis in civem reperietur, quam verus in militem.

Paganum. Togatum, seu civem in villam, & pago habitantem.

Fortunam armati, &c. Contra militis opes, & pudorem, hoc est, contra ejus famam, & existimationem.

Sacramentorum. Id est, navæ militiæ, in qua scilicet milites sacramento adiunguntur se pro Repub. fortiter dimicaturos.

Convallem, &c. Si avarus vicinus mihi abstulit partem agri a meis majoribus possessi, aut limites, quibus ager meus a suo separabatur, emovit, si negat mihi reddere, quos debet nummos, suum chirographum, quod illi in lignea tabella ipsius manu appositum ostendo, falsum esse affirmans, & inutile: tum, si rogatus sum, non miles, lente mea causa judicatur, trahitur tempus per mille moras, & dolos: at si miles sum, non item.

Saxum, &c. Limites, & termini agrorum erant sacri apud veteres in iis Jovi Terminali sacra quotannis faciebant, offerebantque pulcem, & liba seu placentas, quas vetulas appellat, quia vetus agri possessor. Porro saxum effodisse dicit, quia solebant Romani, ad agri limites definiendos, lapidem, vel stipitem aliquem statuere; quem loco movere nefas erat.

Expectandus, &c. Sensus est: mihi per annum totum erit expectandum, dum lis mea inchoetur, & ordine suo dijudicetur, inter totius populi tot lites. Vel, diu erit expectandum tempus illud, quo totius populi lites judicentur, nempe donec conveniant illi 105. viri, ex 35. populi Romani tribubus electi, terni ex singulis, apud quos populi causæ, & civium agitantur: illi autem cum essent 105. non facile omnes conveniebant, nec nisi post annum aliquando integrum adiri poterant.

Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, jam Cæditio ponente lacernas,
Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit:
Quod placitum est, ipsis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.

Solis præterea testandi militibus jus,
Vivo patre: datur: nam, quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum,
Signorum comitem, castrorumque æra merentem,
Quâvis jam tremulus, captat pater: hunc labor æquus
Provehit, & pulchro reddi sua dona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre videtur.
Ut qui fortis erit; sit felicissimus idem,
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes

subsellia, &c. Sæpe adornantur tapetibus subsellia, quasi convenire mox deberent iudices: jam Cæditius, unus ex illis, togam crassio-rem ob æstum deponit: sed cum major pars iudicum absit, cogimur infesta re digredi.

Lentaque, &c. Lente causam inceptam absolvimus: ut gladiatores, qui in arena dimicant segnius.

Ast illis, &c. Militibus tempus dicendæ causæ illico, ubi volunt, conceditur.

Nec res, &c. Et opes eorum non consumuntur sensim longa litis dilatione. Sufflamen proprie est lignum transversum, quod, radiis rotarum implicarum, sistit cursum, ac retardat: hic sumitur pro dilatione, & mora.

Testandi. Testamenti conficiendi.

Parta, &c. Militum bona jurisconsulti vocant castrensia.

Placuit, &c. Sanxerunt

leges, ut bona castrensia non censerentur pars patrimonii, & in iis bonis non numerarentur, quorum dominus est pater militis.

Signorum comitem. Militem, qui signa, & vexilla sequitur.

Jam tremulus, &c. Corani militis, pater, licet jam tremulus, id est; jam senex, illum captat, illi blanditur; ut nempe si moriatur filius ante ipsum, eius bonis militia partis frui possit.

Hanc, &c. Miles ad opes, & honores evahitur labore honesto militiæ.

Pulchro reddi, &c. Ipsius ducis interesse videtur, ut pulchro labori militum sua merces reddatur, ut qui sunt fortissimi, sint etiam & felicissimi, ut phaleris omnes, & torquibus sint ornatissimi. Phaleræ porro sunt equorum ornamenta, torques, militum.

A U L I
P E R S I I
S A T Y R Æ,

Cum Interpretatione, ac Notis

P. JOSEPHI JUVENCII
e Societate JESU.

THE
R
J
IN VEN
U

A U L I
P E R S I I
S A T Y R Æ.

PROLOGUS.

Dicit se, quamvis optimus poeta non sit, carmina tamen, & Satyras scribere. Neque gloriam ex illis, aut lucrum, quod multi faciebant, captare.

NEC fonte labra proluui Caballino;

INTERPRETATIO.

Nunquam e fonte Hippocrene bibi, neque meminisse, ut subito poeta evadere in Parnasso dormivisse, ut subito poeta evaderet.

NOTÆ.

Persii. Aulus Persius Flaccus natus est in ea parte Italiae, quae Etruria dicitur, Volaterris, anno ab Urbe condita 790. Tiberii 11. Romam litterarum causa cum venisset, ibi Cornuti, Philosophi celeberrimi, discipulus fuit. Sex satyras scripsit, quibus, ut Quintilianus testatur, multum verae gloriae meruit. Extinctus est morbo,

anno ætatis 30.

Caballino. Caballus idem sonat, atque equus. Fin-
gunt poetæ equum Pegasus
ex Heliconis montis verti-
ce ungula fontem elicuisse,
qui fons Caballinus, seu
Pegaseus appellatus sit, Græce
Hippocrene, quasi diceret,
fons equi. Labra autem pro-
luere in fonte, est, ex fonte
aquam haurire potandam.

Nec in bicipiti somniasse Parnasso.
 Memini, ut repente sic poeta prodirem,
 Heliconiasque, pallidamque Pirenen
 Illis remitto, quorum imagines lambunt.
 Hederæ sequaces: ipse semipaganus,
 Ad sacra vatam carmen affero nostrum.

I N T E R P R E T A T I O.

vadesem. Musas: & loca illis consecrata, ut fontem Pirenem, nunquam adivi, sed illis hoc relinquo, qui in bibliotheca Palatini Apollinis statuas hedera coronatas habent: ipse tamen, quamvis poeta sim rudis, ac pene rusticus: ad vatam sacram ædem hoc meum carmen affero. Quis

docuit psittacum pronuntiare tam expedite vocem illam Græcam, Χαῖψε, tanquam si sua, & naturalis esset? Quis docuit corvum e cavo, & rauco gutture proferre vocem hanc, Salve? Quis picas docuit, conatum adhibere ad humanum sermonem imitandum? Certe id docuit fames, & ven.

N O T Æ.

Bicipiti. Parnassus fuit mons Phocidis in Græcia, duos habens vertices, seu capita.

Somniasse. Vel quia poetæ sæpe delirant, ac mera fingunt somnia: vel quia Ennius profiteretur se, cum aliquando in Parnasso dormiret, vidisse in somnis Homerum, qui affirmaret suam animam in ipsius Ennii corpus transmigrasse, & ita se poetam repente, parem Homero, factum.

Heliconidasque. Musas, ita dictas ab Helicone, monte Bœotix, non procul a Parnasso.

Pirenen. Pirene, fons Musis sacer, fluit e monte Aërocorintho, ad cujus radices Corinthus, Græciæ civitas est. Ita dictum fertur a Nympha quadam Pi-

rene, quæ, cum dolore amissi filii contabesceret, in fontem a Neptuno mutata est. Pallidam autem Persius vocat, quia poetæ nimio studio impallescunt.

Quorum, &c. Poetis præstantioribus imagines, & statux ponebantur, hedera coronatæ; quod hedera Baccho sacra sit, ejus in tutela sunt poetæ. Sequacem autem hederam appellat, quia facile adhærescit, & ramulis suis ad arborum fastigia prorepat.

Lambunt. Ambiunt.

Semipaganus. Pagani sunt rustici, qui in pagis habitant, & ab urbanis ut barbari, & profani contemnantur. Semipaganus, est, semirusticus, semidoctus.

Sacra vatam. Intelligit ædem Musarum, & Apollinis,

Quis expedit psittaco suum Xaipe?
 Corvos quis olim concavum salutare,
 Picasque docuit verba nostra conari?
 Magister artis, ingenique largitor
 Venter, negatus artifex sequi voces,
 Quod si dolosi spes resulserit nummi:
 Corvos poetas, & poetrias picas

INTERPRETATIO.

venter jejunus, qui omnes artes addocer, & ingenium largitur etiam brutis, & avibus, qui subriles illas, & ingeniosas facit ad consequendas, & exprimendas voces humanas, quas natura ipsis negavit. Quod si lucri spes affulgeat, si sperent homines indocti, & egentes posse scribendo ditescere; statim illi corvi poetæ, & illæ garrulæ, atque absurdæ picæ, instar poeti-

NOTÆ.

nis, ab Augusto extractam, ad quam poetæ sua deferre opera solebant, ut ibi servarentur.

Psittaco. Docentur psittaci pronunciare voces illas, *Ave, Salve, &c.* quibus Dominos, domum subeuntes, salutent. *Xaipe* vox est Græca, significans *Ave.*

Corvos. Augustus ab Actiaca victoria cum rediret, occurrit illi Romanus civis, corvum manu tenens, qui hæc humana verba protulit, *Ave, Caesar victor.* Corvum hunc Augustus emit 20000 nummorum, hoc est, bis mille libris Gallicis, Italicis verò nummis scutatis circiter quadringentis, & quingenta. *Macrobius lib. 2. c. 4.*

Artifex sequi, &c. Qui venter instar periti artificis, dat facultatem feris, & avibus, ut assequantur

voces humanas, ipsis a natura non concessas.

Dolosi. Quo homines, ut esca dolosa capiuntur. Eisdem vota facere tunc solebant. Inde occasio Satyræ.

Corvos. Corvi sicut poetæ, & picæ poetrix; nec tantum loqui hominum more discunt, sed versus, instar poetarum, faciunt, & melos Pegasus canent, hoc est, carmina dulcissima, & optima, qualia sunt, quæ elaborantur ad Pegasus fontem. Sententia esse etiam hæc potest: sicut, non minus inepti ad canendum, quam corvi, & poetrix non minus insulsæ, quam picæ, tam audacter scribunt carmina, tam fidenter illa recitabunt, ut credas te audire opera omnibus numeris absoluta. Porro, *melos*, hic primam syllabam producit, ut in eadem voce Græca Homerus produxit,

INTERPRETATIO.

triarum, ita canent suaviter, ut audire te credas melos, quale in Parnasso ipso potest audiri suavissimum.

NOTÆ.

duxit, & Ennius in eadem Latina. De fonte Pegasi, sive Caballino, facta mentio est nota prima. Porro non videtur Persius, ut quidam recte consent, hæc de seipso scribere, quippe Romanus eques, genere opibusque florens. Tum, qua fronte censuram morum publicorum tam fidenter suscepisset, turpe lucri studium, & egestatem in limine professus?

S A T Y R A I.

*Invehitur in varia poetarum, & oratorum
vitiis,*

O Curas hominum! o quantum est in rebus
inane!

A. Quis leget hæc? P. Min' tu istud ais?

A. Nemo Hercule. P. Nemo?

A. Vel duo, vel nemo: turpe, & miserabile. P.
Quare?

Ne mihi Polydamas, & Trojades Labeonem
Pratulerint? nugæ. Non, si quid turbida Roma.

I N T E R P R E T A T I O.

O ineptas hominum curas! o quantum inanitatis in rebus humanis est! Quis hæc: o Persi, quæ tam præclare incipis, leget? Tunc, o amice, me alloqueris? tunc mihi istud dicis? Ita est, teipsum alloquor: nemo ea leget profecto. Itane est, nemone ista leget? Duo ad summum, ea legent, vel potius nemo unus leget: quod sane indignum est, & miserabile.

Cur autem? Scilicet vereris, ne Labeonem, Polydamas quilibet, & Trojanæ matronæ mihi præferant? quasi vero ea me ratio deterrere a scribendo debeat. Erras, si, in æstimandis rebus, standum putas iudicio Romanorum. Non, si quid illi contempnunt, accedere debes ad eorum opinionem, aut de illorum iudicio, tamquam de iniqua trutina: reprehendendo admodum

N O T Æ.

O curas hominum &c. Fingitur Persius satyrâ inchoare ab hoc versu; tum supervenire amicus, a quo interpellatur subito, & a scribendo deterreatur, eo nomine, quod, quæ scribit, a nemine legenda sint.

Hercule. Olim dicebatur, ita me Hercules adjuvet; deinde, brevitatis causa, me Hercules, denique Hercules, vel Hercule.

Vel duo vel. Quidam hæc

verba Persio tribuunt quasi diceret vel duo, vel tres ista legent: tum amicus responderet: nemo unus leget.

Polydamas. Sumptum est hoc ex Iliadis libro 22. ubi Hector statuit in singulare certamen cum Achille descendere atque ni id faciat, vereri se reprehensionem Polydamantis, ac Trojanarum. Eadem allegorizatur Cicero ad Atticum, ubi per Trojadas seu Troja-

Elevet, accedas, examenve improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsieris extra.
Nam Romæ quis non? Ah, si fas dicere! sed fas;
Tunc, cum ad canitiem, & nostrum istud vivere triste
Aspexi, & nucibus facimus quæcumque relictis,

INTERPRETATIO.

modum laborare. Noli te
querere extra te; noli te
ex aliorum iudicio, & sen-
su potius, quam ex tuo æ-
stimare. Nam Romæ quis
non est rerum iniquus æsti-
mator? Cujus iudicium,
cujus vita non est corru-
ptissima? Ah! si mihi fas
esset vitia Romanorum in-
fectari libere? Cur autem
non licet? nonne fas vide-
tur esse, cum intueor ip-

forum senum pueriles oc-
cupationes, & vitam gra-
vitatibus, & virtutibus, in spe-
ciem, plenam? ubi aspicio
nostras virorum, postquam
ex ephebis excessimus, cu-
ras, & studia, cum sapien-
tes, & severi existimari
volumus, & censes adole-
scentum esse? tunc, tunc,
mihi temperare non possum
quin satyram scribam: par-
cite, o Romani, si vestros
mo-

NOTÆ.

nas, Romanos imbelles, &
effeminatos intelligit. Poly-
damantis, Trojanis Prin-
cipis, nomine Neronem de-
signat. Atalus, sive Accius
Labeo, infacetus poeta, Ne-
roni carus.

Elevet. Elevare interdum
est extollere, augere; in-
terdum, minuere, crimina-
ri, damnare, ut hoc loco.
Turbidos autem Romanos
vocat, qui non ex ratione,
sed ex perturbatione vitiosa
temere, ac turbide iudicent.

Examen. In libera est ju-
gum, seu transversum fer-
rum, ex quo hinc inde pen-
dent lances. In medio ju-
go prominet examen, hoc
est, acumen ferreum, seu
stylus, aut lingula: inclu-
ditur autem illa lingula in
oblongo foramine, quod est

in ansa: qua libra tota te-
netur manu: in quo fora-
mine si se lingula contineat,
neque huc, vel illuc ver-
gat, intelligitur esse in li-
bra in æquilibrio. Castigare
autem examen, est digito li-
bram, seu libræ jugum per-
cutere, & compescere, ut
temperetur, ac post agitati-
onem conquiescat, & quo ver-
gat examen, cognoscatur.

Canitiem. Vel significat
revera senectutem, vel gra-
vitatibus quamdam senilem,
quam Romani affectabant,
ut virtutem simularent.

Nostrum vivere. Nostram
vivendi rationem: Græca
locutio est, Græci enim infi-
nitivo utuntur, tamquam
nomine substantivo.

Nucibus, &c. Pueri nuci-
bus delectantur; itaque nu-
ces

Cum sapimus patruos, tunc, ignoscite. A. Nolo.
P. Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.
Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus an-
helet,

Scilicet hæc populo, pexusque, togaque recenti
Et natalitia tandem cum sardoniche albus,

I N T E R P R E T A T I O.

mores insector. Abstine porro, nolo, scribas quidquam. Quid faciam igitur? an silebo, ut mones? sed sum ad risum, & dicacitatem propensior, abstinere me non possum. Componimus in musæum abditi, alius versibus, alius soluta, & libera pedibus oratione; scribimus, inquam, aliquid sublime, & ampullatum, quod anhelanti pulmone,

& voce contenta recitemus. Nimirum tu populo hæc declamabis e loco superiori, pexis capillis, & recenti veste, eaque candida, & nitida indutus, gerens annulum insignem grandi gemma, qualem die tuo natali gestas; postquam tibi fauces aliqua dulci portione laveris, ut vox sit tua liquidior, & clarior, atque ipse oculis lascivis molles.

N O T Æ.

ces reliquisse est ad grandiore ætatem pervenisse.

Cum sapimus. &c. Id est, cum imitamur patruos. Patruus fere sunt severi in suos nepotes, itaque patruus pro castigatore, & censore juniorum sumitur, ut nepos pro dissoluto, & prodigo.

Splene. Splen sedes risus esse dicitur, ut iræ jecur, Cachinno est hic nominativus casus; cachinno, cachinnonis; & significat derisorem hominem in cachinnos effusum.

Scribimus. Cœherent ista cum primo versu: O curas hominum, &c. Undecim, qui a primo numerantur, versus, sunt interjecti: & dicuntur a monitore per præ-

renthesim. Insectatur poetas inanem gloriam putide aucupantes; idque in sua persona, quod magis est satyricum.

Numeros. Versus, qui pedibus, ac numeris astricti sunt.

Animæ prælargus. Animæ hic pro spiritu & anhelitu sumitur; pulmo animæ prælargus est: pulmo amplus, ac multo spiritu abundans, qui vocem ingentem emit, &c.

Sardoniche. Sardonyx est gemma subrubra, & subcandida, colorem habens Sardii lapilli, qui rubeus, & Onychis, qui fere albus est.

Albus. Vel, indutus veste candida, recenti, splende dida: vel; si magis placet,

Sede leges celsa, liquido cum plasmate guttur
 Mobile collueris, languenti fractus ocello,
 Tun', vetule, auriculis alienis colligis escas?
 Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe!
 Quod didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel
 intus
 Innata est, rupto jecore, exierit caprificus?

INTERPRETATIO.

molles gestus edes inter
 recitandum, Tune, o se-
 nex infelix, componis ver-
 sus tantum ad inescandas
 hominum aliorum aures,
 & delectandas? hominum,
 inquam, a quibus ipse,
 quamvis gloriæ avidissimus,
 tamen adeo putide laude-
 ris, ut inflatus istis laudi-
 bus immodicis, ac prop-
 rumpendus, cogaris dicere,
 ohe, desinite. At, inquis,
 quo pertinet didicisse, &

scire aliquid, nisi erumpat
 ista scientia, ut ferment-
 tum quoddam, & exundet
 ad aliorum cognitionem,
 & famam? nisi latens imo
 in pectore innata gloriæ cu-
 piditas: ut caprificus, e-
 xeat foras, & emergat?
 En igitur, o vates infelix,
 cur libris impallescas! cur
 te componendo maceres, ac
 fatiges! o tempora, o mo-
 res! adeone tua scientia
 nihil est nisi ab aliis co-
 gno-

N O T Æ.

ob metum, & pallorem e-
 xalbescens initio dicendi.

Plasmate. Græca vox est,
 potionem significans, aut
 aliquid aliud medicaminis,
 quo vox mollis, ac lubrica
 redditur, & quasi singitur.

Mobile. Expeditum, &
 tractabile, ad vocem sine
 asperitate traducendam.

Colligis escas. Escas, sive
 tractabile ad vocem sine
 asperitate traducendam.

Colligis escas. Escas sive
 eoulas. auribus oculis da-
 re. est oculos auresve ali-
 qua re suavi oblectare, &
 quasi pacere.

Cute perditus. Is proprie
 sic appellatur qui laborat
 aqua intereunte: transfertur

ad inanis gloriæ cupidum,
 qui laude numquam satia-
 tur, ut hydropicus aqua.
 Potest etiam ducta esse tran-
 slatio ab utre, cujus pellis
 nimium inflata dirumpitur.
 Vide Martialem epigramma-
 te ultimo Libri 4. & Horat.
 Sat. 5. lib. 11.

Ohe. Ea voce utebantur,
 cum alicui rei finem esse im-
 positum significarent.

Fermentum. Intelligitur
 per fermentum eruditio, quæ
 poetam inflat, ac tumidum
 facit, (ut farina fermento
 intumescit) adeo ut eam in-
 tra se continere nequeat:
 quin ostendet aliis.

Caprificus. Est ficus steri-
 lis, quæ nascitur in parie-
 tibus,

En pallor, seniumque: o mores! usque adæone
 Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
 At pulcrum est digito monstrari, & dici, hic est.
 Ten' cirratorum centum dictata fuisse,
 Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærent
 Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.
 Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna,
 Rancidulum quiddam balba de nare locutus,

I N T E R P R E T A T I O.

gnoscatur, nisi eruditus habearis? At gloriosum est designari digito; audire, qui dicant de te, hic ille poeta egregius est. Nonne magnum quiddam est versus tam bonos candere, ut magistri eos discant plurimis adolescentibus nobilibus quos instituunt? Ecce Romani, mediis in convi-

viis poti, & pransi rescire cupiunt, quid tractent egregia poetarum bonorum carmina. Tum aliquis indutus eleganti veste coloris violacei, partem quamdam obsoleti, & insulsi carminis recitat balbutiens, & loquens na'o magis quam ore; ac versus de Phyllide, Hypsipyle, & aliis tra-

N. O. T. Æ.

ibus, & saxa discit. Notat hic inanem illam, & sterilem doctrinam, quam gloriæ cupiditas foras profert ad ostentationem, non sine poetæ damno, & gnomina.

Senium. Vel ridet poetam, qui ætate jam decrepita gloriosam aucupetur: vel sumitur hic senium, ut sæpe, pro vultu severo, austeriora vitæ, labore, & sollicitudine, qua se macerant poetæ in condendis carminibus.

Cirratorum. Cirri sunt capilli crispati, vel natura, vel arte, & calamistro, in anulos implexi, & cincinnos. Itaque cirrati sunt juvenes eleganti coma, pexa, & compta casarie.

Ten' dictata fuisse? Tua,

ne opera argumentum esse thematum, quæ componenda, vel memoriæ mandanda traduntur litteratis juvenibus; an id, inquam, spernis?

Dia. Id est, divina, polita, perfecta. Gestiant audire aliquod carmen.

Hyacinthina. Eiusdem coloris, cuius est flos Hyacinthus, nempe qualem habet purpura violacea, sed paullo clarior. Læna est vestis villosa, quæ aliis imponitur, qua utebantur in conviviis.

Balba. Balbus est, qui vitio linguæ voces male exprimit. Quod autem est ori proprium, tribuitur hic naribus, per quas nonnulli turpiter emittunt spiritum inter loquendum.

Phyllidas, Hypsipylas, vatum; & plorabile si quid
 Eliquat, & tenero supplantat verba palato.
 Assensere viri; nunc non cinis ille poetæ
 Felix? non levior cippus nunc imprimat ossa?
 Laudant convivæ: nunc non e manibus illis,

I N T E R P R E T A T I O .

tragicis argumentis, mol-
 licula, & liquida voce re-
 citans, verba frangit, ar-
 que abruptis, ea palato
 molliter illidens: assentiunt
 illi convivæ, & applau-
 dunt: age, nonne ille poe-
 ta post istos plausus habet,
 unde sibi gratuletur, spe-
 retque famam sui nominis
 etiam post cineres mansu-
 ram? nonne terra tumuli

ipsi levis esse debet? an
 non ex ejus sepulcro flo-
 res, & violas nascituras
 arbitraris? Jocarum dicit
 aliquis, & ingenio tuo di-
 caci, ac Satyrico nimium
 indulges. Ecquis est tam
 vecors, ut nolit mereri
 laudem, & lamam populi,
 & cum ea scripserit, quæ
 in cedrinis seriniis mereantur
 asservari, non gaudeat
 relin-

N O T Æ.

Phyllidas. Phyllis, Ly-
 curgi Thracum Regis filia,
 Demophoontem Thesei fili-
 um amabat. Is ad Trojam
 profectus, cum serius quam
 promiserat, rediret, illa
 spretam se suspicata, laqueo
 sibi fauces præcussit.

Hypsipylas. Hypsipie fuit
 filia Thoantis, Regis Lem-
 ni, quæ cum duos ex afo-
 ne liberos suscepisset, ab eo
 spreta, & deserta fuit.

Plorabile. Si quod lamen-
 tabile argumentum a vati-
 bus pertractatum est.

Eliquat. Eliquare proprie
 est, vinum, aut alium quem-
 piam liquorem per saccum
 transmittendo defæcare, &
 percolare. Liquidum face-
 re. Sic poeta per fauces
 certo modo verba transmit-
 tit, quasi ut puriora, & li-
 quidiora fiant.

Supplantat. Hoc de ath-

letis proprie dicitur, qui
 alterum, cum quo luctan-
 tur, supposito pede dei-
 ciunt, ac subvertunt, ita
 recitator ille syllabas ulti-
 mas supprimit, ac decur-
 tat.

Cinis ille, &c. Cum ali-
 quem beatum esse signifi-
 cabant, dicebant ejus cineres
 quietos fore, terram leviter
 ejus ossa pressuram ex ejus
 sepulcro flores nascituros.

Cippus. Lapis est, vel
 faxea columella, quæ sepul-
 cris imponi solet, cum ali-
 quo elogio, & inscriptione.

Imprimat. Premat, onerat.

Manibus. Manes proprie
 sunt animæ mortuorum. Hic
 pro sepulcro vox hæc poni-
 tur, quia existimabant vete-
 res mortuorum animas, si-
 ve umbras, ut vocabant,
 in sepulcris habitare, aut
 circum illa oberrare.

Nunc non e tumulo, fortunataque favilla
 Nascentur violæ? Rides, ait, & nimis uncis
 Naribus indulges, An erit, qui velle recuset
 Os populi meruisse? & cedro digna locutus,
 Linquere nec scombros metuentia carmina, nec thus?
 Quisquis es, o modo quem ex adverso dicere feci,
 Non ego, cum scribo, si forte quid aptius exit,
 (Quando hæc rara avis est) si quid tamen aptius exit,
 Laudari metuam, neque enim mihi cornea fibra est:

I N T E R P R E T A T I O.

relinquere posteritati carmina egregia, quæ non metuant, ne deferantur ad falsamentarios, aut thuris, & aromatum venditores, ad conficienda mercibus involucra? O tu, quisquis es, quem induxi hæc mecum modo loquentem, non is sum, qui laudem omnem respuam, si quid paulo concinnius a me scriptitatum in lucem exierit.

(quamquam hoc admodum ratum est) neque enim a deo sum stupidus, ut laudis sensu caream: sed nego laudem ipsam, & illas præclaras acclamationes, *Eu e, belle*, quibus poeta excipitur, spectandas esse tamquam finem vati bono propositum. Expende enim illas adulantium voces: quid inanitatis non habent? ab ejusmodi plausu captando lon-

N O T Æ.

Favilla. Est cinis calidus ignem regens: bustum intellige, quo mortui poetæ cadaver crematum est. Possunt autem hæc intelligi omnia, vel de poeta, qui carmen recitavit, vel de alio poeta, qui ea carmina scripserit, quæ a nobili recitentur in convivio.

Uncis naribus. Qui rident effuse, solent nares extremas attollere, & corrugare. Hinc illud: Naso suspendere adunco, pro, deridere.

Cedro. Hæc arbor curiem non sentit, ut etiam cupressus, immo quæcumque illinantur succo cedri, sunt a

carie, tineisque immunia. *Scombros*. Scombri sunt viles pisciculi; qui solent ineptis chartis, & inutilibus involvi, ut aliæ id genus merces, v. g. thus.

Rara avis. Alludit ad Phœnicem famosam illam avem, quam in orbe toto unicam esse Plinius scribit, vel, ad inusitatas aves, aut peregrinas, qualis est corvus albus, cignus niger.

Fibra. Hic pro jecore sumitur, quod multas habet fibras, & in quo voluptatis, & doloris sedes ponitur, vel pro corde. Corneum autem hic, est, sensus expers, du-

rum.

Sed recti finemque, extremumque esse recuso
Euge tuum, & *Belle*. Nam belle hoc excute totum,
 Quid non intus habet? Non est hic Ilias Atti,
 Ebria veratro; non si qua elegidia crudi
 Dictarunt proceres, non quicquid denique lectis
 Scribitur in citreis. Calidum scis ponere fumen;
 Scis comitem horridulum trita donare lacerna:
 Et, verum, inquis, amo; verum mihi dicit de me:
 Qui pote? Vis dicam? nugaris, cum tibi, calve,

I N T E R P R E T A T I O.

longe absum, non scribo carmina similia Iliadi Attii Labeonis, qui multo Elleboro bilem purgare solet, atque ingenium excitare, non molles elegias condo, quales poti, & pransi nobiles, inter vina componunt: non alia id genus carmina, quæ vates locupletes in lectulis e citro fa-

ctis scribunt. Tu, o poeta dives, nosti amicos adulatores convivio excipere; affeclæ, & comiti tuo vestes donare; tum sic eum alloqueris: Amo verum, dicit mihi, quid sentias vere de meis carminibus. At quo pacto potest iste, tuis ornatus muneribus, verum tibi de te dicere? Vis dicam.

N O T Æ.

rum, & quod amore laudis non tangitur: cornu enim sensu caret.

Euge: *Belle*. Duas illas assentatorias voces, quas tantis facis.

Ilias. Poema de excidio Trojæ, quæ dicebatur etiam Ilium.

Atti. Attius Labeo poeta infusus, Homeri totam Iliadem ad verbum converterat in sermonem Latinum, idque inornate, & ridicule.

Veratro. Veratrum est album Elleborum, quo purgatur cerebrum, & ingenium acuitur.

Elegidia. Parvas elegias.

Crudi. Laborantes cruditate stomachi, ob nimium cibum, & indigestum.

Lectis. Solebant poeta recumbentes in lectulis scriptitare: fiebant autem e citro, arbore pretiosa, divitum lectuli.

Sumen. Quasi fugimen: est mamma suis: ex qua fiebat genus farciminis, Roma olim in deliciis habitum. Renerere, hic, est apponere, cupulandum dare.

Horridulum. Erigore timentem.

Qui pote? Quomodo id fieri potest? nempe ut verum tibi de te dicat. Pote neutrum est a latino veteri vocabulo potis, & hoc pote, idest, potens, sive possibilis, & hoc possibile.

Calve. Irridentis est: ineptum, ac hebetem notat.

Pinguis aqualiculus protenso sesquipedede extet.
 O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinxit,
 Nec manus auriculas imitata est mobilis albas;
 Nec linguæ, quantum sitiatis canis Appula, tantum.
 Vos, o patritius sanguis, quos vivere fas est,

INTERPRETATIO.

eam ego? ajote meras nugas, & ineptias scribere: nec mirum, cum totus sagina, & adipe diffusus, & venter obesus tibi prominent uno pede, ac dimidio protensus. O felicem Janum, qui, cum haberet geminum vultum, & oculos in occipite, non poterat a tergo illudi, sive aliquis, rostrum ciconiæ porrectis digitis imitatus, eum quasi tundere, ac vellicare isto rostro fingeret, sive admo ad aures pollice, & reliquam manum

movendo, asinas aures representaret; sive linguam tantam exereret, quantum canes exerunt in Apulia fictientes. At vos, o Romani nobiles, quibus licet honeste vivere, & cum dignitate, videte, ne quis adulator vos imprudentes a tergo irrideat. Petitis v. g. ab ejusmodi assentatoribus, quid dicat populus de vestris carminibus. Enim vero (illi respondent) quid potest aliud populus dicere, nisi ea carmina esse admodum numerosa, & pro-

NOTE.

Aqualiculus. Vas est ex quo escam porci sorbent; item ipsius porci venter: hic pro ventre obeso ponitur, qui in anteriorem partem turgeat: homines autem crassi, & pingues, item abdomini servientes, & gula, vix ingeniosi sunt.

O Jane. Janus. Italia rex antiquissimus, eum esset prudentissimus, ac præteritorum memoria uteretur ad providentiam futurorum, bifrons appellatus est, ac duplicem vultum habere dignus, adversum, & aversum.

Ciconia. Digitorum altero, quem indicem vocamus, extenso, altero subjecto,

nempe pollice, ciconiæ rostrum exprimitur.

Pinxit. Pintere est crebro tundere ut aves, quæ rostro aliquid percutiunt: Hinc pistor, qui farinam tundendo subigit.

Albas. Asini aures introrsum pilis albis sparsæ sunt.

Nec lingua, &c. Ordo est: nec sanatio quispiam imitetur tantum linguæ, seu linguam tantam; tam longe extensam, quantum porrigit sitiens canis Appula. Est Appulia regio Italiæ sicca, & arida.

Patritius sanguis. Primi Senatores a Romulo creati, vocati sunt patres, & eorum.

Occipiti cæco, posticæ occurrite fannæ.

Quis populi sermo est? quis enim? nisi carmina molli

Nunc demum numero fluere, ut per læve severos

Effundat junctura ungues? scit tendere versum

Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno:

INTERPRETATIO.

profluentia, adeo lavia, & polita, ut eorum juncturae ne deprehendi quidem possint, ungue admoto, & impresso, adeo exacte composita, ut nulli fabri lignarii rectius notent rubrica lineas in trabibus, oculo uno aperto, altero clauso. Dicent Musæ vobis favere scilicet, ac, sive in meres, sive in luxum, & divitum sumptus Profusos scribatis, vos id egregie, ac splendide facere. Videmus nunc aliquos in tra-

standis heroicis argumentis versari, & graves sententias proferre, qui vix commode levia quædam argumenta, ut odas, epigrammata, & alias ejusmodi nugas, Græculorum more, scribere poterant; qui vix habebant satis industriæ, & artificii poetici ad describendam sylvam aliquam amœnam, aut ad laudandum rus fructuum copiam redundans, & rusticorum vasa viminea, focum, festa celebrari solita.

N O T Æ.

rum filii, Patritii: sumitur hic pro quibuslibet nobilibus.

Vivere. Quos nulla res, non ignobilitas, non rei familiaris angustia, cogit famam indecoram captare, adulatoribus servire. Vel: qui vivitis occipite cæco, qui Jani non estis.

Occipiti, &c. Occurrite illis fannis, vitate ludibria, & cavete, quæ sunt illis, qui habent cæcum occiput, qui carent oculis in posteriore capitis parte. Sanna fit, cum aliquis alium irridet contorto vultu, labiis contractis, &c. Posticus, postica, posticum, est id, quod a tergo fit, anticum, quod ante oculos.

Quis enim? Quis alius possit esse populi sermo, &c.

Ut per læve, &c. Ordo est; ita ut junctura effundat per carmen politum, & læve, ac transmittat severos ungues. Artifices, & marmorarii hinc intelligunt bene juncta esse duo marmora, si ungues commissuram explorantes non adhærescant, sed inoffensi effundant se in politum marmor, & transmittantur supra juncturas, quasi nullæ essent.

Scit tendere. Hæc populus de illo poeta dicere fingitur ab adulatore: Tam perite scribit versum, nihil ut in eo curvum, & pravum sit; non secus, ac si faber lignarius, alterum oculum

claus-

Sive opus in mores, in luxum, & prandia regum.
 Dicere, res grandes nostro dat. Musa poetæ.
 Ecce modo heroas sensus afferre videmus,
 Nugari solitos Græce: nec ponere lucum
 Artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes
 Et focus, & porci, & fumosa Palilia fœno;
 Unde Rhemus, sulcoque terens dentalia Quincti,
 Quem trepida ante boves Dictatorem induit uxor;
 Et tua aratra domum lictor tulit. Euge poeta.

I N T E R P R E T A T I O.

in honorem Palis Deæ rusticorum, in quibus accenduntur pyræ e fœno, & stipulis cum ingenti fumo; quo ex rure orti sunt Romulus, Remus, & Romanæ urbis proceres, & tu, o Quincti Attili Cincinnate, qui terram arabas, cum te uxor, Dictatoris insignibus ante ipsum tuum aratrum induit,

atque aratrum lictores domum tuam retulerunt. Perge, o Poeta imperite, versare in magnis argumentis, quin in quidem minuta tractare cum dignitate potes. Videas, qui delectentur legendis, & imitandis Accii libris asperis, & salebrosis, & tragœdia Pacuvii, quæ Antiopa, dicitur stylo incul-

N O T Æ.

claudens, supra trabem funiculo dirigat lineam, & eam rubrica, seu terra rubra, notet.

Prandia Regum. Vel Regum nomine Romanos divites intelligit ut sæpe Juvenalis; vel illas tragicas Atrei & Thyestæ epulas significat.

Ecce modo. &c. Secundum poetarum vitium agit: quod argumenta suis viribus impatia sumant ad scribendum.

Palilia. Hæc festa celebrantur xi. Calend. Majas, quo die urbs a Romulo condita credebatur; & ignem e fœno confiatum pastores transiliebant, ita se expiari.

arbitrantes.

Dentalia. Dentale est pars aratri, in qua est vomer, qui dentis instar tellurem mordet ac sulco atteritur.

Quincti. Quinctium Attium, qui Cincinnatus, & Serranus etiam cognominatus est. Romani Dictatorem bello Samnitico crearunt, in agro terram colentem. Is ab belium profectus Consullem Romanum ab hostibus obsessum liberavit, hostium ducem accepit in deditio-nem & confecto post 16. dies bello ad aratrum rediit de-posita dictatura.

Trepida. Rei novitate perculsa; vel festinans, & sedula.

Est nunc, Brisei quem venosus liber Acci;
 Sunt, quos Pacuviusque, & verrucosa moretur
 Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.
 Hos pueris monitus patres infundere lippos
 Cum videas, quærisme, unde hæc fartago loquendi

INTERPRETATIO.

eulto, & inæquali scripta, quam Antiopam Pacuvius dicit habere cor luctificabile fultum ærumnis. Cum autem videas patres jam senes hortari pueros, & monere, ut ejusmodi poemata legant, non mirabere, si Latinus sermo nunc tam corruptus est, ac mixtus

verbis obsoletis; si est plenus etiam vocibus turpibus, & propudiosis, quas Romani juvenes culti, & polituli audiunt summa cum voluptate. Non te pudet, o Caussidice, quod nequeas causam alieujus miseri senis periclitantis defendere, quin laudari velis, quin

NOTÆ.

Est nunc, &c. Tertium quoddam poetarum vitium insectatur, qui antiquam, & obsoletam scribendi rationem affectabant.

Brisei. Briseus est Bacchi epithetum, ita dicti ab quodam loco in Lesbo insula, ubi colebatur, vel a voce Græca, quæ tumidum, & æstuantem sonat: ita vocatur Accius poeta, vel quia poetæ sunt in tutela Bacchi, vel quia tragici poetæ solent desævire, atque ampullari vehementius. Legit Casaubonus Briseis, vultque esse tragædiam quamdam de Briseide, nota muliere apud Homerum; quod carmen compositum fuerit ab Accio, ut Antiopa a Pacuvio.

Venosus. Inæqualis, turgidus: ut venæ, quæ in summa cute extantes, tortuosæ, & inæquales sunt.

Acci. Fuit Accius poeta vetus æqualis Pacuvii: tra-

gædias scripsit summa sententiarum gravitate duriori tamen stylo.

Pacuvius. Poeta fuit Italus antiquissimus, Ennii nepos, tragicorum apud Latinos princeps.

Verrucosa. Verruca est exiguum tuber, quod in articulis digitorum enascitur instar nodi. Significatur tumidus hujus tragædiæ stylus, inæqualis & horridior.

Antiopa. Fuit uxor Lyci Thebanorum Regis, mater Amphionis, & Zethi: quæ a Jove gravida cum esset, repudiata est a Lyco, qui Dirceam duxit: ea Dirce crudelem in modum Antiopam vexavit: hinc ærumnarum illius causa, quibus ita erat obsita, ut iis fulciri, & stare dicatur.

Sartago. Est patella serrea, ore amplo modico margine, in qua carnes, pisces, & farcimina fringuntur.

Venerit in linguas? unde istud dedecus, in quo
Trossulus exultat tibi per subsellia lævis?
Nil ne pudet, capiti non posse pericula cane
Pellere, quin tepidum hoc optes audire: Decenter!
Fur es, ait Pedio: Pedius quid? crimina rasis

I N T E R P R E T A T I O.

captes, & aucuperis frigidam illam vocem applaudentium, *belle*, ac *decenter dixit*? Urget Pedium accusator, & ait: *Tu es fur*. Quid Pedius respondet? nempe figuras, & antitheses adhibet; tum, quæ sibi obijciuntur crimina, ita periodice, ac numerose exponit, refellitque, ut ea librare, & quasi in trutina appendere videatur, non sine auditorum laudes: *Pulcre*: inquirunt, & *belle*. Hoccine pulcrum & bellum ducitis? Non vos pudet;

o Romani, huius oratori ab-blandiri? An me ad com-miserationem flectat naufragus, qui cantet, cum flere potius debeat? egone stipem illi dederim? Fers in humeris tabellam, in qua tuum naufragium descriptum est, & indulges cantui? Nec me tamen magis ad misericordiam inflectet suis lacrymis, qui orationem noctu elucubratam, & ad ciendam commiserationem operose comparatam afferret. At enim nostri homines, & poetæ hujus atatis,

N O T Æ.

tur, ac torrentur: sumitur hic pro confusione verborum obsoletorum, & farragine.

In linguas. In communem hominum sermonem.

Dedecus. Loquendo corruptela.

Trossulus. Equites Romani dicti sunt Trossuli vel quia Trossulum Etruriæ oppidum olim sine peditum auxilio ceperunt; vel quasi Torosuli hoc est, pingues, & delicati.

Exultat. Applaudit, delectatur tibi gratulatur.

Lævis. Imberbis, politulus.

Subsellia. Scamna theatri, in quo recitabantur tragœdiæ.

Nil ne. Jam exagitat oratores, qui molem, & effeminatam eloquentiam consectantur.

Tepidum. Vocat assentationes illas tepidas quia illis fovetur ambitio patroni, ut quodam formento calido.

Pedio. Pedius, Romanus civis, accusatus ab Afris fuit, quod Æsculapii fanum expilasset. Pedius vero hic ponitur pro Pedii defensore; quia solent patroni eorum, quo defendunt causam sic tueri, ut si esset sua

Rasis. Quasi dolatis, politis, limatis, bene tornatis.

Librat in antithetis, doctus posuisse figuras:
Laudatur. Bellum hoc, Hoc bellum? an Romule
ceves?

Men' moveat quippe, &, cantet si naufragus, assem
Protulerim? cantas, cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? Verum nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incurvasse querela,
Sed numeris decor est, & junctura addita crudis.
Claudere sic versum didicit *Berecynthius Atyn*

INTERPRETATIO.

ris, rationem scribendi antiquorum, & poesim, quæ durior erat, ac parum polita, ornarunt suavi compositione, & jungendis pulchrius numeris. Recte omnino dicis: tales sunt nimirum pulchri illi versus, a nobili poeta scripti, quorum unus ita clauditur. ac desinit; *Berecynthius Atyn*. Sequitur alter versus simi-

liter desinens: *Et qui caruleum dirimebat Nerca Delphin*. Quid est, quam belle resonat? *Costam lengo subduximus Appenino*. At si hæc, o Persi, reprehendis, reprehendus quoque Virgilius fuerit, cujus *Aeneidos* initium hoc, *Arma, virumque cano*, est similiter, atque alia, quæ memorasti, turgidum, & instat

NOTÆ.

Ceves. Cevere, est indecore tergum agitare, ut canes, cum dominis blandiuntur cauda. Per Romulum, auctorem Romanæ gentis, quemlibet Romanum intelligit.

Protulerim. E crumena proferam, ut ipsi dem.

In trabe. In navi, quæ tempestate fracta est, portas te pictum; seu portas tabulam, quæ te repræsentat in navi fracta naufragium facientem.

Sed numeris. Objectio, est, ab eo facta, quem in hac satyra sibi adversarium Persius facit.

Crudis. Insuavibus, ut sunt fructus acerbi, & cru-

di. Duros, & asperos versus intelligit.

Didicit. Subaudi, poeta nonnemo; ejus nomen tacet, Neronem vulgo suspicantur. Est autem tota ista Persii responsio Ironica, in qua reprehendit recentiores Romanos, qui putabant se egregios versus facere, cum duos, tresve eodem modo clauderent, cum unum spondaicum adhiberent, cum uterentur methaphoris, licet durioribus.

Atyn. Atys, puer a Cybele amatus, postea in arborem mutatus ab eadem fuit. Vocatur Berecynthius, quia Cybele in Berecyntho monte Phrygiæ colebatur; quasi

Et qui caruleum dirimebat Nerea Delphin.

Sic, costam longo subduximus Appennino.

Arma virum, nenne hoc spumofum, & cortice pingui,

Ut ramale vetus, prægrandi subere coctum.

Quidnam igitur tenerum, & laxa cervice legendum?

INTERPRETATIO.

Rar spumæ inflatum, tam scabrum, & siccum, quam cortex arboris, aut vetus ramus magni suberis, sole, & siccitate excoctus. Ego igitur a te peto, quid putes tenerum esse, & legendum collo molliter identidem in alteram humerum inflexo? nempe, inquires, ejusmodi sunt isti versus: *Torva Mamilloneis implevunt cornua bombis: Et raptum vitulo caput ablatura superbo Bassaris, & lyncem Manas flexura co-*

rymbis, Evion ingeminat; reparabilis affonat Echo. An ejusmodi versus laudaremus, an faceremus, si quid haberemus masculæ, & antiquæ eruditionis, ac virtutis? nempe ejusmodi carmen, effeminatum, & enerve, pronuntiatur voce, non ex imo pectore viriliter ducta, sed formata in primoribus laboris saliva madentibus, & in ore humido, ac blæso versantur ista verba, *Manas, Atin, &c.* Neque ut istiusmodi versus con-

NOTÆ.

quasi Cybelejus. Porro dicitur Atys seu Attys, & Atty'n, ut eodem modo versus iste desinat, ac sequens: *Et quid caruleum &c.*

Es qui &c. Et Delphin qui mare natando dividebat. Hic versus ex Neronis vel alterius cujuscumque carmine depromptus. De Arione loquitur, quem e navi projectum Delphinus tergo excepit. Nereus Deus marinus, pro mari sumitur; *Nerea* est accusativus Græcus, pro *Nereum*.

Sic costam, &c. Costam Appennino subduximus, hoc est; nos Carthaginenses, ut in Italiam penetraremus, latera, & rupes Appennini

montis ferro, & aceto avulsumus. Depromptus versus ex carmine, cujus erat argumentum bellum Punicum. Appenninus autem mons mediam Italiam a Septentrione in Meridiem secat. Versus autem iste, quamvis molliter fluere videatur, ob spondæum in quinta sede positum, tamen vitiosus est ob metaphoram duriozem, qua partem montis costam appellat.

Pingui. Crasso, inornato. *Ramale,* Ramus siccus; stipes.

Prægrandi. Ingenti.

Subere. In subere: suber est arbor, cujus cortex admodum siccus, & levis est.

Qui-

*Torva Mimallonis impleverunt cornua bombis;
Et raptum vitulo caput abletura superbo
Bassaris, & lyncem Menas flexura corymbis,*

I N T E R P R E T A T I O.

condat Poeta; opus est ut pluteum verberet; unguesve arrodant. Quid agis tamen, o Persi, quid necesse est veritatem dicendo aures delicatas hominum vellere, & offendere? cave, ne proceres te suis ædibus excludant, aut certe frigide, cunctanterque te accipiant: acerbiores sunt tuæ satyræ: in his sonat ea sæpe Littera, quam canes exprimunt, cum aliquem impetunt, ac ringuntur. Per me vero non stabit, quin

morem tibi geram: abstineto a satyris, omnia laudabo, & albo esse pronuntiabo; mira, & præclare esse dicam, quæ sunt vitiosissima. An hoc tibi placet, o Romane poeta, quisquis es? an jubes, ut ea omnia quæ facis, quæ scribis, nemo carpat, ac tangat, tamquam si sacer esset locus, quem sordibus contaminare sit nefas, & ubi angues dum sint pingendi, quibus pueri moneantur, ne urina inquinent parietes? Faciam equidem,

N O T Æ.

Quidam hunc versum, *Ux Ramale vetus*, &c. Volunt esse Persii responsionem laudantis Virgilianum carmen, & illud cum ramo probe cocto, minime molli, & spumoso, comparantis.

Torva. &c. Quatuor illi versus excerpti sunt e carmine quodam de Pentheo, Rege Thebanorum, qui cum Bacchi Orgya irrideret, immisit Bacchus ejus matri furorem, quo abrepta nato caput abscidit, eomitata ceteris Bacchantibus. Sensus est igitur: Bacchantes, in Pentheum irrumperentes, tubas terribiles horribili sono inflarunt ipsa Penthei mater, nati caput, quem ut vitulum vivebat, amputatura, & cetera Menades, habenis ex hædera

factis agitanres lynces, a quibus currus Bacchi trahitur, ingeminant istam vocem, Evion: Echoc illis affinat.

Mimallonis. Bacchicis Mimallones dictæ sunt Bacchantes, a Mimanta Asia monte, ubi celebratur Bacchus.

Bombis. Bombus proprie sonitus est, quem edunt apes.

Bassaris. Bassaris significat mulierem Baccho addictam, Bacchi comitem, & sacrificulam: Bacchus enim Bassereus vocatur a poetis: vel, appellatur Bassaris a veste Menadum propria, quæ Bassari dicebatur. Bassaris autem appellatur in hoc loco mater Penthei, quia una erat e Bacchantibus:

Evion ingeminat: reparabilis affonat Echo.
 Hæc fierent, si virtutis vena ulla paternæ
 Vivere in nobis? summa delumbe saliva
 Hoc natat in labris, & in udo est Mæna, & Atyn,
 Nec pluteum cædit, nec demorfos sapit ungues.
 A. Sed quid opus teneras mordaci radere vero
 Auriculas? videlis ne majorum tibi forte

INTERPRETATIO.

dem, discedam ab loco isto
 facio. Sed tamen Lucilius
 Urbis vitia est insectatus in
 suis satyris, & homines im-
 probos Lupum, & Mutium,
 graviter momordit impacto
 veluti dente. Ipse Horatius
 amicis aperit omnia ipso-
 rum vitia ridendo, & quasi
 luderet, in intimos eorum
 animos pervadit, ut eos
 rodât, carpatque, face-
 tus vates, & astutus in
 populo deridendo. Non
 licebit igitur mihi, hiscere;

ac voculam mittere? ne
 clam quidem, & in scro-
 bem infusurrando aliquid?
 Nullo modo id facias. At-
 qui non obtinebis, quin ego
 in hoc libello, tamquam in
 scrobe, infodiam istas vo-
 ces, & libello dicam; O
 libello: vidi ipse, omnes
 habent auriculas asini, ne-
 mo unus sapit. Hanc ego
 meam arcanam vocem, has
 meas satyras, quibus ho-
 minum vitia ridendo car-
 pere amo, quæ nil tibi vi-
 den-

NOTÆ.

bus: ipse Pentheus vitulus
 superbus vocatur, quia con-
 temptor erat Bacchi, & sub
 vituli specie a matre lym-
 phata videbatur.

Manas. Manades etiam
 appellatæ sunt feminae Bac-
 chi comites, a verbo Græ-
 co, quod furere significat.

Flexura. Bacchus utitur
 lyncibus pro equis: eas lyn-
 ces flectere dicuntur, & duce-
 re Bacchantes, seu Manades
 corymbis, idest ramis hede-
 rarum intortis, quibus velut
 habenis utuntur. Corymbus
 proprie est fructus hederæ,
 instar racemi glomeratus.

Evion. Idest Bacchum:
 is enim cum prospere in gi-

gantes pugnaret, ab Jove
 gratulante appellatus est E-
 vios, seu Evius, voce græ-
 ca, quæ bonum filium so-
 nat, aut, Euge fili.

Reparabilis. Echo voces
 loquentium iterat, & quasi
 reproducit, ac reparat.

Summa, &c. Quæ ore hu-
 mido pronuntiantur, lan-
 guidiora sunt, & ob salivam
 abundantem vix distincta:
 in primoribus autem labris
 plus est salivæ.

Pluteum. Pluteus est men-
 sa, sive abacus, in quo Poe-
 ta scribit versus: solent au-
 tem tundere mensulam va-
 tes, ubi carmen e sententia
 non succedit: & cum labo-

Limina frigescant : sonat hic de nare canina
 Littera . P. Per me equidem sint omnia protinus alba ;
 Nil moror : euge , omnes , omnes benemiræ eritis res .
 Hoc iuvat ? hic , inquit , veto quisquam faxit oletum .
 Pinge duos angues . Pueri , sacer est locus , extra
 Mejite . Discedo . Secuit Lucilius Urbem ,
 Te Lupe , te Muti , & genuinum fregit in illis .
 Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
 Tangit ? & admissus circum præcordia , ludit ,
 Callidus excusso populum suspendere naso .
 Men' mutire nefas , nec clam , nec cum scrobe A.
 Nusquam .

I N T E R P R E T A T I O .

dentur esse , nulliusque pre-
 zii , non commutarem cum
 tota Iliade Attii Labeonis :
 pluris illas facio . Quicum-
 que hausisti e Gracini scri-
 ptis vere poeseos ideam ,
 ac formam ; qui impallui-
 sti legendo Eupolide , ho-
 minum vitiis infenso , &
 Aristophane ; oculos in has

quoque fatyras meas conji-
 ce : si forte leges in illis
 aliquid elaboratum accu-
 ratius , & limatum . Velim
 ex illa Græcorum lectione
 præparatum , & quasi calc-
 factum lectorem ad mea le-
 genda cupide accedere : le-
 ctor meus non sit , quicum-
 que odit , ac spernit Græ-
 co .

N O T Æ .

vant in scribendo , solent
 scabere caput , unguis ad-
 morderè .

Canina . Littera canina
 est R. quam videntur itera-
 re canes irati .

Angues . Per Angues de-
 signabantur numina , & ge-
 nii locorum præsides ; ser-
 pens enim æternitatis , &
 immortalitatis est symbo-
 lum , quæ duæ dores Deo
 maxime conveniunt . An-
 guis parietibus templorum
 appingebant , ut admoner-
 entur homines sanctum lo-
 cum esse : ut pueros anguem
 objecta specie absterrent .

Genuinum . Adeo gravi-

ter os momordit , ut sibi
 dentes fregerit : genuini
 dentes vocantur , qui sunt
 majores , & proximi genis ,
 unde dicti sunt genuini .
 Fuit autem Lucillus æqua-
 lis Scipioni Africano , or-
 riundus ex Arunca urbe
 Italiae ; primus poetarum
 satyricorum Latinorum .

Suspendere naso . Deride-
 re vitia populi . Qui alios
 rident , nasi extremam par-
 tem atrollunt , & alios na-
 so videntur suspensos jasta-
 re velle .

Nec cum scrobe . Alludit
 ad Midaë fabulam . Is ar-
 biter lectus inter Appol-
 linem ,

P. Hic tamen infodiam: vidi, vidi ipse, libelle:
Auriculas asini quis non habet? Hoc ego opertum.
Hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,

INTERPRETATIO.

eorum scripta, & sapientiam, qui vitio illis vertit elegantiam in cultu corporis, & delicatus eorum credidas irridet, cum ipse Cordes, & negligentiam in cultu amet: non qui alios carpit, iisque sua vitia proterve obijciens, luscus, qui sunt luscii, appellat,

idcirco arrogans, & superbus, quod Adilitate functus in Italia municipio aliquo, verbi gratia, Aretio, fregerit vasa minora mercatorum, & mensas iniquiores, brevioresque iusto: nec qui philosophiem contemnit, & mathematicorum numerus, lineasque

in

NOTÆ.

linem, & Pana, aut Marsiam, de cantus suavitate, Pana, vel Marsiam Apollini prætulit. Apollo iratus aures ipsi asininas dedit; quas ita occultare non potuit, quin tonfor ipsius rem totam cognosceret, eam tamen, proposita mortis pana, vetitus aperire, in scrobem istas voces clam infurravit: *Auriculas Asini Mida Rex habet*; tum scrobem terra operuit. Natæ arundines ex ea scrobe, & vento agitatæ, voces istas retulerunt; Porro Persius scripserat, *Auriculas asini Mida Rex habet*, qua voce Neronem designabat, verum sibi ab eo metuens, versiculum mutavit, de sententia Cornuti sui præceptoris.

Hoc ego opertum. Has voces, quasi scrobi, ita libello insertas, & abditas. Adde, quod satyra tota est

opertum earmen, & mysterii plenum.

Hoc ridere. Satyricam hanc meam reprehensionem, & cachinnos, quibus vitia hominum carpo. Infinitivus, Græco more, pro nomine substantivo positus.

Tam nil. Nihil esse dicitur, quod nullius est pretii.

Iliade. Labeo, poeta infusus, totam Homeri Iliadem, hoc est, poema de Trojæ excidio, ad verbum Latine converterat ex Græco. Vendo autem, ponitur pro vendere; idest, malim unam satyram scripsisse, quam Iliadem totam Latine, ut Labeo, composuisse.

Audaci, &c. Ostendit Persius, quos lectores suarum satyrarum optet.

Afflate. Qui ex ea lectione amore virtutis hauseris, veriatis aura, & quasi odore fueris afflatus.

Cratino. Eupolis, Cratinus,

Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles;
 Aspice & hæc, si forte aliquid decoctius aut
 Inde vaporata lector mihi ferveat aure;
 Non hic, qui in crepidas Grajorum ludere gestit,
 Sordidus, & lusco, qui possit dicere, lusce,
 Sese aliquem credens, Italo quod honore supinus
 Fregerit heminas Areti Ædilis iniquas:
 Nec qui abaco numeros, & secto in pulvere metas

I N T E R P R E T A T I O.

in pulvere, variis figuris di-
 viso, descriptas irridet, qui-
 que voluptatem ex eo longe
 maxime capit, si merce-
 tricem videat philosopho

procaciter insultare, & har-
 bam vellere. Ejusmodi ho-
 mines procul a meis satyris
 amando: denuntioque illis
 ut mane in forum ad edicta
 Præ-

N O T Æ.

nus, Aristophanes, poeta
 fuerunt Græci, auctores
 prisca comœdiæ. Cratinus
 omnium antiquissimus, A-
 thenis natus est, paullo
 ante bellum Peloponnesia-
 cum. Aristophanes haud
 ita multo post Cratinum flo-
 ruit: extant ejus comœdiæ
 facetissimæ. Hunc, senem
 appellat Persius, vel ob æ-
 tatem, vel ob ejus in incre-
 pandando acerbiteratem. Deni-
 que Eupolis eodem vixit
 tempore, quo Alcibiades,
 a quo in mare dejectus est,
 cum eum maledicis versibus
 proscidisset.

Decoctius. Metaphora du-
 cta est a fructibus, qui ut
 maturescant, decoquantur
 a sole, & acerbiteratem po-
 nunt, vel a vino, quod
 eo melius est, quo est ma-
 gis coctum: sic enim pur-
 gatur, & austeritatem quam-
 dam, ac viriditatem a-
 mittit.

Ferveat. Magno nume-

ro, & frequens legat: ve
 magno studio, & attentio-
 ne.

Aliquem. Aliquo in nu-
 mero, & pretio habendum.

Italo honore. Aliquo ma-
 gistratu Romano, v. gr.
 Ædilitate, qua in municipi-
 iisungebantur cives Ro-
 mani.

Supinus. Elatus, super-
 bus.

Heminas. Mensura est
 capiens dimidiam sextarii
 partem.

Areti. Pro Aretii: est
 autem Aretium civitas Tu-
 scia, nunc *Arezzo*. Ædiles
 in municipiis erant instar
 Consulum Romæ.

Abaco. In abaco, in ta-
 bula plana, nigro colore
 imbuta? in qua mathema-
 tici figuras suas creta de-
 scribunt.

Pulvere. Suas interdum
 figuras geometriæ, & ma-
 thematici delineabant in
 arena, & pulvere, quem
 idcir-

Scit risisse vafer, multum gaudere paratus,
 Si Cynico barbam petulans Nonariã vellat.
 His mane edictum, post prandia Callirhoendo.

I N T E R P R E T A T I O.

Prætorum audienda se com- comedias saturi spectent
 ferant, & ibi quæstum faci- ac genio indulgeant.
 ciant: post prandium vero,

N O T Æ.

Idcirco eruditum pulverem
 Tullius vocat. Id autem
 faciebant, ut, si quid ab
 iis non recte descriptum,
 & delineatum foret, faci-
 lius emendaretur.

Metas, Lineas, quibus fi-
 guræ geometricæ, ut me-
 tis, & similibus, termi-
 nantur.

Cynico. Cynici erant se-
 cta philosophorum: dicti
 sunt a voce Græca, quæ
 canem significat, quia erant
 mordacissimi, & impruden-

tissimi.

Nonaria, Meretrix, quæ
 hora nona prostat.

Edictum. Sententiæ ma-
 gistratum edicta nuncupan-
 tur: mane autem forum
 frequentabant Romani, cum
 ficci adhuc erant, & so-
 brii.

Callirhoen. Quidam volunt
 esse nomen comædiæ ejuſ-
 dam, ad quam spectandam
 otiosi juvenes convenirent:
 alii meretricis.

Et sacrificio, quo Macrinus natalem suum diem celebrabat, ac vota Superis faciebat, occasionem sumit Persius insectandi varia hominum vota, quorum alia sunt impia, alia levia, alia inter se pugnantia: sub finem, quam bona & facienda sint, docet.

Hunc, Macrine, diem numeram meliore lapillo,
 Qui tibi labentes apponit candidus annus;
 Funde merum Genio! non tu proce poscis emaci,

I N T E R P R E T A T I O.

Hunc diem natalem tuum, o Macrine, numeram inter fortunatos, & albo lapillo nota, quia felici omine addit novum annum tuis præteritis: sacrificia Genio, vinumque in illius honorem

humi funde: scio te majoribus hostiis, & ambitiosis precibus, non indigere, quibus a Diis veluti emas ea, quæ ab iis precariis, & quæ non possis admittere, nisi iisdem veluti corruptis. At-

ma-

N O T Æ.

Macrine. Hic fuisse dicitur Plotius Macrinus, homo eruditus, & Persii amicus. Solebant autem die natali amicorum, ad eos aliquid mittere munusculi: ea causa fuit, cur ad Macrinum hanc satyram Persius mitteret.

Lapillo. Quidam populi, Thraces, an Cretes? dies lætos albo, tristes nigro lapillo notabant: deinde vero coniectis omnibus in capsulam calculis, lætos, candidosque separabant, iisque se diebus tantum vixisse iudicabant, qui albo notati lapillo forent.

Labentes. Potest intelligi de anno elapso, ea sen-

tentia; qui annum superiorem, & jam lapsum apponit reliquæ annorum suorum summa, vel de anno imminente, qui inchoetur apponendus ad reliquos, aliis annumerandus.

Candidus. Felix, ac fortunatus.

Genio. Genius erat Deus cuiusque quasi privatus, & custos, ita dictus a gignendo, quod una cum homine gigneretur, cum quo etiam mori dicebatur, vel quia genitum hominem suscipiebat, ac tuebatur. Unde vitæ voluptatisque præses erat. Illi sacrificium fiebat præcipue die natali cuiusque; idque mero tantum, & floribus.

Quæ nisi seductis nequeas committere Divis.
 At bona pars procerum tacita libabit acerra.
 Haud cuivis promptum est, murmurque humilesque
 susurros
 Tollere de templis, & aperto vivere voto.
 Mens bona, fama, fides, hæc clare, & ut audiat
 hospes;
 Illa sibi introrsum, & sub Lingua immurmurat: O si
 Ebullit patruï præclarum funus! &, o si
 Sub rastro crepet argenti mihi seriat, dextro
 Hercule: pupillumve utinam, quem proximus hæres

INTERPRETATIO.

magna nobilium pars tacitas, & occultas preces faciet, dum thura Superis adolebit: non enim facile est tollere istas preces obscuras, & arcanas de templis, & ita orare, ut omnes scire non nolis, quid a Diis petas. Unusquisque clarè, & ut quilibet prope stans audire possit, hæc a Diis precatur; ut sibi mens bona sit, fama integra, &

fides: illa vero intus, & demissa voce rogat: O si patruus meus subito emori, ac præclaro funere mandari humo posset! o si reperirem arcam nummis plenam inter arandum, propitio Hercule! utinam a tabulis testamenti delere possem nomen pupilli, cui hæres sum substitutus! sane ægrotat ille scabie, ac bile, nec diu videtur posse vivere. **Nerius**

NOTÆ.

ribus. Eidem vota facere tunc solebant. Inde occasio Satyræ.

Seductis. Vel corruptis, ut dixi, vel remotis a turba; aut clam Diis, iisque quasi abesse, & valere iussis.

Acerra. Est thuribulum: totum sacri ficium significatur; libabit, est, sacrificabit.

Hospes. Quilibet externus, aut viator; aut quicumque ad visenda templa accedit.

Ebullit. Pro Ebullierit; ita pro *dederim*, *dedim*;

comedim, pro *comederim*, dicitur. Metaphora sumitur ab aqua, quæ cum fervet, exundat extra lebetem, effunditurque; ita mortui extra domum ejiciuntur, &c. Vel simpliciter significat rem, quæ repente fit: quo sensu sæpe verbum hoc usurpatur. Itaque mors repentina patruï est intelligenda. Legunt aliqui, *Ebulles*, ab *ebullo*, *ebullas*, quod significat, cum impetu prorumpo.

Seriat. Vas fidile.

Hercule. Hercules præerat

Impello, expungam! namque est scabiosus, & acri-
 Bile tumet: Nerio jam tertia conditur uxor.
 Hæc sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis.
 Mane caput bis, terque, & noctem flumine purgas.
 Heus age, responde, minimum est, quod scire laboro;
 De Jove quid sentis? est ne ut præponere cures
 Hunc cuiquam? Cuiam? Vis Stajo? an scilicet
 hæres?

Quis potior Judex, puerisve quis aptior orbis?

INTERPRETATIO.

rius felici fato jam tres uxores suas sepelivit, & earum dote fruitur. Nempe ut hæc tam sancta vota facias, mane bis, terque caput mergis in Tyberi ut purior post nocturnum somnum fias, & Superis gratior. Agedum, responde mihi, pauca ex te rescire velim. Quid sentis de Jove? nonne illum hominibus omnibus anteponis? Cuiam vero hunc non anteponerem? Nonne Stajo illum saltem anteponis? an

dubitas Jovem illi anteferre, quem nostri judicem corruptissimum, & pupillorum parricidam? Age igitur, dic ea quæ precaris a Jove, dic inquam, Stajo: certè ille exclamabit indignitate precum tuarum percussus; o Jupiter, inquiet, quam scelerata sunt hæc vota! Quid ergo? homo improbus exhorrescet, ac Jovem appellabit vindicem ipse Jupiter sanctissimus ultorem se non ipse inclamabit? An illum tibi.

N O T Æ.

lucris fortuitis: Mercurius industria quæsitis.

Expungam. Eraso, & ablato e tabulis testamenti ejus nomine, in ipsius demortui locum substituatur; sum enim post illum hæres scriptus. Expungi proprie dicebantur milites, quorum nomina post missionem, aut mortem delebantur.

Nerio. Erat iste Nerius scelerator insignis.

Conditur. Hoc est, sepelitur. Legunt alii, ducitur, id est, illi nubitur; ab illo domum ducitur.

Mergis. Ante preces, quæ soliti erant mane fundere, corpus aqua viva spargebant.

Purgas. Os & manus post noctem diligenter abluebant, ut puriores ad precandum, aut ad sacrificandum accederent.

Estne? Licet? Estne ut cures, pro, nonne curas, nonne facile adduceres ut illum præponas, &c.

Stajo. Stajus Albius Oppianicus judex nefarius fuit, qui fratrem, & uxorem gravidam veneno sustulit: de illo Cicero agit

Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,
 Dic agedum Stajo: proh Juppiter! o bone, clamet;
 Juppiter! at sese non clamet Juppiter ipse?
 Ignovisse putas, quia cum tonat, ocyus ilex
 Sulfure discutitur sacro, quam tuque, domusque?
 An, quia non fibris ovium, Ergennaque jubente,
 Triste jaces lucis, evitandumque bidental,
 Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
 Juppiter? aut quidnam est, qua tu mercede Deorum

INTERPRETATIO.

tibi tandem putas ignovisse, quia, cum tonat, quercus citius petitur fulmine, quam tuum caput, ac tua domus? quia cadaver tuum ictum fulmine in aliquo sacro nemore non jacet expiandum sacrificio, & ab omnibus evitandum, jubente post consultas victimarum fibras Ergenna aruspice, ac docente quomodo sacra eo loci fieri debeant: id circone, inquam, Jovem irrides, & barbam illi vellis; Quidnam

tandem est, cujus fiducia speres te ab illo semper audiendum æquis auribus, hunc tibi semper parciturum? An, quod illi victimarum intestina obtuleris in sacrificium, idcirco emptam a te isto pretio gratiam illius, & scelerum veniam arbitraris? Ecce aliud votorum genus: avia, aut matertera superstitiosa, detrahit e cunis puerum, & frontem expiat, ac labella humentia, ut hæc arte scilicet avertat a puero
 no-

NOTÆ.

In oratione pro Cluentio. Hunc ironice vocat Persius judicem optimum.

Hæc igitur &c. Has preces, quibus aurem Jovis fatigas, & pulsas.

Sulphure. Oriuntur fulmina è sulphureis exhalationibus, unde & ipsa olent sulphur.

Ergenna. Fuit hic Ergennas sacerdos, & aruspex peritissimus. Cum autem dicit, *fibris ovium Ergennaque jubente*, sensus est, ab Ergenna præcipi sacrificiû: quod fieri solebat ad protu-

randum, seu expiandum locum fulmine ictum, inspectis antea ovium fibris seu extis.

Bidental. Ita dicitur locus fulmine percussus, quia bidentibus, hoc est, ovibus immolatis consecratur; unde illum calcare nefas erat; quare evitabatur. Apellat autem bidental ipsum hominem fulmine ictum, ut à Lucilio appellatur carcer homo dignus carcere.

Stolidam. Is alicui vellendam barbam præbere dicitur, qui ab illo irridetur.

Emeris auriculas? pulmone, & lactibus unctis.
 Ecce avia, aut metuens Divum matertera, cunis
 Exemit puerum, frontemque, atque uda labella
 Expiat, urentes oculos inhibere perita.
 Tunc manibus quatit, & spem macram, supplice voto,
 Nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in aedes
 Hunc optent generum Rex, & Regina: puellæ
 Hunc rapiant: quicquid calcaverit hic rosa fiat.
 Ast ego nutrici non mando vota; negato.

INTERPRETATIO.

noxios, & pestilentes oculos, qui pueros fascinare, & inficere tacito veneno solent. Tunc palpat puerum manibus, & spem valde adhuc incertam, & macram de illo concipiens, optat supplex ut Crassum, ac Licinium opibus æquet, precatur ut Reges, & Reginae hunc puerum sibi habere generum aliquando velint, hunc maritum puellæ; ut rosæ sub ejus vestigiis nascantur. Ast ego si quem

habuerim puerum, certe non jubebo ejusmodi vota pro illo fieri a nutrice; tuque: o Jupiter, noli hæc audire, & illi annuere: quamvis te albis induta vestibus oraverit. Petis a Superis robur corporis, & saninitatem, quæ ad extremam usque ætatem te fideliter comitetur: bene est, laudo: tamen delicata fereula, quibus te obruis, & ingurgitas, non patiuntur ut Superi hoc tibi concedant. Augere opes

cu-

N. O. T. Æ.

& afficitur contumelia.

Emeris. Quasi, pretio persoluto, illas tibi patentes habere debeat.

Lactibus. Lactes sunt intestina pingua pecudum.

Matertera. Soror matris, quasi mater altera. Dicitur autem metuens Divum, hoc est religiosa, superstitiosa; superstitio enim e nimio metu oritur.

Exemit cunis. Ut præsentem sistat, sacris, quæ pro ipsius incolumitate sūt.

Expiat. Purgat, tingit pio quodam ritu, ac salutari. Lutum e pulvere, &

saliva conficiebant, quo frontem, ac labia pueri inficiebant, &c. id autem fiebat octavo, aut nono post partum die, quo preces pro pueris concipiebantur, & iis nomen imponebatur: vocabatur is dies lustricus, & nominalis.

Urentes oculos. Nocentes, virulentos. Homines quidam pueros solo aspectu fascinare, & iis morbos afflare, virusque credebantur.

Licini. Licinius, libertus Augusti, & Crassus, qui contra Parthos pugnavit, & fuere ditissimi, agros inge-

gen-

Juppiter hæc illi, quamvis te albata rogarit.

Poscis opem nervis, corpusque fidele fenestæ:
 Esto, age: sed grandes patinæ, tucetaque crassa
 Annuere his Superos vetuere, Jovemque morantur.
 Rem struere exoptas, cæso bove, Mercuriumque
 Arcessis fibra: da fortunare Penates,
 Da pecus, & gregibus foetum. Quo, pessime, pacto?
 Tot tibi cum in flammis junicum omenta liquecant?
 Et tamen hic extis, & opimo vincere farto
 Intendit; Jam crescit ager, jam crescit ovile,

I N T E R P R E T A T I O.

cupis: ob id conciliare tibi Mercurium studes, immolato bove: fac, o Mercuri, inquis, ut res mihi bene, ac feliciter domuique meæ verterat, ut augeatur meum pecus multa sobole. At id quo fieri tandem pacto potest, cum tu infelix, tot victimas macles, tot vitulos ignibus absumas? Interim stolidus hic precator victimarum intestinis, & luculento farto, se compositionem voti fore speret, & hæc

secum; Aget meus jam crescere incipit, ovile impletur, jam id consequar, quod peto, jamjam obtinebo: donec illius nummis exhaustis unus, qui in fundo crumenæ superest, se solum relictum, ac delusum ingemiscat, & raucum quasi suspirans sonet. Si tibi pateras argenteas, & vasa aurea signis impressa, dono dem, præ gaudio sudabis, & sudoris guttas effundes in parte lava pe-

N O T Æ.

gentes, & magnificas ædes habuere.

Albata. In sacrificiis faciendis utebantur veste candida, quæ morum integritatem, & candorem indicabat.

Tuceta. Tucetum est genus farciminis confectum e suillis carnibus, minutatim concisis.

Crassa. Id est pinguis, adipata.

Mercurium. Ille præest lucris industria partis.

Da fortunare. Fac ut Pe-

nates mei (Dii sunt domestici; & ea vox hic pro domestica re sumitur), fortunent, hoc est, fortunati sint, ut mea domus felix, & opulenta sit.

Junicum omenta. Junices sunt juvenæ, seu vitulæ: omentum est adeps quo viscera involvuntur, & qui igne solvitur, & liquefeit, dum victimæ cremantur.

Farto. Partum, ut hic sumitur, erat libum e farte, vino, melle, &c. ita dictum a faciendis, quod multis e-

Jam dabitur: jam, jam: donec deceptus, & exspes
 Nequicquam fundo suspiret nummus in imo.
 Si tibi crateras argenti, incusaque pingui
 Auro dona feram, fudes, & pectore lævo
 Excutes guttas, latari prætrepidum cor.
 Hinc illud subiit, auro sacras quod ovato.
 Perducis facies: nam fratres inter ahenos,

I N T E R P R E T A T I O.

Horis, ubi est cor, quod tibi trepidabit, ac subsiliet. Ex eo, quod auro ita delectaris, illud evenit, ut auro e spoliis hostium redactio inducas, & oblinas statuas Deorum: Itaque, si animum induxeris beneficio aliquorum e quinquaginta fratribus, Ægypti filiis, quorum effigies ex ære sunt in Apollinis Palatini porticu consecrata, tibi fuisse immissa per noctem somnia, quæ careant omni

pituita, adeoque sint purissima, & verissima, illos præcipuo habebis in honore, & barbam illis inaurabis. Auri amor in causa fuit cur e templis expellerentur vasa fœdalia, in Thufcia fieri solita, quibus olim Numa utebatur in sacrificiis, & quæ soli Saturni tempore, ætate aurea, in usu erant, atque urnas ex argilla quibus Vestales olim virgines utebantur. At heu! quam sunt homines rebus

ter-

N O T Æ.

rat rebus confertum: Legunt aliqui, *ferto*. Fertum, placente genus.

Crateras. A nomine cratera, cratera, vulgo dicitur, crater crateris.

Incusa. Incude fabricata, ædendo calata.

Pingui. Crasso, folido, nitenti.

Pectore lævo. Lacrymas hic aliqui expressas gaudio intelligunt per guttas, quæ illi hominis excutiantur, nempe ex oculis: ea perro verba, *pectore lævo*, explicant, mente stolidi, & læva. Te insanum, ac stolide gestientem avaritia facit.

Latari. Subaudi, incipiet.

Subiit. Venit in mentem, contigit.

Ovato. Ex hostibus reparato, manubiali. Ovare est minorem triumphum agere, quia in eo mastabantur oves: hoves autem in majori triumpho.

Perducis. Totas facies ex auro ducis, id est, excutis statuas integras ex auro ponis: vel, superficiem oblinis tantum.

Fratres &c. Belas rex Assyriorum Danaum, & Ægyptum filiorum habuit. Uterque liberos suscepit quinquaginta, hic mares, ille feminas. Fabulam vide apud Horatium Lib. 3, Od. Mer-

saris.

Somnia pituita qui purgatissima mittunt,
 Præcipui funto, sitque illis aurea barba.
 Aurum, vasa Numæ, Saturniaque impulit æra;
 Vestalesque urnas, & Tuscum fictile mutat.
 O curvæ in terras animæ, & cœlestium inanes!
 Quid juvat hoc, templis nostros immittere mores,
 Et bona Diis ex hac scelerata ducere pulpa?
 Hæc sibi corrupto casiam, dissolvit olivo,

INTERPRETATIO.

terrenis addicæ, quam ab
 Deorum studiis, & moribus
 alieni? Cur hanc moram
 nostrorum corruptelam in
 res sacras, ac templa trans-
 ferimus? Cur ex ista puti-
 da nostra cuticula, ex a-
 varitia, & luxuria æstima-
 mus quid bonum Superis
 gratumque sit? Nempe ille
 voluptatum amor, & cu-
 randæ carnis studium un-
 guenta ex oleo, & casia
 conficere suavit; hic lanam
 Tarentinam injecit in a-

quam calidam, & infecit
 colore purpureo, qui lanæ
 ipsius proprius natusque
 non est: hic margaritas pur-
 gavit, & polivit, hic auri
 ramenta colligere, & redi-
 gere in massam, ex infor-
 mi, & rudi fodinarum tel-
 lure, jussit. Sed illa quam-
 vis frant improbe, & præ-
 postero luxus, ac delicia-
 rum amore, tamen homini-
 bus utilitatem afferunt ali-
 quam: sed cuiam est usui
 aurum in templis, o Pon-
 tifi-

NOTÆ.

auri, nam te, &c. Ægypti
 filii consulentibus dare res-
 ponsas credebantur in som-
 nis. Quidam hoc de Diis
 quibuslibet accipiunt, quo-
 rum statua in templis pro-
 stabant.

Pituita. Cum redundat
 in corpore humor frigidus,
 & aqueus, qui pituita dicitur,
 tunc somnia sunt fallaci-
 sissima, & inanissima, ut
 in delirantibus, & vinolentis
 accidit. Contra vero som-
 nia putantur vera, ubi mi-
 nimum est pituitæ. Moris
 erat apud Romanos fidem
 supersticiosam somniis ad-
 hibere.

Numæ. Fuit Numa rex
 Romanorum secundus, reli-
 gione præstans.

Impulit. Expulit, remo-
 vit exclusit e templis.

urnas. Vestales urnis ad
 ferendum aquam in sacrifi-
 ciis necessariam utebantur.

Pulpa. Est trustum carnis;
 hic pro corporis curandi
 nimio studio ponitur.

Sibi. Ut nitidior sit, ut
 unguentis delibuta suavius
 oleat.

Corrupto. Ex casia, & o-
 leo mixtis, & dilutis sic
 unguentum quoddam opti-
 mum: corruptum dicitur
 oleum, quia odoribus in-
 mix-

Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus:
 Hæc baccam conchæ rasisse, & stringere venas,
 Ferventis massæ crudo de pulvere iussit.
 Peccat, & hæc, peccat, vitio tamen utitur: at vos
 Dicite, pontifices, in sancto quid facit aurum?
 Nempe hoc, quod Veneri donatæ a virgine pupæ.
 Quin damus id Superis, demagna, quod dare lance
 Non possit magni Messalæ lippa propago?

INTERPRETATIO.

vifices? nempe tam inutile Superis est, quam pupæ Veneri, quas illi puellæ donare solent. Quin id potius damus Superis, quod Messalæ nobilis filius, & quilibet divites ipsis dare non possunt, quamvis donis lan-

ces, & altaria cumulent? nimirum pectus ad omnia jura Divina, & humana servanda bene comparatum, & compositum: In mente insitas penitus virtutes, animum non leviter honestatis colore quasi tinctum, sed

ea

NOTÆ.

mixtis adulteratur: casia autem est frutex aromaticus.

Calabrum. Tarentum est civitas Calabriae in Italia, ubi lanæ optimæ.

Vitiato. Adulterino, e-mentito, fucato.

Murice. Murex est genus quoddam conchylii, seu pisciculi concha inclusi, e- cuius sanguine tingitur color purpuræ similis. Capi- tur hic pisciculus in mari Tyrio.

Baccam. Unionem, mar- garitam, quæ in concha na- scitur, & illi sic adheret; ut educi sine arte, & indu- stria nequeat: Raduntur e- tiam margaritæ, ut a callo quodam sordibusque pur- gentur: proprie bacca est fructus lauri, olivæ, cerasi: gemmæ vocantur etiam bac- cæ, quia ejusmodi fructibus similes sunt.

Stringere. In unum astringere crebris mallei ictibus; aut, igne conflare, vel, decerpere, colligere auri ramenta, & argenti.

Venas. Sulcos quosdam in terra, in quibus est metal- lum, quod in massam colle- ctum igne ferventi conflatur.

Vitio utitur. Ex illis pec- catis luxus, & libido ho- minum capite utilitatem.

In sacro. In loco sacro, in templis.

Pupæ. Imagunculæ sunt, & exiguæ statuæ, quas puellæ habent in deliciis: eas autem, cum nubarent, Ve- neri consecrabant, tamquam his puerilibus nugis nuncium remitterent.

Lance. Romani in lanci- bus ponere solebant victimarum carnes.

Messalæ. Messala septies Consul fuit: ex ejus stirpe pro-

Compositum jus fasque animi, sanctosque recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto?
Hæc cedo ut admoveam templis, & farre litabo.

I N T E R P R E T A T I O.

ea penitus imbutum. Hæc quamvis far ipsis tantum
mihi da, & sacrificium Diis offeram.
offeram longe gratissimum,

N O T Æ.

prognatus est longo post
tempore Cotta Messalinus,
homo degener, gulæ, &
abdomini deditus.

Lippa. Vel, qui revera
lippus erat: vel hæc voce
significatur juris improbi-
tas. Lippus aliquando pro
dissoluto sumitur.

Jus. Jus ad officia inter
homines refertur; fas ad
pietatem erga Deum.

Incoctum. Ducitur hæc
metaphora a lana, quæ co-

quitur, cum aliquo colore
tingitur, & imbuitur.

Farre. Far eat idem in
sacrificiis, ac mola salsa,
seu triticum cum sale co-
ctum; hoc pauperes, qui-
bus non suppetebant majo-
res victimæ, sacrificabant.

Litabo. Litare proprie est
sacrificiis Deos placare,
rite sacrificare, impetrare,
quod petitur. Vide Horat.
Lib. 3. Od. Cælo, &c.

Cohortatio ad studium sapientia.

NEmpe hoc assidue? jam clarum mane fenestras
 Intrata, & angustas extendit lumine rimas:
 Stertinus indomitum quod despumare Falernum
 Sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
 An quid agis? ficcas insana canicula messes
 Jamdudum coquit, & patula pecus omne sub ulmo est:
 Unus ait comitum. Verumne? itane? ocyus adha-

INTERPRETATIO.

Itane hoc assidue facies? nullusne tandem inertiae tuae modus, ac finis erit? Jam clara lux matutina fenestras, licet clausas, penetrat, earumque rimas videtur dilatare: tu interim hic fertis per tantum tempus, quantum sufficiat ad edormiendam crapulam e vino gravissimo collectam; dum in solari horologio umbra gnomonis, & indicis tangit

lineam quintam. Quid agis! quæ est isthæc inertia? Instat meridies; jam diu canicula torret messes, & sub arboribus greges frigus captant. Ita loquitur unus e sodalibus, aut moderato-ribus nobilis alicujus adolescentis. Cui sic respondet ille: Verumne est, quod ais? itane est? huc statim accedas famulorum aliquis, nemo ne accurrit, ac vestes præ-

NOTÆ.

Nempe. Inducitur vel socius, vel magister, adolescentulum e lectulo excitans, increpanisque.

Indomitum. Quod vix a stomacho coquitur, & quasi domatur digerendo.

Despumare. Proprie est spumas ex aliquo liquore tollere: hic sumitur pro digerere, concoquere. Dum excoquitur vinum, spumas agit, bullitque; despumare igitur Falernum, est crapulam pridianam edormire.

Quinta &c. Significatur

hora matutina undecima. Duodecim enim horas in die Romani numerabant, sex post meridiem. Est autem hic hypallage: postulat quippe ordo ut dicatur, linea quinta tangitur umbra styli, seu gnomonis.

Canicula. Est sydus quoddam, speciem reserens minoris canis, quo oriente calor augeri vehementer solet: insana dicitur quasi æstuosa, aut rabiem canibus afferens.

Comitum. Sic vocabantur ali-

Huc aliquis; nemon? turgescit vitrea bilis,
 Finditur: Arcadiæ pecuaria rudere dicas.
 Jam liber, & bicolor positis membrana capillis,
 Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.
 Tunc queritur, crassus calamo, quod pendeat humor,
 Nigra quod infusa vanescat sepia lymphæ;
 Dilutas queritur geminet quod fistula guttas.

I N T E R P R E T A T I O .

præbet? Ubi hæc dixit adolefcens, in iras prorumpit, ac vocem emittit adeo inconditam, ut aſinos omnes Arcadiæ credas rudere. Ubi vestes induit, sumit in manus librum, ac membranam tonſam, & pilis suis exutam, denique calamum. Sed queritur nunc, quod atramentum nimis sit spissum, & in calamo hæreat, nunc, quod aqua nimis dilutum, vanescat, suumque amittat colorem; nunc, quod idem calamus atra-

menti nimis diluti guttas duas, pluresve in papyrus effundat. O infelix puer, & in dies futurus infelicior! co ne tandem redacti sumus, hocce modo vivimus? at si ita animo es averso a Musis, cur non litteris, ac virtuti nuncium palam remittis? quin paternam domum repetis, ubi otiosam, ac plenam deliciarum vitam, vivas, & instar teneri columbi, aut Regionum infantium molliter cupedijs omnibus

ve

N O T Æ .

aliqui philosophiæ magistri, qui divitum in ædibus habitantes, & in comitatum, id est familiam adscripti, liberos ipsorum docebant.

Vitrea. Splendida, & pelucida, velejusdem, ac vitrum, coloris.

Finditur. Fingitur, exclamat præ iracundia: quidam legunt; *Findor; ut Arcadia, &c.* Findor, inquit adolefcens, & rumpor ira: sane, inquit præceptor; sic enim clamas, ut aſinum rudentem imiteris.

Arcadia. In Arcadia majores aſini sunt.

Pecuaria. Armenta pecu-

dum.

Bicolor. Pars exterior membranæ, cui ad hærebant pilii, seu lana, crocei coloris erat seu lutei; interior candidi. Lege Martialis. Lib. 1. Epigrammate, ut numeravi 3. & 58.

Arundo. Veteres utebantur ad scribendum arundine, ut nos penna, in arundine autem plures sunt nodi.

Sepia. Sepia est piscis, qui nigrum ex ore succum effundit, quo aquam turbat, cum se a piscatoribus capiendum esse vider, Iste niger succus, & ipse interdum piscis pro atramento poni-

tur.

O miser : inque dies ultra miser , huccine rerum
 Venimus? at cur non potius , teneroque columbo,
 Et similis Regum pueris , pappare minutum
 Poscis , & iratus mammæ lallare recusas?
 An tali studeam calamo? cui verba quid istas
 Succinis ambages? tibi luditur : effluis amens,

I N T E R P R E T A T I O .

vescaris? quin poscis ut ci-
 bus. minutas partes a nu-
 trice divisus, & probe man-
 fus in os tibi inseratur? ac
 ejus nenas: cantilenasque,
 si dormire nolis, repudias?
 An vero possum isto cala-
 mo tam male aptato, &
 secto scribere? Cui dare te
 verba putas? quid istas mi-
 hi vanas excusationes occi-
 nis? tu te ipse deludis; in
 tuum damnum hæc tota ce-
 det alea: effluit tibi, in-
 terim dum tempus somno,

& otio teris, vita; tu eris
 olim omnibus, cum nihil
 scies, ludibrio; patebit in-
 ertia tua, & imperitia, non
 secus ac vas ex argilla, si
 non bene coctum, si fra-
 ctum sit, contemnitur, cum
 ipso tinnitu vitiosum depre-
 henditur, & pulsanti mali-
 gne respondet. Tu instar u-
 dæ, mollisque argillæ nunc
 es, fingi mature, ac sedulo,
 instar vasis fictilis, compo-
 ni tamdiu debes, donec tui
 mores ad omnem honesta-
 tem.

N O T Æ.

cur, ob similitudinem.

Ultra. Magis, in poste-
 rum, ulterius.

Columbo. Solebant viri,
 ac feminae columbos domi
 alere magno studio.

Pappare. Pappa, ut testa-
 tur Cato, est infantium ci-
 bus, itaque pappare, est pap-
 pas comedere, seu comedere
 cibos, qui minutim con-
 cisi pueris a nutrice dantur,
 & iste infinitivus, poscis
 pro substantivo adhibetur,
 poscis minutas pappas.

Mamma. Mama non hic
 mamillam, quam infantes
 fugunt, significat, sed ma-
 trem aut nutricem, estque
 in genitivo casu; recusas
 lallare tuæ nutricis, aut ma-

tris, quia iratus es.

Lallare. Est canere vulga-
 rem nutricum neniã, qua
 per hanc vocem. *Lalla*, sæ-
 pe repetitam pueris somnum
 conciliant. Lallare autem
 in infinitivo ponitur pro lal-
 latione, sic, *vivere nostrum*
 dixit prima satyra pro *vita*
nostra, Recusas igitur lal-
 lationem, & cantilenam,
 tuæ mammæ; recusas dor-
 mire, provocatus cantu nu-
 tricis.

Succinis. Succinere, est,
 ad vocem. monentis eadem
 sepe respondere.

Tibi luditur. Proverbium
 est, ut istud, tibi seritur,
 ac metitur, hoc est, tua res
 agitur, tu damnum capies

Contemnere, sonat vitium percussa, maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum, & molle lutum es: nunc, nunc properandus,
& acri

Fingendus sine fine rota. Sed rure paterno
Est tibi far modicum, purum & sine labe salinum;
Quid metuas? cultrixque secura patella est.
Hoc satis? An deceat pulmonem rumpere ventis
Stemmata quod Thusco ramum millesime ducis,

I N T E R P R E T A T I O.

tem conformentur. Video, quid dicturus sis, te opes avidas habere non contemnendas, nitidam, & cultam suppellectilem, vasa sacra, quibus Diis sacrifices domi, securus; tibi nihil a paupertate metuendum esse; nec in litteras tantopere incumbendum, quibus nempe non indiges ad vitam tolerandam. Tunc igitur opes sufficere putas ad beate vivendum, contempta virtute, quæ sapientiæ, & litterarum

studio maxime paratur? Ideone superbia intumescis, & pulmonem distendis præ fastu, quod in stemmate familiæ tuæ, quæ a Thuscia originem ducit, millesimus es ab tui generis principe, & auctore? vel quod Censorem aliquem ex familia tua salutis trabeatus in transvectione? ostenta populo hæc inania ornamenta, nempe corporis, & fortunæ bona; ille plaudet tibi, teque mirabitur; ego mise-

ra-

N O T Æ.

ex tua inertia, non ego.

Effluis. Potest esse sensus, otio, & mollitiæ diffusus sensim, ac tabescis.

Vitium. Id est vitiosa, seu non clare, rauce, ac surde.

Maligne. Remittit parvum, & obscurum sonum, sic maligna lux apud Virgilium est parva, & dubia.

Fidelia. Vas est fictile, ita dictum, quia fideliter servat, quæ in illo conduntur.

Rure paterno. In agro hæreditario, & a patre tibi relicto.

Far. Frumentum.

Salinum. Proprie est vas in quo sal reponitur: omnem suppellectilem significat in hoc loco.

Patella. Vasculum escarium, in quod aliquid e dapibus mensæ appositis conjiciebant, deferebant in focum, ibique religionis causa adolebant. Focus vero significat hic sacrum ignem quo utebantur in privatis sacrificiis, quibus colebant Deos domesticos.

Stemmata. Stemma est tabula, instar arboris descripta, ubi singuli rami singulas

Censoremne tuum vel quod trabeate salutas?
 Ad populum phaleras: ego te intus, & in cute novi:
 Non pudet ad morem discincti vivere Nattæ?
 Sed stupet hic vitio, & fibris increvit opimum

INTERPRETATIO.

rabor, & infelicem putabo, quippe qui te introrsum noverim, & sciam esse veris animi bonis destitutum. Nihilne te pudet vivere instar Nattæ, dissoluti, ac perditii adolescentis? quamquam & ille utcumque excusandus est, quia sensum suæ improbitatis, & miseriæ nullum habet, ita vitiis occalluit, & obduruit; pinguedo crassa in ejus præcordiis ita crevit, ut nihil sentiat; itaque culpa caret, & quantum damni faciat, nescit;

immersus est atro vitiorum gurgite, neque in aqua summa extat amplius, aut ullam emergendi spem habet. Tu vero potes intelligere, quid pecces, quid amittas, olimque seræ poenitentia cruciatum non effugies. O Jupiter, non aliud supplicium de tyrannis sume; cum se in omnem crudelitatem, & flagitium effuderint, quam ut illis oculos aperias, fac videant dignitatem virtutis, ac dolore confierantur, quod eam neglexerint. Et vero an cru-

NOTÆ.

las familias, vel personas ex una quadam stirpe ductas, notant. Eo major autem nobilitas, quo distant magis rami ab gentis principe, & capite: quia antiquior. Vide initium Sat. 8. Juvenalis.

Thusco, &c. Nobilissimæ Romanorum familiæ ferme ab Etruria ducebant originem.

Censorem &c. Erant Censores Magistratus Romanorum, qui emendandis civium moribus præerant. Quinto quoque anno iustabant civitatem, & nomen, opes, &c. cujusque recensabant: maxime vero turmas Equitum certis temporibus recognoscebant, qui illis sedentibus in foro an-

te Castoris adem, & spectantibus, transvehantur trabeati.

Trabeate. Ponitur vocativus pro nominativo. Trabea erat vestis purpurea, & coccinea, &c.

Phaleras. Phalerae sunt equorum ornamenta, bullæ frænorum, tapetes, quibus teguntur, &c. itemque militum, & nobilium ornatus.

In cute. Nudatum vestibus phaleris, & externa specie.

Natta. Natta fuit Romæ quidam prodigus, ac helluo.

Discincti. Dissoluti, nebulonis. Metaphora ducitur a veste dissoluta, & discincta, quam gestare solent ejusmodi homines inertes, ac nequam.

Pingue; caret culpa; nescit, quid perdat, & alto
 Demersus, summa rursus non bullit in unda.
 Magne pater Divum, sævos punire Tyrannos
 Haud alia ratione velis, cum dira libido
 Moverit ingenium, ferventi tincta veneno:
 Virtutem videant, intabescantque relicta.
 Anne magis Siculi gemuerunt æra juveni?
 Et magis auratis pendens laquearibus ensis
 Purpureas subter cervices terruit, Imus,

I N T E R P R E T A T I O.

crudeliori supplicio affecti
 scere homines, qui in tau-
 ro æreo inclusi gemebant,
 an majorem Damocliensis e
 laqueari appensus, & ejus
 capiti imminens, timorem
 attulit, quam affert improbo
 cruciatus sceleratæ conscien-
 tiæ, cum ita se alloquitur.
 Heu pereo miser, & præceps
 in exitum ruo! quam illæ
 formidines, quibus vexatur
 ob sua scelera, tacitusque
 roditur, adeo ut illas ape-
 tire amicis, ac ne uxori
 quidem suæ, audeat? Equi-
 dem cum essem Parvulus,

memini me oleum oculis ad-
 movisse non semel, ut lippus
 esse, aut laborare oculis vi-
 derer; idque faciebam, ne
 mandarem memoriæ oratio-
 nem Catonis Uticensis mo-
 rituri, grandi stylo compo-
 sitam, quam recitaturus es-
 sem scilicet, laudante ve-
 hementer magistro meo, &
 patre cum amicis invitatis
 eam audientes, ac metuentes
 graviter ne inter declaman-
 dum peccarem. Et vero in
 illa ætate jure quodammodo
 videbar ludo potius quam
 litteris delectari: id unice
 tunc

N O T Æ.

Pingue. Neutrum pro sub-
 stantivo; pinguedo, & a-
 dips: in adipe autem nullus
 est sensus, sed tantum in
 nervis, & carne.

Bullit. Ebullit, enatat,
 eminet in aquæ superficie.

Moveris. Ad scelus exci-
 taverit illorum ingenium.

Tincta veneno. Crudelita-
 te imbuta, infecta omni a-
 cerbitate.

Siculi juveni. Phalaris,
 Sicilia Tyrannus, solebat
 homines æreo tauro inclu-
 dere, cui mox ignem subii-

ciebat, ac vivos, ululan-
 tesque misere peccabat.

Purpureas cervices. Caput
 Damoclis aulici, purpurea
 veste induti. Damocles cum
 laudare adulatorie felici-
 tatem Dionysii, Sicilia Tyr-
 ranni, fecit illi tyrannus
 vaser experiendi copiam.
 Hominem ad instructam re-
 gio luxu mensam jubet ac-
 cumbere; sed simul è la-
 queari enses nudum equi-
 na seta suspendi supra illius
 caput imperat. Damocles,
 hoc metu exanimatus, quam
 anxius,

Inus præcipites, quam si sibi dicat, & intus
Palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem moritur verba Catonis
Discere, ab infano multum laudanda magistro
Quæ pater adductis sudans audiret amicis.

Jure: etenim id summum, quid dexter Senio ferret,
Scire, erat in voto; damnosa Canicula quantum
Raderet; angustæ collo non fallier orcæ;

I N T E R P R E T A T I O.

tunc optabam, scire quid
felix ille jactus in alea, qui
senio dicitur, ferret lucri;
quid detrimenti afferret il-
le, qui canicula vocatur,
& quantum de nummis de-
positis adimeret: quo pacto
in orcæ jacendæ nuces es-
sent, ita ut ab ore vasculi
non aberrarem; ne quis tur-
binem buxæum callidius me
torqueret loro. Verum tu
non ea jam ætate es, qua
tunc eram: ignotum tibi
non est quid in moribus
curvum, quid rectum sit:
notti quam philosophi

Stoici doceant in sua porti-
cu, ornata pictis tabellis,
pugnæ Persæum, & Medo-
rum, cum Græcis exhiben-
tibus, quæ juvenes philoso-
phiæ studiosi, somno utentes
parcissimo, oleribus, ac pul-
tet tantum vescentes, &
tonsis inculti capillis, sum-
mo labore perdiscunt. Li-
tera Pythagoræ Samii, duos
in ramos diducta, virtutis
viam dextra parte positam
tibi ostendit: & tamen ad-
huc stertis, ignavè adole-
scens, & studia negligenter
capeffis? tuumque caput,
relaxa-

N O T Æ.

anxis, & misera felicitas
Regum esset, agnovit, sol-
vique se periculo rogavit.
Cicero 5. Tusc.

Catonis. Fuit ille nepos
M. Porcii Catonis, Uticen-
sis dictus, quia post Phar-
salicam pugnam recepit se
Uticam in Urbem Africæ,
ubi, ne veniret in manus
Cæsaris, gladio se confecit.

Id summum. Videbatur
mihi puero summus ille ap-
pex felicitatis, & votorum
omnium, scire alea ludere.
Senio erat ille jactus, quo

quis puncta sex afferebat in
singulis tessæris, quæ vulgò
tres jaciebantur, eratque
jactus omnium felicissimus;
contra infelicissimus, qui
notatas jaciebat singulas u-
nico puncto, & canis, seu
canicula vocabatur. Vide
Martialem lib. 14. Epigram-
mate meo 11.

Orcæ. Orcæ simile vascu-
lum erat angustæ collo, in
quod pueri nuces conicie-
bant; & quascumque in il-
lud conjecerant, tanquam
suas tollebant; quas vero
extra

Neu quis callidor buxum torquere flagello.
 Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
 Quæque docet sapiens, bracatis illita Medis,
 Porticus, insomnis quibus, & detonsa juvenus
 Invigilat, siliquis, & grandi pasta polenta.
 Et tibi, quæ Samnos diduxit littera ramos,

INTERPRETATIO.

laxatis, ac dissolutis genarum compagibus, oscitat, quasi ab hesternâ die somnum non vidisses. Habesne aliquem propositum tibi vitæ tuæ finem, ad quem, ut ad scopum, tuas actiones, velut arcum, dirigas? An temere vivis, & vagaris, ut pueri, qui corvos, & aviculas testis, & glebis insectantur, parum sollicitus quo te pedes ducant? an vivis in diem, nihil curans crastinum? Id vero, qui faciunt, sane faciunt imprudentissime: videas

quippe illos, cum gravissimis laborant vitiorum morbis, cum cutis jam intumescit, remedia, & elleborum petere; at serius: occurrendum est enim morbis, qui, si mature non curentur, frustra medico peritissimo, qualis est Craterus, magnos auri montes pollicearis; morbum ille inveteratum non sanabit. Itaque, o miseri mortales, mature discite, quæ juvent ad animos vestros curandos, & ad bene vivendum; quæ sint rerum causæ; quid rei homo sit,

NOTÆ.

extra vas abire contigisset, ea amittebant. Sunt qui orcam interpretentur turriculam, sive pyrgum, unde tali effundebantur in tabulam.

Quæque docet &c. Non est tibi ignotum, quid doceat porticus sapiens, id est, Stoicorum philosophia. Chrysipus, & Zeno, Stoicorum antecessores, docebant in porticu, quæ Græcè, *Stoa* dicitur: unde hujus sectæ philosophi Stoici sunt appellati.

Illita. Picta, coloribus, & tabellis referta, in quibus vivuntur Medis, & Persæ, pugnantibus cum Atheniensibus, & ab iis victi. Bracæ autem

sunt femoralia, sive alia quæpiam vestimenta laxiora, & longiora, quibus Medii utebantur.

Detonsa. Stoici comam non aiebant.

Siliquis. Siliquæ sunt leguminum tunica, & folliculi: hic pro quibusvis oleribus ponuntur: Stoici enim carnibus fere abstinebant.

Polenta. Est farina hordeacea. Ex ea fiebat panis: item pulmentum quoddam vide Plin. lib. 18. capit. 7. Ovid. 5. Metamorph. num. meo 12.

Littera &c. Pythagoras phi-

Surgentem dextro monstravit limite callem.
 Stertis ad huc? laxumque caput, compage soluta,
 Oscitat hesternum, diffutis undique malis?
 Est aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
 An passim sequeris corvos, testaque, lutoque
 Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?
 Elleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit
 Poscentes videas, venienti occurrite morbo?
 Et quid opus Cratero magnos promittere montes?
 Discite, vos miseri, & causas cognoscite rerum,
 Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo

INTERPRETATIO.

fit, cur in lucem editus fuerit; quis optimus ordo servandus in rebus; quomodo hujus vitæ curriculum debeamus emetiri, & pericula, ut metas, ac flexus, mollior, & scite declinare, unde incipiendum; ubi sistendum: quem in pecunia quærenda modum adhibere deceat: quid liceat optare, quid utilitatis afferant opes, quantum ex iis largiendum patriæ, & propinquis: quomodo in statu vitæ, & qua in statione voluerit esse Deus in hoc orbe terrarum. Hæc, inquam, discite omnia: & ira tuo gradu, & conditione

conceptus vive, ut non movearis invidia, cum aspicias in penu divitis caudicem, qui locupletes Umbros defendit, multa vasa plena cibis, qui jam putrescunt, & fatent, tanta est illorum copia; cum videbis piper, ac pernas dono datas illiæ Maris clientibus, ac pisces, in orca prima conditos, nondum defecisse, atque absumptos esse, cum alias orcas piscium plenas domi adhuc habeat, sibi donatas ab iisdem vel aliis clientibus. Hoc loco qui spiam ex olido, & hirsuto militum genere, ita ratiocinabitur:

Ego

NOTÆ.

philosophus celeberrimus fuit e Samo insula oriundus. Is duplicem hominibus quasi viam vitæ propositam esse dicebat; dextram nempe, arduam, & difficilem, quæ ad virtutem, & sapientiam duceret: sinistram vero, planam, & mollem, quæ ad vitia dederet. Hanc geminam viam explicabat per

litteram, Y, quæ, in duos veluti secta ramos, istud bivio indicaret.

Ex tempore vivis. Non ex ratione, & certo consilio, sed ut res, occasio, tempus, fors tulit.

Quidnam. Quid acturi nascimur, quam vitam vivere debemus.

Ordo. Hic ordo rerum a Deo

Quis datus, aut metæ qua mollis flexus, & unde
 Quis modus argento; quid fas optare; quid asper
 Utile nummus habe; patriæ, carisque propinquis
 Quantum elargiri deceat; quem te Deus esse
 Iussit, & humana qua parte locatus es in re.
 Disce: nec inideas, quod multa fidelia putet
 In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,
 Et piper, & pernæ, Marfi monumenta clientis,

I N T E R P R E T A T I O.

Ego mea sapientia, & virtute contentus sum, nihil requiro præterea; neque curo similis esse Arcefilæ, Soloni, & miseris philosophis, qui se ad assequendam sapientiam torquent, ac macerant, qui collo rigido, atque immoto, oculisque humides fixis, incedunt, qui taciti secum immurmurant, ac rabiosos canes, collis dentibus, imitantur; ver-

baque, labris extensis, ac projectis antrorsum, reptentes ex intervallo, quasi in trutina librant, & expendunt, secum meditantibus inania vacuæ mentis commenta, similia somniis veteris alicujus ægroti, v. g. quod ex nihilo nihil gignatur, nihil in nihilum redire possit. Hoccine tandem est, inquit iste Centurio, propter quod impallefcis, & te

N O T Æ.

Deo præscriptus est, ut erga Deum ipsum pie, erga alios iuste, erga nos sobrie vivamus. Per ordinem rerum, non male Divinam Providentiam, quæ omnia ordinat, intelligas.

Metæ. Vitam comparat cum curriculo, & stadio. In eo erat metæ, quam oportebat curru circumflectere, & qui omnium optime metam circumibat, non contrafractis rotis, ac inoffenso curru, hic vicerat. Per flexum igitur metæ intelligit Persius artem vitæ regendæ, & moderandi, vel etiam mortem, hoc sensu; disceite, quam brevem, ac fluxam vitam sit: ut enim metæ finis erat stadii,

& cursus, ita mors finis est vitæ. Unde flexus ætatis pro senectute usurpatur a Tullio. Flexus autem hic *mollis* dicitur, quia cito, & rapide scienter, ac perite debet peragi.

Et unde. Unde iste metæ flexus molliter inchoandus sit. Vel: unde, quibus ex causis mors oriatur.

Asper. Recens cufus, nuper signatus.

Fidelia. Vas vinarium est, aut escarium.

Umbris. Umbri fuerunt Italiæ populi, divites, & opulenti.

Marfi. Populi ejusdem Italiæ.

Monumenta. Pignora benevo

Manaque, quod prima nondum defecerit orca.
 Hic aliquis de gente hircosa Centurionum
 Dicat; Quod sapio, satis est mihi; non ego curo
 Esse, quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
 Obstipo capite, & figentes lumine terram;
 Murmura cum secum & rabiosa silentia rodunt,
 Atque exporrecto trutinantur verba labello,
 Ægroti veteris meditantés somnia; Gigni,

I N T E R P R E T A T I O.

æ vexas? hoc ut mediteris,
 & expendas, prandio absti-
 nes? His Centurionis dictis
 populus arridet, ac robusti
 juvenes, militia dediti, ca-
 chinnis sublatis applaudit.
 Ego illi sic respondeo. Fin-
 ge aliquem ægrotum ita me-
 dicum alloqui: quæso te
 vultum meum, & venam
 micantem contemplare: ne-
 scio quid sit causâ, cur mi-
 gi cor palpitet, cur totum
 pectus horrere concutiatur,
 & halitus male olens e fau-
 cibus ægre animam ducenti-
 bus erumpat. Hunc medi-
 cus jubet continere se in

lectulo, & quieti indulgere.
 Ille ubi se per triduum va-
 luisse videt, ac pulsu æqua-
 li venas micare, oblitus
 medici consiliorum, mittit
 in amici divitis domum,
 & rogat inde sibi afferri la-
 genulam optimi vini Sur-
 rentini: mox ad balneum
 loturus pergit. Redit medi-
 cus, videt hominem palli-
 dum; palles, inquit, ama-
 ce. Hoc vero nihil est,
 inquit æger. Noli tamen
 id negligere, ait medicus:
 pellis tibi sensim flava in-
 tumescit. Tu vero, medi-
 ce, pejus quam ego, palles,
 Fa-

N O T Æ.

nevolentia: dona, quæ mo-
 nent mentem patroni, ut
 causa clientis recordetur.

Cliens. Cliens ille dici-
 tur, cujus causa defenditur
 a patrono.

Manâ. Piscis genus est.

Orca. Vas, in quo repo-
 nebantur salsamenta, & a-
 lia id genus.

De gente. Gens, natio,
 sæpe sumitur pro secta ali-
 qua, & ordine hominum:
 ita natio poetarum dicitur.

Hircosa. Hircus est alarū
 sive axillarum graveolen-

tia, odor fœtidus, qualis
 est hircorum.

Centurionum. Centurio,
 centum militibus præest.

Arcesilas. Fuit philoso-
 phus academicus insignis
 sua tempestate: is dicebat
 nihil sciri posse, Solon u-
 nus fuit e septem Græcia sa-
 pientibus: floruit Athenis,
 regnante Romæ Tarquinio
 Prisco.

Obstipo. Quidam expli-
 cant, demisso.

Rabiosa silentia. Dicuntur
 canes rabidi non latrare.

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Hoc est, quod palles? cur quis non prandeat, hoc est?

His populus ridet, multumque torosa juvenus
Ingeninat tremulos naso crispante cachinnos.

Inspice; nescio quid trepidat mihi pectus, & agris

Faucibus exsuperat gravis halitus, inspice, sodes,

Qui dicit medico, jussus requiescere, postquam

Tertia compositas vidit nox currere venas,

De majore domo modice sitiente lagena,

Lenia loturo sibi Surrentina rogavit.

Heus, bone, tu palles. Nihil est. Videas tamen istud

I N T E R P R E T A T I O.

Facesse, noli me tractare
severius, ut pupillos tutor
solet: ego meum tutorem
jam diu sepelivi vide ne
te quoque sepeliam. Bene
est, reponit medicus, ta-
ceo, & abeo. Igitur ille
agrotus; ubi se ingurgitavit
cibus, alvi jam pallida pel-
le intumescente, lavat se
in balneis, odorem tetrum
e faucibus exhalans: at
mox, ubi repetit epulas,
& poculum accipit, horro-
re subito, ac tremore cor-

ripitur, & manus titubans
illi poculum excutit aqua
calida plenum; crepitat
dentibus, qui præ horrore
labiis contractis reteguntur
& apparent; cibi excidunt
ore; moritur; atque ad ejus
funus deducendum paran-
tur tibicinis, cerei, ac tædæ;
tandemque iste delicatulus
medici contemptor, infero-
tro collocatus, & unguentis
perfusus, deponitur pedibus
in publicum vestis, ad ja-
nuam; mox ad rogam, & tu-
mu-

N O T Æ.

Torosa. Pinguis, obesa;
tori enim sunt carnis mu-
sculi; pulpæ.

Crispante. Tremente naso,
& in rugas contracto.

Inspice. Respondet Stoi-
cus præceptor orationi Cen-
turionis, necessarium esse
philosophiæ studium, quod
qui negligunt, ruunt in
vitia præcipientes, & male
pereunt; ut agroti, negle-
cta medici curatione, in-
tereunt.

Exsuperat. Legunt aliqui,

& rectius, expirat.

Sodes. Vox blandientis,
oro te, factum ex *si* & *au-*
des.

Majore. Ditiore.

Modice sitiente. Modice
ampla, non multum vini ca-
piente. Multum sitit lagena,
quæ multum vini capit.

Surrentina. Surrentum
urbs Italiæ in Campania:
hujus vina lentia, & salu-
bria erant, maxime conva-
lescentibus.

Bone. Vox blandientis.

Quicquid id est, surgit tacite tibi lutea pellis.
 At tu deterius palles: ne sis mihi tutor:
 Jam pridem hunc sepeli: tu restas. Perge, tacebo.
 Turgidus hic epulis, atque albo ventre, lavatur,
 Guttur sulphureas lente exhalant mephites.
 Sed tremor inter vina subit, calidumque trientem
 Excudit e manibus; dentes crepuere retecti;
 Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris:
 Hinc tuba, candela; tandemque beatulus alto

I N T E R P R E T A T I O.

mulum deportatur a servis, qui ab eo, prius quam obiret pridie donati pileo fuerunt, & libertate, adeoque recens facti cives Romani.

Age nunc, o philosophia contemptor infelix, similem esse te illi ægroto agnosce: explora tu ipse tibi venam, manum pectori applica, nihilne immedici, & alieni caloris deprehendis? attrecta pedes extremos, & manus, nonne frigent? quid? an non cor tibi tre-

pidat, & insolito motu subsilit, cum pecuniam aspicias? quid, si olera, & viles cibi in frigidis lancibus tibi apponantur, si panis multo mixtus surfure, qualis e farina, plebejo cribro purgata, fieri solet? fauces tenta, ibi deprehendes ulcus tetrum, nempe gulam, quæ istis plebeis cibis contenta non sit, seque illis offendi quærat. Nunc timore quateris, qui tibi capillos aristarum instar subri-

N O T Æ.

Lutea. Pallida, crocea, prima syllaba longa, quæ brevis est, cum a luto sit luteus, id est, cænoius.

Tutor. Tutores erga pupillos ferme sunt feveri: hinc tutor pro homine austero, & frigido sumitur.

Sepeli. Pro *sepelivi*.

Tu restas. Tu, qui mihi jam advenis, ut tutor novus, restas a me sepeliendus. Vel, tunc hic restas adhuc? non abis?

Mephites. Mephitis est odor teter, qui maxime ex aquis sulphureis, & corruptis emittitur; hic animæ

graveolentiam significat.

Paratur. Balnei usus frequens erat post sumptum cibum: Sed agris noxius, maxime hydropticis.

Trientem. Triens est genus vasis, ita dictum, quia quatuor continet; est enim triens quarta pars numeri duodenarii.

Vina. Sæpe potabant in ipsis balneis.

Uncta. Pinguia, lauta.
Pulmentaria. Opsonia, cibi quilibet, facta vox a pulte.

Tuba. Præcedebant funus nobilium tubæ; pauperum,

Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
 In portam rigidos calces extendit; at illum
 Hesterni capite induto subiere Quirites.
 Tange miser venas, & pone in pectore dextram,
 Nil calet hic? summosque pedes attinge, manusque
 Non frigent? ingens si forte pecunia visa est,
 Cor tibi rite salit, positum est argente catino
 Durum olus, & populi cribro decussa farina;
 Tentemus fauces; tenero latet ulcus in ore
 Putre, quod haud deceat plebeja radere beta.
 Alges, cum excussit membris timor albus aristas:
 Nunc face supposita fervescit sanguis, & ira
 Scintillant oculi; dicisque, facisque, quod ipse,
 Non sani esse hominis, non sanus juret Orestes.

INTERPRETATIO.

subrigit: nunc ira sanguis
 tibi succenditur, ut si fax
 illi supponeretur, & oculi
 scintillant; eaque dicis,
 ac laeis, quæ Orestes ip-

se, licet insanus, tamen
 facile videat esse hominis
 dementis, & ratione desti-
 tuti.

NOTÆ.

rum, tibiæ.

Lecto. Feretum instar lecti sternebant.

Lutatus. Unctus Lutare, est, Luto inficere: hic, accipitur pro ungerere.

Amomis. Unguentis, aromatibus, quibus cadavera solebant oblini.

Hesterni Quirites. Romani, vel a Romulo, qui dicitur est Quirinus, vel, a Curibus, urbe primaria Sabinorum, quibus cum prima fœdera junxerunt, appellati sunt, Quirites: servi autem non recensentur inter cives, nisi donarentur libertate.

Induto. Liberti pileum sumebant, ut insigne libertatis.

Subiere. Extulere, feretrum humeris imposuere.

Catino. Patina, lance.

Decussa. Purgata a fursure populi cribro, quod non excludit omne fursur, neque excutit: unde panis fit ater, & secundarius.

Raacere. Perstat in metaphora: ulcera enim, si quid asperius affricetur, raduntur, & offenduntur: ita homo gula deditus respuit olera plebeja, qualis est beta: & ejus guttur istis cibis vellicatur, ac raditur.

Orestes. Filius Agamemnonis fuit, Græcorum Regis, qui cum Clytemnestram matrem interfecisset, furis est agitatus, & in infaniam actus.

SATYRA IV.

Magistratus gerenda Reipublica imperitus. Aliena vitia cernunt omnes magis, quam sua.

Rem populi tractas? (barbatum hoc credema-
gistrum

Dicere, sorbitio tollit quem dira cicuta)
Quo fretus, dic hoc, magni pupille Perich?
Scilicet ingenium, rerum prudentia velox
Ante pilos venit, dicenda, tacendaque calles.
Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ,
Majestate manus: quid deinde loquere? Quirites,
Hoc, puto, non justum est, illud male, rectius istud:

INTERPRETATIO.

Administras Rempublicam, o Alcibiades, pupille magni Perichis (finge hæc a Socrate illi dici) quibus tandem virtutibus es fretus, ut hoc a te recte faciendum esse confidas? an ingenium tibi, & prudentia maturior ante ætatem venio? an tenes, quid tacendum, quid dicendum in ioco sit? Age ergo, ubi populus iratus excitaverit seditionem, libes tumultum sedare, prolata.

NOTÆ.

Barbatum. Socratem intelligit Atheniensem Philosophum, virum sapientissimum, qui morte damnatus ab Atheniensibus, quod de Diis perperam sentire diceretur, hausto veneno e cicuta confecto, periit. Philosophi autem barbam alebant.

Pupille. Alcibiadem intelligit, Græcorum Imperatorem, qui tutorem a patre accepit patrum suum Periclem. Volunt aliqui, sub Alcibiadis persona, castigari Neronem.

Perich. Pericles Dux Græcorum fuit maximus, idemque orator optimus; adeo ut tonare, fulminare, ac suis concionibus Græciam permiscere diceretur, *Periclei*, vel *Perichi*, dicitur pro, *Perichis*, a *Perichus*, vel *Pericleus*.

Pilos. Ante barbam, ante canos, ante grandioræ ætatem.

Quirites. Proprie cives Romani sunt, sic dicti a Curibus, urbe Sabinorum, aut a *Quiri*, quæ vox, lingua Sabina, hastam sonat.

Hic.

Scis etenim justum gemina suspendere lance
 Ancipit's libræ, rectum discernis, ubi inter
 Curva subit, vel cum fallit pede regula varo,
 Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.
 Quintu igitur, summa nequiequam pelle decorus,
 Ante diem blando caudam jactare popello
 Desinis, Anticyras melior forbere meracas?

I N T E R P R E T A T I O.

lata manu cum dignitate, & silentium indicere: quid dices deinde? nempe: O cives, ea res injusta est: illa male, hæc rectius, opinor, fiat: scit etenim, quod justum est, examinare recta iudicii, & rationis trutina; internoscis, quod est rectum, ubi inter curva, & vitiosa latet; vel cum aliqua norum, & juris regula evadit curva, & fallax, eam videlicet emendare potes;

& prava, vitiosaque nosti: condemnare nigram illis, & feralem litteram imponendo. Vides, te istis omnibus carere dotibus, & sola corporis forma præstare: quin igitur cessas captare populi gratiam, ante idoneam ætatem, & prudentiam, & illi te venditare? Rectius faceres, si caput, ac insaniam tuam purgares helleboro, quam si administrationem imperii susci-

N O T Æ.

Hic autem, per catachresim de Græcis intelligi debet.

Ubi inter. Ubi se abscondit, & latet inter curva, idest, inter injusta, & iniqua. Virtus enim est in medio vitiorum duorum.

Varo. Distorto, obliquo, & curvo. Vari proprie dicuntur, qui pedes introrsum inflexos habent. Exemplum fit. Est hæc juris regula, *Reddatur depositum*: aliquis sanus enfem apud te deposuit; eum repetit idem in insaniam actus; fallit hoc loco regula, neque enim debes reddere depositum.

Theta. Græcorum iudices, cum reum condemna-

bant, solebant tabellas in urnam, vel cistam demittere, in quibus erat scripta Græca litera, *Theta*, quia *Thanatos*, quæ vox Græcè mortem significat, ab ea litera incipit. Eadem litera præfigebatur nomini-bus militum, qui perierant.

Caudam jactare. Ita canes solent, cum blandiuntur dominis.

Anticyras. Anticyræ erant insulæ duæ eo nomine, in quibus hellebori magna copia nascebatur: valet illud contra insaniam.

Meracas. Idest, merum & purum helleborum, ut remedium sit præsentius.

Melior forbere. Græca lo-

Quæ tibi summa boni est? uncta vixisse patella
Semper, & assiduo curata cuticula Sole?
Expecta; haud aliud respondeat hæc anus. I nunc,
Dinomaches ego sum: suffla; sum candidus: esto,
Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
Cum bene discincto cantaverit ocyma vernæ.
Ut nemo in sese tentat descendere! Nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

I N T E R P R E T A T I O.

Acciperes? Dic mihi, o infelix adolescens, qua in se summum bonum ponis? nempe in lauto victu, in curanda cute ad Solem? expecta tantisper, petamus, quid sentiat hæc vetula, quæ præterit, certe nihil aliud respondet de summo bono. Nunc tibi plaude, ac beatum te puta, quia nobilitas, & filius Dinomaches: buccas infra, gloriare de forma, & pulchritudine.

Sic ita sane, do id tibi libenter, modo tu mihi vicissim concedas, te nihilo sapienterem esse, quam sit anus pannosa, quæ herbas servis dissolutis emendas proclamat, non sine convitiis, quibus illos proluet. Quam verum hoc effectum est, neminem se excutere, se inspicere, ac sua scrutari vitia? ut illa pars mantica, quæ est in tergo hominis precedentis, nobis ob oculos.

N O T Æ.

quendi formula; idest, a ptior, & dignior, qui forteas.

Uncta patella. Pinguis patinis, idest, cibis delicatis.

Sole. Cutem ungebant ad Solem, aut ignem, aprico in loco certis horis interdum confidebant, valetudinis causa.

Suffla. Sufflare, est, flatum buccis tumens edere.

Pannucia. Pannosa, Baucis est nomen vetulae, apud Ovidium celebris: pro qualibet vetula ponitur.

Discincto. Luxurioso, nebulo, prodigo.

Ocyma. Ocimum, herba hortensis, quam narrat Plinius solitam feri cum male dictis, & probris. Basilicum etiam dicitur: quod nomen servis odiosum, quibus videtur servitutem exprobrare. Hinc illa Baucis ocimum venale servis occinit.

Verna. Verna proprie est servus ex ancilla, domi tempore verno natus: ponitur hic pro quolibet servo.

Mantica. Dicebat Aëolus nos vitia nostra, tanquam onus incommodum, & infixum in peram, seu manticam conjicere, quam tergo.

Quæsieris : Nostin' Vestidi prædia ? Cujus ?
 Dives erat Curibus , quantum non milvus oberret .
 Hunc ais ? hunc Diis iratis , genioque sinistro ?
 Qui , quandoque jugum pertusa ad compita figit ,
 Seriolæ veterem metuens deradere limum ,
 Ingemit : *Hoc bene sit* ; tunicatum , cum sale , mordens

I N T E R P R E T A T I O .

los assidue versatur ! Si forte quæsieris ab aliquo : Nostine prædia Vestidii ? Cujus , inquit ille ? Nempe ille est , qui in agro Sabinorum tantum agri possidet , quantum milvus non percurrat per diem integrum volando . Hunc cine ais ? hominem nempe iratis Superis , ac genio adverso natum : ita misere avarus est ? qui

cum post sementem factam aratrum suspendit palo , per festa Compitalia , dolens quod lagunculæ operculum pice oblitum resignare cogatur , suspirat , & ut res bene , ac feliciter vertat ; precatur ; tum capere adhuc suis tunicis involutum comedens , cum sale , & olla pultis plena , servis ob epulas adeo delicatas plaudentibus , vinum vapidum ,

N O T Æ .

tergo impositam gestaremus . Esse autem homines in vita , ut in via , ita ut alii alios sequerentur , & eam , quæ sibi a tergo penderet , manticam nemo aspiceret , sed eam , quæ præcedentis tergo esset imposita , peccatis alienis plena . Occasionem hujus digressionis ex eo sumpsit Persius , quod Alcibiades seipse videretur ignorare , ac probe tamen cognitus aliis foret , quippe qui ejus intuerentur vitia , dum sua nescirent .

Curibus . Cures urbs fuit præcipua Sabinorum .

Genio . Genius Deus est hilaritatis , ac lætitiæ dator : itaque genio irato , & adverso natus dicitur , qui genium defraudat , qui pau-

ce vivit , ac duriter .

Jugum . Agricola , post sementem factam , certum diem festum , insigni lætitia , vino , epulisque celebrabant in compitis , tum aratris depositis cessabant ab opere rustico .

Pertusa . Perforata ; quia compita sunt loca : unde patet ingressus in multas vias ; vel , calcata , & contrita .

Seriolæ . Seria est vas testaceum , amphora .

Limum . Lutum , picem , qua obturatur os amphoræ .

Deradere . Deripere , detrahere .

Hoc bene sit . Quasi rem magnam acturus , precatur omnes Deos , ut bene illam sibi , ac feliciter evenire velint .

Cæpe, & farratam pueris plaudentibus ollam,
 Pannosam facem morientis sorbat aceti.
 At, si unctus cesses, & figas in cute Solem,
 Est prope te ignotus, cubito qui tangat, & acre,
 Despuat in mores, arcanaque crimina carpat.
 Cælimus, inque vicem præbemus crura sagittis:
 Vivitur hoc pacto; sic novimus. Illa subter
 Cæcum vulnus habes, sed lato balteus auro
 Protegit: ut mavis, da verba, & decipe nervos,
 Si potes. Egregium cum me vicina dicat,
 Non credam? Viso si palles, improbe, nummo.

I N T E R P R E T A T I O.

dum, & fugiens, quod acetum dici potest, avide haurit usque ad facem. Hæc dicis de Vestigio, quisquis illum ita carpis, sic illius vitia rides; at si tu post lautas epulas in otio marcescis, unguentis delibutus, & ad Solem applicaris; non deerit aliquis forte ignotus, qui te carpat vicissim, & te cubito pulset, tuæque tibi vitia occulta exprimat. Ita carpimus alios, & lingua, ut jaculo vulneramus; ita

vicissim ab iis vulneramur, & carpimur: sic sunt homines, sic vivunt. Sic alii alios norunt: sic tua, o Alcibiades, vitia perspicimus. Tu habes occultum vulnus intra viscera, sed tuus balteus, latioꝝ, & auro ornatus, impedit, quominus appareat: age ut libuerit, finge te sanum esse, ac te, si potes, decipe, & læsis nervis, corruptis visceribus, nega te ægrotare. Atqui vicini omnes laudant, & vicinum.

N O T Æ.

Farratam. Farre multo plenam, seu pulve confecta ex pingui frumento, atque & farina farris.

Pannosam. Fæx vini rancida, & sicca, in pannosam veluti laciniis arefcit.

Cubito &c. Id fit, cum aliquem durius admonemus, & cum cubito ferimus.

Despuat. Dicimus in aliquam rem despuere, cum eam execramus.

Cæcum vulnus. Ita vocat

libidines, & occulta flagitia.

Balteus. Hac voce potentiam, & opis inuail, quæ magna sunt vitiorum integumenta: quis enim potentem, ac divitem accusare velit, quis aulit?

Da verba. Impone aliis, fycum facito.

Nervos decipe. Metaphora ducitur ab iis, qui cum articulari morbo laborent, aut paralyti, quæ nervos obrun-

Si puteal multa cautus vibice flagellas:
 Necquicquam populo bibulas donaveris aures.
 Respue, quod non es; tollat sua munera cerdo:
 Tecum habita; & noris, quam sic tibi curta supellex.

I N T E R P R E T A T I O.

rum esse bonum prædicant: non debitas; vilis plebecula,
 cur illis non credam? Si, o & infimi artifices servent
 improbe. viso nummo, ejus sibi suas adulationes; & sua
 desiderio perturbatis; si dona; te inspice, te consule,
 debitoris tuos iniquis usuris qui sis, quid habeas: tum
 vexas; frustra aures laudis intelliges, quam tua bona,
 avidas populo adulanti præ- tuæ virtutes exiguæ sint.
 bes. Repudia laudes, tibi:

N O T Æ.

obtundit, fingunt se tamen
 valore.

Puteal. Proprie est putei operculum. Locus fuit Romæ ita dictus, in quo exercebantur judicia; eratque ibi Prætoris tribunal; in eundem locum fœneratores conveniebant, ut a debitoribus usuras exigent.

Vibice. Vibex est signum vulneris inflati, cicatrix.

Per hanc metaphoram significatur acerbitas, & sævitia fœneratorum in debitores, sive litigatorum improbitas.

Sua munera. Laudes immeritas vocat munera a fœneratoris.

Cerdo. Cerdo est veterum calceorum sutor, in hoc loco, vilis opifex quilibet.

Curta. Manca, mutila, exilis.

SATYRA V.

Primum gratias agit præceptori suo, quem pluribus laudat: deinde, in quo vera libertas posita sit, præclare docet.

Variis hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum;
Fabula seu mœsto ponatur hianda tragædo:
Vulnera seu Parthi, ducentis ab inguine ferrum.
Quorsum hæc? aut quantas robusti carminis ossas
Ingeris, ut pars sit centeno gutture niti?
Grande locuturi nebulas Helicône legunt:

INTERPRETATIO.

Facerem hic libenter, quod vates solent, qui consueverunt optare, ut centum sibi ora, & centum linguarum suppetant, ad ea dicenda, de quibus carmen scribant, seu tragædiam componant, ab mœstis actoribus clamore magno recitandam; seu describant bella cum Parthis gesta, qui sagittas ferro præfixas ex-

trahunt ipsi e pectore vulnerato, & in hostes retorquent. Cur sic incipis, o Persi, quorsum hæc optas? Quodnam illud tandem est carminis tui, ac Satyræ istius argumentum, cui explicando egeas, centum faucibus, veluti ad ingentem ossam deglutiendam? Qui grande scribendi genus affectant, pergant sane in Helicône.

NOTÆ.

Variis. &c. Est in hac Satyra dialogus inter Cornutum & Persium: fingitur Persius incipere optando centum voces, & centum linguas; & statim interpellari a Cornuto petente, quorsum id operer. Erat ille Cornutus insignis Philosophus, quo magister Persius fuerat usus.

Fabula. Tragædia, quia multa in tragædiis fingi a poetis solent.

Parthi. Parthi sunt populi Asiæ, Persis vicini.

Quorsum hæc? Fingit Persius adesse Cornutum præceptorem suum, quem alloquitur in hac satyra.

Ossas. Ossa est proprie frustum carnis tumidum: sumitur hic pro partibus magni animalis, & tumidi carminis.

Ingeris. Alias aliis tumulas, undique colligis: vel potius, infers tibi in os, & buc-

Si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestæ
 Feruebit, sæpe infulso cantanda Glyconi.
 Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino,
 Folle premis ventos; nec clauso murmure raucus,
 Nescio quid tecum grave cornicaris inepte;
 Nee stloppo tumidas intendis rumperé buccas.
 Verba togæ sequeris, junctura callidus acri,
 Ore teres medico, pallentes rãdere mores.

I N T E R P R E T A T I O.

Heliconem, & ibi colligant
 obscuras, turgidasque locu-
 tiones; si nempe canam,
 quam Procne Tereo, aut
 Atreus Thyestæ apposuit, su-
 mum exhibendam per in-
 fultum illum auctorem Gly-
 conem, qui Terei canantis,
 aut Thyestæ partes agat.
 Tu carmina ejusmodi am-
 bitiosa non scribis; neque
 imitaris folles, qui, interim
 dum igne ferrum in camino
 coquitur, ventos colligunt,
 & magno cum sonitu red-

dunt; nec rauca voce, &
 inter dentes conclusa, ine-
 pte aliquid immurmuras;
 nec buccis inflatis, ingenti
 sonitu, versus ampullatos re-
 citare amas. Uteris verbis
 in communi usu positis, &
 genere scribendi sic apte
 composito, & nexo, ut nu-
 merosus, concinnusque sic
 stylus tuus, non immodice
 intumescens, & inflatus;
 callide insectaris hominum
 scelera, moresque parvos
 carpis acriter, atque pun-
 gis.

N O T Æ.

& buccam, ut opus sit cen-
 teno gutture ad eas deglu-
 tiendas.

Procnes. Procne fuit Pan-
 dionis filia Philomelæ so-
 ror, Terei Thraciæ Regis
 uxor, quæ filium suum Itym
 epulandum apposuit mari-
 to, a quo Philomela teme-
 rata fuerat:

Thyestæ. Thyestes Mycæ-
 narum Rex, Pelopis filius,
 frater Atrei fuit; qui cum
 uxorem fratris temerasset,
 Atreus suos ipsi liberos in
 mensa apposuit, in olla co-
 ctos, reservatis capitibus il-
 lorum, & pedibus, quæ po-
 stea illi obtulit, ut agno-

sceret suum dolorem.

Cornicaris. More corni-
 cis, tacitum quiddam, ac
 surdum crepas. Ut isti poe-
 tæ tumidi facitiant.

Stloppo. Stloppus est ille
 sonus, qui inflatis buccis,
 ac displosis editur.

Togæ. Toga est vestis ex-
 terior, usitata Romanis, qui
 togati hinc dicti: significat
 hoc in loco usitatum lo-
 quendi genus, oppositum
 ampullato, & inflato. Ea-
 dem toga pro pace etiam
 sumitur, quia cives ea ute-
 bantur in Urbe, cum mili-
 tes sago in castris uterentur.

Teres. Rotundus, perfe-
 ctus.

Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
 Hinc trahere, quæ dicas: mensasque reliquo Mycænis,
 Cum capite, & pedibus, plebejaque prandia noris.
 Noc equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
 Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo.
 Secreti loquimur: tibi nunc, hortante Camæna,
 Excutienda damus præcordia: quantaque nostræ
 Pars tua sit, Cornute, animæ; tibi; dulcis amice,
 Ostendisse juvat. Pulsa dignoscere cautus,
 Quid solidum crepet; & pictæ tectoria linguæ.
 Hic ego centenas ausim deponere voces,
 Ut quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,

I N T E R P R E T A T I O .

gis, ludendo liberaliter, & urbane. Hæc illa sunt argumenta, unde tuis materiam versibus debes sumere; relinque Græcis Thyesteas mensas, ubi elixum puero- rum caput cum pedibus servatum est; in epularum sine ostendendum: expende vitia Romanæ plebis; & mores ejus quotidianos, ac luxum argue. Ego vero non ob eam causam centum voces mihi opto, quod in istis versar- argumentis velim; neq; enim id ago, ut repleam libros

versibus ampullatis, & splendide inanibus, quibus nugæ poetarum, & fabulas exornem, & cœmendem. Sine arbitris, solus solum te nunc alloquor, suadetque mihi mea Musa, ut latebras mei pectoris tibi explorandas præbeam: placet tibi nunc ostendere, o amicorum dulcissime, quam vere te a mem- & quanta sit pars anima tua mea. Explora me, ut solent, qui vasa fictilia emunt; tu, inquam, qui scis probe dignoscere, quo sono vas intel-

N O T A E .

Atus, ac politus. Quidam legunt, *teris*, hoc est, ex- polis, & cinnas.

Pallentes. Sceleratos, quia improbi pallent ob flagitia.

Culpam defigere. Notare, & pungere; stylum in vitis penitus figere; defigere enim, est, valide figere.

Mycænis. Mycæna, urbs Græciæ est in Peloponne- so, ubi Atræus regnavit.

Bullatis. Bulla est aqua summa intumescens, & in- globulum vento plenum se- convolvens; pro re tumida, & fulgenti, sed inani, & vacua, sumitur.

Secretæ. Quæ fiunt ad inanem gloriam captandam, in lucem efferuntur, ut incur- rant in ora, & oculos al- liorum.

Tectoria. Tectoria est crusta quadam, aut marmo-

Vocē traham pura, totumque hoc verba resignent,
Quod latet arcana uon enarrabile fibra.

Cum primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit;
Cum blandi comites; tota iue impune Suburra.

I N T E R P R E T A T I O.

reiligatur solidum esse, quænam amicitia vera, & germana, quænam sit fucata, & mentacibus verbis tecta. Ea causa est, cur centenas mihi dari voces velim, ut tua in me beneficia pro dignitate commemorem; ac sincera oratione prædicem, quam alte in animo defixus mihi sis, idque verbis apperire possim, quod in intimo latet pectore. Cum primum præextam vestem depulsi, quæ puerilis integritatis, & ve-

recundia veluti custos est, bullamque donavi, & appendi Laribus; cum uti sociis, & monitoribus blandis cœpi; cum clypeum, militia per ætatem jam patiens, candidum, ut tyro, sumpsi; cum per Suburram vicum cupediis, ac deliciis infamem oculos jam spargere liberius potui; ea, inquam, ætate, qua sunt incerti adolefcentes quodnam vitæ institutum aggrediantur, cum laborant ignoracione.

N O T Æ.

ris, aut alterius rei, qua paries obducitur. Hic significat fucatam amicitiam, quæ verbis tantum constat, cum aliud in animo lateat.

Fibra. Corde, pectore. *Fibræ* sunt nervuli quidam, & partes extremæ in corde, & visceribus, tenues instar filii.

Purpura. Toga puerilis, seu præexta; sic dicta, quia illi purpureus limbus atrehebatur. Hanc gestabant, ut etiam bullam, pueri nobiles usque ad annum 16. exactum, eaque deposita, virilem togam induebant. *Custos* dicitur, quia illa vestis sacra erat, & qui ea uterentur sancti, & venerabiles habebantur; itaque da-

batur Magistratibus: item pueris, ut eorum pudicitia cultus esset.

Pavido. Vel quia pueri meticulosi sunt, vel quia magistrorum minas, ac verbera tunc timent.

Cessit. Deposita est, me reliquit.

Bullaque. Erat toreulum, quoddam, vel aliud quidpiam ex auro, argento, &c. quod nobilem puerorum collo appendebatur. Vide Sat. 5. & 13. Juvenalis.

Succinctis. Lares Dii erant domestici, qui singulis in domibus, & in certis etiam locis publice colebantur. Habebant vestem, quæ canina pellis erat, instar peregrinantium alte cinctam,

Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo,
 Cumque iter ambiguum est, & vitæ nescius error
 Diducit trepidas ramosa in compita mentes;
 Me tibi supposui: teneros tu suscipis annos
 Socratico, Cornute, sinu; tunc fallere solers

I N T E R P R E T A T I O.

earum rerum, quæ necessariæ sunt ad vitam bene transigendam, ac veluti hærent in bivio compito, per duplicem Pythagoricæ litteræ rami significato, tunc me tibi erudiendum tradidi, tu me Stoica philosophia, cujus auctor præcipuus Socrates fuit, instituendum suscepisti: tunc apposuisti mihi regulam, quæ mihi ostenderet, quid esset in meis moribus intor-

tum, & obliquum, sensim tamen, ac leniter, adeo ut asperitatem novæ doctrinæ vix ullam sentirem. Tunc animus meus rationis morem gerere cepit, & ab ea vinci, eique subiaci, quam vis non sine labore, tunc novam faciem ab arte, & philosophia accepit, te fingente & velut argillam digitis formante. Memini me tecum totos dies transigere solitum, & primam noctis par-

N O T Æ.

etiam, & in humerum sinistrum redactam, ac obvolutam.

Umbo. Est proprie pars in medio clypeo, eminentis, & intumescens, interdum præfixa cuspide. Candidus erat clypeus tyrorum, ut in eo res præclare ab iis gerendæ scribi possent, & coloribus adumbrari. Umbo etiam est togæ pars quædam eminentis: lautiores enim togam ita componebant, complicabantque, ut certo modo clypei speciem præ se ferret: togæ porro erant vulgo candidæ.

Ramosa. Alludit ad litteram Pythagoræ, de qua dictum superiori satyra: ut enim compitum in duas, vel plures vias, tanquam arbor

in plures ramos scinditur; ita littera, Y, in duas partes abit diversas.

Supposui Metaphora ducitur ab ovis, quæ fovenda gallinæ incubanti supponuntur.

Socratico sinu. Tuo sinu, qui disciplinæ, & philosophiæ Socratis sequeris. De Socrate vide Satyræ IV.

* *Fallere solers.* Solerter, & callide me fallens, vix a me deprehensa, Fallo enim sæpe sonat ignoror. Aliqui sic exponunt: Tunc regula te apposita ostendit mihi viciosos, & intortos esse mores hominum plurimorum, quamvis recti, probique videantur. *Fallit enim vitium specie virtutis.* Juvenal. Satyr. 14.

Apposita intortos ostendit regula mores;
 Et premitur ratione animus, vincique laborat.
 Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
 Tecum etenim longos memini consumere soles,
 Et tecum primas epulis decerpere noctes:
 Unum opus, & requiem pariter disponimus ambo;
 Atque verecunda laxamus serua mensa.
 Non equidem hoc dubites; amborum fœdere certo
 Consentire dies, & ab uno sidere duci.
 Nostra vel æquali suspendit tempora Libra,
 Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
 Dividit in Geminos concordia fata duorum:

INTERPRETATIO.

partem epulis seponere: ambo la cris pariter, & quietis tempora partiebamus, & stadii severiores curas hilari, & honesta mensa lavabamus. Credas merito ab occulta sideris alicujus potestate fieri, ut vita utriusque nostrum, occupationes, ac studia sibi congruant, sintque inter se simillima; Aut Parca, quæ vera hominum fata condunt, nos sub eodem Libræ sidere nasci voluerunt, aut hora nascendi, nobis fidelibus amicis data, nos sub Geminis editos voluit, & istam concordiam vitæ, ac morum ambobus tribuit. Noxios, & mali-

gnos Saturni influxus, propitiis Jovis, qui nobis favet, radiis, aspectuque retundimus. Certe est aliquod astrum, seu Jovis, seu alterius Numinis (cujus porro nescio) quod te mihi similem, & conjunctissimum facit. Hominum non unum genus est; eorum studia, & exercitationes vitæ admodum discrepant inter se; est sua cuique propensio, nec idem omnes amant, optantque: hic mercaturam exercet; ac merces Italiæ mutat cum pipere, & cum ino in India Orientali, hic epulis mavult, ac somno pinguescere, quam opes labore multo quærere: alius dele-

NOTÆ.

Artificem. Magna cura, & arte elaboratum. Leguntam, artificisque tuo ducit, &c. sub tuo pollice, qui es peritus artis philosophicæ.

Decerpere. Primam partem noctis ad epulas capere.

Sidere. Ab eodem astro

gubernari, quod nobis nascentibus præfuerit.

Tenax veri. Mentiri nescia.

Geminos. Gemini, tertium sunt Zodiaci sidus. Poetæ fingunt illos gemellos esse Castorem, & Pollucem, qui fuerint inter sidera

Saturnumque gravem nostro Jove frangimus una:
 Nescio quod certe est, quod me tibi temperat astrum:
 Mille hominum species, & rerum discolor usus:
 Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno:
 Mercibus hic Italus mutat sub Sole recenti
 Rugosum piper, & pallentis grana cumini:
 Hic satur irriguo mavult turgescere somno,
 Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
 In Venerem putret, sed cum lapidosa chiragra.

I N T E R P R E T A T I O.

delectatur ludo, & exercitationibus, quibus Romani utuntur in campo Martio: alium ludus aleæ spoliatur opibus: alii turpes voluptates sectantur, sed cum chiragra eorum digitos, ut veteris fagi ramos, siccaverit intorseritque, tum ingemiscunt vitam sibi totam in luto fœdarum voluptatum, ac tenebris peractam fuisse, & eam sibi ad morbos, & ærumnas relictam, ac in senium prorogatam dolent.

Tua studia, o Cornute, longe alia sunt: incumbis, etiam noctu, in libros; juvenum mores excolis, & in eorum aures, animumque inferis philosophiæ præcepta, ut se mentem bonam, unde virtutum fructus nascantur. Ex his nimirum studiis, o, senes & juvenes, ex hac philosophia discite certum finem, quem animo spectare in omni vita debeatis: hinc vobis sapientiam, & virtutem comparate, quæ sunt veluti via-

N O T Æ.

dera collocati: Astrologi verò censent eos, qui sub Libra, aut Geminis nascantur, amicos esse, & invicem consentientes.

Saturnum. Saturnus dicitur ab Astrologis esse stella gravis, hoc est noxia, & infausa.

Nostro. Propitio, favente nobis.

Temperat. Accommodat, amicum, & congruentem facit.

Discolor. Non unius coloris, & generis.

Recenti. Sol oriens dicitur novus, quia renasci-

videtur quotidie.

Rugosum. Piper scabram cutem habet.

Cumini. Cuminum olus est, cujus succus pallidos facit.

Turgescere. Pinguis fieri, saginari. Irriguum appellat somnum, quia calorem natiyum maxime temperat, ac veluti rigat corpus, benignos humores excitando.

Campo. In campo Martio ad Urbem, exercebat se juvenus Romana, disco, cursu, saltu, & aliis id genus ludis.

Putret. Putrescit. Dissolu-

Pregerit articulos, veteris ramalia fagi,
 Tum crassos transisse dies, lucemque palustrem,
 Et sibi jam feri vitam ingemuere relictam.
 At te nocturnis juvat inpallescere chartis.
 Cultor enim juvenum purgatas inferis aures
 Fruge Cleanthea. Petite hinc, juvenesque, senesque,
 Finem animo certum, miserisque viatica canis.
 Cras hoc fiet. Idem cras fiet; Quid? quasi magnum,
 Nempe diem donas? Sed cum lux altera venit,
 Jam cras hesternum consumpsimus: ecce aliud cras.

I N T E R P R E T A T I O . .

viaticum, quo instructi se-
 nectutem læti percurretis.
 Cras, inquit aliquis, hoc fa-
 ciam. Cras hoc facies? cur
 non hodie? Cur adeo me ur-
 ges? Quid tam magnum est,
 rem differre uno die, & pro-
 crastinare? diem unum do-
 na mihi; est hoc exiguum.
 Sed cum altera dies venit,
 jam istud cras hesternum,
 seu dies illa hesternum, quæ
 a te pridie cras dicebatur,
 abit, & inutilis tota præte-
 rit; rursusque aliud cras
 postulabis, & ita totos an-

nos, vitamque totam con-
 sumens; dicendo te cras in-
 capturum sapere; & semper
 aliud cras erit ultra illud,
 quod tibi dari petiisti; a-
 deo ut nunquam venias ad
 ultimum aliquod cras: Si-
 cut in curru rotarum qua-
 tuor, posteriores rotæ, quam-
 vis juxta priores sint, & in
 eodem curru, nunquam eas
 tamen currentes assequun-
 tur, quia posteriori sunt in
 axe, & quanto magis se-
 quuntur alias, tanto illæ
 magis antecedunt. Libera-
 esse

N O T Æ .

solutus est, ac marcidus.
 Legunt alii, *putris*, subau-
 diuntque, *est*.

Lapidosa. In articulis di-
 gitorum calculi, & nodi
 generantur e crassis humori-
 bus, quibus arthritici cru-
 ciantur.

Palustrem. Obscuram, ut
 est in paludibus, & popu-
 nis, ob nidorem, & fu-
 mum.

Frugem. Frugem appella-
 mus herbas, aut sementem.
 Detrahitur igitur pravus opi-

nionibus, ut herbis noxiis,
 meliores tu, ac feliciores
 inferis, ut bonam frugem.

Cleanthea. Cleanthes phi-
 losophus fuit auditor Zeno-
 nis: quem ajunt interdum
 studere solitum, noctu a-
 quas e puteis pretio extra-
 trahere, unde vitam tole-
 raret.

Canis. Albis capillis, se-
 nectuti.

Idem, &c. Potest exponi
 sic. Idem dices cras, & ut
 hodie promittis te cras co-
 peram.

Egerit hos annos, & semper paulum erit ultra:
 Nam, quamvis prope te, quamvis temone sub uno,
 Vertentem sese frustra sectabere canthum,
 Cum rota posterior curras, & in axe secundo.
 Libertate opus est, non hac, quam ut quisque Velina
 Publius emeruit, scabiosum tesserula far

I N T E R P R E T A T I O.

esse debemus, non ea libertate, qua e populo quilibet, Publius, v. g. Velina cum semel emeruit, atque adeptus est, tunc possidet frumentum, oblata tesserula frumentaria. Heu quam aberratis a vero, qui civem, & liberum fieri censetis, si a domino manumissus, & in orbem agitatus fuerit! Hic, quem videtis, vocatur Dama, & servus est, ac vilissimæ inter servos conditionis, quippe qui afinos

domini agat, homo ne tribus quidem assibus æstimandus, stolidus, lippus, fraudulentus, fallere, ac dominum fraudare solitus, vel in ipso pabulo, quod jumentis distribuit; simul ac tamen cum dominus in orbem agitaverit, post illam agitationem, momento evadit civis honestissimus, & vocatur Marcus Dama: Rem miram, Superi! si Marcus iste Dama pro aliquo debitor tuo spondeat, num dubita-

N O T Æ.

peram virtuti daturum, ita die sequenti dices, hoc fiet cras, idemque dicturus es tertia post die, ac porro deinceps.

Egerit. Consumpseris Senfim tuos annos, vitam totam peregeris, in vitio traduxeris, dum te cras, & cras bene victurum spondes. Alii ab *egero* deducunt istud *egerit*, hoc sensu: cras toties postulatum, & datum expellit, extrudit, finit hos tuos annos.

Canthum. Canthus est ferreus ille circulus, quo rota extrema involvitur; hic vero pro tota rota sumitur.

Velina. E tribu Velina: hæc una erat ex Italis tri-

bubus 35. forte sic dicta, quod circa Velinum lacum esset. Porro servi, cum donabantur libertate, in aliquam tribum adscribebantur: iidem sumebant prænomen aliquod, vulgo illius, a quo erant in libertatem vindicati; hinc iste, Publius dicitur, alter Marcus Dama. Porro nomen tribus suæ, ut ceteri e plebe, subjungebant suo prænomini, ut Publius Velina, Marcus Æmilia, &c.

Publius. Aliquis servus, qui prænomen Publii cepit.

Emeruit. Servitutem exiit. Emeriti milites dicebantur, qui solvebantur militia, quibus vacatio a mili-

Possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiritem Vertigo facit! Hic Dama est, non tressis agaso, Vappa, & lippus, & in tenui farragine menda Verterit hunc dominus; momento turbinis exit

I N T E R P R E T A T I O.

bitabis nummos, tam idoneo fidejussore, tuos dare & esse creditor? Si Marcus sit iudex tuæ causæ, num timebis, ne jus non obtineas? Si Marcus aliquid affirmaverit, nonne ita esse jurabis? Marce, ades. Subscribe, & signa tabulas instrumenti publici, aut testamenti. Num hæc tandem vera libertas est quam assequuntur servi vel nequissimi, si pileum sumpserint? Sane, inquis; etenim ille

liber est, qui arbitrato suo vivit: at ego, Marcus Dama, si vis, quem tu derides, ego, inquam, potestatem habeo vivendi, ut volo; nonne sum igitur Bruto liberior? Male ratiocinaris, respondebit aliquid Stoicus, purgatam aurem habens, & acre iudicium, ut falsa distinguat a veris: admitto, & concedo ea, quæ priore loco dixisti, nempe, *ille est liber, qui vivit, ut vult*: at nego hæc alia, quæ subjunxisti,

N O T Æ.

militia dabatur.

Scabiosum. Vile, corruptum. Legunt alii, *scabrosum*.

Tesserula. Nota quædam erat, signum aliquod, & symbolum, quo exhibitio, cives gratis frumentum ex horreis publicis accipiebant.

Steriles veri. Veritate desituti. Græca locutio; metaphora est: proprie, steriles bonæ frugis terræ dicuntur.

Vertigo. Cum dominus servum libertate donare statuerat, ducebat illum ad Prætores; ibique illum apprehendens in gyrum circumagebat, significans eum jam, quo vellet, ire ad arbitrium suum posse: mox

eundem Prætor virga, quæ vindicta dicebatur, quia eos vindicabant in libertatem, percutiens, hæc verba dicebat: *Esto liber*.

Tressis. Qui valet tribus assibus.

Agaso. Qui asinos agit, ac ducit.

Vappa. Vinum est, quod aceto est proximum: accipitur pro nebulone, insulso, & perdito.

Lippus. Cui oculi stillant, ac fluunt; bardus, nequam.

Farragine. Farrago est jumentorum pabulum, unde aliquid furatur ille servus fraudulentus, & perfidus: est farris, & variorum leguminum permixtio.

Momento, &c. Tempore, & brevissimo spatio circu-

Marcus Dama. Papæ! Marco spondente, recusas
 Credere tu nummos? Marco subjudice palles?
 Marcus Dixit; ita est: obsigna, Marce, tabellas.
 Hæc mera libertas? hanc nobis pilea donant?
 An quisquam est alius Liber, nisi ducere vitam
 Cui licet, ut voluit? licet ut volo vivere; non sum
 Liberior, Bruto? Mendose colligis, inquit
 Stoicus hic, autem mordaci lotus aceto:
 Hæc reliqua accipio; licet, ut volo, vivere, tolle.
 Vindicta postquam meus a Prætoris recessi.
 Cur mihi non liceat, jussit quodcumque voluntas,

INTERPRETATIO.

xisti, mihi licet vivere, ut
 volo: hæc tolle, sunt enim
 falsa. At, inquis, post-
 quam mei juris effectus sum
 solita Prætoris formula,
 cur non mihi liceat vive-
 re, ut volo? excipio tam-
 enea, quæ in legibus ve-
 rita sunt, & a Masurio no-
 tata; fateor enim non licet
 ea mihi facere, neque vero
 libet. Attu, disce, quæ sit
 vera libertas: sed iram tam-
 en pone, neque, si quid
 dicam, irride, dum tibi
 falsas, & aniles opiniones

ex animo conor evellere.
 Non erat Prætoris, qui te
 liberum, postulante domi-
 no tuo, pronunciavit, mu-
 nus, & facultas, efficere, ut
 tu, qui sapiens non es sa-
 pientiam, in qua vera liber-
 tas consistit, quæ virtutum
 officia, & vitæ degendæ ra-
 tionem hominibus præscri-
 bit, consequeris, ac per-
 mittere tibi tacere quæ
 velles, & uti vita tuo ar-
 bitratu. Facilius docueris
 calonem, & rusticum apte
 ludere fidibus, & orga-
 num

NOTÆ.

maçus, & vertiginis; cum
 eum dominus manumittens
 in orbem rotat.

Marcus Dama. Assumpto
 sui domini prænominis, qui
 antea dicebatur tantum Da-
 ma, jam vocatur Marcus
 Dama.

Spondente. Fidem suam
 pro illo interponente.

Tabellas. Condere testa-
 mentum non poterant servi,
 neque obsignare aliud in-
 strumentum, testes esse, &c.

Pilea. Servi libertatè do-
 nati conferebant se in tem-
 plum Deæ Feroniæ, ubi ca-
 put radebant, ac sumebant
 pileum, quod insigne liber-
 tatis erat.

Bruto. M. Junius Bru-
 tus, pulsus Roma Regibus,
 ut Consules crearentur, cu-
 ravit, & libertatè sanxit.

Aceto. Valet acetum ad
 sordes abstergendas; pro
 sagacitate, & prudentia
 ponitur; qui habet aures
 aceto

Excepto, si quid Musari rubrica vetavit?
 Disce, sed ira cadat naso, rugosaque fanna,
 Dum veteres avias tibi de pulmone revello,
 Non Prætoris erat stultis dare tenuja rerum
 Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ:
 Sambucum citius caloni aptaveris alto.
 Stat contra ratio, & secretam gannit in aurem
 Ne liceat facere id, quod quis vitabit agendo:

I N T E R P R E T A T I O.

num musicum perite tractare. Reclamat etiam ipsa ratio, quæ tacite nos admonet, ne quis id aggrediatur facere, quod male agendo veluti contaminaturus sit; hoc omnium gentium, & naturæ lege sancitum est, ut qui per inscientiam aliquid efficere nequit, ab ea re se absteineat. Sit ratio ipsa, & natura medicæ artis prohibet, ne ellebrium temperes, ac diluas ægroto dandum, si nescias illud ponderare, & velut in examine, ac libra expendere, ut quot puncta, seu grana illius danda sint, noscas. Ita si arator astrorum imperitus, navem sibi gubernandam poscat; Diæ maris exclamabunt, & impudentissime totam rerum naturam esse perturbatam jure conquerentur. Anphiloso-

N O T Æ.

aceto lectas, seu lavatas, idest, qui eruditus, & sagax est.

Masuri. Masurius fuit jurisconsultus, Tiberii tempore celeberrimus.

Rubrica. Leges; quia legum tituli, & inscriptiones minio, & rubrica notabantur.

Rugosa. Qui irrident alios, frontem, & nasum corrugant.

Avias. Avia est proprie matris mater. Hic avia sunt aviarum aniles fabula, inveteratæ, & falsæ opiniones.

Non Prætoris erat. Non est munus; imperfectum pro presenti.

Officia. Officia dicuntur ea, quæ ex officio, ex virtute fieri ab hominibus in vita communi debent, *Tenuja* dicuntur, hoc est, subtilia, accurata, quæ multum prudentiæ postulant, quæ oculos facile fugiant, & communem prudentiam.

Rapida. Quæ cito effluit, cito transit.

Sambucum. Instrumentum musicum.

Caloni. Calo est militum servus.

Alto. Idest, hebeti, ignavo.

Gannit. Tacite admonet; gannire proprie vulpes dicuntur, aut canes, dum
 mus-

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
 Ut teneat vetitos inscitia debilis actus.
 Diluis elleborum, certo compefcere puncto
 Nescius examen, vetat hoc natura medendi.
 Navim si poscat sibi peronatus arator,
 Luciferi rudis; exclamet Melicerta perisse
 Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
 Ars dedit? & veri speciem dignoscere calles,

I N T E R P R E T A T I O.

Philosophia, illa bene vivendi ars, tibi dedit recte, & sapienter vivere? An speciem veri ab ipsa veritate dignoscere potes, ne aurum ære mistum, quod germani, & veri auri tinnitum mendose imitatur, pro auro vero capias? An albo lapillo potare calles honesta, quæ amanda sunt; turpia vero, quæ sunt fugienda carbone? An modum tenes in tuis deside-

riis? An parsimoniam in re domestica servas? An erga tuos amicos humanus es, ita ut frumentum, & opes tuas aliquando illis liberaliter impertias: aliquando, cum scilicet opus non est, ocludas, & contrahas? An avaritia te non cogit nummum a pueris in luto defixum inter filices, colligere? An instar avidi helluonis, ad quamlibet lucri spem non

N O T Æ.

mussitant, & conqueruntur.

Ut teneat, &c. Ut inscitia debilis abstineat se a vetitis actibus, omittat actus vetitos; ut qui non potest aliquid facere ob ignorantiam, id non faciat.

Elleborum. Herba est, quæ ad bilem atram purgandam valet.

Puncto. Pondere, mensura. Statera est trutinæ species, & libræ: caret ea lancibus; sed in oblongo baculo notantur puncta quædam, ex quibus ratio, & modus ponderis, quod in extrema ejusdem baculi parte suspenditur, intelligi potest.

Examen. Vide primam satyram initio.

Peronatus. Perone indutus. Pero est calceamenti rustici genus.

Luciferi. Lucifer est stella, quæ Venus dicitur, quæ circa Solem volvitur; pro omnium astrorum cognitione hic ponitur.

Melicerta. Filius fuit Athamantis ex Ino Cadmi filia: mutatus est in Deum marinum, & Palæmon vocatus.

Frontem. Verecundiam, pudorem, cujus sedes in fronte.

Recto talo. Recta via, congruenter virtuti; ducitur

Ne qua subarato mendosum tinniat auro?
 Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
 Illa prius creta, mox ex carbone notasti?
 Es modicus voti, presso Lare, dulcis amicis:
 Jam nunc adstringas: jam nunc granaria laxes:
 Inque luto fixum possis transcendere nummum;
 Nec glutto sorbere salivam Mercurialem?
 Hæc mea sunt, teneo, cum vere dixeris, esto
 Liberque, ac sapiens, Prætoribus, ac Jove dextro.

INTERPRETATIO.

non exilis, eamque suaviter
 regustas? Cum vere pronun-
 ciare poteris ea, quæ dixi
 hætenus, tua esse, te his
 virtutibus esse præditum;
 esto sane liber cum bona
 Prætorum omnium, ac Deo-
 rum venia. Sin tu, cum u-
 nus antea de hominum non
 optimorum, quales sumus,
 grege fueris, nescio quam
 virtutis speciem præ te fers,
 veteresq; mortes, ut serpens
 vetulus suam pellem, & vi-
 tia, & vulpinas fraudes intus

retines, repeto libertatem,
 quam tibi paulo ante dede-
 ram, teque, ut belluam fune
 alligatam, rursum servituti
 mancipo. Si rationis es pe-
 nius, & sapientiz expertus,
 nihil unquam rectes ages,
 vel si digitum tantum mo-
 veas, quo quid levius esse
 potest? Verum nunquam id
 evinces, aut obtinebis, ut vel
 minima sapientiz particula
 fruantur improbi. Ea duo
 quippe inter se jungi ne-
 queunt; ut non potest rusti-
 cus

NOTÆ.

tur metaphora ab iis, qui
 pedibus rectis, non obtortis
 ambulant.

Subarato. Ita ut sub au-
 rea crusta æs sit; ita ut au-
 rum, seu aurea superficies
 habeat æs sub se; intus in
 nummo ipso sit æs, extrin-
 secus vero aliquid auri, ad
 oculos fallendos.

Presso lare. Non magni-
 fica tibi res domestica, non
 sumptuosa est. Lar est pro-
 prie Deus domesticus; pro
 ipsa domo ponitur.

Glutto. Glutto, glutto-
 nis, belluo est, homo vor-
 rax. Quidam, *glutto*, scri-
 bunt in auferendi casu. Est
 autem gluttus pars colli,
 per quam cibi transmittun-
 tur. Salivam Mercurialem
 sorbere, est, immedica
 lucri cupiditate teneri. Du-
 citur metaphora a gulosis,
 qui dum cibos jucundos vi-
 dent, salivam in ore ver-
 sant, ac deglutiant.

Teneo. Possideo.

Jove dextro. Favente, ap-
 pro-

Sin tu, cum fueris nostræ paulo ante farinæ.
 Pelliculam veterem retines, & fronte politus,
 Astutam vapido servas sub pectore vulpem;
 Quæ dederam supra, repeto, funemque reduco.
 Nil tibi concessit ratio? digitum exere, peccas:
 Et quid tam parvum est? sed nullo thure litabis,
 Hæreat in stultis brevis ut semuncia recti.

I N T E R P R E T A T I O.

cus aliquis fossor, vel tres passus ad numerum perire conflare, quomovetur modo egregius ille saltator Bathyllus. At, inquis, profecto sum liber. Unde hanc tibi libertatem arrogas, tibi, inquam, tot rerum, ac vitiorum mancipio? An putas nullum alium esse dominum, præter illum: cujus e potestate liberantur, qui feriuntur, ex more, Præteris virgula? En quispiam herus ser-

vum imperiosa voce ita urget; I, famule, defer strigiles in balnea Crispini, quid moraris cunctator? Sane ista servitus hæc imperia dura sunt, & molesta: nihil tamen te movent, quia libertate donatus fuisti, nec tibi est externa vis metuenda, v. g. scuticarum, & lororum, quibus dominus nervos tibi tunderet: sed si intimo in pectore nascuntur tibi domini, an minus poena

ca-

N O T Æ.

probante. Prætorum erat servos denunciare liberos, ut diximus.

Farina. Metaphora ducitur a panibus, qui sunt similes inter se, & ejusdem saporis, si ex eadem farinæ massa fiant.

Pelliculam. Sumitur hoc ab iis, qui cum sint facie obscura, & nigra, fucis, & minio pellem oblinunt; vel a serpentibus, qui pellem veterem deponunt.

Vapido. Turbido, obscuro, corrupto.

Resinco. Bestiarum, quam-

vis belluas interdum liberius excurrere patiantur, funem tamen manu retinent quem retrahunt, si longius illæ abeant: hinc sumpta metaphora.

Peccas. Hoc erat Stoicorum dogma, quidquid fiebat ab improbis, quos stultos appellabant, peccatum esse.

Litabis. Litare, est, aliquid, oblato sacrificio, a Superis obtinere. Nunquam obtinebis, ne ab ipsis quidem Superis, ut &c.

Semuncia. Dimidia uncia.

Fof-

Hæc miscere nefas; nec, cum sis cætera fossor,
 Tres tantum ad numeros Satyri moveare Bathylli.
 Liber ego. Unde datum hoc sumis, tot subdite rebus?
 An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
 I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer,
 Si increpuit; cessas nugator? servitum acre,
 Te nihil impellit, nec quidquam extrinsecus intrat,
 Quod nervos agitet: sed si intus, & in jecore agro
 Nascuntur domini: qui tu impunitior exis,
 Atque hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit
 herilis?

INTERPRETATIO.

cares, quam mancipium illud, quod ad ferendas in balnea strigiles scuticæ metu impellitur? Dormis mane in utramq; aurem: in clamat Avaritia: Surge, age, surge. Non surgis? urget, Surge, inquit. Non possum. Surge Quorsum? Rogas? perge in mare Ponticum; hinc pisciculos advehe, castorum stupas, ebenum, thus, vina Coa; ante alios mercatores,

excipe piper recens adve-
 stum, & e cameli dorso de-
 trahe: commuta mercem
 aliquam cum alia: pejera.
 Sed me Juppiter audiet pe-
 jerantem? Ne tu vir bonus
 es si curas Jovi placere:
 numquam rem facies, & ad
 eam inopiam devenies, ut
 micas salis colligens in fun-
 do salini pene vacui, illud,
 impactis sæpe digitis, per-
 foraturus videaris. Hac a-

va-

NOTÆ.

Fossor. Rusticus, terram
 fodiens, & arans.

Tres, &c. Tres pedum
 agitationes, factas ex nu-
 mero, & arte.

Bathylli. Fuit ille saltator
 eximius, Neronis tem-
 pore: ob velocitatem pedum
 Satyrus appellabatur; Saty-
 ri enim sunt Dii agrestes
 pedum velocitate præstantes.

Relaxat. Cujus servitute
 eximit. Quid sit *Vindicta*,
 prius dictum.

Strigiles. Strigilis est in-

strumentum quoddam den-
 tatum, quo sudor, & sor-
 des e corpore abstergun-
 tur, a stringendo, & ra-
 dendo, dictum: eo uteban-
 tur in balneis, ubi sudo-
 rem igne, vel aqua calida,
 provocaverant.

Crispini. Fuit hic, vel
 balneator, vel dives qui-
 dam, qui suas amicis ther-
 mas, & balnea commoda-
 bat.

Increpuit. Subaudi, do-
 minus aliquis; servum allo-
 quens.

Mane piger stertis: Surge, inquit Avaritia, eja,
Surge. Negat? Instat: Surge, inquit. Non queo,
Surge,

En quid agam? Rogitas? en, saperdam advehe Ponto,
Castoreum, stupas, ebum, thus, lubrica Coa;
Tolle recens primus piper e sitiente camelo:
Verte aliquid: jura, sed Jupiter audiet, Eheu,
Baro, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si vivere cum Jove tend's;
Jam pueris pellem succinctus, & cœnophorum aptas:

I N T E R P R E T A T I O.

varitiæ oratione excitatus
surgis: jam vestem alte suc-
cingis; jam pelles, quibus
navæ utuntur, jam vini la-
genas famulorum humeris
imponis: ad navem prope-
ras: nihil te moratur, quo-
minus magna in navi Æ-
gæum mare ingrediaris; nisi
te astuta Luxuria revocet,
& quasi seductum a turba
sic alloquatur; Quo pergis,
demens? quid agis? ita æ-
stuas, ut calorem istum,

præ trepidatione, & insania
collectum, integra cicute
urna non extinguat. Tunc
mare transmittas; tu in
transstris navis cenare po-
teris. Stratus inter duos
rudentes; tu vino uti pessimo,
quale Vejentanum est,
quod tibi in vili vase ap-
positum, fœtidum odorem
afflabit, e pice, qua vas
fuerit obturatum? Cur op-
tas, ut pecunia tua, quam
honesto scœnore hic augebas
Rō-

N O T Æ.

quens, I, puer &c.

Saperdam. Vilem pisci-
culum, qui e ponto Euxino
advehebatur.

Castoreum. Pharmaci quod-
dam genus, e castorum,
seu fibrorum intestinis con-
fectum.

Coa. Vina ex insula Coa,
quæ alvum laxam, & lu-
bricam præstant.

Sitiente. Quia viam lon-
gam, & æstuosam confecit:
adde, quod camelus diutis-
sime sitim tolerare dicitur.

Baro. Baro stupidum, &
bardum sonat. Barones e-
rant servi militum, qui &
calones dicebantur.

Perages. Vitam omnem
ages ita inops, ut ne saltem
quidem habeas in salino,
sed cogaris micæ pauculas
salis, in eo relictas, extre-
mo digito avellere: & ori
apponere, tam sæpe, ut
salinum digitis tuis perso-
randum esse videatur.

succinctus. Velle altius
præcincta.

Æg. cum

Ocyus ad navem ; nihil obstat , quin , trabe vasta
 Ægeum rapias ; nisi solers Luxuria ante
 Seductum moneat : Quo deinde , infane , ruis ? quo ?
 Quid tibi vis ? calido sub pectore mascula bilis
 Intumuit , quam non extinxerit urna cicutæ ,
 Ton mare transflias ? tibi , torta cannabe fulto ,
 Cœna fit in transtro , Vejetanumque rubellum
 Exhalet vapida læsum pice sessilis obba ?

INTERPRETATIO.

Romæ , accipiendo quinos
 nummos mutuo datos , per
 laborem multum , & peri-
 culum tibi crescant , ita ut
 pro centenis accipias unde-
 cim nummos quotannis ;
 Genium cura , deliciis in-
 dulse : ea demum vitæ pars ,
 quam donas mihi , & con-
 secras voluptati , vera vita
 est : brevi abibis in cineres ,
 sies Inferorum umbra , &
 nihil de te , præter sermo-
 nem , ac fabulam , restabit .
 Mortem cogita instantem ,
 fugit tempus ; hæc ipsa ho-
 ra , qua tecum loquor , jam
 abiit : jam in præteriti tem-
 poris rationem transit . Quo

te vertes , infelix ? utram
 sequeris , luxuriam , an avari-
 tiam ? Quasi piscis duplici
 hamo illectus in hanc , &
 illam partem traheris ; huic
 an illi domino obtempera-
 turus sis dubitas , modo uni ,
 modo alteri te subicies o-
 portet ; & inter utrumque
 fluctuas . Neque te liberum
 esse , aut catenas fregisse di-
 xeris , si semel illis jubenti-
 bus resistas : semper aliquid
 diræ servitutis restabit . Ita
 canis , quamvis diu luctatam
 dentibus catenam arripue-
 rit , & fugiat , retinet tamen
 catenæ partem , collo alli-
 gatam , unde revocari pos-
 sit .

NOTÆ.

Ægeum rapias . Commit-
 tas te mari Ægeo . Est il-
 lud mare inter Græciam , &
 Asiam minorem , refertum
 insulis .

Mascula bilis . Bilis ve-
 hementior , & acrior te ad
 insaniam redegit . Mascula
 vocatur , quia fortitudinem ,
 & robur solet asferre .

Cicuta . Cicuta est herba
 frigidissima .

Cannabe . E cannabe ru-
 dentes , & nautici funes fiunt .
 Est autem ordo : An tibi ,
 fulto in cannabino fune ,
 cœna erit in transtris , &c .

Transtro . Transtra sunt
 nautarum sedilia lignea .

Rubellum . Modice ru-
 brum ; subaudi vinum .

Læsum . Grave olens ob-
 picem , quæ obbam claudit .

Obba . Amphora , poculi

Quid petis? Ut nummis, quos hic quincunce modeste
 Nutrieras, peragant avidos sudare deunces?
 Indulge genio; carpamus dulcia: nostrum est;
 Quod divis: cinis, & Manes; & fabulas fies:
 Vive memor lethi; fugit hora, hoc quod loquor,
 inde est,

En quid agis? duplici in diversum scinderis hamo:
 Hunc ne, an hunc sequeris? subeas alternus oportet
 Ancipiti obsequio dominos, alternus alberres.
 Nec tu, cum obstiteris semel, instantique negaris
 Parere imperio, Rupijam vincula, dicas.
 Num & luctata canis nodum arripit: Attamen illi
 Cum fugit, a collo trahitur pars longa catenæ.
 Dave, cito, hoc credas jubeo, finire dolores

I N T E R P R E T A T I O.

fit. Chærestatus ille, in Menandri comœdia notus adolescens, a meretriciis amoribus expedire se dum meditatatur; unguem arrodens, hæc ait ad servum: Dave, mihi deliberatum est finem curis meis, ac doloribus cito imponere; hoc tibi volo esse persuasum: agone ignominiam hanc muram meis propinquis & affinibus, sobriis & temperantibus? An opus patrias absumam ad meretricis fores, cum sinistro omnium de me rumore, dum ebrius

canto ad fores Chrysidis, meis lacrymis humidas extincta face? Macte inquit Davus, perge istud facere, gratias Diis, agna immolata solve, qui te isto malo expedierint. Sed, o Dave, si eam relinquo, nonne id ægre feret; nonne plorabit; Ah redi ad ingenium; si ad illam reverteris, ipsa te crepidis rubro corio testis percutiet, & indignum in morem trahabit, facietque, ne audeas cogitare de excutiendis illis vinculis, & arrodendis laqueis, quibus
 tene.

N O T Æ.

lignei genus, cujus fundum est latius; adeoque sessilis vocatur, quia facile in mensæ veluti sedet, quiescitque.

Quincunce. Quicunx sunt quinque uncia; cum quinque verbi gratia nummi an-

nui pro centenis mutuo datis petuntur. Usura porro illa modesta hic dicitur, quia legibus permessa erat: Deunx autem significat uncias undecim, accipere autem favoris loco undecim

Præteritos meditor, crudum Chærestatus unguem
 Arrodens ait hæc: an ficcis dedecus obstem
 Cognatis? an rem patriam, rumore sinistro
 Limen ad obscœnum frangam, dum Chrysid's udas
 Ebr'us ante fores, extincta cum face; canto?
 Euge, puer, sapias; Diis depellentibus agnam
 Percute, sed censen plorabit, Dave, relicta?
 Nugaris, solea, puer, objurgabere rubra,

I N T E R P R E T A T I O.

teneris irretitus: nunc videris adversus illam ferox, & constans; sed si te vocet, statim erumpes in has voces: Quid faciam autem? An etiam nunc non redibo ad illam, cum me revocet ultro, ac roget? Ah, mi here, si totus, & integer axillis tuis vineulis exiisses, ne nunc quidem eo redires. En, qui se ita gereret, hic, hic ille liber est, quem quærimus, non ille alius in quem hictor inepte festucam jactat. Jam vero an ille liber, ac sui juris est, quem ore a-

perto populares auras cantantem ambitio splendide mendax trahit suis illecebris? Heus tu, inquit illa, expergiscere, & ad capitandum favorem vulgi, populo de suffragiis distribuendis inter se litiganti fruges, & olera largire affatim in ludis Floralibus: ita ut tuæ liberalitatis fama celebratur a senibus olim longo post tempore, dum ad apricum Solem confabulabuntur; quid enim præclarior ista largitione? Quid? an tu, homo superstitiose: es liber, qui, cum

Ju-

N O T Æ.

pro datis centenis, præter omne jus, & modum est, itaque avida usura dicitur, nimia scilicet, ac immoderata.

Chærestatus. Adolescens quidam, malis amoribus implicatus, ex fabula Menandri, loquens hic inducitur; ut in Terentio, apud quem vocatur idem adolescens Phædria.

Unguem. Ut irati, aut meditabundi solent.

Udas. Unguentis, & odoribus pretiosis perfusas; vel, meis lacrymis humidas. Accendebant autem faces in honorem, & gratiam meretricum; eas vero, cum ad ipsarum fores venissent, extinguebant, si excluderentur cantilenas interim quasdam amatorias cantantes.

Depellentibus. Qui a te hanc amoris insaniam depulerant. Tales præcipue

Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.
Nunc ferus, & violens: at si vocet, haud mora, dicas,
Quidnam igitur faciam? nec nunc, cum arcessar, &
ultra

Supplicet; accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc: Hic, hic, quem quærimus, hic est,
Non in festuca, lictor quam jactat ineptus,
Jus habet ille sui, palpo quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila, & cicer ingere large

I N T E R P R E T A T I O.

Judæi sua sabbata colunt, & natalem Herodis sui Regis diem celebrant, eum spectantur dispositæ in eorum fenestris lucernæ violis ornata, & fumum late fundentes, cum instaurant iidem epulas, thynnosque, pisces exquisitos, in ingentibus patinis, & amphoras vino graves, apponunt, tu, inquam, eo tempore, homo

Romanus, tamen, instat Judæis circumcisi, tacitas preces fundis, & jejuniis, quo celebras eorum sabbata, pallorem contrahis? Quid alia referam, quæ superstitiosus metuit? nigros scilicet lemures timet; item, ne quid mali eveniat, si ovum inter sacrificandum ruptum: sit tunc Galli, proceri sacerdotes Cybeles, & sacerdos Hidas.

N O T Æ.

ensebantur Castor, & Polux: Diique depellentes, seu averruncantes dicebantur.

Trepidare. Jactare, & agitare sese.

Festuca. Cum servus libertate donabatur, lictor Prætoris festucam in servum conjiciebat; cujus moris quia ratio nulla erat, ineptus dicitur.

Palpo. Palpus, sive palpum, palpi, significat illecebras, illicium. Palpo etiam, palponis, significat adulatorem, captatorem gra-

tiæ popularis: quo sensu si accipias, ita versum Persii, explica; an ille palpo jus habet sui, quem hiantem ducit Ambitio, &c.

Cretata. Fucata, & creta oblitum, ac gypso vultum habens: vel candida induta vestibibus, quales ferebant candidati, qui non contenti nativo, & albo lanæ candore, illum, addita creta, augebant.

Ciccr. Genus leguminis, quod frictum spargebant candidati, a populo colligendum, non sine rixa, &

Rixanti populo, nostra ut Florasia possint
 Aprici meminisse senes; quid pulcrius? At. cum
 Herodis venere dies, unctaque fenestra
 Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
 Portantes violas, rubrumque amplexa catinum
 Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino:
 Labra moves tacitus, recutitque sabбата palles.
 Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto:
 Tunc grandes Galli, & cum sistro lusca sacerdos,
 Incussere Deos instantes corpora, si non
 Prædictum ter mane caput gustaveris alli.
 Dixeris hæc inter varicosos Centuriones,
 Continuo crassum ridet Vulfenius ingens,

I N T E R P R E T A T I O.

Ididlusca, sistrum tenens, incutiunt illi metum a Diis, a quibus ajunt in homines immitti morbos instantes corpora nisi ter mane allium momorderit. Ea porro quæ de vera libertate dixi-

mus, si quis inter milites illos derisores disserere voluerit, statim Vulfenius, eorum unus aliquis, stolidè iridebit, & ut fabulas explodet, negabitque se centem philosophos totidem in-

N O T Æ.

mutuis colligentium verberibus. Ita potest explicari vox illa, *Rixanti populo.*

Florasia. Erant festi dies, in honorem Floræ instituti. In ejusmodi autem ludis, candidati studebant variis argitionibus populi suffragia captare.

Aprici. Qui sole gaudent, qui ad Solem sedentes garrunt.

Lemures. Larvæ nocturnæ, & spectra.

Sistrum. Est æneum cre-

pitaculum, quo utebantur in sacris I fidis.

Alli. Allium, a jejunis manducatum, contra incantationes valere credebatur.

Varicosus. Varicosus, qui venas, maxime crurum, nimio tumentes sanguine habet.

Græcos. Philosophi Romæ celeberrimi ferme Græci erant; hinc Græcos pro Philosophis ponit.

Centusse. Centussis est

Q 5 sum-

370 A U L I P E R S I T
Et centum Græcos eurtō centusse licetur.

I N T E R P R E T A T I O.

integris assibus empturum ; sōphiam contemnit.
ita illos , & omnem philo-

N O T Æ.

summa centum assium . auctione pretium offerre ali-
licetur . Liceri , est , in cujus rei .

S A T Y R A VI.

Ita avaros invehitur, eos maxime, qui suas opes heredibus dilapidandas servant.

ADmovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?
Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine
chordæ?

Mire opifex numeris veterum primordia rerum,
Atque Marem strepitum fidis intendisse Latinae?
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honesto
Egregios lusisse fenes. Mihi nunc Ligus ora

I N T E R P R E T A T I O.

O Basse, jamne te in villa tua Sabina hyems ad ignem compulit? jamne lyram pulsas plectro, eique vocem, & quasi vitam tribuis, dum carmina plena dignitatis gravitatisque condis? Quippe mira vales arte, ad scribendam vincita numeris oratione primorum

temporum, & antiquæ Italiae historiam; ad Latinos versus lyricos, nunc generoso, ac virili quodam stylo procedendos, nunc tenero, & juvenilem in modum jocantes, denique ad res præclare gestas veterum Heroum nobili carmine celebrandas. Ego, qui nunc sum

N O T A E.

Basse. Cæsius Bassus insignis poeta lyricus ea tempestate fuit.

Sabino. Sabini populi Italiae sunt inter Umbros, & Latinos.

Tetrico. Tetricus, gravem sonat, severum, ac morosum.

Rerum. Legunt alii, *vocum.*

Marem. Animosum, heroicum, vividum.

Fidis Latina. Lyricæ poeseos Latinae. Lyrici poetae primi, & insignes fuere Graeci; inter Latinos postea

floruerunt Horatius, & iste ad quem Persius scribit, Cæsius Bassus. *Fides,* autem, *hujus fidis,* significat lyram, seu chordam lyrae.

Juvenes jocos. Juveniles, liberiores, quales juventutem decent.

Pollice. Carmine lyrico; quia lyra digitis pulsatur.

Lusisse. Ludere aliquid; est, versu amœniori scribere.

Ligus. Ligus, omnis generis est. Liguria porro est Italiae superioris pars, ad oram maritimam, ubi nunc

Intepet, hybernatque meum mare, qua latus ingens
 Dant scopuli, & multa littus se valle receptat.
Lunai portum est opera cognoscere, cives:
 Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse
 Mæonides quintus, pavone ex Pythagoreo.

I N T E R P R E T A T I O.

sum in ora maritima Liguria, temperata uter tempestate, dum in mari saxit hyems: hic litus tutum ob scopulos quali latus mari opposites in vallem amplam sinuatur, portumque præbet insignem, de quo est hic Enni versus: *Lunai portum est opera cognoscere,*

cives. Hoc inquam dicebat Ennius, postquam desit, somniare, se esse Homerum animamque Pythagoræ, quæ primo in pavonis, deinde Euphorbi, tum Homeri, postea Pythagoræ corpus migraverat, idem quinto loco in suum corpus transisse, per metempsychosim Pytha-

N O T Æ.

Genua, porrigitur ab Gallia usque ad Etruriam inter Apenninum, & mare.

Meum mare. Vel mare vicinum, vel mare Etruscum, oriundus enim erat Persius Volaterris, oppido Etruria. Maritimæ regiones solent esse per hyemem calidiores, ob vapores maris, quibus frigus acutum obtunditur. Porro urbem Lunam in Liguria ponit, licet ad Etruriam pertineat, quia est in Liguriæ limite.

Lunai. Pro Lunæ, ut *aulai*, pro *aula*: Virg. Luna est civitas Italiæ, sic dicta, quia in eo loco, ubi posita est, littus in Lunæ crescentis formam curvatur. Est autem hic versiculus ab Ennio sumptus.

Est opera. Subaudi pretium: hoc est, iuvat cognoscere.

Cor jubet, &c. Est locutio Græca: id est, hoc voluit Ennius dicere; jubet nos cognoscere Lunæ portum: vel, Ennius, ille vates prudens, & cordatus, jubet ut cognoscamus, nos admonet Lunæ portum cognoscere.

Enni. Ennius poeta fuit Italus vetustissimus, ingeniosus, & eruditus. Annales populi Rom. scripsit, & alia quædam, quorum fragmenta extant.

Destertuit. Desit stertere, seu somnare. Sic desumo, est, spumam effundo, & relinquo.

Mæonides. Homerus: ita dicitur a patre Mæone.

Quintus. Vel est nomen numeri, & ordinis, ut explicatum est in interpretatione; vel est ipsum prænomen Enni, quod hic ironice con-

Hic ego securus vulgi, & quid præparet Auster
 Infelix pecori, securus & angulus ille
 Vicini, nostro quia pinguior; etfi adeo omnes
 Ditescant orti pejoribus, usque recufem
 Curvus ob id minui fen.o, aut cœnare sine uncto;
 Et signum in vapida naso tetigisse lagena.
 Discrepet his alius: geminos, horoscope, varo
 Producis genio: solis natalibus est, qui

INTERPRETATIO.

Pythagoream. Hic ego vitam vivo securam, nihil sollicitus, quis de me sermo vulgi sit, qui meridianus ventus, pecori noxius, detrimenti afferre gregibus parer; nihil etiam sollicitus, quod vicini mei agellus meo sit. Pinguior: & quamvis perro omnes infimo loco nati fiant locupletes, nolim tamen eam ob rem tadio & dolore confumi: prono in terram vultu incedere, parce, ac duriter vivere, cibisque lautioribus abstinere, ac

naso admoto explorare, num vinum in lagena obfignata sit corruptum atque adeo idoneum, ut bibatur. Sint alii sane, qui mihi non assentiantur: nec miror; videmus enim interdum gemellos fratres; licet eodem utantur horoscopo, dissimili tamen esse genio, & natura. Alter nullum alium diem festum, præter diem suum natalem, celebrabit; cumq; olera prandebit, nullo pingui condimento adhibito, sed acri tantum, & acer-

NOTÆ.

conjungit cum Græco nomine, *Maontides*, quia Græci ejusmodi prænomena ignorabant: quasi diceret, Quintus Homerus, ut Quintus Ennius.

Pythagoreo. Quis fuerit Pythagoras, quid docuerit, vide in satyris superioribus.

Pejoribus. Pejor, maxime apud Græcos, pro ignobiliori ponitur.

Semo. Senium sæpe usurpatur pro tristitia, & matore.

uncto. Cibo pingui, & exquisito.

Vapida. Avari vinum, nisi mutatum, & corruptum, non bibunt. Potest etiam sic explicari: explorare, admoto naso, num lagena signum, & operculum intactum sit, an a servis resignatum, & fractum.

Horoscope. Horoscopus est inspectio illius horæ quæ quisque nascitur; seu predictio futuræ hominis vitæ, & conjectura ducta ex astris.

Tingat olus siccum muria vaser in calice empra,
 Ipse sacrum irrorans patinæ piper: hic bona dente
 Grandia magnanimus peragit puer: utar ego, utar
 Nec rhombos ideo libertis ponere lautus.
 Nec tenuem solers turdorum nosse salivam.
 Melle tenus propria vive, & granaria, fas est,
 Emole: quid metuas? occa, en feges altera in herba est.

I N T E R P R E T A T I O.

acerba muria, empta in vaculo, homo scilicet parcus, & frugi; ac piper in patinam leviter insperget, tamquam si sacrum esset. Alter ingentes opes magnifice absumet, ac disperget in epulis, & luxu. Ego neutrum imitabor; utar meis opibus, nec abutar tamen: non ero ita prodigus, ut meis libertis pisces preciosos epulandos apponam, aut curam, ac solertiam diligentem adhibeam in dignoscendo sapore turdorum. Fac sumptus pro tuarum fortunarum modo, eosque

tua messe, tuis annuis proventibus metire: frumenta, quæ servas in granariis, mola centere, panemque inde conficere ne dubita; quid enim times? arva tua sere, & occa: continuo nascetur tibi altera messis in annum sequentem. Hoc vero impensius fac, & libentius, cum officii ratio id a te postulat. En amicus tuus, navi fracta, ad littus Italum conatur evadere, & manu prensare saxa in littore posita, opes ille omnes, ac merces in mari Jonio, immo etiam vota, & preces inu-

N O T Æ.

sub quibus natus est. Hic significat certam astrorum complexionem, qua in cælo est: dum orimur: astrum natale, quod nativitati possidet.

Varo. Varus proprie est homo distortis pedibus.

Mucia. Est falsugo, seu aqua ex carnibus sale conditis relicta.

Rhombos. Pisces exquisiti s:

Libertis. Servis a me li-

bertate donatis.

Ponere lautus. Græca locutio; tam lautus, ut apponam.

Salivam. Pro sapore usurpatur, qui salivam ciet, ac in deglutienda saliva maxime sentitur. Turdi autem aliter alio cibo pasti, & loco sapiunt, aliter si domi, aliter si ruri alantur.

Messe tenus. Usque ad modum, & copiam tuarum opū,

Occa. Occare, est proprie gl.

Ass vocat officium: ttabe rupta, Brutia saxa
 Prendit amicus inops, remque omnem, furdaque vota
 Coddidit: Jonio jacet ipse in littore, & una
 Ingentes de puppe Dei, jamque obvia mergis.
 Costa ratis laceræ: nunc & de cespite vivo
 Frange aliquid, largire inopi, ne pictus oberret.
 Cærulea in tabula. Sed cœnam funeris heres.

INTERPRETATIO.

inutiles, quas Superis sece-
 rat, perdidit; ipse in lit-
 tore jacet: apparent tristes
 navis reliquæ, quibus mer-
 gi insultant: lacerata pup-
 pis ostendit fractas imagi-
 nes Deorum, qui tamquam
 navis præsidēs, in ea picti
 fuerant; nunc cum juvare
 par est, non tantum pecu-
 nia, sed aliqua etiam agri
 virentis, & fundi parte ven-
 dita, ne cogatur mendica-
 re ostiatim, & circumferre
 tabulam pictam, in qua
 suum naufragium defuri-
 ptum sit. At inquis, meus

heres, id si fecero, iratus
 mihi, quod ista liberalita-
 te patrimonium imminue-
 rim, dapes in meo funere
 nullas, aut parum exquisi-
 tas, adhibebit; condet ossa
 mea in urnam, nullis ad-
 ditis floribus odoratis, aut
 aromatibus; nihil curabit
 scire, an unguenta, quibus
 meum cadaver ungetur, o-
 dorem emittant furdum, &
 obtusum, qui vix sentiatur,
 an casæ ceraso admixto
 fuerint viciatæ. Audire jam
 mihi videor illum heredem
 meum, qui me ita increpet:
 Tu-

NOTÆ.

glebas majores, post ara-
 tionem relictas, frangere,
 & comminuare.

Brutia. Brutii erant Ita-
 liæ extremæ populi; prope
 Siciliam.

Surda. Non exaudita a
 Superis furdis.

Jonio. Mare Jonium est in
 extrema parte maris Adria-
 tici, inter Siciliam, & Gra-
 ciam.

Dei. Pingebant in puppe
 Deos custodes cujusque na-
 vis: iis extracta erat in
 puppi ara.

Mergis. Sunt aves marinæ.

Costa. Tabulæ fractæ na-
 vis: & quasi latera data
 sunt mergis ludibrio.

Cespite. Non tantum de
 pane, & frumento, sed de
 agro virenti, & messe, quæ in
 herba tantum est, largire.
Cespes est gleba cum gra-
 mine.

Pictus. Naufragi, ut ho-
 minū commiserationem mo-
 verent, solebant circumferre
 tabulam, in quo mare, & ipso-
 rum naufragium depictum e-
 rat: unde cærulea vocatur
 tabula ob maris colorem.

Cœnam funeris. Solebant
 i. a.

Negliget, iratus, quod rem curtayeris, urnæ
 Ossa inodora dabit, seu spirent cinnama surdunt,
 Seu ceraso peccent casia, nescire paratus.
 Tunc bona incolumis minuas? & Bestius urget
 Doctores Grajos: Ita fit, postquam sapere Urbi
 Cum pipere, & palmis venit nostrum hoc maris experts.

I N T E R P R E T A T I O.

Tunc bona tua, cum es adhuc florenti aetate, & integra valetudine, sic minuas? En Bestius, homo sapiens, conqueritur (& merito) de philosophis illis Graecis, qui liberalitatem nobis adeo commendant: aitque: ex eo tempore, quo sapientia, quam prisca olim Romani e remotis, & transmarinis regionibus non petebant. in Urbem cum peregrinis mercibus advecta est, ipsos rusticos, lautius

cepisse vivere, & suas pul-tes condire crasso adipe. At, quis tam ineptus sit, ut, obita morte, hæc metuat? ut de minis suorum heredum sit sollicitus. Tu vero, quisquis meus heres futurus es, a turba paullum, arbitrisque mecum te remove ut hoc audias. Nescis, o amice, missas esse ad Senatum ab Imperatore Caligula litteras, lauro coronatas, propter insignem victoriam, ab ipso de Germanis

N O T Æ.

in mortuorum funere dapes ponere, quæ cum cadavere cremabantur: interdum illas sepulcris ipsis imponebant, & quasi mortuis epulandas apponebant: vocabantur ea cæna, silicernium.

Rem. Opes.

Curtayeris. Mutilaveris, aliquid ex ea detraxeris.

Ceraso. Cinnama, casia, erant aromata, unde unguenta conficibantur: ea autem vitiabantur admixto cerasi certice, seu gummi ex ceraso.

Bestius. Cornelius Bestius, insignis Romæ avarus, in

luxum per Philosophos in-vestum declamare solitus: cujus auctoritate seu tute-tur ille heres, bona olim ad se reditura minui qui-rans.

Ita fit. Verba sunt Bestii: Sic nempe vivitur, sic in Urbe luxus dominatur.

Sapere. Infinitivus, Graeco more, pro substantivo nomine, sapientia.

Palmis. Quæ ex Syria deferuntur, & Palaestina.

Maris experts. Mari olim advehi non solita. Vel, ponitur *experts*, pro expertum: sapientia mare experta, transmarina, & Græca.

Fœnifecæ crasso vitiarunt unguine pultes.
 Hæc cinere ulterior metuas? At tu, meus heres.
 Quisquis eris; paullum a turba seductior audi.
 O bone, nam ignoras? missa est a Cæsare laurus,
 Insignem ob cladem Germanæ pubis; & aris
 Frigidus excutitur cinis, ac jam postibus arma,
 Jam chlamydas, Regum, jam lutea gausapa captis.
 Effledaque, ingentesque locat Cœsonia Rhenos
 Diis igitur, Genioque ducis centum paria, ob res
 Egregie gestas, induco; quis vetat? aude:

INTERPRETATIO.

manis reportatam, purantur sacrificia, & cineres frigidi, in aris relictis, excutuntur: jam Cæsonia, uxor Imperatoris templorum foribus arma Regum barbarorum, & vestes affigir, in victoriæ monumentum: jam eadem captivis vestes villosas, & luteo colore insignes; quibus induti ducantur in triumpho, parat, & currus adornat, in quibus Germanos Rheni accolos progeros, collo-

cet ad pompam triumphi. Quare ad agendas gratias Diis immortalibus, hujus victoriæ auctoribus, & Caligulæ Genio, ob res præclare in eo bello gestas, inducere statuo in arenam centum paria gladiatorum. Quis me id facere prohibet? tunc id audes? miserum te, nisi saltem dolorem tuum dissimulas! Quin etiam largiri volo populo epulum: an tibi hoc displicet? dic aperte. Ego vero, inquis, no-

NOTÆ.

Fœnifecæ. Rustici, qui fœnum secant.

Vitiantur. Inquinantur, cum antea simplicius victitarent.

Uterior. Ultra mortem positus, defunctus, Cadavera comburebant Romani, & in cineres redigebant.

O bone. O amice.

Insignem. Ironice, Caligula enim cum triumphare cuperet, quasi Germanos magna clade affecisset, scripsit

ad Senatum, ut sibi triumphus decerneretur.

Pubis, Juventutis.

Lutea gausapa. Villosas vestes, lutei, seu croccicoloris.

Effleda. Currus grandiores, & vehicula Gallorum propria.

Rhenos. Pro, Rheni accolos. Est autem Rhenus, ingens fluvius, Gallias ab Germania dividens.

Genio. Deo tutelari, & custo-

Væ, nisi connives, oleum, artocreasque popello
 Largior, an prohibes? dic clare, non adeo, inquis,
 Exollatus ager juxta est: age, si mihi nulla
 Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
 Nulla manet patruï, sterilis matertera vixit,
 Deque avia nihilum superest, accedo Bovillas,
 Clivumque ad Virbi: præsto est mihi Manius heres,

I N T E R P R E T A T I O.

non prohibeo. Age, est mihi prædium suburbanum, probe cultum, & ab lapidibus repurgatum. si ex amitis nulla vivat, ac superfit, nulla patruelis, nulla patruï proneptis: si mortua sit matertera mea sine prole, & nulli liberi ex avia mea super sint: Bovillas ibo: & ast olivum Virbii occurreret mihi Manius, quem heredem meum institutam. At ille, inquit, est

homo ignobilis, & Terræ filius? Perea me, quis abavus meus fuerit; equidem dicam, at ægre: si vero quaras amplius, quis tritavus, quis tritavi miei pater fuerit, reperies eos, ut est ille Manius, Terræ esse filios, atque ita Manium istum tam mihi esse cognatum, & tam nobilem, quam fuit, major meus avuculus, & eodem in cognationis gradu mihi censerî propin-

N O T Æ.

custodi Imperatoris.

Paria. Dies festos colere solebant, inductis in arenam gladiatoribus, qui se mutuis vulneribus trucidarent. Centum autem paria gladiatorum, sunt ducenti gladiatores, inter se æquales. *Par* enim, cum substantivum nomen neutrum est, significat res duas æquales.

Artocreas. Græca vox est: significat carnem, & panem, sive cibum ex pane, & in cocta carne compositum.

Non adeo. Subaudi, prohibeo, absit, ut verem.

Exollatus. Lapides, ossa

terræ dicuntur.

Amitis. Amica patris soror est.

Patruelis. Patruelus vocantur, qui orti sunt duobus fratribus; consobrini, qui e duabus sororibus.

Proneptis. Nepotis filia.

Patruï. Patruus est frater patris.

Matertera. Soror matris.

Avia. Patris, vel matris mater.

Bovillas. Oppidulum in via Appia.

Virbi. Ita dictus est iste clivus ab Hippolyto, qui Virbius appellatus fuit, postquam

Progenies Terræ? Quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater, haud prompte, dicam tamen, adde et an-
unum,

Unum et am; Terræ est jam filius, & mihi ritu
Manius hic generis major avunculus exit.

Qui prior es, cur me in decursu lampada possis?
Sum tibi Mercurius; venio Deus huc ego, ut ille
Pingitur: an renuis? vin tu gaudere relictis?

INTERPRETATIO.

pinguam posse, quo major
meus iste avunculus fuit.
At tu, o meus heres, licet
mihi sis prior, & propin-
quior, quam iste Manius, cur
a me hereditatem meam,
tamquam facem petis, dum
adhuc vitæ stadium decur-
ro? Expecta, dum obierim:
illa tibi ut lucrum inspera-
tum, & indebitum obve-
niet; atque adeo ego instar
Mercurii tibi ero, quippe
ille lucris inexpectatis præ-
est, & cum marfupio in-

dextra manu, ut ille pingi-
tur, ad te veniam. An re-
cusas accipere meam here-
ditatem, quanta quantula
illa sit, & a me relictis bo-
nis grato animo frui? Mus-
fitas, ut video; deest ali-
quid summæ, inquis: ego
vero, sit quid inde abstuli,
mihi abstuli, meum hoc com-
modum aut. damnum fuit,
non tuum, qui rei meæ do-
minus non eras. Quod reli-
quum erit, totum erit tuum,
quidquid illud sit, noli
quæ-

NOTÆ.

quam artibus Æsculapii ad
vitam revocatus est, & pro-
pe hunc collem in templo
Diagæ colebatur. Idem cli-
vus vallis etiam Aricina di-
cebatur, quia per illam iba-
tur Ariciam. In eo clivo
multi erant mendici.

Progenies Terræ. Homines
obscuri, aut incerto patre
nati, dicebantur filii Ter-
ræ, quæ communis est om-
nium parens.

Pater quartus. Abavus,
seu proavi pater. Est enim
hic ordo, pater, avus, pro-

avus, abavus, tritavus.

Retugeneris. Perinde qua-
si hunc locum & ordinem
in meo genere, & familia
obtrineret.

Major avunculus. Est
avi aut aviæ avunculus,
vel frater, ut quibusdam
placet; nam avunculu pro-
prie est matris frater, ita-
que major avunculus erit
aviæ frater.

Lampada. Athenienses in
quibusdam Promethei sacris,
lampadam tenentes manu,
ita carrebant, ut primus
post-

Deest aliquid summæ; minui mihi. Sed tibi totum est,
 Quidquid id est: ubi sit, fuge quærere, quod mihi
 quondam

Legarat Stadius, neu dicta repone paterna.
 Fœnoris accedat merces: hinc exime sumptus

INTERPRETATIO:

quærere, quas in res in-
 sumperim, aut ubi posue-
 rim, quod olim Stadius mi-
 hi testamento reliquit nec
 mecum instar alicujus seve-
 ri patris age. Tolle de tua-
 rum opum capite, & summa
 tota usuras, & nummos,
 quos fœnoris nomine dedi-
 sti fœneratoribus: detrahe
 hinc legitimos sumptus,
 quos fecisti, quid reliquum
 est? Certe perparum. Tunc
 hoc mihi dicis, mi heres
 petisne a me, quid reli-
 quum sit; at istud, quid
 quid est reliquum, te in-

vito consumam, & indul-
 gebo genio. Famuli, cau-
 les lautius condite, dapes
 exquisitiores ponite. Ego-
 ne, ut festis diebus, ve-
 scarurtica in tuam gratiam
 & tuorum, contentusque
 sim capitis porcini anterio-
 ri parte, quæ per aurem,
 clavo perforatam, suspensa
 in camino & fumo durata
 fuerit? Non faciam. Inte-
 rim, o avarè, quisquis es,
 servias per me licet heredi-
 bus tuis, Age, v tam tuam
 quasi vende & periculis
 omnibus expone, ut ea mer-
 cede

N O T Æ.

postquam currendo defati-
 gatus erat, facem alteri
 recenti, & integro trade-
 ret in manum; iste tertio,
 tertius quarto, &c. poste-
 rior autem non porrigebat
 facem priori; sed prior,
 seu, qui priori loco sta-
 dium erat ingressus, poste-
 riori: sic mortui heredita-
 tem, & lampadem veluti
 tradunt viventibus. Aiii
 hæc verba, *qui priores*, ita
 exponunt, qui es senior,
 qui prior vitæ cursum in-
 gressus es. cur a me, licet
 junibre, hereditatem ante
 tempus, ante meum obitum
 petis?

Merces fœnoris. Id est, fœ-
 nus, quod supra sortem,
 seu caput, ut ajunt pecu-
 niæ, colligitur; estque pec-
 uniæ mutuo datæ fructus,
 & quasi fœrus, vulgo dicitur
 usura.

Accedat. Ad summam
 principem a te addatur.
 Quidam ita explicant. No-
 li, o heres, instar severi
 patris, cogere me ad augen-
 dam fœnore pecuniam, &
 ad sumptus, qui erunt ne-
 cessarii, sumendos ex illo
 fœnore, non ex sorte. Noli
 mecum agere, ut solent pa-
 tres cum filiis, quos jubent
 parcere capiti suorum bo-

Quid reliquum est? reliquum? Nunc, nunc, im-
 pensius unge,
 Unge, puer, caules. Mihi festa luce coquatur
 Urtica, & fissa fumosum sinciput aure?
 Vende animam lucro: mercare; atque excute solers
 Omne latus mundi; ne fit præstantior alter
 Cappadocas rigida pingues pavisse catasta.
 Remduplica. Feci: jam triplex, jam mihi quarto,

INTERPRETATIO.

cede divitias compares: mercaturam exerce: omnes mundi partes diligenter lustra; nemo te reperiat solertior, in mancipiis advectis. e Cappadocia venalibus exponendis, & saginan-

dis, in lignea machina, & cavea, duplica opes. Feci jam ais immo ter, quater, decies duplicavi, neque invenio, ubi sistam, aut quem augendæ rei modum faciam. Id me, quæso, doce,
 o Chry-

NOTÆ.

norum, rem augere usuris faciendis, sumptus minuire. Etenim inquis, quantum est, quod mihi relinquis? Nihil fere.

Hinc exime sumptus. Noli facere sumptus inutiles in hanc, in illam rem.

Cappadocas. Servie Cappadocia, minoris Asiæ regione, multi Romam venales deducebantur.

Catasta. Erat Machina quædam, e lignis per intervalla positis, instar ingentis caveæ, in qua saginati, & nudi exponebantur servi, ut eos emptores possent inspicere, ne quid lateret vitii.

In rugam. Metaphora ducitur a pannis, qui rugas contrahunt, cum duplicantur.

Depinge. Legunt alii, *depunge*, idest, punctum aliquod fige, ubi hæream.

Acervi. Hæc argumentatio sorites alia voce dicitur: in ea multæ coacervantur propositiones, in quibus aliquid doli est: quod in conclusione tandem deprehenditur. Chrysippus, philosophus Stoicus, qui hunc acervum invenit, idem invenit modum ejus solvendi, & sistendi in aliqua propositione, unde omnis dolus penderet, ac in alias derivaretur. Alii hoc aliter expli- cant, negantque, Cicerone teste posse ullum acervo finem statui, neque id umquam a Chrysippo inventum, itaque volunt accipiendum hunc ultimum esse

Jam decies redit in rugam : depinge, ubi sistam,
Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

I N T E R P R E T A T I O.

o Chrysippe, tu qui inve- finiendi syllogismi falla-
nisti modum solvendi, & cis, qui acervus dicitur.

N O T Æ.

versiculum, de re, quæ fieri non possit, hac sententia: Doce me quis avaritiæ modus esse possit, ac finis; id vero non magis me docebis, o Chrysippe quam docuisti acervum tuum finire; quod præstare numquam potuisti. Potest etiam ita exponi: doce me ubi sistam, inveniamque modum, & rationem finiendæ cupiditatis & avaritiæ, quæ simillima est acervo tuo, Chrysippe, cujus finis inveniri nullus potest.

F I N I S.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

Concediamo Licenza a *Giuseppe Orlandelli* Stampator di *Venezia*, per la Dita del fu *Francesco di Niccolò Pezzana*, di poter ristampare il Libro intitolato *Decii Junii Juvenalis & Auli Persii Satyra cum notis P. Josephi Juvencii vol. I.* Osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di *Venezia*, e di *Padova*.

Data li 18. Ottobre 1791.

(
(*Zaccharia Valleresso Rif.*
(*Francesco Pesarò K. Pr. Rif.*

Registrato in Libro a Carte 228. al Num. 7.

Marcantonio Sanfermo Seg.

8

